C.N.S.A.S.

Studii

1

Totalitarism și rezistență, teroare și represiune în România comunistă

București
2001

Totalitarism şi rezistență, teroare şi represiune în România comunistă

**Acest volum
a fost publicat cu
sprijinul financiar al
FUNDAȚIEI
KONRAD
ADENAUER**

Consiliul Naţional
pentru
Studierea Arhivelor Securităţii

Totalitarism şi rezistenţă, teroare şi represiune în România comunistă

Bucureşti, 2001

Colecția Studii
1

Coordonator ştiinţific:
Conf. univ. dr. **Gheorghe Onişoru**

Redactor:
Marian Stere

ISBN: 973-0-02533-9

Cuprins

Abrevieri 7
Sabine Habersack, Director Fundația Konrad Adenauer, Reprezentanța din România – *Cuvânt înainte* 9
Gheorghe Onişoru, Preşedintele Colegiului C.N.S.A.S. – *Cuvânt introductiv* 11
Georg Herbstritt, Consilier ştiinţific în cadrul Autorităţii Federale pentru Cercetarea Dosarelor Stasi - *Dosarele Stasi şi dosarele securităţii. Experienţa Germaniei şi întrebări pentru România* 13
Liviu Ţăranu, Problema cadrelor în M.A.I. (1948-1965) 28
Florian Banu, Direcţia I-a Informaţii Externe (D.I.E.). Atribuţii şi organizare (1951-1956) 41
Camelia Duică, Criterii de recrutare a cadrelor M.A.I. 51
Elis Neagoe, Trecerea în rezervă a cadrelor M.A.I. între uz şi abuz (1948-1965) 62
Iuliu Crăcană, Salarizarea cadrelor Securităţii 71
Florian Banu, Profilul angajatului Securităţii în anii ’50 81
Clara Cosmineanu, Trupele de Securitate în 1968. Organizare, structură şi zone de responsabilitate 92
Florin Maghiar, **Adi-Alexandru Crăciun**, Legalitatea Securităţii 101
George Enache, **Adrian Nicolae Petcu**, Biserica Ortodoxă Română şi Securitatea. Note de lectură 108
Raluca Vasilescu, Arbitrariul justiţiei comuniste: cazul Episcopului dr. Ioan Scheffler 137
Laura Stancu, **Liviu Burlacu**, Organizaţia de rezistenţă „Paragină” în atenţia Securităţii 146
Dan Salaga, Aspecte privind procesul de colectivizare. Comuna Cudalbi, ianuarie 1958 154
Ionuţ Dogaru, Securitatea în anii `80. Aspecte ilustrative de poliţie politică 159
Irina Cristina Anisescu, **Cornelia Reinhart**, Activitatea colaboratorilor din mediul presă în *dosarul problemă* întocmit de fostele organe de Securitate. Reţeaua informativă, sarcinile colaboratorilor şi tipologia delaţiunilor 174
Mădălin Hodor, Ce nu cuprinde un dosar de securitate 187

Delia Moisil, Politica de cadre a P.C.R. în anul 1947 198
Nicoleta Ionescu-Gură, Reorganizarea P.M.R.-ului după modelul P.C. (b.) al U.R.S.S. şi crearea nomenclaturii C.C. al P.M.R. în Republica Populară Română (1949-1954) . 216
Oana Ionel, Secţia organelor conducătoare de partid, sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R. Aspecte privind evidenţa cadrelor (1952) 251
Liviu Pleşa, Aspecte ale politicii de cadre a P.M.R. în perioada 1950-1965: prim secretarii raionali 271
Monica Grigore, Proiecte de modificare a arhitecturii Bucureştiului în viziunea C.C. al P.M.R. şi Consiliului de Miniştri în 1952 282
Veselin Anghelov (Bulgaria), Crimele săvârşite împotriva poporului bulgar de fosta Securitate de Stat a Bulgariei din timpurile comuniste (1944-1989) 289
Mohamed Regeb (Bulgaria), Rolul Securităţii de Stat comuniste din Bulgaria în desfăşurarea aşa-numitului „proces de renaştere" a minorităţii turceşti din Bulgaria (1983-1989) 294
Alina Ilinca, **Liviu Marius Bejenaru**, Legislaţia privind accesul la documentele serviciilor secrete ale fostelor regimuri represive din Europa de Est. O analiză comparativă .. 298
Liviu Marius Bejenaru, Dezbaterea politică cu privire la accesul la propriul dosar: cazul românesc 308

Abrevieri

A.C.N.S.A.S. – Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
A.N.I.C. – Arhivele Naționale Istorice Centrale
A.M.I. – Arhiva Ministerului de Interne
A.M.R. – Arhivele Militare Române
A.M.J. – Arhiva Ministerului de Justiție
A.C.N.J. – Arhiva Comandamentului Național al Jandarmeriei
fond D.M.R.U. – fond Direcția Management Resurse Umane

Cuvânt înainte

Fundația Konrad Adenauer (*Konrad – Adenauer – Stiftung*) este o fundație politică germană activă pe plan național şi internațional, ce promovează, prin educație politică, pacea, libertatea şi dreptatea. Consolidarea democrației, promovarea unificării europene, intensificarea relațiilor transatlantice şi cooperarea la nivelul politicilor de dezvoltare reprezintă o preocupare deosebită pentru Fundație. Prin activitățile educative şi de consiliere, Fundația Konrad Adenauer influențează formele politice, economice şi social-politice ale organizării societății, cât şi procesele de decizie precum şi dezvoltarea instituțiilor politice, economice şi sociale.

În activitatea noastră din România punem un accent deosebit pe stimularea unor forumuri de dialog interdisciplinar având în dezbatere probleme complexe ale prezentului şi viitorului societății, culturii şi științei. Un astfel de dialog a avut loc sub forma unui simpozion organizat în octombrie 2001 împreună cu Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.), sub titlul „Totalitarism şi rezistență, teroare şi represiune în România comunistă". Ne-a preocupat, pe de o parte, să prezentăm publicului rezultatele cercetării timp de un an, de către C.N.S.A.S., a dosarelor Securității puse la dispoziție până acum, pentru a pune astfel în mişcare, pe baza discuțiilor, necesara asumare a trecutului. Pe de altă parte a avut loc un intens schimb de experiență româno-german asupra diverselor forme de asumare a trecutului. Acest lucru a fost posibil datorită Fundației Konrad Adenauer, care l-a invitat să participe la simpozion pe Georg Herbstritt, colaborator științific

al oficiului „Însărcinatului Federal pentru dosarele Securității Statului (Stasi) din fosta R.D.G.“, instituție cunoscută şi sub numele „Comisia Gauck“.

Marianne Birthler, actualul Însărcinat Federal pentru dosarele Securității Statului (Stasi) din fosta R.D.G., spunea în primăvara acestui an, cu ocazia unei vizite în România, că viața devine comprehensibilă privind înapoi, dar este trăită cu privirea înainte. În acest sens nu trebuie să renunțăm la strădania de a crea o cultură a rememorării sinceră. Din acest motiv Fundația Konrad Adenauer sprijină publicația de față, care vă propune spre lectură contribuțiile prezentate la simpozionul mai sus amintit.

Sabine Habersack
Director
Fundația Konrad Adenauer
Reprezentanța din România

Cuvânt introductiv

Prin apariţia Legii nr. 187/1999, pe lângă dreptul fiecărui cetăţean de a avea acces direct la propriul dosar întocmit de Securitate şi de a fi informat asupra eventualelor legături pe care persoane ce ocupă funcţii de demnitate publică le-au avut cu puterea politică, există posibilitatea ca prin studierea dosarelor create de fostele organe represive comuniste să fie relevate mecanismele terorii ce au guvernat România până în 1989. Pentru aplicarea prevederilor legii, în cadrul C.N.S.A.S. a luat fiinţă o direcţie de cercetare, formată majoritar din tineri istorici, psihologi, jurişti ori politologi. Rolul acestei echipe este acela de a pune la dispoziţia publicului larg serii de documente şi studii care să contribuie la cunoaşterea trecutului apropiat, astfel încât să nu mai repetăm greşelile ce ne-au condus la totalitarism.

Desigur, rostul cercetătorilor de la C.N.S.A.S. nu este acela de a dubla sau de a se substitui altor organisme similare. Până în prezent au fost făcuţi paşi importanţi, fie urmare a unor iniţiative civice, cum este Memorialul Sighet, fie instituţionalizate, aici citând cazul I.N.S.T. sau a altor instituţii de istorie plasate sub înalta egidă a Academiei Române. De aceea, C.N.S.A.S. şi-a propus să exploateze arhive la care cercetătorii nu au avut acces până acum ori acesta a fost limitat.

După circa un an de la stabilirea priorităţilor şi direcţiilor noastre de cercetare, am reuşit să aducem în atenţia opiniei publice primele rezultate concrete. Prilejul a fost oferit de simpozionul *Totalitarism şi rezistenţă, teroare şi represiune în România comunistă*, organizat la Neptun, între 4-6 octombrie 2001, cu sprijinul generos al Fundaţiei Konrad Adenauer.

Subiectele prezentate atunci au reținut atenția mass-media, care a reflectat din plin desfăşurarea conferinței, cu atât mai mult cu cât prin prezența unor oaspeți de la instituțiile similare din Germania şi Bulgaria am constatat cum a acționat modelul sovietic în Europa de Est.

Astăzi, prin publicarea comunicărilor prezentate la Neptun, împreună cu alte studii pe aceeaşi temă care nu au putut fi susținute atunci din rațiuni organizatorice (timpul limitat), facem un prim pas în aplicarea prevederilor Legii 187 privind accesul la informațiile care atestă modul de acțiune al fostelor structuri represive.

Marea majoritate a semnatarilor sunt cvasi-debutanți şi noi suntem primii conştienți de faptul că este loc de mai bine, că stilul, forma şi metodele de cercetare pot fi ameliorate. Am considerat însă utilă publicarea imediată a acestui volum pornind de la considerentul că lucrăm sub presiunea timpului, că publicul larg aşteaptă rezultate şi nu planuri de perspectivă.

Volumul de față deschide seria publicațiilor C.N.S.A.S. Sunt sub lucru, în stadii avansate, alte tomuri de documente şi studii, după cum simpozioanele, conferințele şi dezbaterile noastre vor deveni ritmice. Printr-o discuție amplă, la care să participe toți cei interesați, vom înțelege mai bine trecutul, pe care trebuie să-l asumăm cu luminile şi umbrele sale.

Bucureşti, 1 decembrie 2001

Conf. univ. dr. Gheorghe Onişoru
Preşedintele Colegiului C.N.S.A.S.

Georg HERBSTRITT
(Berlin)

Dosarele Stasi şi dosarele securităţii. Experienţa Germaniei şi întrebări pentru România

Ceea ce îi uneşte pe oamenii din toate statele fostului bloc răsăritean, este trecutul lor socialist. De acest trecut se leagă neapărat şi experienţa privind omniprezenta şi omnipotenta poliţie secretă, răspunzătoare în bună măsură de represiunea politică. Desigur că între diferitele state ale „lagărului socialist" au existat şi deosebiri notabile.

După răsturnările politice din Europa Răsăriteană în anii 1989-90, în toate aceste state s-a pus problema modului de abordare a trecutului. În această privinţă au fost urmate căi diferite. Activitatea şi dosarele poliţiei secrete au deţinut însă permanent locul central în preocupările legate de această temă. Materialul de faţă prezintă modul în care a fost abordată în Germania dificila moştenire a poliţiei secrete. Totodată, prin prisma experienţei germane, sunt formulate întrebări şi sugestii în legătură cu situaţia din România şi sunt schiţate unele comparaţii.

În R.D.G. cetăţenii au reuşit în 1989-90 să desfiinţeze în întregime Ministerul Securităţii Statului, adică poliţia secretă est-germană (*Ministerium für Staatssicherheit*, numită pe scurt *„Stasi"*) şi să pună la loc sigur cea mai mare parte a dosarelor. Încă din vara anului 1990, parlamentul R.D.G., singurul ales liber, a asigurat tuturor cetăţenilor accesul la propriile dosare, printr-o lege corespunzătoare. Pe această bază, după reunificarea Germaniei, Bundestagul german a adoptat în decembrie 1991 legea dosarelor Stasi. Această lege reglementează de la data respectivă modul de a proceda cu dosarele Stasi. Ea se situează în tradiţia „revoluţiei paşnice" din 1989-90 şi constituie totodată fundamentul activităţii autorităţii care administrează astăzi arhiva fostului Minister al Securităţii Statului.

Denumirea ei oficială este: „Însărcinatul Federal pentru Dosarele Serviciului Securității Statului fostei Republici Democrate Germane". Este denumită adesesea „Oficiul Gauck", după numele primului ei director, Joachim Gauck, sau „Oficiul Birthler", după numele actualei directoare, Marianne Birthler.

Legea dosarelor Stasi numeşte trei motive importante pentru deschiderea dosarelor:

1) Victimele represiunii şi supravegherii trebuie să aibă posibilitatea să-şi clarifice situația personală;

2) Instituțiile statului, dar şi alte instituții, trebuie să aibă posibilitatea de a verifica dacă angajații lor au colaborat în trecut cu Serviciul secret;

3) Dosarele servesc cercetării istorice, politice şi juridice.

Care este situația după zece ani?

La punctul 1:

Peste 1,9 milioane de cetățeni au depus până acum, adică până la sfârşitul anului 2001, cereri pentru acesul la propriul dosar. În fiecare lună se înregistrează în continuare circa 10.000 de cereri la Însărcinatul Federal pentru Dosarele Stasi; acestea nu sunt numai cereri din partea persoanelor în cauză, ci şi din partea administrației, a cercetării etc.[1]. Foarte mulți cetățeni sunt uşurați, odată ce şi-au văzut dosarul. Prin aceasta ei îşi clarifică trecutul personal, iar după scrutarea propriului dosar sunt în măsură să închidă pentru sine acest capitol întunecat. Simțământul uşurării este însoțit şi de alte sentimente, în primul rând de dezamăgire şi furie față de oamenii care i-au trădat, precum şi de spaimă față de amploarea supravegherii. Sentimentele de răzbunare sunt, din contră, extrem de rare[2].

Mulți cetățeni pot să dovedească cu ajutorul dosarelor Stasi că au fost persecutați politic, chiar dacă nu au fost întemnițați. Această dovadă este importantă, întrucât cei ce au fost supuşi represaliilor politice, pot fi despăgubiți material (în anumite cazuri) pentru nedreptatea suferită. Mulți au obținut, în fapt, despăgubiri materiale,

[1] Însărcinatul Federal pentru Dosarele Serviciului Securității Statului fostei R.D.G., *Al cincilea raport de activitate al Însărcinatului Federal*, Berlin, p. 39.

[2] Idem, *Al patrulea raport de activitate al Însărcinatului Federal*, Berlin, p. 12-16.

mai ales dacă au stat în închisorile din R.D.G. din motive politice.[3] Pentru mulți oameni mai importantă decât despăgubirea materială a fost însă şi este reabilitarea morală. Ei au sentimente de uşurare şi de satisfacție, atunci când o sentință nedreaptă din perioada R.D.G. sau o discriminare pe motive politice este ridicată (anulată) printr-un act administrativ, când sunt ascultați şi înțeleşi de instituțiile competente de stat sau de către opinia publică, când suferințele lor sunt recunoscute şi apreciate. Astfel de semnale sunt importante; dar ele au fost şi sunt destul de rare.

La punctul 2:

În contextul reunificării Germaniei, administrația publică din Germania Răsăriteană a fost reconstruită în 1990 şi adaptată la modelul celei existente în Germania Occidentală. Cetățenii din Germania Răsăriteană au fost în mare măsură de acord cu ideea că, într-o administrație nouă, democratică şi credibilă nu trebuie să lucreze foşti colaboratori ai poliției secrete. De aceea, la lucrătorii administrației publice din Germania Răsăriteană se verifică şi astăzi dacă au colaborat cu Stasi. Până la sfârşitul anului 2001 Însărcinatului Federal pentru Dosarele Stasi i-au fost înaintate 1,6 milioane de cereri de verificare în acest sens[4]. Aproximativ 6-7% dintre persoanele verificate au fost desconspirate ca foşti angajați sau colaboratori neoficiali ai Ministerului Securității Statului (MfS, Stasi)[5]. De regulă angajatorul poate să decidă liber asupra concedierii acestor persoane. El decide în funcție de cât timp şi cât de strâns a lucrat cu Stasi colaboratorul neoficial. Parlamentele, partidele politice, bisericile şi alte instituții s-au folosit, de asemenea, de posibilitatea de a proceda la

---

[3] Bundestagul German, *Bilanțul reabilitării după prima şi a doua lege a corectării nedreptăților provocate de P.S.U.G.*, în *Materialele comisiei de anchetă privind înlăturarea urmărilor dictaturii P.S.U.G. în procesul realizării unității germane*, Baden-Baden, 1999, vol. II/1, p. 340-390. Tappert, Wilhelm, *Reparația nedreptății de stat promovate de R.D.G. de către Republica Federală Germania după reunificare*, Berlin, 1995.

[4] Însărcinatul Federal pentru Dosarele Serviciului Securității Statului fostei R.D.G., *Al cincilea raport de activitate al Însărcinatului federal*, Berlin, 2001, p. 115.

[5] Acestea sunt rezultatele din landul est-german Mecklenburg-Vorpommern, cf. Însărcinatul landului pentru Dosarele Serviciului Securității Statului fostei R.D.G., *Al doilea raport de activitate al Însărcinatului de land, 1995-1997*, Schwerin, 1997, p. 30.

verificări în domeniul lor. În sectorul întreprinderilor economice verificarea s-a restrâns doar la puține persoane din conducere. În pofida problemelor, aceste verificări au făcut ca în 1990 să se demareze un nou început convingător, mai cu seamă în politică şi administrația publică.

Rolul Însărcinatului Federal pentru Dosarele Stasi în procedura verificării se rezumă la punerea la dispoziția instituției solicitante a documentelor şi informațiilor. El nu face nici o apreciere în legătură cu documentele respective. Fiecare instituție hotărăşte singură în privința aprecierii pe care o dă documentelor în fiecare caz în parte.

În România, C.N.S.A.S. are evident competențe mai largi - de exemplu, el trebuie să aprecieze dacă activitatea unui informator se înscrie în domeniul represiunii politice („colaborare cu securitatea, dar fără activitate de poliție politică")[6].

La punctul 3:

Clarificarea juridică a jucat un rol important în anii '90. Numai în Berlin procuratura a instrumentat 23.000 de proceduri de cercetare în legătură cu aşa-numitele „nedreptăți ale R.D.G." - aşadar acte de injustiție motivate politic pe timpul existenței R.D.G. Acestea priveau într-o mai mică măsură acțiuni nelegale ale Stasi, cât mai ales aspectele justiției politice (de exemplu încălcarea legii), maltratarea deținuților şi împuşcările mortale la frontiera inter-germană. Din cele 23.000 de cercetări instrumentate, doar 600 au condus la punere sub acuzare. În aceste 600 de cazuri au fost puse sub acuzare circa 1.000 de persoane. Din cele 1.000 de persoane acuzate au fost condamnate 335, pedepsele fiind foarte uşoare. Doar 32 de persoane au trebuit să înceapă executarea pedepsei cu închisoarea. Din cele 600 de rechizitorii, 69 au fost îndreptate contra foştilor colaboratori ai Ministerului Securității Statului, dintre care numai unul a fost pedepsit cu închisoarea. Ceilalți colaboratori ai Ministerului Securității puşi sub acuzare au primit pedepse mai uşoare sau au fost achitați[7]. Aceste cifre se referă numai la cazurile instrumentate la Berlin. În celelalte

[6] Gabriel Andreescu: C.N.S.A.S. s-a dovedit un instrument de acoperire şi nu de deconspirare a fostei Securități. *Legea 187/1999 şi primul an de activitate a Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității*, în „Revista Română pentru Drepturile Omului", nr. 20/2001.

[7] „Der Tagesspiegel" (cotidian berlinez - n. tr.), Berlin, 1.10.1999, p. 12: „Nedreptățile R.D.G. aproape revizuite. Procuratura II desființată. Aceasta a inițiat 23.000 de proceduri de revizuire".

landuri est-germane, procuraturile au instrumentat de asemenea numeroase proceduri de cercetare privind injustiția din R.D.G., rezultatele fiind asemănătoare cu cele de la Berlin[8].

În ultimii zece ani cercetarea istorică a scos la iveală multe şi interesante aspecte privind Stasi şi diversele forme ale represiunii. Astfel ştim astăzi foarte exact cât de rafinat şi în acelaşi timp cât de banal funcționa aparatul de represiune; de asemenea se poate dovedi că Stasi a încălcat principiile umanității. Mulțumită deschiderii arhivelor cercetarea istorică nu depinde de amintirile îndoielnice şi adesea derutante ale foştilor ofițeri ai Ministerului Securității. În acest fel cercetarea istorică a reuşit să demistifice poliția secretă. Acest lucru este deosebit de important pentru o abordare pragmatică a acestei teme.

Ultimii doisprezece ani au arătat că deschiderea dosarelor Stasi a fost o decizie corectă. Curajul sincerității a fost răsplătit. Activitatea Însărcinatului Federal pentru Dosarele Stasi a contribuit la crearea unei societăți deschise şi a unei administrații transparente şi în acest fel la instaurarea unei noi culturi democratice. Pe această cale s-a acordat şi victimelor represiunii un minim de dreptate şi satisfacție.

Un element important care a determinat sucesul Însărcinatului Federal pentru Dosarele Stasi l-a costituit faptul că s-a bucurat atât de sprijinul politicienilor, cât şi de cel al opiniei publice. Acest sprijin este mai important decât legea, oricât de bună ar fi ea.

Dar dacă vorbim de sucese, trebuie să menționăm şi deficitele. Multe dintre victime consideră situația lor actuală ca nedreaptă. Ele au suportat în timpul R.D.G. dezavantaje profesionale, în multe cazuri nu au putut urma studii superioare, astfel că şi astăzi dispun de şanse mai slabe, în pofida tuturor reabilitărilor. Pe de altă parte, mulți foşti ofițeri ai Ministerului Securității se afirmă cu succes în economie. Multele milioane de mărci, pe care Ministerul Securității şi S.E.D. (P.S.U.G.) / P.D.S. (P.S.D.)[9] încă le posedau în 1989-90, au costituit capitalul de lansare în economia de piață.

---

[8] Marxen, Klaus; Werle, Gerhard, *Die strafrechtliche Aufarbeitung von DDR-Unrecht. Eine Bilanz* (Revizuirea juridică a nedreptăților comise în R.D.G. Un bilanț), Berlin, 1999, p. 195.

[9] S.E.D.: Sozialistische Einheitspartei Deutschlands - Partidul Socialist Unit Est-German (partidul comunist/socialist la putere în R.D.G.); P.D.S.: Partei des Demokratischen Sozialismus - Partidul Socialismului Democratic (noul nume al S.E.D.).

Revizuirea juridică a dezamăgit mulți oameni. Cum este posibil ca, în pofida nedreptății evidente, cunoscute de toată lumea, să nu fie aproape nimeni pedepsit în instanță? Interdicția privind efectul retroactiv, reprezentând în orice stat de drept un principiu juridic important, s-a dovedit a fi, în această situație, o protecție pentru cei răspunzători de represiunea politică din R.D.G. Interdicția efectului retroactiv spune că o faptă poate fi pedepsită penal numai dacă în momentul comiterii contravenea legilor în vigoare. Excepții sunt posibile numai în cazul încălcărilor grave ale drepturilor omului. Cu alte cuvinte, după răsturnările din 1989-90, instrumentele juridice au fost doar în anumite cazuri adecvate pentru pedepsirea injustiției din fosta R.D.G. Aceasta a însemnat o importantă şi în acelaşi timp dureroasă experiență. Speranțele pe care mai ales defavorizații sistemului R.D.G. şi le puseseră în statul de drept, au rămas adesea neîmplinite. Multe persoane în cauză sunt dezamăgite şi de faptul că legiuitorul nu a fost dispus până acum să introducă „pensia pentru victime", respectiv „pensia de onoare", doleanță exprimată de ani de zile.

Dimpotrivă, tocmai foşti funcționari şi colaboratori ai Ministerului Securității profită de noua ordine de drept: aceştia au reuşit, spre exemplu, să obțină în fața instanței acordarea din nou a pensiilor speciale mari, care în 1990 fuseseră reduse.

În acest context iese la iveală un alt deficit în abordarea istoriei R.D.G.: până astazi atenția se concentrează asupra Ministerului Securității şi nu asupra principalilor responsabili pentru represiunea şi persecutarea politică, adică activiştii partidului dominant – P.S.U.G. Stasi era subordonată P.S.U.G. şi era considerată „scutul şi sabia partidului". Legea română privind accesul la propriul dosar şi deconspirarea Securității ca poliție politică ia mai mult în considerare rolul partidului şi al altor instituții represive decât este cazul în Germania.

Există probleme şi în ceea ce priveşte cercetarea istorică. Trei genuri de probleme ar fi aici de menționat:

Prima problemă se referă la întrebarea: cine scrie istoria şi pentru cine se scrie istoria? În spatele acestei întrebări se află conflictul dintre oamenii de ştiință şi martorii epocii. Oamenii de ştiință, mai ales dacă provin din Germania Occidentală, pun cu totul alte întrebări istoriei decât o fac martorii, fie că este vorba de victime sau de făptaşi. Cu deosebire victimele Stasi au anumite aşteptări de la

istoriografie: ei vor, pe bună dreptate, să regăsească istoria lor proprie, experienţele lor personale în cărţile de istorie. Ei spun: „Eu am trăit aceasta, de aceea ştiu cum a fost". Pentru istoricul neimplicaţi şi care lucrează ştiinţific, provenind din Germania Occidentala, victimele sunt uneori numai un izvor oral, în sensul de „oral history", pe care îl consultă în completare la sursele scrise. Ambele constituie premise legitime, care conduc însă la conflicte şi înţelegeri eronate. În orice caz se înmulţesc încercările de a apropia cele două perspective[10].

O a doua problemă constă în faptul că istoria contemporană este totdeauna o parte a prezentului. Acest fapt ascunde, de exemplu, în fiecare campanie electorală pericolul, ca aspecte singulare ale istoriei recente să fie folosite ca „muniţie în lupta electorală" împotriva adversarilor politici. Printre acestea se numără şi tema „Stasi", dar care nu mai joacă un rol important; de la mijlocul anilor '90 şi-a pierdut din potenţialul exploziv. Acest lucru se datorează cu siguranţă şi deschiderii dosarelor, pentru că atunci când există fapte documentate, fără îndoială că rămâne suficient spaţiu pentru polemici superficiale, dar nu şi pentru suspiciuni nefondate.

A treia problemă este una foarte nouă, dar în acelaşi timp foarte gravă: accesul la dosare a devenit mai dificil. Unii spun chiar că cercetării i se va pune capăt. De ce? Fostul cancelar Helmut Kohl a intentat proces Însărcinatului Federal. El nu doreşte ca documente privind persoana sa să fie puse la dispoziţia cercetătorilor şi a mass media. Aici nu este vorba de viaţa particulară a lui Helmut Kohl. Viaţa particulară a politicienilor a fost dintotdeauna apărată, Însărcinatul Federal procedând la anonimizarea sau „înnegrirea" părţilor respective din documente.

---

[10] Un exemplu bun de îmbinare a experienţei proprii cu scrierea istoriei a oferit scriitorul german provenind din România William Totok, care în 1975-76 a fost arestat la Timişoara din motive politice: Totok, William, *Die Zwänge der Erinnerung. Aufzeichnungen aus Rumänien*, Hamburg 1988; o versiune în limba română a apărut în 2001 sub titlul *Constrângerea memoriei. Însemnări, documente, amintiri*. Printre cercetătorii cu metode ştiinţifice a istoriei R.D.G. se numără ziaristul Karl Wilhelm Fricke, ce a fost întemniţat din motive politice în anii 1955-1959 în R.D.G. (cf. Fricke, Karl Wilhelm; Engelmann, Roger (editor), *Konzentrierte Schläge. Staats-sicherheitsaktionen und politische Prozesse in der DDR 1953-1956* (Lovituri concentrate. Acţiuni ale Securităţii Statului şi procese politice în R.D.G., între anii 1963-1956), Berlin, 1998.

Helmut Kohl doreşte însă să sustragă opiniei publice toate documentele în care este consemnată acţiunea sa în calitate de cancelar federal, adică de persoană oficială. El justifică poziţia sa prin aserţiunea că, într-un sens mai larg, face parte din grupul victimelor Stasi. Iar dosarele victimelor (legea nu vorbeşte de „victime", ci, la un mod mai general, de persoane vizate) nu pot fi făcute publice fără încuviinţarea acestora. Însărcinatul Federal consideră, dimpotrivă, că există o deosebire între viaţa particulară şi cea oficială a unui politician şi că cercetarea trebuie să aibă posibilitaea de a investiga influenţa pe care Ministerul Securităţii a exercitat-o asupra acţiunilor politice ale unui demnitar. Helmut Kohl a câştigat însă în instanţă, în iulie 2001, primul proces. Sentinţa în acest proces a vădit că paragraful 32 al legii privind dosarele Stasi, care reglementează punerea la dispoziţia cercetării şi mass media a dosarelor, conţine formulări neclare[11]. Însărcinatul Federal permite aşadar accesul la aşa-numitele „dosare ale victimelor" numai după consultarea persoanelor respective. Această procedură este complicată şi conduce la perioade lungi de aşteptare. Însărcinatul Federal, oamenii de ştiinţă interesaţi şi foştii militanţi angajaţi pentru drepturile omului depun eforturi în parlament pentru amendarea legii dosarelor Stasi.

Asumarea trecutului în Germania se desfăşoară, în linii generale, pe plan administrativ, juridic şi birocratic. Acest fapt înseamnă întotdeauna un anume grad de impersonalizare. Pe de altă parte, mulţi oameni au aşteptări prea mari faţă de posibilităţile de asumare şi despăgubire şi în consecinţă faţă de deschiderea arhivelor şi activitatea Însărcinatului Federal pentru Arhivele Stasi. Ambele aspecte au dus la dezamăgiri. Ehrhart Neubert, militant pentru drepturile omului în fosta R.D.G., teolog şi actual colaborator al Însărcinatului Federal pentru Arhivele Stasi, a avertizat în repetate rânduri faţă de aşteptările exagerate. El spune, în acest sens: „Oficiul Gauck nu este o autoritate a adevărului. Noi nu administrăm adevărul, ci doar documente"[12].

---

[11] Beleites, Johannes, *Das Stasi-Unterlagen-Gesetz nach dem Kohl-Urteil - Zeit zur Novellierung* (Legea dosarelor Stasi după sentinţa în cazul Kohl), în *Deutschland Archiv*, Heft 6/2001, p. 1025-1033; „Cotidianul", 11 iulie 2001: După decizia de interzicere a accesului la informaţiile despre Helmut Kohl: Scandalul dosarelor Stasi divide Germania.

[12] Neubert, Ehrhart: *Arbeitsweise der „Gauck-Behörde" im gesellschaftlichen Kontext* (Modul de lucru al Oficiului Gauck în contextul social), în:

Interesantă este din această perspectivă o privire peste graniţele germane. Comisia Adevărului din Africa de Sud a practicat în cei trei ani de activitate, 1996-1998, un alt mod de abordare a trecutului. Ea a situat în centrul atenţiei reabilitarea morală şi cinstirea victimelor; ea s-a concentrat pe audierea calvarului a 24.000 de oameni şi recunoaşterea oficială a acestora. Această formă ideală de reparaţie este mai personală şi ajunge mai direct la persoana în cauză decât un simplu act administrativ. În plus, Comisia Adevărului i-a inclus şi pe făptaşi în procesul de asumare a trecutului. Făptaşii, care au prezentat pe larg, în faţa opiniei publice şi a victimelor, crimele săvârşite, au avut posibilitatea să solicite amnistiere pentru faptele lor. Ca la o spovedanie, a trebuit mai întâi să-şi recunoască vina, după care a fost posibilă iertarea. În acest fel şi făptaşii au contribuit la aflarea adevărului. În privinţa amnistiei, Comisia Adevărului a decis pentru fiecare caz în parte.

Modelul sud-african nu a putut fi aplicat în Germania, întrucât premisele sociale şi aşteptările de la un „procesul de asumare" erau mult prea deosebite. Iar amnistierea făptaşilor ca şi lipsa despăgubirilor materiale sunt oricum privite critic în Africa de Sud. Comisia Adevărului a apărut ca rezultat al compromisului între vechile şi noile elite. Rezultatele activităţii ei sunt totuşi remarcabile, dat fiind că nu a putut să recurgă la documente scrise. Documentele privitoare la încălcarea drepturilor omului din vremea *apartheid*-ului au fost aproape în totalitate distruse[13].

Ambele ţări au pornit de la comprehensiunea faptului că trecutul nu poate fi eludat. Dacă nu este asumat în mod sincer, el revine mereu ca problemă. Abordarea trecutului se răsfrânge asupra modelării viitorului. În această privinţă, accentele se pun, desigur,

---

Wüstenberg, Ralf (editor), *Wahrheit, Recht und Versöhnung. Auseinandersetzung mit der Vergangenheit nach den politischen Umbrüchen in Südafrika und Deutschland* (Adevăr, dreptate şi reconciliere în confruntarea cu trecutul în Africa de Sud şi Germania de după schimbările politice), Frankfurt, 1998, p. 71.

[13] Wüstenberg, Ralf (editor), *Wahrheit, Recht und Versöhnung* (v. nota ***Eroare! Marcaj în document nedefinit.***). Acelaşi autor: *Ein anderer Blick auf den "deutschen Weg" der Aufarbeitung – oder: Was wir im Umgang mit den Opfern aus Südafrika lernen können* (O altă privire asupra „căii germane" a cercetării trecutului - sau: Ce am învăţat de la victimele din Africa de Sud), în: Horch & Guck, Berlin, Heft 33/2001, p. 3-10.

diferit în Germania şi în Africa de Sud. În Germania, cercetarea aprofundată a trecutului şi rememorarea victimelor sunt considerate principalele motivaţii în abordarea istoriei recente[14]. În Africa de Sud prevalează aspectul eliberării. Comisia Adevărului a lucrat sub imboldul făgăduinţei biblice din Evanghelia după Ioan: „Căci adevărul vă va face slobozi”[15].

Astfel devine evident şi altceva: Germania nu are posibilitatea să cuprindă întrebări despre crimă, vinovăţie şi iertare într-o dimensiune religioasă. Creştinismul a devenit un fenomen social marginal. În Germania Răsăriteană trei sferturi dintre locuitori nu aparţin nici unei biserici, sunt atei. Aceasta este urmarea a patruzeci de ani de socialism. Germanilor le lipseşte astfel o sferă importantă a perceperii şi reflectării, care poate în România există încă.

Pot fi adaptate aceste experienţe în România? Răspunsul la această întrebare nu poate fi dat decât în România. Mai întâi ies totuşi în evidenţă diferenţele existente în acest domeniu între România şi Germania.

Situaţia din Germania Răsăriteană este una neobişnuită, fiind vorba de o jumătate de ţară. Germania de Vest a fost coautor al transformărilor din Germania de Est şi le-a finanţat. Numai aşa a fost posibil, ca în cadrul Autorităţii Federale pentru Arhivele Stasi să lucreze la un moment dat 3.500 de colaboratori; chiar şi astăzi acolo lucrează încă 2.600 de persoane.

O a doua deosebire importantă constă în faptul că în 1989-90 cetăţenii R.D.G. au ocupat clădirea Stasi şi au desfiinţat complet Ministerul Securităţii Statului. Cetăţenii au confiscat totodată documentele acesteia. Astfel Stasi nu a avut suficient timp la dispoziţie, pentru a curăţa temeinic arhivele sale. Actele aflate astăzi în custodia Autorităţii Federale însumează 180 de kilometri liniari.

„Revoluţia paşnică” din R.D.G. a fost şi o revoluţie împotriva serviciilor secrete. Acest fapt s-a reflectat în legea arhivelor Stasi, valabilă şi astăzi. Potrivit paragrafului 25 al legii arhivelor Stasi, documentele Stasi cu „informaţii referitoare la persoane în cauză sau

[14] Însărcinatul Federal pentru Dosarele Serviciului Securităţii Statului fostei R.D.G., *Al cincilea raport de activitate al Însărcinatului Federal*, Berlin, 2001, p. 11.

[15] The South African Council of Churches (ed.), *The Truth will set you free*, 1995, p. 3. O formulare seculară în *Truth and Reconciliation Commission of South Africa Report*, London, 1998, vol. 1, p. 22.

la terți nu pot fi folosite de către serviciile de informații sau pentru serviciile de informații". Legea permite doar puține excepții. Ceea ce înseamnă că, în situația în care serviciile secrete obțin totuși documente ale Stasi, acestea trebuiesc cerute de la Autoritatea Federală pentru Arhivele Stasi. În România situația este exact opusă: C.N.S.A.S. obține dosarele de la S.R.I.

Compararea legii arhivelor Stasi cu legea românească privind accesul la dosare vădește, de asemenea, deosebiri importante. Supunem atenției câteva diferențe, care prezintă importanță și pentru oamenii de știință și cercetători.

Printre acestea se numără articolul 1 al legii române privind accesul la dosare, care în mod evident permite numai cetățenilor români (actuali și foști) să-și vadă dosarele. Acest lucru este regretabil, întrucât au existat și străini, aflați în vizită sau lucrând temporar în România, care au fost urmăriți sau chiar reținuți de Securitate.

O altă limitare, în comparație cu legea germană privind arhivele Stasi, constă în faptul că legea românească se limitează la acea parte a Securității, care a exercitat în sens strict funcțiile unei poliții politice. Legea germană privind arhivele Stasi se referă, dimpotrivă, la Ministerul Securității Statului în totalitatea sa. În fapt, se cunoaşte de la Ministerul Securității că teroarea polițienească a fost posibilă numai printr-o cooperare a tuturor serviciilor, inclusiv a serviciului de informatii externe, aşa-numita H.V.A.[16]. Pe de o parte, Serviciul de Informații Externe al Securității R.D.G. a participat direct la represiunea internă. Pe de altă parte, el a urmărit persoanele ce emigraseră în vest și de acolo criticau regimul și întrețineau legături în R.D.G. Acest fapt a contribuit de asemenea la împiedicarea mișcării de opoziție pe plan intern. De aceea în Germania au existat motive întemeiate de a nu departaja ulterior poliția secretă în părți nerepresive şi părți represive. În fostul bloc răsăritean toate structurile poliției secrete au contribuit de fapt la asigurarea puterii partidelor socialiste sau comuniste şi la eliminarea sau limitarea drepturilor şi libertăților omului.

[16] H.V.A: Hauptverwaltung A (Aufklärung), Administrația Centrală A (Spionaj).

Această limitare din legea română ar putea desigur să îngreuneze cercetarea; articolele 17 şi 19 orientează, de asemenea, cercetarea către un domeniu relativ îngust.

Cu toate aceste observaţii critice, legea română a accesului la dosare poate contribui la promovarea sincerităţii în viaţa socială, la consolidarea structurilor democratice, la oferirea de certitudini victimelor şi la combaterea fabricării de legende istorice.

Cu aceste noţiuni - sinceritate, democraţie, certitudine - au fost numite motivele esenţiale care pledează şi în România pentru deschiderea arhivelor. Alte două motive care în Germania şi Africa de Sud joacă un rol important, nu mai pot avea probabil semnificaţie în România. Altfel decât în Germania, în România deconspirarea şi eliminarea totală din structurile de putere a lucrătorilor şi colaboratorilor neoficiali ai fostei poliţiei secrete nu mai sunt posibile. În timp ce în Germania şi în Africa de Sud asumarea istoriei a fost totodată o piatră de fundament pentru un nou început politic, România şi-a început perioada postrevoluţionară în mare măsură fără o dezbatere critică eliberatoare, sprijinită de stat, a istoriei sale.

Independent de aceste deosebiri, există atât în România cât şi în Germania posibilitatea de a folosi arhivele nu numai în cercetarea istorică, ci şi în educaţia politică. Ele pot arăta elevilor şi studenţilor cum a funcţionat represiunea. Documentele declanşează discuţii; discuţiile sunt necesare pentru instaurarea unei culturi democratice. Chiar dacă nu pot fi deconspiraţi toţi colaboratorii Securităţii, este important şi pentru Biserică faptul că se pun întrebări privind vinovăţia şi responsabilitatea pentru crimele comuniste; aceste întrebări trebuie înţelese ca o şansă şi nu ca un atac împotriva Bisericii. Teologul est-german Ehrhart Neubert a scris pe la mijlocul anilor ’90 că aceste întrebări sunt, ce-i drept, dureroase pentru Biserica sa, dar foarte importante; ele arată Bisericii care sunt punctele sale slabe şi unde este vulnerabilă[17].

Dacă lucrările de cercetare publicate în acest volum vor putea da impulsuri discursului istoric şi politic, atunci ele au realizat mult.

[17] Neubert, Ehrhart, *Zur Instrumentalisierung von Theologie und Kirchenrecht durch das MfS* (Asupra instrumentalizării teologiei şi a dreptului bisericesc de către Ministerul Securităţii Statului), în Vollnhals, Clemens (ed.), *Die Kirchenpolitik von SED und Staatssicherheit. Eine Zwischenbilanz* (Politica faţă de biserică a P.S.U.G. şi a Stasi. Un bilanţ intermediar), Berlin, 1996, p. 329.

Ar fi de dorit ca aceste impulsuri să fie preluate de media, de universităţi şi academii, de asociaţiile victimelor şi alte instituţii şi transmise mai departe.

De asemenea, este de dorit un schimb internţional de experienţă şi de rezultate ale cercetărilor. Pentru un dialog româno-german există multe teme importante în istoria ambelor ţări: cum s-a instaurat puterea comunistă în România şi cum s-a instaurat în R.D.G.? Ce ştim despre forma deschisă, brutală de represiune din anii '40 şi '50? Cum şi de ce s-a schimbat represiunea de stat? În ceea ce priveşte R.D.G., pentru anii '70 şi '80 se vorbeşte despre „teroarea tăcută", prin aceasta înţelegându-se „măcinarea" sistematică a individului de către Stasi - s-ar putea spune şi teroarea psihologică. Unde a existat opoziţie şi rezistenţă? Ce înţelegem în general prin rezistenţă? Cum a lucrat aparatul de represiune, cine au fost angajaţii şi colaboratorii neoficiali ai poliţiei politice? Ce metode şi structuri au fost preluate din Uniunea Sovietică? Care erau raporturile dintre partidul dominant şi poliţia secretă? Ce rol au jucat bisericile în socialism? Cum arăta viaţa de zi cu zi în dictatură? Cum tratau potentaţii problema naţionalităţilor, respectiv „problema naţională"? Prin ce se deosebeşte colapsul R.D.G. de revoluţia din România?

O altă temă controversată în Germania este activitatea Stasi împotriva Republicii Federale Germania. De ce au lucrat vest-germani pentru Securitatea de Stat a R.D.G.? Ce scopuri urmărea Stasi în Germania Occidentală, unde a exercitat ea influenţă asupra Germaniei occidentale?[18] Poate fi extrapolată această întrebare la România? Ce scopuri urmărea Securitatea în Vest? Se poate dovedi în ce măsură Securitatea română şi Stasi au folosit spionajul extern pentru a combate rezistenţa din interiorul ţării şi rezistenţa emigraţiei, de exemplu? Cum se prezintă situaţia în ceea ce priveşte instituţiile urmărite de ambele servicii secrete, de exemplu asociaţiile saşilor transilvăneni şi cele ale şvabilor bănăţeni din Republica Federală Germania?

Interesantă este şi întrebarea, ce se află în arhivele româneşti despre Germania şi ce se află în arhivele Stasi despre România.

[18] Müller-Enbergs, Helmut, *Agenţii, informatorii şi spionii Stasi în Republica Federală Germania*, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1999. Koehler, John O., *Stasi. Faţa ascunsă a poliţiei secrete est-germane*, Bucureşti, Editura Omega, 2001, vol. I, p. 179-236, vol. II p. 1-76, p. 155-192, p. 227-240.

Aproape că nu există cercetări pe această temă. Se ştie că Ministerul Securităţii Statului din R.D.G. şi Securitatea română au colaborat oficial până pe la începutul anilor ’70. Ele au efectuat schimburi de informaţii politice, militare şi economice, pe care spionii lor le-au obţinut în şi despre Europa de Vest şi îşi puneau reciproc la dispoziţie mijloace tehnice de spionaj. Probabil în 1973 cele două servicii de spionaj au încetat colaborarea oficială. Una din cauze a constituit-o calea specială pe care o apucase România: izolarea în cadrul blocului răsăritean[19].

Excepţionalismul românesc a condus observarea României de către Securitatea de Stat a R.D.G. Direcţia de spionaj extern din Ministerul Securităţii Statului (H.V.A.) a instalat în România o „rezidenţă”, adică o bază de spionaj, foarte probabil în ambasada R.D.G. din Bucureşti. Chestiunea este notabilă. În acest fel, România se afla pe aceeaşi linie cu China, Albania şi Iugoslavia, adică în rând cu ţările socialiste „renegate”[20].

R.D.G. a privit România în cursul anilor ’70 în mod critic. A existat tot timpul temerea că influenţa occidentală asupra României ar putea deveni prea mare.

În arhivele Stasi se află şi documente despre cetăţeni români care trăiau temporar sau definitiv în R.D.G. La sfârşitul anilor ’80 trăiau în R.D.G. doar aproape 1.000 de români sau cetăţeni provenind din România. După părerea Ministerului Securităţii, majoritatea aveau un comportament bun şi liniştit.

Ministerul Securităţii a filat şi cetăţeni ai R.D.G. aflaţi în România, mai ales turiştii. În spatele acestei acţiuni se afla pe de o parte teama că cetăţenii R.D.G. ar putea fugi în Vest prin România. Pe de altă parte, Stasi voia, neputând să împedice, măcar să controleze întîlnirile dintre est- şi vest-germani în staţiunile de odihnă de la Marea Neagră[21].

Cetăţeni ai R.D.G., aflaţi în România în interes de serviciu sau particular, raportau Ministerului Securităţii despre această ţară. Dacă în anii ’70, conducerea R.D.G. şi în consecinţă şi Ministerul

[19] Tantzscher, Monika, *Die Stasi und ihre geheimen Brüder. Die internationale geheimdienstliche Kooperation des MfS* (Stasi şi fraţii săi secreţi. Cooperarea Ministerului Securităţii Statului cu serviciile secrete internaţionale), în Horch & Guck, Heft 33/2001, p. 56-64.
[20] BStU, ZA, HVA 407, Bl. 27, Bl. 30.
[21] BStU, ZA, AIM 14721/89.

Securității privea cu teamă la cazul românesc, în anii ’80 în R.D.G. erau primite cu îngrijorare rapoartele despre decăderea economică a României, zvonurile despre numeroase greve şi mici tulburări[22]. Grevele, neprevăzute de către ideologia marxist-leninistă în țările socialiste, trezeau clasei dominante din R.D.G. amintiri despre răscoala muncitorească de mare amploare din 17 iunie 1953.

La sfârşitul anilor ’80, cam prin 1988, a intervenit un nou avânt politic în relațiile dintre România şi R.D.G. Cele două state s-au apropiat din nou, unite în consensul poziției lor de respingere a politicii sovietice de reforme inițiate de Mihail Gorbaciov. Relativ liberala Ungarie a oferit de asemenea din toamna lui 1988 un binevenit prilej de a fi privită ca un duşman comun. Dacă această apropiere politică a condus şi la apropierea serviciilor secrete, nu s-a putut constata până acum. Multe alte întrebări rămân deschise.

Modul în care teme ale istoriei contemporane pot fi prezentate concret, ni-l poate arăta în final următorul exemplu de la Timişoara: în „Muzeul Satului Bănățean” sunt expuse numeroase şi diferite case în care au trăit bănățenii. Între acestea se găseşte una care nu s-a aflat niciodată în Banat: este o colibă, aşa cum şi-au construit-o oamenii care, în urmă cu cincizeci de ani, au fost deportați din Banat în stepa Bărăganului. Cu această colibă din „Muzeul Satului Bănățean” cei în cauză au realizat un mic monument împotriva uitării. Astfel de semne sunt importante.

[22] BStU, ZA, ZAIG 14072.

Liviu ȚĂRANU

Problema cadrelor în M.A.I. (1948 - 1965)

Din totdeauna orice regim politic nou instaurat, fie democratic, fie prin alte modalități, se va confrunta imediat cu o dificilă problemă, cea a cadrelor. Orice regim politic nou instalat are un deficit de cadre cu experiență, prin acest termen înțelegându-se, în mod evident, profesioniştii din aparatul de stat, în special cei din administrație şi ordine publică. Un profil cadru se construieşte în timp, este bazat pe o pregătire foarte bună şi experiență şi cuprinde şi o anumită fidelitate-loialitate față de un regim sau altul. Orice lider politic este convins că nu poate fi guvernată o țară fără cadre bine pregătite şi experimentate. Criza de cadre se rezolvă în timp şi este necesară o strategie serioasă pentru formarea lor.

Perioada de după 1945 şi până la începutul anilor ’60 a marcat, pentru structurile Ministerului Afacerilor Interne, o accentuată criză de cadre. Trecerea de la un regim politic total diferit la cel instaurat după 6 martie 1945 a impus necesitatea purificării şi înlocuirii cadrelor vechi, loiale regimului trecut, cu cele noi, dedicate edificării noii ordini sociale şi de stat. Fenomenul s-a reflectat puternic şi în cadrul Ministerului Afacerilor Interne. Un simptom important al acestor schimbări forțate, prezent la una din cele cinci structuri ale M.A.I., l-a reprezentat starea de spirit, respectiv „moralul scăzut” al ofițerilor şi subofițerilor de la formațiunile teritoriale ale trupelor de jandarmi. Într-un raport al Inspectoratului General al Jandarmeriei (I.G.J.) din vara anului 1948 se menționa că „moralul scăzut” al ofițerilor şi subofițerilor are drept cauză mutările prea dese de la o unitate la alta precum şi faptul că „subofițerii care au făcut cereri de demisie li s-a respins pe motiv că nu au 9 ani de serviciu. Consecința acestei situații fiind complecta dezinteresare tolerată chiar de comandanții respectivi”. Într-un ordin circular din 1 iunie 1948 se arăta că „din studiul dosarelor ce cuprind rezultatele diferitelor cercetări întreprinse

de formaţiuni contra personalului jandarmeriei: ofiţeri, subofiţeri, maiştri şi trupă, se constată în ultimul timp o stare de spirit profund dăunătoare relaţiilor ce trebuie să domnească între superiori şi subalterni atât în serviciu cât şi în afara acestuia. Astfel s-a constatat că unii jandarmi - în special subofiţerii, aduc învinuiri anonime pentru fapte imaginare, camarazilor şi şefilor lor, cu nimic întemeiate, numai din dorinţa nedemnă de a calomnia, a denigra"[1].

La începutul anului 1949 într-o notă adresată D.G.S.P. de către Direcţia Regională a Securităţii Poporului, Craiova, se arăta că „moralul ofiţerilor de poliţie, al agenţilor şi gardienilor publici din Chestura Poliţiei Craiova este foarte scăzut, iar starea de spirit a lor este foarte ridicată din cauza încadrărilor, care sunt aşteptate zi de zi, stingherind în mare parte bunul mers al serviciului. Unii dintre ei pleacă de la serviciu spunând că se duc în executarea hârtiilor, însă în fond, se duc acasă, unde comentează această stare, spunând că atât timp cât au avut nevoie de ei, partidul şi guvernul i-au ţinut în serviciu, iar acum, când şi-au format elementele lor, nu-i mai ţin şi le dau cu piciorul. Aceste comentarii se observă printre rândurile poliţiştilor vechi şi care nu sunt în P.M.R."[2].

Bulversarea din rândul cadrelor M.A.I. era amplificată de crearea şi organizarea aparatului politic la nivel de unitate şi care avea atribuţii pe linia verificării şi pregătirii cadrelor. Începând cu 1949 este creată Direcţia Superioară Politică cu un rol extrem de important în controlarea opiniilor politice ale ofiţerilor şi subofiţerilor din trupele de jandarmi, asigurând totodată şi controlul Partidului Comunist asupra structurilor M.A.I. La începutul lui februarie 1949, Petre Borilă, membru al Comisiei de Partid pentru discutarea problemelor armatei şi trupelor M.A.I., arăta că „pentru trupele M.A.I. se cere rezolvarea cât mai urgentă a acestor chestiuni datorită şi faptului că dacă în armată, Partidul este într-o oarecare măsură organizat, la M.A.I acest lucru lipseşte cu desăvârşire. Se pune deci sarcina asigurării cadrelor de conducere a aparatului politic din M.A.I.". Totodată şi pentru cadrele inferioare, se vor găsi mai cu uşurinţă elemente atât în rândurile trupelor M.A.I. cât şi în rândurile armatei, căci s-a constatat că unele elemente din armată pot face faţă mai bine

[1] A.N.I.C., fond Inspectoratul General al Jandarmeriei (I.G.J.), dosar nr. 21/1948, f. 1.

[2] Serviciul Român de Informaţii, *Cartea Albă a Securităţii*, vol. II, 1994, p. 171.

sarcinilor decât unele cadre trimise dinafară, care nu cunosc specificul muncii din armată. Problema se pune „pentru cadrele superioare, completarea direcţiilor şi secţiilor aparatului politic, cadre conducătoare pentru regiunile militare şi marile unităţi şi pentru Academia Militară care se ridică atât pentru M.A.I. cât şi pentru Armată". Tot în legătură cu problema cadrelor acelaşi Petre Borilă arată că „s-au constatat unele tendinţe nesănătoase între M.A.I. şi Direcţia Superioară de a căuta fiecare să-şi asigure cadrele cele mai bune, în pofida celuilalt". Alt membru al Comisiei, Ponoran, susţinea că „în urma discuţiilor avute cu tovii din Ministere, s-a alcătuit o listă de 1.717 tovi care să fie propuşi pentru cadrele Armatei, ale M.A.I. şi pentru Academia Militară. Din aceştia în urma verificării actelor, au căzut o mare parte. Crede totuşi că s-ar putea asigura 2-300 de elemente, mai ales că nu s-au alcătuit încă liste din două ministere importante. În urma verificărilor o serie de cadre din aparatul de partid vor fi înlăturate, totuşi nu cred că ele ar putea satisface cerinţele armatei. Crede că în rândurile aparatului M.A.I. şi chiar în celelalte ministere sunt o serie de elemente bune puse în posturi mici în 1945-1946 care nu au fost ridicate şi crede că din aceste elemente ar putea să fie ridicate o mare parte"[3].

Un alt factor generator de tensiune în rândul cadrelor M.A.I. a fost reprezentat de o întreagă serie de acte politice şi juridice care legalizau represiunea: modificarea la 27 februarie 1948 a Codului Penal, ordinul nr. 5 Cabinet, pe baza căruia în noaptea de 14-15 mai 1948 s-a trecut la arestarea masivă a legionarilor pe întreg teritoriul ţării, care a condus la amplificarea luptei de rezistenţă şi la mutarea centrului său de greutate în munţi, desfiinţarea cultului greco-catolic, Decretul nr. 116 din iulie 1948 „pentru stabilirea şi reprimarea unor noi crime de sabotaj" şi Decretul nr. 212 din 24 august pentru „completarea pedepselor privind unele infracţiuni ce interesează siguranţa interioară şi exterioară a R.P.R.". Cea mai însemnată pondere în scăderea moralului l-a avut Decretul nr. 207 din 18 august 1948, în baza căruia M.A.I. a emis Ordinul nr. 26.500 în urma căruia au fost arestaţi şi aruncaţi în închisori peste 1.000 de foşti lucrători în S.S.I., Siguranţă şi Jandarmerie. Scopul final îl reprezenta lichidarea vechilor lucrători din aparatul de informaţii, siguranţă şi ordine publică şi înlocuirea lor cu elemente devotate însărcinărilor

[3] A.N.I.C., fond al C.C. al P.C.R. - secţia Cancelarie, dosar nr. 8/1949, 6 file.

încredințate de partid şi guvern[4]. Sunt desființate pe rând în această perioadă Siguranța şi Jandarmeria, care sunt înlocuite cu Securitatea, Miliția, Trupele M.A.I.

La 7 februarie 1949 a fost desființată Jandarmeria, prin Decretul nr. 110 fiind înlocuită cu trupele de securitate, care împreună cu unitățile de pompieri, grăniceri şi de pază intrau sub competența Secretariatului General pentru Trupe.

Schimbările care au avut loc în cadrul Ministerului Afacerilor Interne au fost destul de consistente. Cadrele noi din pătura de jos a populației (muncitori, țărani, săraci) au fost introduse treptat în interiorul aparatului. Metoda utilizată a fost desființarea vechilor instituții şi a funcțiilor aferente şi înființarea altora cu atribuții aproape similare. În noile instituții au fost introduse cadrele noi dar au fost cooptate şi unele elemente din vechile structuri după cum reiese din memorialistica foştilor şefi din securitate. Aceste elemente din vechiul regim au fost păstrate mai ales în direcțiile regionale sau în cadrul birourilor locale ale securității, acolo unde prezența consilierilor sovietici era mai puțin incomodă, fiind regiuni în care aceştia chiar lipseau. Încadrarea noilor veniți în structurile M.A.I. a condus în principal la două rezultate:

1. reducerea dramatică a personalului calificat şi cu experiență, şi

2. calitatea slabă a muncii prestate de structurile M.A.I.

Ignorând mult discutata problemă a compoziției etnice a aparatului M.A.I, şi în special a Securității - varianta prin care se arată că alogenii ar fi dominat ca număr aparatul este caducă după noile cercetări, deficitul real de cadre din M.A.I. a fost cauzat în principal de criteriul pe care erau recrutate aceste cadre - dosarul personal, respectiv originea socială sănătoasă. Ori din acest punct de vedere cadrele bine calificate şi pregătite pentru munca în M.A.I. nu îndeplineau condițiile cerute şi se evita încadrarea lor. Mai mult de 80% din personalul D.G.S.P. în anii de început ai regimului a fost angajat pe baza purității dosarului. Consecința principală a fost reflectată în calitatea slabă a oamenilor şi implicit a muncii prestate. Trebuie spus că noile cadre foarte tinere, dornice de afirmare şi fără o viziune clară a ceea ce urmau să profeseze, în multe cazuri, după o scurtă perioadă au început să facă rapoarte cu cerere de trecere în

[4] S.R.I., *op. cit*, p. 8-9.

rezervă sau în munca civilă. Numeroasele dosare ale Direcției Cadre cu referatele de cadre, oglindesc foarte bine imaginea problemelor individuale ale primei generații de securişti. Dosarele cu ordinele şi referatele Direcției de cadre din M.A.I. sunt pline de cereri cu diverse pretexte: boală, distanța mare față de familie, neacomodarea cu munca specială de securitate sau chiar cu clima din localitatea unde ofițerul îşi avea locul de muncă. Unii arată că de multe ori în viața civilă se câştigă mai bine sau că „la Securitate e mai rău ca la patron”[5].

Din punct de vedere al „originii sociale” cadrele provenind din mediul muncitoresc au ponderea cea mai mare (mai mult de jumătate) urmate apoi de cele provenite din mediul funcționăresc sau țărănesc. Intelectualii aveau o pondere nesemnificativă (cca. 2%). Însă calitatea cadrelor nu se datora numai originii sociale ci şi învățământului din şcolile de securitate (Băneasa, Oradea, Câmpina) puternic politizat şi ineficient. Prin aceste „universități” ale Securității au trecut „mii de tineri muncitori şi mulți țărani, cu o pregătire de nivel elementar (şcoală profesională şi câteva procente de absolvenți de liceu)”[6].

Faptul că şcolile au avut un rol foarte important în formarea acestor cadre este evidențiat şi de Gh. Gheorghiu-Dej în septembrie 1952, în Biroul Politic, când acesta arăta cât de importantă era „necesitatea unui ajutor susținut pentru organizarea şcolilor proprii ale Ministerului Securității şi Ministerului de Interne. Nouă ne trebuie - arăta el în acelaşi discurs -, cadre cu un orizont cultural mai mare, elemente care au o cultură sigur că mai uşor însuşesc cunoştințele profesionale, să-i privim ca un organ de specialitate. Aici este nevoie şi de ingineri pe diferite ramuri pentru a lucra contra sabotajului pentru expertize, trebuie să ajungem acolo încât nici la Miliție să nu primim fără 7-8 clase de învățământ. Acest lucru trebuie să-l luăm ca o linie că este vorba de un proces şi să nu lăsăm să meargă de la sine, ci să luăm măsuri, să construim acest aparat. Pentru toate sectoarele, compartimentele de specialitate ale muncii, trebuie scoase şi cadre profilate, cadre de specialitate. Atunci şi calitatea muncii, rezultatul muncii va fi alta. Aici socotesc să atrag atenția de a ajuta o şcoală bine organizată cu orientare clară, precisă, aici tov. Chişinevschi trebuie să dea un ajutor în ce priveşte organizarea şcolilor, tov. Moghioroş să

[5] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7363, dosar nr. 37, f. 306.

[6] Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti de la Cuza la Ceauşescu*, Bucureşti, Editura Ion Cristoiu, 1999, p. 339.

dea un ajutor în ce priveşte cadrele. Eu sunt de acord cu observaţia care o face mereu că se descompletează organizaţiile noastre, dar trebuie să promovăm cadre tinere. În Germania Democrată în organele lor marea majoritate sunt elemente tinere. Tânărul, sigur nu are experienţa unui vârstnic rafinamentul, dar are să fie pe un nivel de cultură mai înalt decât vârstnicii noştri şi în condiţii fizice şi intelectuale mai bune. Deci să prevedem în sistemul diferitelor şcoli pe linia statului elemente de origine socială, sănătoasă, elemente echilibrate cu un echilibru interior serios care învaţă bine în şcoli şi să-i primim candidaţi pentru diferite compartimente de la Ministerul de Interne, chiar dacă este tânăr. Oamenii se judecă după fapte, după felul cum gândesc, raţionamentul lor. Şi organele de răspundere să aibă 1-2 locţiitori care să înveţe. Aşa se cresc oamenii. Şi la primul insucces în muncă să nu considerăm că nu se poate face nimic cu el, că este incapabil şi îl demobilizăm. Trebuie cu perseverenţă ajutate cadrele”[7].

În programa de învăţământ, compusă din două laturi - pregătirea militară de specialitate şi formarea culturii politice şi a celei generale, sarcina de bază a procesului de instruire şi educare a elevilor din şcolile Securităţii era „să cunoască bazele teoriei marxist-leniniste, problemele desfăşurării construirii socialismului în ţara noastră, să lupte pentru traducerea în viaţă a politicii P.C.R. şi să fie capabili să desfăşoare munca politico-educativă cu militarii din subordine”[8].

Pentru a ilustra procesul de instruire din şcolile Securităţii este destul de grăitor totalul orelor de studiu, în patru ani, pe discipline, la Şcoala militară de ofiţeri „N. Bălcescu”, Câmpina, care, în 1965, se prezenta astfel:

1. ştiinţe sociale: 380 ore
2. instrucţie de front: 150 ore
3. reguli militare generale, legislaţie şi pregătire sanitară: 90 ore
4. pregătire fizică: 140 ore
5. topografie militară: 142 ore
6. instrucţie genistică 91 ore
7. cunoaşterea A.N.M.: 82 ore
8. pregătire auto: 140 ore
9. metodică generală: 72 ore
10. cunoaşterea tehnicii: 30 ore

[7] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - secţia Cancelarie, dosar nr. 77/1952, f. 19.
[8] A.M.I., fond Comandamentul Trupelor de Securitate, dosar 549/1970, f. 3.

11. instrucție transmisiuni: 55 ore
12. limbi străine: 60 ore
13. instrucție de pază-securitate: 661 ore
14. analiză matematică: 180 ore
15. geometrie analitică: 120 ore
16. geometrie descriptivă: 60 ore
17. chimie generală: 86 ore
18. mecanică: 190 ore

La finele şcolii, în funcție de media de absolvire, cursanții erau ridicați la gradul de sublocotenenți sau locotenenți[9].

Lipsurile constatate în şcolile de ofițeri ale M.A.I. sunt arătate şi în referatele adresate ministrului. Astfel, într-un referat din 18 august 1951, privitor la examenul de absolvire ținut la şcoala de ofițeri M.A.I. nr. 3 Oradea cu elevii din seria 23 august 1951, se arăta că lipsurile sunt, în principal, la pregătirea politică: „materia analitică a fost schimbată în cursul anului de trei ori, fapt ce a făcut să nu fie continuitate în studiu". Se arăta apoi că „nu s-a pus accentul cuvenit pe studiul Istoriei P.C. şi nici nu s-a făcut o legătură logică a evenimentelor petrecute în Rusia şi apoi în Uniunea Sovietică cu cele ce s-au petrecut în perioadele asemănătoare din țara noastră". Concluzia referatului era destul de tranşantă „seria de elevi ce vor fi promovați ofițeri de grăniceri la 23 august 1951, este o serie de ofițeri mediocră, cu o pregătire politico-profesională insuficientă"[10].

Totuşi pentru a îmbunătăți situația aveau loc numeroase cursuri de perfecționare care vizau ambele segmente ale pregătirii ofițerilor: pregătirea politico-ideologică şi de luptă. Pregătirea marxist-leninistă a ofițerilor dura nouă luni (de la 1 decembrie la 1 septembrie), ținându-se câte 8 ore lunar. Erau organizate în cadrul unităților militare 3 forme de învățământ a câte o grupă fiecare. De pildă, la U.M. 0487, Drăgăşani, în anul de învățământ 1954-1955 s-au ținut în anul I Istoria P.C.U.S.- 10 lecții (partea I) şi două lecții cu „probleme de politică mondială"; în anul II se țineau în mod similar 10 lecții de istoria P.C.U.S. (partea a II-a) şi două lecții de „politică mondială". Pentru istoria P.M.R. se țineau 8 lecții, iar pentru problemele de politică mondială se țineau două. La acest capitol calificativele erau foarte bune pentru ofițeri şi satisfăcător pentru sergenți.

[9] *Ibidem*.
[10] A.M.I., fond Direcția Secretariat-Juridică, nr. inv. 4311, dosar II/C/2, f. 56.

Ulterior, la capitolul pregătire de luptă, într-un ordin al Comandantului trupelor de grăniceri şi securitate, din 24 februarie 1958, se arăta că examenele şi verificările care au avut loc la nivelul celor patru grupe de comandanţi şi locţiitori politici de mari unităţi şi unităţi au arătat cu foarte mici excepţii „un slab nivel al pregătirii de luptă şi politice a acestora". De asemenea se arăta de către comandantul trupelor de securitate că „la sfârşitul convocării care a avut loc în aceeaşi lună, am ordonat măsuri privind îmbunătăţirea pregătirii de luptă personale a comandanţilor de mari unităţi şi a locţiitorilor lor. Acest ordin nu a fost executat în întregime de către toţi comandanţii". În ordin se aprecia că ofiţeri cu pregătire superioară nu au venit pregătiţi la convocare, aceştia apreciind greşit faptul că „obţinuseră o pregătire militară corespunzătoare la absolvirea academiei" şi în consecinţă nu au mai studiat, „rămânând în urmă faţă de dezvoltarea tehnicii şi ştiinţei militare". Explicaţia acestor rezultate slabe era conform ordinului aceea că „nu s-a studiat materialul bibliografic. Prin ordinul nr. 019262/1957, privitor la organizarea convocării s-a cerut ca la examen ofiţerii să se prezinte cu caietele de studiu. Pentru că nu au studiat, la grupa comandanţi de mari unităţi şi de unităţi, din 11 au prezentat caiete numai 3…". Concluzia acestei stări de lucruri conducea către ideea că «slaba pregătire de luptă şi politică a corpului ofiţerilor din marile unităţi şi din unităţi se datoreşte comandanţilor lor; ei nu îndeplinesc prevederile articolului 46 din Regulamentul serviciului interior, care cere: „Şeful este obligat să-şi perfecţioneze continuu propriile sale cunoştinţe militare şi politice"»[11].

Trecând la analiza muncii efective a lucrătorilor din Securitate trebuie menţionate din capul locului câteva aspecte importante prevăzute în statutul cadrelor din această instituţie. Astfel conform dispoziţiilor Comitetului Central şi M.A.I., „organele Direcţiilor Regionale se completează din rândul membrilor şi candidaţilor Partidului Muncitoresc Român şi din rândul membrilor şi candidaţilor Uniunii Tineretului Muncitor". „Direcţiunea Regională selecţionează şi propune Direcţiunii Generale a Securităţii Statului, numirea funcţionarilor Direcţiunii până la funcţia de şef de serviciu, inclusiv. Întregul efectiv al organelor Securităţii Statului este considerat că efectuează serviciul militar şi se bucură de toate drepturile şi

[11] Idem, fond Comandamentul Trupelor de Securitate, dosar nr. 1, f. 250-276.

îndatoririle militarilor activi (cadrele ofițereşti şi a sergenților). Față de particularitățile muncii, funcționarilor Securității Statului li se acordă în plus - pe lângă salariul de bază pentru funcția ce îndeplineşte efectiv şi salariul cuvenit gradului militar". Printre facilități se enumera şi faptul că direcția regională are dreptul să propună acordarea de grade militare „la excepțional" acelor funcționari ai Securității Statului, care s-au evidențiat în lupta cu contra-revoluționarii şi să propună decorarea lor[12].

Fiecare cadru avea un dosar personal creat şi deținut de Direcția Cadre care, în general, cuprindea:

- jurământul militar scris
- fişă personală
- caracterizări periodice, referate.

1. Pentru că poate prezenta un oarecare interes documentar şi pentru formulele cuprinse în el vom reda jurământul militar aşa cum era el rostit de cei încadrați în structurile M.A.I. la începutul anilor '50:

„Eu ……. cetățean al Republicii Populare Române intrând în rândurile Securității Statului, jur să fiu devotat poporului muncitor, Patriei mele şi Guvernului R.P.R. Jur să-mi însuşesc temeinic toate cunoştințele profesionale pentru a fi bun luptător în cadrul Securității Statului. Jur să fiu luptător dârz, cinstit, curajos, disciplinat şi vigilent; să păstrez cu strictețe secretul profesional şi de stat; să păstrez cu grijă avutul militar şi obştesc, să execut fără şovăire regulamentele militare şi ordinele şefilor. Jur să urăsc din adâncul ființei mele pe toți duşmanii Patriei şi ai poporului muncitor. Jur să fiu gata oricând, la ordinul Guvernului, să lupt pentru apărarea Patriei mele, Republica Populară Română, cu toate dârzenia şi priceperea neprecupețind sângele şi viața mea, pentru dobândirea victoriei depline asupra duşmanilor. Dacă voi călca jurământul meu, să mă lovească pedeapsa aspră a legii R.P.R. şi să-mi atrag ura şi disprețul oamenilor muncii. Mă leg să îndeplinesc întocmai jurământul meu, pentru libertatea şi fericirea Patriei şi a poporului muncitor"[13].

2. Fişa personală conținea identitatea, calificarea, profesia, originea socială, stagiul militar, ce politică au făcut părinții în trecut şi ce politică fac în momentul respectiv, starea civilă, copii, averea

[12] Idem, fond D.M.R.U., nr. inv. 7351, dosar nr. 1, f. 6.
[13] Idem, fond D.M.R.U., nr. inv. 7358, dosar nr. 3, f. 9.

personală înainte şi după 23 august 1944, averea soţiei în aceleaşi perioade, apartenenţă politică, dacă are sau nu rude în străinătate, dacă a urmat şcoala D.G.S.S. etc.

3. Referatele de cadre (în general întocmite în momente critice pentru cel vizat) conţineau:

- data (anul) din care este membru P.M.R. sau U.T.M.
- data şi locul naşterii
- origine socială (muncitorească sau ţărănească)
- pregătire şcolară
- profesia de bază
- situaţia militară
- starea civilă
- limbi străine cunoscute
- data de la care era încadrat în M.A.I. şi postul care îl ocupa în momentul respectiv.

Urma apoi o scurtă prezentare a ocupaţiei şi averii părinţilor, după care o biografie detaliată a ofiţerului de la terminarea claselor primare până în momentul în care i se făcea referatul, îi erau prezentate părţile bune ale caracterului sau muncii depuse ca apoi să i se puncteze aspectele negative ale personalităţii şi să fie arătată slaba prestaţie în cadrul M.A.I. Sunt apoi prezentate rudele şi legăturile pe care le are ofiţerul, precum şi apartenenţa lor politică, avere etc. Urmează la final, concluzia care este uneori identică şi destul de dură la marea majoritate a referatelor: „În concluzie, considerăm că lt. maj. …… deşi a obţinut unele rezultate în muncă, însă fiind lipsit de dragoste şi voinţă faţă de munca de securitate şi însuşi el a manifestat că această muncă este grea pentru el, nu prezintă perspective în munca de securitate, faţă de care propunem, să fie trecut în rezervă (sau scos din evidenţele M.A.I. - n.n.) cu drept (sau fără - n.n.) la ajutor unic (sau ajutor social - n.n.)" sau „ţinând cont de originea socială a ofiţerului, precum şi de rudele apropiate cu care întreţine legături (sora - învăţătoare, membră activă a mişcării legionare, soţia fiică de chiabur), nu suntem de acord cu această propunere (numirea în funcţie de comandant al Reg. Pază, oraşul Stalin - n.n.)[14].

Începând cu 1953 în cadrul structurilor regionale de securitate, în urma numeroaselor abuzuri ale cadrelor, are loc o curăţire a rândurilor. Sute de referate ale Serviciilor de cadre arată, suficient de

[14] *Ibidem*.

multe, abateri pe baza cărora s-a hotărât trecerea în rezervă sau scoaterea din evidenţele M.A.I. a numeroşi ofiţeri de Securitate.

În continuare ne vom referi doar la cei care aveau o muncă directă cu agentura - am preferat redarea întocmai a formulelor din referat pentru că este important de observat numeroasele deficienţe în exprimare ale celor care redactau aceste referate şi ilustrează gradul lor de cultură: un slt. de securitate din regiunea Bârlad, cu 5 clase şi de origine muncitorească, era criticat în referatul de cadre pentru că „în afara instituţiei noastre întreţine relaţii cu fiica unui şef de cuib (legionar - n.n.) pe care personal îl are în evidenţă”[15]; un locotenent de Securitate, lucrător operativ la Serviciul IV, origine muncitorească, 4 clase elementare şi clase profesionale, de meserie croitor este criticat pentru că «toată această muncă proastă se datoreşte ofiţerului din cauză că este predominat de viciul beţiei şi nu este interesat absolut deloc de pentru a-şi îmbunătăţi munca profesională. De exemplu în cursul lunii septembrie 1955 a fost trimis la raionul Zeletin pentru rezolvarea unor probleme, iar el a plecat în oraşul său natal (Focşani) unde s-a apucat de băutură la restaurantul din parcul de cultură, iar după ce devine în stare de ebrietate se urcă pe scenă la orchestră dând la o parte jassbandistul continuând el să bată jasul în uniformă militară. În acest timp a fost văzut de şeful său şi l-a întrebat ce face? Răspunsul a fost „în regulă”»[16]; locotenentul de securitate I. C. din Regiunea Bârlad, şef de birou, origine muncitorească, şapte clase elementare, era criticat pentru că „foloseşte faţă de tovarăşi cuvinte vulgare şi nesănătoase, ceea ce face să-i descurajeze în muncă şi să-l privească ca pe un tovarăş incapabil şi cu reminiscenţe burgheze”[17]; un alt locotenent, lucrător operativ, în aceeaşi regiune Bârlad, origine muncitorească şi patru clase primare „a sustras unele materiale ca de exemplu baloane ce au fost lansate de imperialişti şi care trebuiau imediat înaintate la minister, iar ofiţerul a dus mai multe acasă, făcând din ele diferite lucruri casnice”[18]; locotenentul major N. I., lucrător operativ în Dir. a IX-a, Serv. III - Comandatura C.C. al P.M.R., cinci clase primare, are motive importante să fie criticat: „în anul 1955 tovarăşul întreţine din nou relaţii intime cu o tovarăşă căreia îi promite că o ia în căsătorie. Promisiunea fiind neserioasă şi vrând să scape de

[15] Idem, fond D.M.R.U., nr. inv. 7363, dosar nr. 37, f. 473.
[16] *Ibidem*, fila 461.
[17] *Ibidem*, fila 433.
[18] *Ibidem*, fila 403.

acea tovarăşă şi de părinţii ei, lt. major N. I. recurge la mijlocul de a prezenta părinţilor fetei un act ticluit de el personal însă în numele Ministerului Afacerilor Interne cu o ştampilă ce reprezenta stema R.P.R. luată de pe moneda de 25 de bani prin care vroia să arate părinţilor fetei că M.A.I. nu-i permite să se căsătorească cu fata lor"[19]; lt de securitate P.I. cu origine muncitorească, 5 clase primare, din Regiunea Hunedoara, „nu se preocupă de muncă, trăgând chiulul, mai mult ca atâta pleacă în oraş fără a raporta şefului său, unde stă câte 2-3 ore, iar la întoarcere fiind întrebat unde a fost şi de ce a stat atât, răspunde flegmatic că a fost acasă întrucât are greutăţi familiare, realitatea însă este că merge la restaurant şi consumă băutură apoi vine la serviciu, lucru care s-a perindat şi se perindă şi în prezent […] el face acestea toate cu scopul de a fi scos din M.A.I."[20].

Lipsa de cultură generală elementară este evidenţiată de asemenea în multe referate de cadre: locotenentul de securitate M. I. la origine ţăran mijlocaş, 7 clase primare „cu agentura lucrează defectuos, nu poate dirija, instrui pe aceştia întrucât însuşi ofiţerul nu s-a străduit să-şi ridice nivelul politic şi cultural. Astfel n-a cunoscut nici în ce ţară se află oraşul Varşovia, spunând că se află în Austria şi încă o serie de alte probleme legate de situaţia internă şi internaţională de care ofiţerul este străin"[21]; locotenentul major de securitate D.B.I., origine muncitorească, 3 clase profesionale (curs seral) are o „slabă pregătire politică şi intelectuală, are o intuiţie slabă şi un scris foarte prost, din care cauză lucrările întocmite de dânsul sunt redate la un nivel scăzut"[22]; slt de securitate P.O., origine muncitorească, 7 clase elementare, din regiunea Bârlad este „un chiulangiu, dezinteresat în muncă şi slab pregătit din punct de vedere profesional şi politic. Deseori se învoieşte de la serviciu invocând diferite motive iar în realitate merge acasă şi ajută soţia la bucătărie"[23].

Din arhivele M.I. reiese că, după reducerile de personal din anii 1953-1956, la începutul anilor '60 are loc un suflu înnoitor, în sensul că, cel puţin în cadrul Securităţii, sunt cooptate cadre noi, cu studii superioare, îndeosebi pentru posturile de lucrători operativi. Nu acelaşi lucru are loc şi în Trupele de Securitate, unde vechile cadre de

[19] *Ibidem*, f. 306.
[20] *Ibidem*, dosar nr. 36, f. 388.
[21] *Ibidem*, dosar nr. 36, f. 499.
[22] *Ibidem*, f. 425.
[23] *Ibidem.*

la începutul anilor ’50 îşi menţin, ba chiar îşi întăresc poziţiile. Dosarele de cadre din anii ’80 de la Comandamentul Trupelor de Securitate, prezintă o întreagă pleiadă de colonei - şefi de brigăzi de securitate regionale sau din aparatul central şi care fuseseră încadraţi în anii 1949-1950 în acest sector, la momentul respectiv neavând decât o vârstă fragedă (19-20 ani) patru clase primare şi eventual câteva profesionale. Aceşti oameni au fost reciclaţi în multe rânduri la cursuri de perfecţionare sau au absolvit instituţii de învăţământ superior la seral sau fără frecvenţă, iar de serviciile lor au beneficiat atât Gheorghiu-Dej cât şi Ceauşescu. Scoaterea lor la pensie în anii ’80 pe motive de sănătate sau de vârstă (prezentate în referatele de cadre) a avut la bază probabil şi alte raţiuni pe care unii dintre ei, în viaţă astăzi, le pot menţiona. Dosarul de cadre în această situaţie nu ne oferă prea multe detalii.

Trebuie remarcat, din capul locului că, doar cu unele mici deosebiri, şi în domeniul cadrelor tactica folosită a fost aceea a „tovarăşilor de drum”, metodă aplicată de comunişti pe linie politică dar şi în cadrul administraţiei. Un alt aspect important de menţionat este că a existat, în mod real un deficit de cadre din punct de vedere al calităţii acestora, fapt care s-a încercat să fie acoperit printr-o supradimensionare a schemei de personal lucru care a condus implicit la rigidizarea accentuată a aparatului. Deşi au avut loc numeroase epurări pe motive de competenţă sau dosar, criteriile de selectare a cadrelor în perioada menţionată, nu s-au schimbat în mod fundamental. Înlăturarea unor cadre cu „dosar sănătos” a avut la bază motive de ordin profesional, incompetenţa în cele mai multe cazuri, dar şi considerente de imagine a instituţiei confruntată şi aşa cu un renume destul de negativ în rândul populaţiei.

Florian BANU

Direcția I-a Informații Externe (D.I.E.). Atribuții şi organizare (1951-1956)

Structura Securității, instituție predominant represivă în plan politic intern, nu a inclus în primii ani de funcționare şi componente cu atribuții în plan informativ extern deşi nu era dezinteresată de aspectele de acest gen. Direcția Generală a Securității Poporului (D.G.S.P.) a fost înființată prin Decretul nr. 221 din 30 august 1948[1] şi a acționat pentru identificarea şi lichidarea tuturor persoanelor considerate periculoase pentru regim, neezitând să identifice astfel de dușmani şi dincolo de granițele țării:

„Art. 2. Direcțiunea Generală a Securității Poporului are ca îndatoriri apărarea cuceririlor democratice şi asigurarea securității Republicii Populare Române, contra uneltirilor dușmanilor din interior şi exterior. […]"

Cu toate că era prevăzută o activitate împotriva „dușmanilor din exterior", în D.G.S.P. nu a existat, în prima formă de organizare, o direcție aparte care să se ocupe de problemele externe. Activitatea de contraspionaj şi de informații externe a continuat să fie desfăşurată de către Serviciul Special de Informații (S.S.I.), aflat în subordinea directă a Preşedinției Consiliului de Miniştri[2]. Prin Decretul nr. 50 din 30 martie 1951, D.G.S.P. devine Direcția Generală a Securității Statului (D.G.S.S.) şi în structura sa organizatorică apare Direcția A - Informații Externe. Aceasta a fost constituită la inițiativa sovieticilor (generalul Alexandr Saharovski, şeful consilierilor sovietici din

[1] *Decretul nr. 221 pentru înființarea şi organizarea Direcțiunii Generale a Securității Poporului*, în *Monitorul Oficial*, nr. 200 din 30 august 1948, p. 7245-7246.

[2] Mihai Pelin, *Culisele spionajului românesc. D.I.E. (1955-1980)*, Bucureşti, 1997, p. 13.

România, este cel care o creează) cu ofiţeri din celelalte direcţii ale Securităţii[3]. Prin Decretul nr. 324 din 20 septembrie 1952, Securitatea este reorganizată sub denumirea de Ministerul Securităţii Statului dar Direcţia I îşi păstrează specificul. Pe linia muncii de informaţii politice externe, organele securităţii statului şi-au îndreptat eforturile şi mijloacele în direcţia organizării activităţii informative în ţările capitaliste şi în primul rând în S.U.A., Anglia, Franţa, Germania Occidentală, precum şi în centrele de emigranţi, în scopul de „a descoperi la timp intenţiile agresive ale statelor capitaliste şi de a culege informaţii politice şi documentare, cu caracter tehnico-ştiinţific, economic şi de apărare".

Atribuţii

Nou creata direcţie trebuia să îndeplinească următoarele atribuţii[4]:

- Descoperirea din timp a acţiunilor duşmănoase şi de spionaj din ţările imperialiste împotriva României şi a lagărului socialist.

- Obţinerea de documente secrete cu caracter politic, economic şi militar din lagărul imperialist.

- Pătrunderea în centrele de spionaj occidentale cu scopul descoperirii agenţilor trimişi de către aceste centre în ţara noastră.

- Stabilirea situaţiei politice şi economice din ţările capitaliste şi a „contradicţiilor din lagărul imperialiştilor".

- Organizarea muncii informative pe bază de rezidenţe în următoarele ţări: S.U.A., Anglia, Germania Occidentală, Franţa, Italia, Belgia, Austria, Elveţia, Turcia, Grecia, Egipt, Israel şi Siria-Liban.

- Desfăşurarea de acţiuni informativ-operative împotriva emigraţiei române din străinătate „cu scopul de a descompune organizaţiile şi grupările politico-reacţionare, de a cunoaşte din timp acţiunile lor duşmănoase împotriva R.P.R. şi de a convinge spre repatriere elementele din această emigraţie"[5]. De asemenea, erau prevăzute acţiuni care să compromită „conducătorii emigraţiei româneşti reacţionare faţă de stăpânii lor şi opinia publică"[6] precum şi

[3] Ion Mihai Pacepa, *Cartea neagră a Securităţii*, vol. 1, Bucureşti, 1999, p. 142.

[4] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7364, dosar nr. 12, f. 865.

[5] A fost elaborat în 1955 chiar un decret prin care celor ce se întorceau în ţară le erau amnistiate pedepsele, cu excepţia celor pentru omucideri.

[6] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7364, dosar nr. 10, f. 13.

crearea unei situații de neîncredere generală şi suspiciune în interiorul emigrației.

- Infiltrarea în cadrul bisericilor ortodoxe din străinătate în scopul formării în grupurile din jurul acestora a unui curent de opinie favorabil regimului comunist.

- Organizarea muncii în rândurile emigrației evreieşti de proveniență românească stabilită în Israel pentru a slăbi activitatea organizațiilor sioniste în rândurile evreilor din R.P.R. precum şi pentru a folosi posibilitățile de informare în Israel împotriva altor state capitaliste.

- Obținerea pe orice cale de patente şi informații cu caracter tehnico-ştiințific din țările capitaliste.

- Asigurarea supravegherii operative şi de apărare a coloniei româneşti şi a oficiilor diplomatice ale R.P.R. în străinătate.

- Prevenirea pătrunderii serviciilor de informații şi contra-informații duşmane în rândurile coloniei româneşti şi a reprezentanților R.P.R.

Structura organizatorică

Direcția era condusă de un şef direcție şi patru locțiitori. În perioada 1951 - martie 1954 şeful Direcției de Informații Externe a fost generalul de origine sovietică Serghei Nicolau. Acesta deținuse anterior funcția de Director general al Serviciului Special de Informații (1947-1951). Începând din 1954, D.I.E. avea ca director pe generalul maior Vasile Vâlcu. Acesta avea, ca studii, doar şapte clase elementare (absolvite în1922), la care se adăugau doi ani de studii la Universitatea „Ştefan Gheorghiu". Postul său a fost preluat[7], în octombrie 1955, de Mihai Gavriliuc, care deținuse până atunci funcția de preşedinte al Comisiei Controlului de Stat[8]. În timpul lucrărilor celui de-al doilea Congres al P.M.R., desfăşurat la Bucureşti între 23-28 decembrie 1955, Mihai Gavriliuc este ales membru al C.C. al P.M.R., fapt ce atestă importanța şi atenția sporită acordată de conducerea comunistă activității de informații externe[9]. Locțiitori au

[7] Vasile Vâlcu a îndeplinit, ulterior, mai multe funcții de conducere în aparatul de partid şi de stat: prim secretar al Comitetului P.M.R. al Regiunii Dobrogea şi apoi al județului Constanța şi membru al Consiliului de Stat.

[8] Mihai Pelin, *op. cit*., p. 29.

[9] Mihai Gavriliuc a condus Direcția I-a până la 15.07.1959, când ministrul Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici, a propus pensionarea acestuia

fost numiți Nicolae Doicaru, Solomon Sabău, Gheorghe Pele şi Aurel Moiş[10]. Dintre locțiitorii şefului D.I.E. numiți la sfârşitul anului 1955 se vor evidenția în anii următori colonelul Nicolae Doicaru, fost şef al Direcției Regionale de Securitate Constanța şi colonelul Aurel Moiş. Ambii se pare că aveau puternice legături cu serviciile secrete sovietice, fapt ce era de natură de a le consolida pozițiile în cadrul D.I.E.[11].

Direcția era compusă, în intervalul 1951-1955, dintr-un secretariat, două secții: una de cifru (secția H) şi una „Avize şi Paşapoarte", zece servicii, un birou independent şi o rezervă a directorului.

Serviciul Secretariat asigura controlul asupra îndeplinirii sarcinilor trasate de şeful direcției, întocmea sinteze asupra rezultatelor obținute, ținea legătura cu Ministerul Afacerilor Externe şi cu Ministerul Comerțului Exterior şi avea în evidență fondurile băneşti. Acelaşi serviciu asigura traducerea materialelor, executa lucrări de reproducere şi fotografiere, ținea legătura radio cu rezidențele şi asigura evidența dosarelor operative şi a cartotecii. Avea în compunere cinci birouri.

Serviciul Cadre studia, verifica şi selecționa cadrele şi asigura pregătirea acestora prin şcoli speciale. De asemenea, cerceta abaterile disciplinare şi propunea măsurile de rigoare.

Serviciul I avea ca obiect de activitate munca informativ operativă în rândul emigrației române din străinătate şi era structurat pe trei birouri, după aria geografică vizată: Biroul I acționa în Germania Occidentală şi Austria, Biroul II acoperea activitatea

---

argumentând că „în muncă este indisciplinat şi dezordonat, i se ordonă să execute într-un fel o lucrare şi el nu ține cont de ordinul primit şi o execută după cum îl taie capul, ceea ce a dus la dărâmarea unor acțiuni". Gavriliuc mai era acuzat că „este îngâmfat şi îi place mult să se laude" precum şi de încălcarea instrucțiunilor de remunerare a agenturii, fapt ce a dus la „risipă de valută şi la deconspirarea unor agenți" - A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 26/1959, f. 158-159. După 1959 a îndeplinit funcții de comandă în aparatul de partid şi de stat între care şi pe cele de membru al C.C. al P.C.R. şi ministru al Controlului de Stat.

[10] Eugen Denize, *Comunismul românesc de la începuturi până la moartea lui Gh. Gheorghiu-Dej*, în *Memoria*, nr. 30, p. 21.

[11] Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti de la Cuza la Ceauşescu*, Bucureşti, 1999, p. 327.

românilor din Franța, Anglia, Italia şi S.U.A. Deosebit de interesantă era activitatea Biroului III. Acesta se ocupa cu folosirea informativă a bisericilor române din străinătate în scopul formării unor grupuri de simpatizanți ai regimului instaurat în România.

Serviciile II, III, IV şi V se ocupau de culegerea de informații din țările aflate în atenția regimului comunist de la Bucureşti dar şi a celor care prezentau interes pentru Moscova. Serviciul II avea ca arie de activitate spațiul Germaniei de Vest şi al Austriei şi era compus din două birouri. Serviciul III avea tot două birouri şi acționa în S.U.A., Canada şi Anglia. Serviciul IV cuprindea trei birouri şi viza Franța, Italia şi Belgia. Serviciul V ducea munca informativ-operativă în Turcia, Israel, Egipt şi Siria.

Serviciul VI se preocupa cu obținerea de date şi informații de natură tehnico-ştiințifice din țările dezvoltate.

Serviciul VII avea ca atribuții sintetizarea informațiilor obținute prin agentură şi prelucrarea acestora sub forma unor buletine informative, rapoarte speciale şi rapoarte de presă.

Serviciul VIII se ocupa cu exploatarea informativă a foştilor colaboratori ai S.S.I.-ului.

Prevenirea pătrunderii în cadrul oficiilor R.P.R. din străinătate a serviciilor de informații din țările occidentale cădea în sarcina Biroului IX. Un rol deosebit în structura D.I.E. revenea secțiunii intitulată „Rezerva Directorului". Aceasta se compunea din cadrele ce erau în pregătire pentru munca în exterior şi a celor chemați în țară pentru instructaj.

După reorganizarea Ministerului Afacerilor Interne din 20 iunie 1956 Direcția I capătă următoarea structură:

- Secretariat;
- Serviciul II se ocupa cu munca informativă împotriva S.U.A., Angliei şi țărilor din America Latină;
- Serviciul III viza Germania şi Austria;
- Serviciul IV se ocupa de problema emigrației;
- Serviciul V acționa în Franța, Italia, Elveția, Benelux, țările scandinave;
- Serviciul VI se ocupa cu munca informativă împotriva țărilor din Orientul Apropiat (în special Turcia şi Israel);
- Serviciul VII se preocupa de informațiile tehnico-ştiințifice;
- Serviciul VIII ducea munca de contrainformații în străinătate;
- Serviciul IX - administrare şi gospodărire;

- Serviciul Cadre ținea evidența, verifica şi studia cadrele direcției pregătind materialele pentru înaintare în grad, decorare, trecere în rezervă, pensionare;

- Biroul Cifru prelucra întreaga corespondență cifrată a direcției;

- Biroul Devize asigura valuta necesară în scopuri operative[12].

În 1955 Direcția I-a era avertizată de conducerea Ministerului Afacerilor Interne să-şi amelioreze munca şi i-au fost indicate obiective concrete ce trebuiau realizate cu prioritate. A fost impusă o verificare riguroasă a agenturii existente în scopul înlăturării „elementelor dubioase, nesincere şi balastului din agentură”[13]. Acțiunea de verificare a agenturii s-a declanşat, în special, datorită atacului din noaptea de 14 spre 15 februarie 1955 asupra Legației române din Berna şi infiltrării a trei agenți provocatori în cadrul rețelei de la Roma. În urma verificărilor au fost eliminați 52 de agenți[14] şi 84 de ofițeri. Se insista pentru intensificarea eforturilor de creare a unei agenturi calificate, care să dispună de posibilități informative în obiectivele ce se aflau pe lista de priorități a Direcției I-a.

Astfel de obiective erau guvernele, parlamentele şi principalele partide politice din S.U.A., Anglia, Franța, Italia şi Germania Occidentală. În aceeaşi categorie se înscriau şi comandamentele N.A.T.O. din Franța şi Ismir (Turcia), comandamentele bazelor militare americane din Anglia şi Turcia, statele majore ale armatelor principalelor state occidentale precum şi unele instituții tehnico-ştiințifice din aceleaşi state. Nu mai puțin importantă era considerată penetrarea informativă a organizațiilor „emigrației reacționare române, cu scopul destrămării acestora”[15]. Trebuie menționat că Securitatea română a fost singurul serviciu secret comunist care şi-a propus un astfel de obiectiv, celelalte preferând să folosească membrii emigrației în scopul de a promova interesele statului

Pentru atingerea unor astfel de obiective, Direcția I-a dispunea, la începutul anului 1955, de o agentură alcătuită din 104 agenți dar, în urma verificărilor, numărul lor a fost redus cu 50% iar din cei rămaşi numai 18 se aflau în obiective importante şi aveau posibilități reale de muncă informativă. Recrutările au continuat pe parcursul anului,

[12] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7364, dosar nr. 10, f. 15.
[13] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 83/1955, f. 101.
[14] *Ibidem*, f. 108.
[15] *Ibidem*, f. 102.

reuşindu-se atragerea unor persoane valoroase. Printre cele mai importante recrutări din anul 1955 s-au numărat: un agent cu legături directe la comandamentul N.A.T.O. din Franța, un agent cu posibilități de pătrundere în bazele militare americane din Anglia, un agent în Austria care procura materiale secrete de la serviciile secrete americane referitoare la acțiuni ce vizau R.P.R. Direcția I-a luase în studiu şi pregătire pentru recrutare, în aceeaşi perioadă, un număr destul de însemnat de persoane printre care menționăm: un inginer chimist de la Centrul de Cercetări Ştiințifice din Paris, un inginer topograf din armata franceză, o persoană din S.U.A. cu posibilități informative în domeniul fizicii nucleare, diverşi ziarişti din Marea Britanie, S.U.A., Israel, Franța precum şi doi ofițeri - unul din armata turcă şi unul din Israel[16].

Activitatea din străinătate a Direcției I-a cuprindea rezidențe în zece țări:

Nr. crt.	*Țara*	*Numărul de lucrători operativi*	*Numărul de radio-telegrafişti*	*Numărul de şoferi*
1.	S.U.A.	2	1	-
2.	Argentina	2	1	-
3.	Anglia	5	1	1
4.	Franța	5	1	1
5.	Italia	3	1	1
6.	Austria	6	1	1
7.	Germania - Berlin - Frankfurt pe Main	 3 2	 1 -	 1 1
8.	Turcia - Istambul - Ankara	 2 1	 1 -	 1 -
9.	Israel	4	1	1
10.	Egipt	1	1	-
	Total	36	10	8

În perioada 1955-1956 era prevăzută înființarea unor noi rezidențe în Belgia, Olanda, Elveția şi Siria. Pentru acoperirea necesarului de cadre, Ministerul Afacerilor Interne a decis înființarea a

[16] *Ibidem*, f. 109.

zece birouri regionale care să selecteze persoane cu aptitudini pentru munca în cadrul Direcţiei I-a şi să trimită fişele acestora la centrala de la Bucureşti. Problemele ce ţineau de numărul şi calitatea personalului care lucra în cadrul direcţiei reprezentau o preocupare majoră pentru conducerea spionajului românesc. În 1955 lucrau în cadrul Centralei şi la rezidenţe un număr de 161 ofiţeri, înregistrându-se un deficit faţă de schema de încadrare de 116 ofiţeri. Istoricul Cristian Troncotă ne informează că „la început D.I.E. a fost încadrată cu 700 de cadre şi avea mai mulţi ofiţeri sovietici decât toată Securitatea internă”[17]. Întrucât sursa acestei informaţii nu este indicată nu putem să o contestăm dar trebuie să menţionăm că în organigramele oficiale aflate în arhiva Ministerului de Interne cifra cea mai mare de angajaţi ai D.I.E. pentru perioada 1951-1956 este de 359 de persoane dintre care 297 ofiţeri, 14 sergenţi şi 48 angajaţi civili[18].

Dincolo de problema numerică, mult mai gravă era situaţia pregătirii profesionale şi a gradului de cultură generală a ofiţerilor. Deşi la înfiinţare, în 1951, Secretariatul C.C. al P.M.R. elaborase o hotărâre prin care se prevedea repartizarea anuală a 40 de oameni cu o pregătire adecvată, situaţia cadrelor din Direcţia de Informaţii Externe era extrem de precară. Din cei 161 de ofiţeri numai 19 aveau studii superioare, 59 urmaseră cursurile unor şcoli medii iar 83 dintre ei aveau doar şcoli elementare. Se pare că nici chiar cursurile elementare şi medii nu fuseseră absolvite integral deoarece la cursurile organizate în cadrul centralei fuseseră înscrişi 34 de ofiţeri pentru studii elementare şi 85 pentru studii medii.

Întrucât o bună parte din ofiţerii direcţiei proveneau din trupele de grăniceri sau din sectoare administrative şi nu cunoşteau specificul muncii de informaţii externe, au fost selecţionaţi 20 de ofiţeri care, după ce au urmat un curs de studiere a limbii ruse de cinci luni de zile, au fost trimişi în U.R.S.S. pentru un curs de specializare cu durata de un an. Pentru o comparaţie a pregătirii ofiţerilor de informaţii, să menţionăm că, în aceeaşi perioadă, 68% din angajaţii Agenţiei Centrale de Informaţii a Statelor Unite erau absolvenţi de cursuri universitare şi de doctorat şi 78% dintre ei cunoşteau limbi străine de circulaţie internaţională[19]. Ca vârstă, în structurile Direcţiei I-a

[17] Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 325.
[18] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7364, dosar nr. 13, f. 156.
[19] Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 337.

predominau ofiţerii tineri şi foarte tineri. Astfel, 24 de ofiţeri aveau vârsta cuprinsă între 20-25 de ani, iar 91 între 25-30 de ani.

Situaţia gravă a deficitului de cadre cu o pregătire adecvată muncii de informaţii externe a determinat Biroul Politic al C.C. al P.M.R. să hotărască, în 1955, repartizarea unui număr de 100 de persoane cu studii superioare şi care să cunoască bine o limbă străină pentru Direcţia I-a. Slabul nivel de pregătire al majorităţii ofiţerilor direcţiei a impus numeroase schimbări şi mutări de cadre în Centrală şi la rezidenţe, fapt ce a afectat şi mai mult calitatea muncii de informaţii.

Situaţia nu s-a îmbunătăţit foarte mult nici în perioada următoare, ba chiar dimpotrivă. În anul 1956 Direcţia a I-a Informaţii Politice Externe avea prevăzute în schema de organizare 465 de posturi iar în urma reorganizării generale a Ministerului Afacerilor Interne schema a fost redusă la 400 de posturi[20], menţinându-se deficitul numeric de personal care, cumulat cu deficitul calitativ, afecta activitatea direcţiei.

Pregătirea mediocră a multora dintre ofiţeri se reflecta din plin în numeroasele gafe pe care aceştia le comiteau în timpul acţiunilor din străinătate. Astfel, un locotenent major, lucrător operativ la rezidenţa din Londra, nu a reuşit să facă timp de patru ani nici o recrutare iar cu agenţii pe care i-a preluat lucra foarte superficial. Fiind întrebat de unul din aceştia ce probleme îi indică să rezolve cu prioritate, ofiţerul român i-a răspuns „să aducă formula prin care s-ar putea înlătura ceaţa de deasupra Londrei”[21]. Un maior, fost rezident timp de cinci ani la Paris, nu a reuşit în acest interval să facă nici o recrutare iar comportamentul cu agentura pe care o preluase era total inadecvat, ofiţerul chemând agenţii la întâlnire prin telefon şi folosind faţă de aceştia ameninţări şi presiuni care au dus la destrămarea unei bune părţi din agentură. Alte deficienţe semnalate constau în pierderea unor materiale informative furnizate de agenţi, nesesizarea infiltrării în reţea a unor agenţi provocatori, primirea unor cadouri valoroase (printre care şi o motocicletă) din partea unor persoane bănuite a lucra în serviciile de contrainformaţii a ţărilor respective, preocuparea exclusivă asupra sarcinilor legate de munca specifică acoperirii ca

[20] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7364, dosar nr. 12, f. 96.
[21] *Ibidem*, f. 117.

funcționari ai Ministerului Afacerilor Externe sau ai Ministerului Comerțului Exterior în detrimentul acțiunilor informative.

O scădere importantă în munca de informații externe era reprezentată şi de lipsa unui serviciu tehnico-ştiințific. Conducerea direcției solicita organelor de partid să-i fie repartizat un număr de cadre cu pregătire ştiințifică adecvată prin care să se stabilească legături directe cu Academia Română şi cu institutele de cercetări ale Academiei în domeniile petrolului, chimiei, fizicii nucleare, electrotehnicii şi metalurgiei pentru cunoaşterea problemelor de interes pentru cercetarea ştiințifică din România.

Aşa cum reiese din denumirea inițială (Informații Politice Externe)[22], din sarcinile care cădeau în seama acestei direcții dar şi prin structura sa organizatorică, principalul scop al Direcției I-a era unul de natură politică şi viza în principal urmărirea şi destrămarea emigrației româneşti (fuseseră „inventariate" 30.000 de persoane ce prezentau interes operativ din acest punct de vedere) şi cunoaşterea activităților de peste graniță îndreptate împotriva regimului comunist de la Bucureşti dar şi a lagărului comunist, în general. Abia după ce Hruşciov va declara ca principal obiectiv al U.R.S.S. depăşirea Statelor Unite din punct de vedere economic în numai zece ani, se va produce o reorientare a activității de informații externe şi spre domeniile tehnico-ştințific şi economic. Oricum, vor trece ani buni până la o relativă profesionalizare a Direcției de Informații Externe, aceasta rămânând însă tarată până la sfârşitul activității sale de racilele organice ale sistemului totalitar pe care îl slujea.

[22] Idem, nr. inv. 7364, dosar nr. 10, f. 13-15.

Camelia DUICĂ

Criterii de recrutare a cadrelor M.A.I.

Substituirea Siguranței cu Securitatea (prin decretul numărul 221/1948 pentru înființarea şi organizarea Direcției Generale a Securității Poporului[1]) nu a comportat o schimbare radical-totalizatoare a configurației structurii cadrelor, în primă fază devenind chiar permeabilă la diverse acorduri şi permutări.

Penuria de grade inițiate în munca privitoare la siguranța națională, resimțită de comuniști la dimensiunea sa reală abia odată cu preluarea instituțiilor de gen, se extinde până la eşaloanele inferioare.

Acest lucru a făcut posibilă preluarea în structurile Securității a unor funcționari ai fostei Siguranțe afectați de epurările anterioare, dar încă importanți chiar şi din punctul de vedere al exploatării demascărilor - date privitoare la informatori ai fostei Siguranțe din cadrul membrilor P.C.R. sau despre fruntaşii partidelor politice, în vederea anihilării lor - pe baza cărora se puteau articula potențialele prelucrări informative.

Oportunismul practic, gratificațiile şi posibilitatea accederii ierarhice în muncă - aceasta după intrarea României în arealul sovietic, 6 martie 1945, când ministrul de Interne din acea epocă, Teohari Georgescu, a dat instrucțiuni în legătură cu arestarea şi deferirea tribunalelor a poliţiştilor şi agenților de Siguranță cunoscuți cu antecedente în lupta împotriva mişcării muncitoreşti şi comuniste - reliefează faptul că o delimitare riguros-diferențiatoare între cadrele Siguranței şi cele ale Securității, nu a existat.

În sprijinul acestei aserțiuni vine şi decretul din 28 august 1948 în care la articolul 1 se stipulează că "personalul menționat mai jos din Direcțiunea Poliției de Siguranță se încadrează pe data de 1

[1] A.M.R., rola AS2-95, cadrul 00435.

septembrie 1948, în Serviciile Centrale şi Exterioare ale Direcţiei Generale a Securităţii Poporului, în gradele şi funcţiile arătate: Nicolschi Alexandru, general-maior cu funcţia de Subdirector General, Mazuru Vladimir, general-maior, cu funcţia de Subdirector General, Birtaş Gavril, colonel, cu funcţia de Director, Dulgheru Mişu, colonel, cu funcţia de Director, Patriciu Mihail, colonel, cu funcţia de Director, Kalausek Iosif, funcţia de Director"[2].

Misiunea nou creatului organ de Securitate a statului este reflectată în articolul 2 din decretul de înfiinţare şi organizare numărul 221: "Direcţiunea Generală a Securităţii Poporului are ca îndatoriri: apărarea cuceririlor democratice şi asigurarea securităţii Republicii Populare Române contra uneltirilor duşmanilor din interior şi exterior"[3]. Acest paragraf este simptomatic pentru caracterul represiv imprimat de comunişti în numele "principialităţii de clasă" şi "pentru instaurarea dictaturii proletariatului"[4].

Complicitatea dintre P.C.R., Securitate şi consilierii sovietici ipotechează analiza criteriilor de selecţie a cadrelor D.G.S.P. Astfel, pentru completarea cât mai rapidă a posturilor şi acoperirea deficitului de cadre, s-a recurs la o înregimentare sintetică, al cărei criteriu-corolar îl constituia "originea socială sănătoasă" şi „ura de clasă".

Având în vedere Decretul nr. 2199 din 31 decembrie 1948[5], se chemau din câmpul muncii în cadrele active ale Ministerului de Interne, activişti de partid ale căror rudimente de alfabetizare nu impietau, în primă fază, munca în Securitate, întrucât exista compensaţie în "puternicul lor entuziasm revoluţionar, în fondul sănătos şi în puterea de muncă pusă în slujba revoluţiei proletare"[6]. Bugetul primei organigrame din 1948 prevedea un efectiv de 4.641 posturi, dintre care, la 11 februarie 1949 erau ocupate 3.549[7]. Dintre posturile neacoperite, cele mai multe erau cele de ofiţeri superiori; lipseau din schemă un general-maior, 23 de colonei, 20 de locotenenţi-

[2] *Ibidem*, cadrul 00438.
[3] A.M.R., rola AS2-95, cadrul 00435.
[4] *Rolul maselor populare în făurirea istoriei*, Bucureşti, Ed. de Stat pentru Literatură Politică, 1955, p. 178.
[5] A.M.R., rola AS2-98, cadrul 00231.
[6] A.S.R.I., Fond "D", dosar nr. 10709, f. 26-27, apud C. Troncotă, *Practici şi mentalităţi în activitatea aparatului de securitate din România,* în *Arhivele totalitarismului*, an VIII, nr. 26-27, 1-2/2000, fila 66.
[7] *„Dosarele Istoriei"*, an I, nr. 5/1996, p. 35.

colonei, 131 maiori şi 330 căpitani[8]. În 1951, când are loc prima reorganizare a Securităţii (D.G.S.P. devine D.G.S.S.) organigrama se extinde la 15.280 posturi.

Acesta este şi anul producerii unei puternice durificări interioare a Securităţii al cărei principiu director îl regăsim la articolul 2 în decretul nr. 50: "D.G.S.S. are ca îndatoriri: înfăptuirea politicii de apărare a cuceririlor poporului muncitor din R.P.R. împotriva claselor exploatatoare răsturnate, care încearcă să reinstaureze în ţară regimul burghezo-moşieresc; apărarea ţării noastre de pătrunderea agenturilor serviciilor de spionaj imperialiste şi satelite, inclusiv Iugoslavia titoistă şi lichidarea fără cruţare a activităţii duşmănoase a acestora, dusă cu scopul de a submina construirea bazelor socialismului şi regimului nostru de democraţie populară"[9]. Din cei aproximativ 10.000 de securişti încadraţi (restul schemei era încă neocupată), 4.173 fuseseră muncitori, 143 muncitori agricoli, 3.484 ţărani săraci, 508 ţărani mijlocaşi, 853 funcţionari, 131 meseriaşi, 107 comercianţi. De remarcat este faptul că încă de la înfiinţarea Direcţiei Generale a Securităţii Poporului, aceasta avea o bună "compoziţie socială" din perspectiva comuniştilor: 64% fuseseră muncitori, 4% ţărani, 28% funcţionari, 2% erau intelectuali[10]. Diapazonul investigaţiei analitice privitoare la criteriul de recrutare a cadrelor M.A.I. reclamă o disociere în zece "paradigme" prezentate şablonard în fişa de cadre regăsibilă stereotip în dosarele din fondul D.M.R.U. aflat în Arhiva Ministerului de Interne:

- Data naşterii
- Anul aderării la U.T.M. sau U.T.C.
- Originea socială
- Pregătirea şcolară
- Naţionalitatea
- Cetăţenia
- Profesia de bază
- Limbi străine cunoscute
- Starea civilă
- Situaţia militară.

[8] *Ibidem.*
[9] A.M.R., rola AS2-104, cadrul 00224.
[10] „*Dosarele Istoriei"*, an I, nr. 5/1996, p. 36.

Criteriul fundamental pentru cadrele inferioare recrutate direct din producție - cu o funciară inaptitudine în ceea ce priveşte munca în Securitate dată fiind lipsa totală de pregătire - îl reprezintă originea socială şi aderarea indefectibilă la U.T.M. sau P.C.R., aceste două componente reflectând expresia unui exclusivism ce creşte pe o scară aritmetică până în deceniul opt. Un exemplu particular, - care poate fi însă generalizat la scară largă, întrucât automatismul neutral al selecțiilor impune o diferențiere de accent, nu şi de substanță - îl constituie Referatul din 5 August 1953 asupra tovarăşului Schlesinger Erwin, propus pentru a fi încadrat în Ministerul Securității Statului - Direcția a 8-a:

"Tovarăşul Schlesinger Erwin, după ce a absolvit cursul primar în anul 1946, s-a înscris la Liceul German unde a urmat numai două clase. Din cauză că nu avea posibilități materiale s-a înscris la Şcoala Metalurgică absolvind 3 clase în anul 1951. În primii doi ani s-a dovedit a fi un tovarăş capabil, cu putere de muncă, depunând interes pentru însuşirea cunoştințelor teoretice şi practice, lucru ce l-a reuşit în bună măsură, însă în anul 1951, datorită unui anturaj nesănătos, a început să lipsească de la şcoală. În primăvara anului 1952 a fost reangajat. De la început s-a ocupat de el atât Serviciul Cadre, cât şi Organizația U.T.M., reuşind astfel să-l readucă pe drumul cel bun, iar el rupând complet legăturile cu acel anturaj, a căutat să muncească pentru a-şi remedia lipsurile avute, în prezent este un bun tovarăş pe care conducerea secției se bazează, încredințîndu-i-se sarcini pe care le execută la timp şi în bune condițiuni. Este un tovarăş muncitor, capabil şi cu putere de muncă, însă trebuie controlat şi sprijinit îndeaproape. Ca membru U.T.M. participă regulat la şedințe şi manifestații, fiind un bun agitator în mijlocul tinerilor, fapt pentru care a fost ales ca Secretar al Organizației de Secție numărul 4 preocupându-se îndeaproape de bunul mers al organizației U.T.M. Timpul liber îl întrebuințează mai mult pentru ridicarea nivelului politic, în care scop studiază materialul respectiv. În concluzie, ținând seama că tovarăşul S.E. este un element tânăr şi cu multă voință de muncă, cu toate că până la începutul anului 1952 a avut o serie de lipsuri şi aceasta ca urmare a unui anturaj nesănătos, apreciem că poate fi încadrat în Ministerul Securității Statului"[11].

[11] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7358, dosar nr. 8, f. 317.

După 1948, P.C.R. s-a decis să adopte cele trei modalităţi deja experimentate în U.R.S.S., între anii 1928-1929, dar şi în celelalte democraţii populare:

- să se atribuie muncitorilor un rol direct în conducerea statului;
- transformarea muncitorilor, prin educaţie, în intelectuali;
- folosirea reeducării specialiştilor preluaţi din fostul regim[12].

În ceea ce priveşte ofiţerii superiori, fişa-model suferă de aceeaşi unilateralitate extremă, punctată însă de mici diferenţe nuanţatoare pretabile la munca de conducere. Semnificativ pentru cele asertate mai sus este şi cazul locotenentului-major de Securitate Ene Alexandru care:

"… în decembrie 1949, a fost recrutat din fabrică şi trimis la Şcoala de Ofiţeri tancuri Piteşti pe care o absolvă în august 1951 cu gradul de locotenent. La absolvirea şcolii i se încredinţează funcţia de comandant de pluton în cadrul aceleiaşi şcoli, obţinând rezultate frumoase în instruirea şi pregătirea noilor promoţii de ofiţeri, faţă de care a avut o comportare demnă de comandant. Prin atitudinea justă de care a dat dovadă în munca ce a desfăşurat-o a făcut să fie apreciat atât de şefii săi cât şi de elevii din subordine. Din ianuarie 1952 până în noiembrie 1954, a trecut prin mai multe unităţi din Ministerul Forţelor Armate, îndeplinind diferite funcţii. În noua muncă s-a străduit îndeaproape să-şi însuşească în bune condiţiuni problemele muncii informative, reuşind să se edifice asupra principalelor probleme ce-i reveneau şi să obţină rezultate pozitive în cadrul biroului în care lucrează girează funcţia de ajutor şef de birou unde se orientează cu uşurinţă în toate problemele ce se ivesc. Respectă programul unităţii şi aplică în munca practică ordinele şi directivele M.A.I., în problema muncii cu agentura. În subunităţile ce i-au fost date să lucreze cu ele a reuşit să-şi creeze o reţea mulţumitoare cu ajutorul căreia urmăreşte activitatea elementelor ce interesează securitatea statului. În activitatea sa a dovedit că are spirit de iniţiativă şi organizare a muncii, rezultând aceasta din controalele practice efectuate cu care ocazie a scos în relief o serie de lipsuri ce se manifestau în munca biroului, ducând în acest fel la îmbunătăţirea muncii. Din punct de vedere politic este membru U.T.M., participă cu regularitate la şedinţele de organizaţie unde

[12] Ghiţă Ionescu, *Comunismul în România,* Ed. Litera, Bucureşti, 1994, p. 198.

dovedeşte combativitate în criticarea lipsurilor. Are un nivel de cunoştinţe politice în creştere pe care le aplică în munca practică”[13].

Un alt exemplu este cel reprezentat de locotenentul-major Motea Iancu apreciat ca provenind “dintr-un mediu muncitoresc, în activitatea sa creându-şi o conştiinţă muncitorească. Este educat şi crescut de regimul nostru, de care este ataşat, are cunoştinţe politico-ideologice frumoase. Este element care corespunde să fie încadrat în M.A.I.”[14].

Propunerea de încadrare în M.A.I. a lui Iaru Nicolae Costică cu gradul de locotenent, are ca fundament următoarele argumente: este român, are ca studii patru clase primare şi doi ani Facultate Muncitorească, iar originea socială este muncitorească. Devenit membru U.T.M., “răspunde la toate chemările organizaţiei, achitându-se în mod conştiincios de sarcinile ce i-au fost trasate. Pentru rezultatele bune obţinute în muncă a fost primit şi confirmat candidat de Partid. Ia parte la viaţa de organizaţie, în şedinţă participă la discuţii dovedind spirit critic şi autocritic dezvoltat şi se preocupă de ducerea sarcinilor la bun sfârşit. În familie are o comportare corectă, nu este predominat de vicii şi are un anturaj format din elemente ataşate regimului nostru”[15]. De asemenea, Şcoala M.A.I. reprezenta o pepinieră de cadre, un exemplu în acest sens constituindu-l Nota-Raport din octombrie 1954, când au fost încadraţi la Direcţia a VIII-a un număr de 12 ofiţeri absolvenţi ai acestei instituţii.

Aceştia au fost repartizaţi “în raport cu necesităţile muncii la serviciile I, II, III, din direcţie, în funcţie de ajutori-anchetatori. Conform ordinului conducerii Direcţiei de Cadre, după o perioadă de un an de muncă practică, s-a trecut la analizarea rezultatelor obţinute de aceşti tovarăşi în îndeplinirea sarcinilor şi în calificarea lor profesională. Din munca de cunoaştere care s-a făcut pentru fiecare tovarăş în parte, precum şi din aprecierile scrise ale şefilor de servicii şi de birou, rezultă următoarele:

- având o pregătire intelectuală corespunzătoare (în majoritatea lor sunt absolvenţi ai şcolii medii) şi datorită faptului că în anul II de şcoală militară au făcut pregătire specială în domeniul muncii de cercetări, s-au acomodat repede cu munca de anchete şi au dat rezultate practice de la început.

[13] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7363, dosar nr. 3, f. 21.
[14] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7367, dosar nr. 2, f. 310.
[15] *Ibidem*, f. 304.

- au lucrat în probleme importante şi li s-a încredinţat chiar coordonarea unor anchete, iar ca urmare a eforturilor depuse în majoritatea cazurilor au obţinut rezultate dintre cele mai bune.

Şefii de serviciu şi de birou apreciază că aceşti tovarăşi depun interes şi conştiinciozitate în muncă, dovedesc combativitate în lupta cu elementele duşmănoase şi se orientează just în propunerile pe care le fac în lucrările prezentate. Dintre cei 12 ofiţeri, se prezintă mai slab locotenentul Vulcu Gheorghe care, deşi are o bună pregătire profesională şi culturală, nu a depus destulă perseverenţă în îndeplinirea sarcinilor şi datorită faptului că a tratat cu uşurinţă unele probleme, a avut cazuri de superficialitate, lipsă de vigilenţă şi în unele lucrări a dovedit o slabă orientare politică[16]. Interesant de remarcat este şi conferirea de distincţii precum "Medalia Muncii" unor cadre inferioare (caporal Oncescu Petre, soldat fruntaş Tănăsele Petre, soldat fruntaş Dumitru Viorel) din M.A.I., pentru curaj şi devotament, în lupta deschisă cu duşmanul de clasă[17]. În penumbra unei şcolarizări de circumstanţă, cunoscut fiind faptul că ofiţerii de informaţii erau consideraţi de către puterea comunistă "activişti de partid într-un domeniu special", deceniul şapte debutează cu o recrutare de anvergură a cadrelor direct de pe băncile şcolii. În principalul an al "dezgheţului", regimul a introdus două noi regulamente în şcolile lui. Unul, prin decizia din iulie 1956, cu privire la "îmbunătăţirea culturii generale", implicând o extindere a duratei de şcolarizare de la 10 la 11 ani şi a şcolii elementare de 7 ani, aşa încât "omul nou" să poată fi mai bine pregătit din punct de vedere al culturii generale[18]. Unul din punctele planului elaborat în 1947 şi intitulat sugestiv Directivele de bază ale N.K.V.D. pentru ţările din orbita sovietică este edificator pentru învăţământul românesc din deceniile VI, VII, şi VIII: "Trebuie ca la facultăţi să ajungă cu prioritate sau în mod exclusiv, cei ce provin din cele mai joase categorii sociale, cei care nu sunt interesaţi să se perfecţioneze la nivel înalt, ci doar să obţină o diplomă"[19].

Stoparea oricărei tentative de accedere la cariera universitară a absolvenţilor cu origine socială "nesănătoasă" prin Hotărârea nr. 1.003 din 10 iulie 1957[20] viza realizarea unei noi structuri sociale şi politice

[16] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7363, dosar nr. 3, f. 45.
[17] A.M.R., rola AS2-106, cadrul 00122.
[18] Ghiţă Ionescu, *op. cit.*, p. 364.
[19] *Arhivele Totalitarismului*, an III, nr. 1/1995, p. 21.
[20] *Arhivele Totalitarismului*, an II, nr. 4/1994, p. 30.

a studenților după principiul numerus clausus, aspect ce ar putea evidenția carențele multiple apărute pe parcurs. O parte din ofițeri fuseseră recrutați anterior în calitate de informatori.

Pe această linie se înscrie şi situația căpitanului Cozma Gavril Alexandru, care "dispunând de calități şi posibilități reale de informare, în anul 1955 a fost recrutat în calitate de informator, colaborând până în anul 1964 când s-a achitat legătura, fiind organ ales. În procesul colaborării, a dovedit mult atașament față de organele noastre, ducându-şi la îndeplinire sarcinile încredințate şi a păstrat pe deplin conspirativitatea legăturii sale cu organele de contrainformații. Ca urmare a rezultatelor bune şi foarte bune obținute în pregătirea sa de luptă şi politică, ofițerul a fost în mai multe rânduri recompensat cu diferite sume de bani"[21].

Un caz similar este şi cel al locotenentului Herbei Anghel Ioan care "a colaborat în calitate de informator, îndeplinindu-şi cu multă conştiinciozitate sarcinile ce i se trasau, păstrând pe deplin regulile conspirativității legăturii sale cu organele de contrainformații militare. Ca urmare a comportării sale bune, a stimei şi încrederii de care s-a bucurat în rândurile colegilor, profesorilor şi şefilor săi direcți, în anul 1966 a fost primit membru P.C.R."[22].

Maiorul de Securitate Vlădescu Ilie Ioan "după absolvirea şcolii a fost selecționat şi trimis să urmeze şcoala D.G.S.S. Bucureşti, pe care a absolvit-o în iulie 1952 cu gradul de sublocotenent, fiind repartizat în muncă la Direcția a XII-a pe linie de investigații. Aici a căutat să aplice în practică cunoştințele acumulate în şcoală obținând rezultate bune, fapt pentru care în aprilie 1953 a fost promovat în funcția de operativ prim, iar 1954 a fost primit membru P.C.R. şi decorat cu medalia "Pentru servicii deosebite aduse în apărarea orânduirii sociale şi de stat". În martie 1956 a fost mutat la Direcția a XIII-a unde, împreună cu colectivul, a participat la mai multe percheziții şi arestări cu care ocazie a dovedit curaj, inițiativă şi simț de răspundere. Dirijând cu competență rețeaua informativă a obținut informații utile organelor de Securitate reuşind să controleze în bune condițiuni obiectivul repartizat"[23].

Locotenentul de Securitate Turcanu Alexandru Ionel a fost încadrat în Securitate la 1 August 1963, iar după absolvirea unui curs

[21] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7391, dosar nr. 4, f. 235.
[22] *Ibidem*, f. 248.
[23] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7391, dosar nr. 1, f. 467.

de iniţiere a fost repartizat la Direcţia a III-a. Întrucât are o bună pregătire culturală şi pentru faptul că are aptitudini pentru munca informativ-operativă, a reuşit să se iniţieze şi să cunoască destul de repede principalele mijloace şi metode ale muncii de contraspionaj. Pe baza măsurilor informativ-operative întreprinse, a reuşit să controleze în mai mare măsură activitatea persoanelor din obiective şi să clarifice natura legăturilor acestora cu unii ofiţeri români. Ca urmare a rezultatelor obţinute în toate domeniile de activitate a fost promovat în ianuarie 1969 în funcţia de ofiţer specialist V şi primit membru P.C.R.[24].

Maiorul de Securitate Botorog Ioan Olimpiu (naţionalitate română, originea socială: ţăran, profesia de bază: muncitor necalificat) a fost recrutat în timpul satisfacerii stagiului militar şi "trimis să urmeze şcoala militară de ofiţeri tehnici cazarmare din Bucureşti. În munca cu reţeaua informativă an de an a făcut progrese, fiind preocupat în permanenţă de educarea, dirijarea şi instruirea ei. Ca urmare a unei dirijări competente, reţeaua infomativă i-a furnizat date interesante ce priveau activitatea unor elemente, iar prin măsurile întreprinse a reuşit să documenteze şi să curme activitatea unora dintre aceştia. Pentru rezultatele bune obţinute în munca profesională, în mai multe rânduri a fost recompensat în bani şi evidenţiat, iar în 1960 a fost primit membru P.C.R.[25].

Un alt aspect al cercetării evidenţiază corect şi modul cum a fost proiectată imaginea ofiţerilor superiori în fişa de cadre.

Locotenentul-major de Securitate Dragomir M. Constantin (naţionalitate: română, originea socială: muncitorească) a urmat cursurile Şcolii de ofiţeri de Securitate din Bucureşti unde s-a încadrat cu greu în disciplina şcolii, nu a depus suficientă străduinţă pentru însuşirea materiilor predate dând dovadă de comoditate şi superficialitate în studiu. La 1 august 1961 a fost repartizat la Direcţia Regională şi numit în funcţia de lucrător operativ la problema trădători de patrie din cadrul secţiei a III-a, apoi mutat la Serviciul I informaţii interne pe linie de contraspionaj. Ofiţerul la început a manifestat preocupare pentru cunoaşterea problemelor ce i-au fost repartizate spre deservire însă, din cauza capacităţii sale intelectuale reduse, a lipsei de iniţiativă, a întâmpinat greutăţi serioase în munca sa practică.

[24] *Ibidem*, f. 471.
[25] *Ibidem*, f. 473.

Cu sprijinul efectiv al şefilor a reuşit să facă unele recrutări de informatori şi case de întâlnire corespunzătoare, să închidă câteva acţiuni şi să ia în evidenţa operativă un număr satisfăcător de suspecţi, însă ca urmare a lipsurilor sale în majoritatea cazurilor a răspuns deficitar faţă de prevederile planului de muncă. Nu ţine cont în activitatea sa de prevederile ordinelor şi directivelor M.A.I., constatându-se abateri grave de la principiile muncii de securitate. Astfel, în studierea şi verificarea candidaţilor pentru recrutare a manifestat o superficialitate inadmisibilă fapt ce a făcut ca în procesul recrutării o bună parte dintre cei punctaţi să nu corespundă scopului urmărit, iar informatorii pe care i-a recrutat nu au adus nici un aport în clarificarea acţiunilor, majoritatea acestora fiind elemente periferice fără posibilităţi de informare. În educare şi dirijarea informatorilor, de asemenea au rezultat lacune serioase fiind lipsit de orientare în munca cu aceştia, sarcinile pe care le trasează sunt generale şi fără continuitate[26].

Locotenentul de Securitate Saros M. Mihai (naţionalitate: română, originea socială: ţăran cu gospodărie mică) în unele perioade a depus interes în muncă şi a obţinut rezultate pozitive, fapt pentru care a fost decorat cu două medalii şi ordinul "Meritul Militar" clasa III-a. În activitatea sa a comis o serie de abateri ca: abuzuri în serviciu, comportare nejustă faţă de colocatari, relaţii extraconjugale, scandaluri etc. Pentru aceste abateri a fost pedepsit cu peste 30 de zile de arest, judecat de Consiliul de onoare şi pedepsit cu mustrare aspră, retrogradat din funcţia de ofiţer I în cea de ofiţer II. De asemenea, pe linie de partid a fost pus în discuţia adunării generale în mai multe rânduri şi sancţionat de două ori cu mustrări şi cu vot de blam. Deşi a recrutat unii informatori buni, a muncit necorespunzător cu ei şi astfel materialele furnizate de aceştia au fost de mică importanţă[27].

Primele statistici privind proporţia etnică a cadrelor făcute de D.G.S.S. arată că din 60 de ofiţeri superiori (de la maior în sus) aflaţi în structurile de comandă ale Direcţiei Generale, 38 erau români, 15 evrei, 3 unguri, 2 ucrainieni, un ceh şi un armean. Cât priveşte structura centrală şi teritorială a aparatului de Securitate, generalul Gheorghe Pintilie arăta între altele: la Direcţia Generală erau 890 români, 127 evrei, 7 maghiari, 5 ruşi, 6 greci, 2 armeni şi câte un

[26] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7388, dosar nr. 1, f. 102.
[27] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7388, dosar nr. 2, f. 13.

iugoslav, ceh, bulgar, polonez, neamț şi italian. La Direcția de Securitate Bucureşti sunt 260 români, 22 evrei, 2 maghiari, un rus, un armean şi un polonez. La Direcțiile regionale de Securitate sunt 1.781 români, 192 evrei, 205 maghiari, 15 ruşi, 12 iugoslavi, 5 cehi, 4 nemți şi câte 3 bulgari, greci şi armeni[28]. În structura superioară a Securității, mai ales după 1948, raportul român / neromân reflectă în fond componența Biroului Politic al P.M.R. După cum se ştie funcțiile de răspundere cădeau în sarcina unor veterani ai mişcării comuniste şi a unor foşti agenți N.K.V.D., dintre care mulți nu erau români.

Criteriile de recrutare a cadrelor M.A.I., configurate în funcție de mitigarea sau înăsprirea controlului ideologic, reflectă în mod evident politica de cadre instilată obsesiv în deceniile comuniste.

[28] *„Dosarele Istoriei”,* an I, nr. 5, p. 36.

Elis NEAGOE

Trecerea în rezervă a cadrelor M.A.I. între uz şi abuz (1948 - 1965)

După preluarea puterii, Partidul Comunist Român (P.C.R.) a trecut la crearea unor instituţii specifice pentru a instrumenta politica sa represivă, vizând distrugerea instituţiilor democratice, a sistemului de valori, a oamenilor şi grupurilor care i se opuneau în mod real sau i s-ar fi putut opune. Principala instituţie care a avut aceste atribuţii a fost Direcţia Generală a Securităţii Poporului (D.G.S.P.), devenită din 1951 Direcţia Generală a Securităţii Statului (D.G.S.S.).

La momentul înfiinţării D.G.S.P., într-un mod similar cu politica P.C.R. din anii 1945-1947, penuria acută de cadre a determinat o recrutare în masă fără a se ţine cont de criterii de ideologie, trecut politic, extracţie socială, pregătire şcolară sau experienţă. Acest fenomen a avut drept rezultat angajarea în Securitate atât a unor cadre neataşate politicii instituţiei, cât şi a unora ~~r~~ care, ulterior, au dat dovadă de o crasă incompetenţă, săvârşind grave abateri.

Pentru înlocuirea acestui aparat nesigur, lipsit de disciplină, neîndoctrinat, cu devotamente diverse sau cu un nivel scăzut de instrucţie (oameni de origine muncitorească sau ţărănească, cu un grad de educaţie redus la învăţământul elementar), aşadar, pentru înlăturarea selecţiei întâmplătoare de până atunci şi pentru realizarea unei profesionalizări a cadrelor, la începutul anilor ’50 s-a trecut la o campanie de verificări şi treceri în rezervă a personalului considerat necorespunzător. Această campanie de verificări şi treceri în rezervă a fost încredinţată Direcţiei Cadre a D.G.S.S. Printre sarcinile importante ale acestei Direcţii, pe anul 1951, era şi aceea de „a prezenta material pentru îndepărtarea elementelor duşmănoase sau străine de lupta clasei muncitoare, strecurate în organele Securităţii Statului, a elementelor cari comit abateri grave de la îndatoririle

cadrelor Direcţiunii Generale a Securităţii Statului, a elementelor descompuse, lipsite de perspectiva imediată a îndreptării lor, a elementelor care nu prezintă suficientă încredere pentru a continua munca în Securitatea Statului, a elementelor care prezintă incapacitate profesională”[1].

Aplicarea acestor sarcini transpare dintr-un raport asupra rezultatelor obţinute de Trupele de Grăniceri şi Securitate în anul 1951, în care se menţiona că: „s-au eliminat ca elemente duşmănoase şi necorespunzătoare 72 ofiţeri la grăniceri şi 125 ofiţeri la Trupele de Securitate”, adăugându-se: „cu toate aceste eliminări, mai există elemente necorespunzătoare, care trebuie îndepărtate. Aceasta se datoreşte mai ales faptului că munca de cadre în aceste Comandamente nu a fost bine condusă şi acestea nu au reuşit încă să aibă o documentare precisă asupra cadrelor. Nu s-a ţinut la curent situaţia creşterii cadrelor”[2].

Unul din reperele importante de care se ţinea cont în evaluarea cadrelor era activitatea pe linie de partid, marea majoritate a celor trecuţi în rezervă fiind criticaţi, sancţionaţi sau chiar excluşi din Partidul Muncitoresc Român (P.M.R.).

În mod uzual, trecerea în rezervă se făcea pe baza următoarelor criterii: limită de vârstă, vechime în câmpul muncii, incapacitate de muncă (boală), incompetenţă profesională şi abateri grave de la munca de Securitate (deconspirări) sau de la morală (beţie, relaţii extraconjugale, delincvenţă etc.).

În cadrul acestui amplu proces de trecere în rezervă se remarcă însă, îndepărtarea unor cadre foarte bine pregătite, competente profesional, cu rezultate apreciate de superiori, ataşate regimului, unele dintre ele având chiar poziţii de conducere. Unica „vină” a acestor oameni era aceea că aveau origine socială „nesănătoasă” (burgheză sau chiabură), aveau un trecut compromiţător (membrii sau simpatizanţi ai Mişcării Legionare sau ai partidelor istorice - P.N.L. şi P.N.Ţ.), aveau familie sau rude necorespunzătoare (membrii sau simpatizanţi ai aceloraşi organizaţii politice, chiaburi, preoţi, rude plecate în străinătate) sau participaseră în mod direct la lupte pe frontul antisovietic.

[1] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7351, dosar nr. 1/1951, f. 70.
[2] A.M.I., fond Direcţia Secretariat-Juridică (D.S.J.), nr. inv. 4311, dosar nr. II/B/4, f. 66.

Pentru a justifica aceste abuzuri şi a escamota adevăratele motive ale renunţării la aceste persoane erau invocate o serie de pretexte, cum ar fi: „nesinceritate", „superficialitate", „îngâmfare", „comoditate", „element şovăielnic", „atitudine împăciuitoristă", „lipsă de vigilenţă", „delăsare", „palavragism", „familiarism", „mahalagism", „oportunism", „fără spirit critic", „lipsa sentimentului de ură faţă de duşmanul de clasă", „sentimente antimuncitoreşti" etc. Prin aceste caracterizări se urmărea crearea unei imagini negative a celor în cauză, de persoane ce nu puteau fi tolerate în nici o instituţie serioasă. Prin acest procedeu insidios, decizia trecerii în rezervă devenea legitimă, impunându-se aproape de la sine.

Au existat şi cazuri, într-un număr mai mic însă, când persoane care ofereau motive bine întemeiate din punct de vedere ideologic pentru a fi eliminate din structurile Securităţii, făceau şi dovada unei lipse de profesionalism. În aceste situaţii, îndepărtarea din Securitate a celor care aveau un trecut politic „dubios" sau o origine „nesănătoasă" nu mai dădea bătaie de cap Direcţiei Cadre, hotărârea fiind uşor de argumentat.

Printre criteriile trecerii uzuale în rezervă se aflau: limita de vârstă şi limita de vechime în câmpul muncii, dar ele au fost folosite în mică măsură din cauză că instituţia funcţiona de puţină vreme iar personalul angajat avea o medie de vârstă scăzută. Ele vor avea o importanţă mult mai mare de-abia după începutul anilor '60 când vechile cadre de origine muncitorească sau ţărănească, cu un nivel de educaţie culturală şi politică foarte scăzut, au fost înlocuite cu primii absolvenţi ai instituţiilor superioare de ofiţeri M.A.I.

Trecerea în rezervă în caz de boală se făcea, conform sarcinilor Direcţiei Cadre, „analizându-se situaţia fiecărui om pe baza averii părinţilor, averii personale şi a soţiei, împrejurărilor care au determinat boala, vechimii în Trupe, rezultatelor obţinute în muncă. Cei care sunt clasaţi în gradul III, nu au vechime în Trupe sau au obţinut rezultate slabe în muncă, vor fi trecuţi în rezervă"[3]. Un astfel de caz este cel al căpitanului Avădanei Neculai Manole de la Batalionul 11 Securitate Bacău care în anul 1965 a fost trecut în rezervă cu diagnosticul „nevroză astenică persistentă", fiind încadrat in gradul III de invaliditate[4].

[3] *Ibidem*, f. 2.
[4] Idem, nr. inv. 7385, dosar nr. 4, f. 320-321.

Un alt reper îl constituia incompetența profesională, în principal munca defectuoasă cu agentura, dificultăți în crearea şi instruirea rețelelor de agenți, deconspirări, incompetență cauzată în imensa majoritate a cazurilor de nivelul foarte slab de pregătire al cadrelor. Câteva exemple în acest sens sunt edificatoare:

– lt. Neacşu Ion, ofițer II la Serviciul IV, Direcția VII, „în 1966 nu a propus spre recrutare decât trei candidați, dintre care numai unul a fost recrutat până în prezent [10 noiembrie 1966 - n.n.], iar din comoditate şi lipsă de răspundere a modificat datele a opt caracterizări în care se aprecia munca unor colaboratori (…)", iar la o întâlnire cu o informatoare, „în loc să fie atent la informațiile prețioase pe care le furniza, îşi pieptăna părul, determinând pe aceasta să fie indignată de poziția sa şi să nu mai aibă încredere în el"[5].

– lt. maj. Starescu Ion, lucrător operativ la raionul Slobozia, cu doar patru clase primare, „în instructajul făcut agenților este cu totul confuz, nu citeşte evenimentele zilei pentru a fi la curent cu politica internă şi internațională (…), acțiunile deschise nu sunt acoperite cu agentură şi, chiar dacă sunt, aceştia sunt dirijați superficial (…), nu s-a străduit să aplice în practică ordinele şi directivele M.A.I., dovedind nepăsare şi dezinteres față de sarcini"[6].

– slt. Marinescu Constantin, lucrător operativ la Serviciul Regional T.F. - Bucureşti, cu patru clase profesionale, „nu a recrutat nici un informator şi nu a creat nici o casă de întâlniri (…), munca cu agentura a dus-o defectuos, nu a instruit-o şi nu i-a trasat sarcini concrete iar la întâlniri nu s-a prezentat cu regularitate"[7].

– lt. Gângavu Gheorghe, lucrător „F" la Serviciul Raional Giurgiu, „ca urmare a unei purtări necorespunzătoare, s-a deconspirat în fața viitoarei sale soții, ulterior aflând mai multe persoane din Giurgiu"[8].

– plut. maj. Bârsan Aurel, de la Direcția Regională Stalin, „în timp ce executa împreună cu plut. maj. Baiş Ghervasie o acțiune informativă în munți şi fiind atacați de bandiți cu focuri de armă, a lăsat pe tovarăşul său să lupte singur cu bandiții până ce a căzut sub gloanțele lor iar el s-a predat bandiților"[9].

---

[5] Idem, nr. inv. 7386, dosar nr. 4, f. 349-352.
[6] Idem, nr. inv. 7372, dosar nr. 2, f. 220-222.
[7] Idem, nr. inv. 7363, dosar nr. 36, f. 412-414.
[8] Idem, nr. inv. 7372, dosar nr. 3, f. 154-157.
[9] Idem, nr. inv. 7506, dosar nr. 5, f. 452-453.

– lt. maj. Lazăr Mircea, lucrător operativ prim la Baza 283 Maritimă Sulina, cu şapte clase elementare, „a neglijat ţinerea legăturii cu agentura, aceasta devenind pasivă în descoperirea elementelor duşmănoase" şi „a creat o atmosferă de familiarism cu locţiitorul politic al unităţii"[10].

Un caz deosebit este acela al slt. Stoicovici Gheorghe, acuzat de „activitate de spionaj şi trădare dusă de acesta pe teritoriul ţării noastre, sub directa conducere şi îndrumare a maiorului de U.D.B., Radovici Radivoi"[11].

Oarecum hilară este situaţia slt. Jităre1 Mircea, lucrător „F" la Direcţia Regională Bacău, care cerea insistent să fie scos în rezervă, motivând că vrea să urmeze o facultate şi afirmând că „prietenii şi chiar vecinii lui sunt oameni deştepţi, studenţi, şi lui îi este ruşine ca este un sublocotenet de Securitate". Atitudinea sa a fost sancţionată cu „vot de blam" de organizaţia Uniunii Tineretului Muncitoresc (U.T.M.) din care făcea parte[12].

Instruirea precară a majorităţii cadrelor a determinat comiterea unui număr ridicat de abateri de la normele muncii de Securitate şi de la morală: beţii, relaţii extraconjugale, folosirea forţei, furturi etc. Aceste fapte erau caracteristice, de regulă, acelor cadre lipsite de caracter, provenite din medii muncitoreşti sau ţărăneşti, şi care au aderat la Securitate din oportunism. Ei au folosit această instituţie ca mijloc de parvenire socială, ajungând în poziţii care le-au permis un comportament abuziv. Comportamentul lor, în opinia celor de la Direcţia Cadre, aducea mari prejudicii imaginii Securităţii, „discreditând-o" în faţa populaţiei. Astfel:

– lt. maj. Velneciuc Vasile, anchetator în cadrul Direcţiei Regionale Baia Mare, cu şapte clase primare, de profesie muncitor necalificat, „face o serie de abuzuri prin ameninţarea martorilor şi au fost cazuri când i-a bătut pe aceştia, făcând ca populaţia să comenteze la adresa Organelor de Securitate (…), cere bani împrumut pe care nu-i mai restituie şi face ca aceştia să facă sesizări conducerii". Tot din aceste motive el nu a fost primit nici în P.M.R.[13].

– lt. maj. Chiva Gheorghe, locţiitor politic la Brigada 1 Pază Bucureşti, cu doar patru clase elementare, „este afemeiat şi are viciul

[10] Idem, nr. inv. 7363, dosar nr. 37, f. 197-199.
[11] Idem, nr. inv. 7506, dosar nr. 5, f. 219.
[12] Idem, nr. inv. 7367, dosar nr. 2, f. 379-381.
[13] Idem, nr. inv. 7363, dosar nr. 36, f. 399-401.

beției, fapt pentru care de mai multe ori a provocat scandaluri, care uneori s-au soldat cu bătăi cu civili şi militari". Pe linie de partid a fost sancționat cu vot de blam[14].

-- slt. Lăcătuşu Iosif, şef Birou Inspecții la Colonia de munca nr. 4 (canalul Dunăre - Marea Neagră), „a sustras din pachetele deținuților pâine, alimente şi țigări, compromițându-se în fața deținuților"[15].

-- slt. Rusu Ioan, de la Direcția Regională Buzău, „a comis abateri grave [arestări abuzive, bătăi - n.n.] muncii de Securitate şi prestigiului instituției noastre (…) creând o stare de spirit nesănătoasă în rândurile membrilor de Partid"[16].

-- slt. Cristea Ion, de la Biroul de Securitate T.F. Caransebeş, cu şapte clase primare, „deşi căsătorit, având şi doi copii, în repetate rânduri a avut relații imorale cu diferite femei de moravuri uşoare, ajungând până acolo încât pe o parte din aceste femei să le ducă chiar în cadrul Biroului Feroviar de Securitate, unde a profitat de ele. Este un element alcoolist, în repetate rânduri a comis beții în urma cărora a provocat scandaluri cu diferiți cetățeni"[17].

După suplinirea deficitului de cadre existent la început, Securitatea a trecut la o politică de verificare şi renunțare la acei angajați care nu prezentau suficientă încredere ideologică şi politică din cauza trecutului lor „pătat". Este vorba despre acele persoane care, fie aderaseră la Mişcarea Legionară, fie fuseseră membrii sau simpatizanți ai P.N.L. sau P.N.Ț. În contextul în care, începând cu anul 1948, Securitatea a trecut de la o campanie de urmărire intensă a membrilor tuturor acestor formațiuni politice, concretizată prin numeroase arestări şi trimiteri în închisoare, prezența în cadrul instituției a acestor persoane care în trecut simpatizaseră cu aceste organizații politice a devenit indezirabilă. În acțiunea de eliminare a acestor angajați nu s-a ținut cont de nici un criteriu de competență, deseori fiind trecute în rezervă cadre bine apreciate de superiori pentru activitatea lor:

-- lt. Patriciu Alexandru, care în anul 1940 a participat la şedințe legionare iar în 1946 s-a înscris în P.N.Ț., este acuzat de faptul că „a ascuns Partidului şi Instituției acest fapt din trecutul său". Concluzia Direcției Cadre a fost că „în munca profesională este un element

[14] Idem, nr. inv. 7375, dosar nr. 31, f. 16-17.
[15] Idem, nr. inv. 7375, dosar nr. 3, f. 23-24.
[16] *Ibidem*, f. 25-26.
[17] Idem, nr. inv. 7358, dosar nr. 3, f. 280-282.

priceput, muncind bine în ultimul timp, totuşi, faţă de greşelile din trecut şi lipsa de sinceritate de care a dat dovadă, nu mai poate continua munca în Securitate”[18].

– lt. Simion Ioan, „a activat în Mişcarea Legionară (…), a participat la şedinţe legionare, a purtat cămaşa verde cu diagonală şi pistol (…), a participat la rebeliunea legionară” apreciindu-se că „nu prezintă încredere pentru Instituţia noastră”, deşi „a dat rezultate bune în munca profesională, fiind un element energic, cu putere de muncă, disciplinat”[19].

– despre plut. maj. şef Rădulescu Ilie se precizează că „fiind cu totul străin de lupta clasei muncitoare, în anul 1946 s-a înscris în Tineretul P.N.L. - Tătărăscu, participând la şedinţele acestei organizaţii”[20].

– plut. Aniţei Vasile, de la Direcţia Regională Botoşani, „a purtat uniforma şi insigna legionară şi a participat la şedinţele de cuib (…), a participat la muncă voluntară în cadrul acţiunilor legionare, iar în toamna anului 1940 a luat parte la Congresul legionar de la Iaşi”; în plus, „este predominat de un misticism religios, ceea ce l-a determinat ca, la 26 aprilie 1949, să meargă la un preot, element duşmănos, să se spovedească”[21].

– lt. Stamate Vasile, de la Direcţia Regională Bârlad, „a devenit simpatizant al P.N.Ţ. - Dr. Lupu, în cadrul cărora se complăcea foarte bine, a fost dus să studieze la liceul „Gheorghe Lazăr” din Bucureşti de către Dr. Lupu, fiind peste tot sub protecţia acestuia”[22].

– slt. Ciupercă Ştefan, de la Direcţia Raională Adjud, în 1946 „a participat la şedinţele Tineretului P.N.Ţ., a mers de mai multe ori la sate în munca de agitaţie, a dus munci de lămurire a ţăranilor pentru a vota P.N.Ţ.”. Era considerat ca „un tovarăş cu capacitate şi putere de muncă”[23].

Un alt motiv important al trecerii abuzive în rezervă l-a constituit originea socială „nesănătoasă” a celor în cauză. Este vorba de cei care proveneau din familii catalogate drept burgheze şi chiabure sau de cei ale căror rude (părinţi, fraţi, unchi, veri) se manifestaseră în

[18] Idem, nr. inv. 7506, dosar nr. 4, f. 256-257.
[19] Idem, nr. inv. 7506, dosar nr. 5, f. 196-197.
[20] *Ibidem,* f. 198-199.
[21] *Ibidem*, f. 366-367.
[22] *Ibidem,* f. 369-370.
[23] Idem, nr. inv. 7363, dosar nr. 37, f. 468-471.

trecut în favoarea formațiunilor politice amintite anterior. Mai mult, trecerea în rezervă se făcea chiar şi numai dacă soția sau rudele acesteia aveau un trecut necorespunzător. Putem exemplifica aceste motive prin următoarele cazuri:

-- lt. Miltiade Stan, de la Direcția Regională Constanța, este caracterizat ca „un element care provine dintr-un mediu chiabur (…), atât el cât şi familia sa, până în prezent, nu au avut nici un fel de contingență cu clasa muncitoare şi partidul ei (…), a întreținut relații de prietenie cu negustori şi chiaburi”[24].

-- lt. Bărbulescu Petre, de la Direcția Secretariat, „încă de tânăr (…), a căpătat o educație antimuncitorească şi antisovietică (…), face parte dintr-o familie de reacționari şi de chiaburi. Are un frate condamnat în anul 1950 pentru activitate subversiv-legionară”[25].

-- lt. Simon Grigore, deşi „în munca profesională s-a dovedit a fi capabil, dând rezultate bune”, a fost trecut în rezervă deoarece avea origine burgheză, tatăl său fiind comerciant şi antreprenor, cu 150-200 lucrători „pe care îi exploata, plătindu-le un salariu de mizerie” şi având „o poziție ostilă față de regimul nostru”[26].

-- lt. Tănase Gheorghe, de la Secția Raională Panciu, a fost trecut în rezervă, munca sa fiind caracterizată ca nesatisfăcătoare, „întrucât relațiile sale cu rudele necorespunzătoare [socru - fost şef de cuib, împotriva căruia era deschisă o acțiune informativă, un cumnat - „legionar notoriu”, un unchi - fost ajutor de primar P.N.Ț., un alt cumnat - translator al nemților - n.n.] şi ataşamentul său față de aceste rude au influențat negativ asupra muncii”[27].

-- cpt. Baner Vasile, lucrător prim pază personală în Direcția a VI-a, Biroul Trasee, a fost îndepărtat din cadrul Securității pe motiv că „întreține legături cu rudele din partea tatălui”, mai exact cu „trei unchi care fuseseră înrolați în armata germană şi cu o mătuşă plecată în Statele Unite”[28].

-- lt. Mureşan Vasile, ofițer II la Serviciul Raional Turda, în pofida repetatelor amenințări venite din partea superiorilor săi, s-a

[24] Idem, nr. inv. 7506, dosar nr. 5, f. 371-372.
[25] Idem, nr. inv. 7506, dosar nr. 4, f. 253-254.
[26] *Ibidem*, f. 260-261.
[27] Idem, nr. inv. 7363, dosar nr. 37, f. 420-423.
[28] Idem, nr. inv. 7375, dosar nr. 5, f. 88.

căsătorit cu fiica unui fost legionar, trecerea sa în rezervă făcându-se pe motiv că „nu e «aluatul» ce ne trebuie”[29].

De asemenea, au fost trecute în rezervă toate persoanele care aveau rude în străinătate (desigur în statele capitaliste). Securitatea se temea de posibilitatea că Occidentul ar putea obține informații despre activitatea ei şi despre acțiunile represive pe care le întreprindea. Totodată, a existat pericolul ca aceste persoane să fie cuprinse de spiritul capitalist, ceea ce contravenea din punct de vedere ideologic. Câteva exemple de treceri în rezervă având la bază acest motiv sunt cele ale maiorului Bony Samuel - şef Birou Cenzură, care avea un număr de patru rude (doi unchi şi două mătuşi) emigrate în Israel[30], plutonierului Waldman Sarina, lucrător supraveghere operativă la Direcția a VII-a, care avea numeroase rude, atât ale ei cât şi ale soțului, plecate în Israel[31], şi plutonierului Foldi Rodica, care purta corespondență cu un unchi aflat în Franța şi cu unul aflat în New York[32].

Începând cu anii ’60 trecerea în rezervă se făcea preponderent pe baza limitei de vârstă şi a vechimii în muncă, urmărindu-se înlocuirea vechilor cadre, slab pregătite, cu primii absolvenți ai şcolilor de ofițeri ale M.A.I. Totodată, procesul de eliminare a cadrelor cu un trecut sau rude necorespunzătoare era aproape încheiat, fiind tot mai rare trecerile în rezervă ale celor din această categorie.

[29] Idem, nr. inv. 7385, dosar nr. 4, f. 442-443.
[30] Idem, nr. inv. 7375, dosar nr. 31, f. 11-12.
[31] Idem, nr. inv. 7375, dosar nr. 1, f. 633-635.
[32] *Ibidem*, f. 622-624.

Iuliu CRĂCANĂ

Salarizarea cadrelor Securității

Şi înainte, dar şi după evenimentele din decembrie 1989, a existat o opinie generală în rândul maselor largi că regimul comunist, ca orice alt sistem politico-social de altfel, a rezistat datorită unei categorii sociale interesate să îl mențină. Înalții demnitari ai partidului şi membrii aparatului de securitate erau cointeresați de menținerea acestuia pentru a-şi conserva privilegiile. Lucrarea de față îşi propune să analizeze unele aspecte privind avantajele materiale ale aparatului de securitate în perioada de consolidare a comunismului în România.

La 1 septembrie 1948, odată cu înființarea Direcțiunii Generale a Securității Poporului, se hotărăşte şi baza de calcul a salariilor lucrătorilor acesteia.

Grade	*Salariu de bază*	*Salariu de funcție*	*Salariu lunar pt. o persoană*
General Locotenent (Director General)	14.000	41.000	55.000
General Maior (Subdirector general)	12.000	37.000	49.000
Colonel (Director)	10.700	31.300	42.000
Locotenent Colonel (Subdirector)	9.000	26.000	35.000
Maior (Şef de serviciu)	7.500	20.500	28.000
Căpitan (Şef Secție sau Aj. Şef Serviciu)	5.600	17.400	23.000
Locotenent (Şef de Birou)	4.300	13.700	18.000
Sublocotenent (Subşef de Birou)	3.400	12.100	15.500
Plutonier Major Şef (Şef de Problemă)	3.000	11.500	14.500
Plutonier Major (Funcționar Operativ)	2.500	10.500	13.000
Plutonier (Funcționar Operativ)	2.100	8.900	11.000
Sergent Major (Funcționar Operativ)	1.800	6.700	8.500
Cusător dosare	1.700	5.800	7.500
Om serviciu	1.600	4.900	6.500

La acestea se adăugau drepturile de vechime, 10% de fiecare clasă din salariul de bază, ajutorul de familie de 1.000 lei de copil, lemne şi echipament conform alocaţiilor ce se acordau Secretariatului General pentru Trupe[1]. În industrie, la acea dată, salariul mediu pentru angajaţii cu funcţii de conducere era de **11.576** lei lunar, iar pentru cei mijlocii şi inferiori de **3.820** lei[2]. Este de menţionat că un arhitect şi un inginer Inspector general tehnic, de pe statele Ministerului Artelor, aveau salariul de **5.605** şi **7.340** lei[3], iar un învăţător superior cu 35 de ani vechime – **7.465** lei lunar[4].

Cu timpul, odată cu înlăturarea completă a reminiscenţelor organizatorice ale aparatului de Siguranţă, salarizarea Securităţii va fi reglementată în acord cu celelalte categorii militarizate ale statului - M.F.A. şi M.A.I. - iar diferenţele salariale între prima şi ultima categorie de angajaţi ai Securităţii se vor atenua. Salariile ofiţerilor şi subofiţerilor se vor compune din solda tarifară, care însemna solda de grad cumulată cu solda de funcţie, la care se vor aduna sporul procentual de vechime şi alte sporuri. În anul 1959 solda de grad pentru aceştia era stabilită astfel:

a) pentru ofiţeri	- sublocotenent…….	300 lei
	- locotenent ……..….	400 lei
	- locotenent major ……..….	450 lei
	- căpitan ……..….	550 lei
	- maior …….	700 lei
	- locotenent colonel ……..……	800 lei
	- colonel ……..	900 lei
	- general maior ……1.100 lei	
	- general locotenent ……. 1.250 lei	
	- general colonel …….. 1.400 lei	
	- general de armată ……. 1.500 lei	
b) pentru subofiţeri	- sergent major …….	200 lei
	- plutonier …….……	250 lei
	- plutonier major …..……	300 lei[5]

[1] A.M.I., fond D.M.R.U., dosar nr. 1/1948, f. 11.
[2] A.N.I.C., fond C.C.al P.C.R. – Secţia Economică, dosar nr. 41/1948, f. 5.
[3] Idem, dosar nr. 14/1948, f. 8.
[4] Idem, dosar nr. 41/1948, f. 20.
[5] H.C.M. 1078/1959, din A.N.I.C., fond C.C.al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 65/1959, f. 9.

La aceasta se adăuga, ceva mai consistentă, solda de funcție, diferențiată în raport cu felul activității desfăşurate. De exemplu, începând de la 18 august 1959, un ajutor lucrător operativ raion cu gradul de sublocotenent din aparatul operativ avea solda de funcție în valoare de **780** de lei, un ajutor operativ raion, căruia îi corespundea gradul de sublocotenent, din aparatul tehnic operativ - **690** de lei, iar un ajutor lucrător tehnic administrativ raion din aparatul tehnic administrativ - **645** lei. Un şef de secție operativ din aparatele central şi regional, căruia îi corespundea gradul de colonel, avea solda de funcție între **1.950** şi **2.580** de lei, iar un şef secție tehnic administrativ din acelaşi aparat - între **1.594** şi **2.145** lei. Putem observa diferențe de salarizare în interiorul sistemului în funcție de importanța şi responsabilitățile activității desfăşurate (Anexa).

În raport cu gradele şi funcțiile ocupate, sistemul de plată al ofițerilor şi subofițerilor de Securitate era superior celor din Armată. Un şef de stat major batalion înregimentat din trupele de uscat, cu gradul de maior, avea solda de funcție de **1.050-1.100** lei, în timp ce un maior cu funcția de Şef birou operativ ap. regional **1.460-1.580** lei. Un comandant de corp armată cu gradul de general locotenent primea ca soldă între **2.780-3.090** lei, în comparație cu un general locotenent cu funcția de Şef Direcție din aparatul militarizat operativ al Securității a cărui soldă era de **3.830-4.120** lei[6].

Conform principiului „funcția bate gradul", ofițerul care primea o funcție superioară gradului pe care îl deținea primea şi solda de grad conform gradului corespunzător acestei funcții. Un maior Şef Serviciu operativ raion, funcție care în nomenclator corespundea gradului de lt. colonel, primea solda de grad de lt. colonel.

Odată cu creşterile salariale din toate domeniile economice, au crescut şi salariile lucrătorilor sistemului de Securitate. În anul 1959 un Şef Birou operativ avea solda de funcție între **1.630-1.900** lei, iar în anul 1966 aceeaşi soldă era de peste **2.000** de lei[7].

La salariul tarifar se adăugau sporurile de vechime, de gradații, medalii şi de condiții specifice de muncă. Sporul de vechime era stabilit procentual la totalul soldei de funcție şi grad pentru personalul de Securitate şi la solda de funcție pentru ofițerii militarizați, astfel: de la 2-5 ani - 5%; de la 5- 10 ani - 10%; de la 10-15 ani - 15%; de la 15-

[6] *Ibidem*, f. 44.
[7] A.M.I., fond D.M.R.U., dosar nr. 7/1966, f. 3.

20 ani - 20%; de la 20-25 ani - 25%; de la 25-30 ani - 30%; peste 30 de ani - 40%.

Vechimea pentru calcularea acestui spor se socotea de la data încadrării în Securitate, în S.S.I. după 1945, în Divizia Tudor Vladimirescu sau în orice alt serviciu militarizat comunist.

La salariul de bază şi sporuri se adăugau, conform legislației, solda de haine, recompensele, indemnizațiile şi primele: prima pentru conducători auto şi motociclişti, prima pentru pază interioară, de frontieră, indemnizațiile pentru activitate de conducere sau colaborare la publicații, pentru ore de curs[*)], recompense pentru activitatea profesională şi politică etc.

Ofițerii şi subofițerii din cadrul Securității beneficiau de aceleaşi drepturi în caz de mutare, transport şi delegare, ca şi angajații M.A.I. şi M.F.A.[**)].

Se poate astfel calcula, bazându-ne pe aceste date şi pe anexă, că, în anul 1959, un ajutor lucrător operativ regiune cu gradul de locotenent, cu 2 ani vechime, depăşea suma de **1.400** de lei ca retribuție lunară, în timp ce un profesor clasele V-XI cu aceiaşi vechime primea doar **725** de lei[8]. Un lucrător operativ prim ap. central cu 10-15 ani vechime câştiga cca. **2.600** lei, în comparație cu un inginer principal producție din industria minieră gr. I care avea salariul tarifar de **1.450** de lei. Un şef serviciu operativ ap. central, cu gradul de general-locotenent şi vechime de 20 de ani, primea peste **6.000** de lei lunar, pe când un director general (industria energiei electrice, transporturi auto, aeriene, navale etc.) avea un salariu de bază de **2.200 - 2.400** de lei[9].

[*)] Plata orelor prestate putea ajunge până la 25% din solda tarifară a ofițerului.

[**)] Conform H.C.M. nr. 1078/1959, ofițerii şi subofițerii militarizați mutați în interes de serviciu, aveau dreptul la o indemnizație de mutare echivalentă cu drepturile de soldă brută completă cuvenită pe luna anterioară mutării şi de o cotă egală cu 25% din aceasta pentru fiecare membru de familie. Atunci când unitățile nu puneau la dispoziție mijloacele de transport gratuit, angajații beneficiau de rambursarea cheltuielilor de transport atât pentru ei, cât şi pentru membrii familiilor lor. Cei mutați aveau dreptul să transporte prin mesagerie 100 kg de bagaje pentru ei şi câte 50 kg pentru fiecare membru de familie.

[8] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., dosar nr. 27/1959, vol. 1, f. 50.

[9] *Ibidem*, f. 60.

Era avantajoasă, la absolvirea studiilor superioare, încadrarea în Securitate, având în vedere că, în timp ce un inginer chimist principal tehnic din industria alimentară şi textilă încasa lunar între **1.100 - 1.250** de lei, un inginer chimist din aparatul tehnic-operativ cu gradul de colonel avea numai solda de funcţie de **1.950** de lei[10].

Trebuie menţionat că personalul auxiliar din unităţile de Securitate nu beneficia de avantajele băneşti ale ofiţerilor şi subofiţerilor. O spălătoreasă aflată pe statele de plată ale Brigăzii a 11 Bucureşti M.A.I. (Trupe de Securitate)[11] avea acelaşi salariu (600 lei) ca şi alta din sistemul sanitar[12]. O dactilografă principală aflată pe aceleaşi state avea acelaşi venit ca şi orice altă dactilografă[13]. Doar începând cu anul 1961 întreg personalul civil tehnic-administrativ din M.A.I. va primi un spor fix de până la 20% calculat asupra salariului tarifar[14].

Este de la sine înţeles că salariul mediu din Securitate era aproape dublu faţă de salariul mediu pe economie (1956 - 655 lei; 1957 - 607 lei; 1958 - 769 lei)[15]. Aceeaşi diferenţă se manifesta şi în sistemul de pensii: în 1959, pensia medie de bătrâneţe era de **331** de lei[16], în timp ce pensia medie militară pentru cei trecuţi în rezervă era de **763** de lei[17].

Ideologia comunistă avea la bază egalitatea socială. Cu toate acestea, contribuind substanţial la implementarea sentimentului de opresiune, cea mai importantă îndatorire de serviciu a angajaţilor Securităţii fiind urmărirea şi reprimarea opozanţilor regimului, deci poliţia politică, este lesne de înţeles motivul pentru care statul totalitar comunist avea interesul de a consolida poziţia privilegiată a acestora.

---

[10] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7375, dosar nr. 22, ordinul vicepreşedintelui Consiliului de Miniştri al R.P.R. şi ministru al Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici, nr. 2101 / 1 august 1961.

[11] C.T.J. - Câmpina, fond Brigada 11 Bucureşti M.A.I., dosar nr. 58/1964.

[12] H.C.M. nr. 991/1964, Hotărâre privind majorarea salariilor tarifare ale personalului mediu şi auxiliar sanitar, precum şi a tehnicienilor electro-fizio-radiologi, opticieni şi de utilaje medicale.

[13] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., dosar nr. 27/1959, vol. 1, f. 318.

[14] Idem, dosar nr. 13/1962, f. 35 (este amintită Hotărârea C.C. al P.M.R. nr. 473 / 27.07.1961).

[15] Idem, dosar nr. 27/1959, vol. 1, f. 34.

[16] *Ibidem*, f. 73.

[17] *Ibidem*, f. 100.

ANEXE[18]

TABEL
cu funcțiile de bază stabilite pentru aparatul de securitate (operativ) în 1959

OFIȚERI

Nr. crt.	*Denumirea funcției*	*Gradul corespunzător*	*Solda*
1.	Ajutor lucrător operativ raion	Sublocotenent	780
2.	Ajutor lucrător operativ regiune Lucrător operativ raion	Locotenent	890-1040
3.	Ajutor lucrător operativ aparat central Lucrător operativ aparat regional Lucrător operativ prim raion	Locotenent major	1050-1110
4.	Lucrător operativ aparat central Lucrător operativ prim regiune Șef birou operativ raion	Căpitan	1160-1310
5.	Lucrător operativ prim aparat central Șef birou operativ aparat regional Șef secție operativ raion	Maior	1460-1580
6.	Șef birou operativ aparat central Șef secție operativ regiune Șef serviciu operativ raion	Lt. Colonel	1630-1900
7.	Șef secție operativ aparat central Șef secție operativ aparat regional	Colonel	1950-2580
8.	Șef serviciu operativ aparat central	General-maior	2800-3172
9.	Locț. Șef direcție operativ ap. central Șef direcție operativ aparat regional Șef direcție operativ indep. aparat central	General-locotenent	3856-3958
10.	Șef direcție operativă aparat central	General-locotenent	3856-3958
10a.	Șef direcție operativă aparat central	General-colonel	4480-4864

[18] Idem, dosar nr. 65/1959, f. 32-37.

TABEL
cu funcțiile de bază pentru aparatul de securitate tehnic operativ
în 1959

OFIȚERI

Nr. crt.	*Denumirea funcției*	*Gradul corespunzător*	*Solda*
1.	Ajutor lucrător tehnic-operativ raion	Sublocotenent	690
2.	Ajutor lucrător tehnic-operativ aparat regional Lucrător tehnic-operativ raion	Locotenent	782-920
3.	Ajutor lucrător tehnic-operativ aparat central Lucrător tehnic-operativ aparat regional Lucrător prim tehnic-operativ raion	Locotenent major	925-980
4.	Lucrător tehnic-operativ aparat central Lucrător principal tehnic-operativ regiune Șef birou tehnic-operativ raion	Căpitan	1017-1155
5.	Lucrător prim tehnic-operativ aparat central Șef birou tehnic-operativ aparat regional	Maior	1280-1390
6.	Șef birou tehnic-operativ aparat central Șef secție tehnic-operativ aparat regional	Lt. Colonel	1427-1675
7.	Șef secție tehnic-operativ aparat central Șef serviciu tehnic-operativ aparat regional	Colonel	1712-2290
8.	Șef serviciu tehnic-operativ aparat central	General-maior	2475-2816
9.	Șef serviciu indep. tehnic-operativ aparat central	General-locotenent	3183-3524
10.	Șef direcție tehnică-operativă aparat central	General-locotenent	3183-3524
10a.	Șef direcție tehnică-operativă aparat central	General-colonel	3990-4423

TABEL
cu funcţiile de bază stabilite pentru aparatul de Securitate
(tehnic - administrativ)
în 1959

OFIŢERI

Nr. crt.	*Denumirea funcţiei*	*Gradul corespunzător*	*Solda*
1.	Ajutor lucrător tehnic-administrativ raion	Sublocotenent	645
2.	Ajutor lucrător tehnic-administrativ aparat regional Lucrător tehnic-administrativ raion	Locotenent	729-860
3.	Ajutor lucrător tehnic-administrativ aparat central Lucrător tehnic-administrativ aparat regional Lucrător prim tehnic-administrativ raion	Locotenent major	860-913
4.	Lucrător tehnic-administrativ aparat central Lucrător principal tehnic-administrativ regiune	Căpitan	946-1078
5.	Lucrător prim tehnic-administrativ aparat central Şef birou tehnic-administrativ aparat regional	Maior	1190-1295
6.	Şef birou tehnic-administrativ aparat central Şef secţie tehnic-administrativ aparat regional	Locotenent Colonel	1326-1563
7.	Şef secţie tehnic-administrativ aparat central Şef serviciu tehnic-administrativ aparat regional	Colonel	1594-2145
8.	Şef serviciu tehnic-administrativ aparat central	General-maior	2313-2638
9.	Locţiitor şef direcţie tehnic-administrativ aparat central	General-locotenent	2982-3307
10.	Şef direcţie tehnică-administrativ aparat central	General-locotenent	2982-3307
10.a	Şef direcţie tehnică-operativă aparat central	General-colonel	3745-4081

TABEL
cu funcţiile de bază şi gradele corespunzătoare pentru aparatul militarizat operativ
în 1959

OFIŢERI

Nr. crt.	*Denumirea funcţiei*	*Gradul corespunzător*	*Solda*
1.	Ajutor lucrător operativ	Sublocotenent Locotenent	855- 890
2.	Lucrător operativ	Locotenent Lt. major	1020- 1140
3.	Lucrător operativ prim	Lt. major Căpitan	1190- 1240
4.	Ofiţer inspector principal	Căpitan	1350- 1550
5.	Şef birou	Căpitan Maior	1710- 1810
6.	Şef secţie	Maior Locot. colonel	1920- 2140
7.	Şef serviciu	Locot. colonel Colonel	2260- 2760
8.	Locţiitor şef direcţie	General maior	3090- 3380
9.	Şef direcţie	General locot.	3830- 4120

TABEL
cu funcţiile de bază stabilite
pentru subofiţerii din aparatul de securitate
în 1959

Denumirea funcţiei	*Solda de funcţie*		
- APARAT OPERATIV			
Subofiţeri de front şi servicii			
Sergent major	720		
Plutonier	890		
Plutonier major	1020		
Subofiţeri tehnici	I.	II.	III.
Tehnic	1060-1180	880-1000	760-880
Tehnic principal	1220-1310	1040-1130	920-1040
- APARAT			
TEHNIC OPERATIV			
Subofiţeri de front şi servicii	650		
Sergent major	790		
Plutonier	910		
Plutonier major			
	I.	II.	III.
Subofiţeri tehnici	950-1060	790-900	680-790
1. Tehnic	1100-1180	930-1010	820-930
2. Tehnic principal			
- APARAT			
TEHNIC ADMINISTRATIV			
Subofiţeri de front şi servicii			
Sergent major	610		
Plutonier	750		
Plutonier major	850		
Subofiţeri tehnici	I.	II.	III.
1. Tehnic	900-1010	740-850	640-740
2. Tehnic principal	1040-1110	880-960	770-880

Florian BANU

Profilul angajatului Securității în anii ’50

Nachrichtendienst ist ein Herrendienst
(Serviciul de informații este un serviciu al seniorilor)

Sentimentul de control absolut exercitat de Securitate asupra celor mai nesemnificative acţiuni şi gesturi ale locuitorilor României apare ca un leit-motiv în lucrările memorialistice ce redau evenimentele anilor ’50. Comparând numărul relativ mic de ofiţeri de care dispunea Securitatea în acea perioadă[1] cu nivelul extraordinar pe care îl atinsese teroarea în toate palierele societăţii româneşti, se naşte întrebarea firească dacă nu cumva aceşti ofiţeri de securitate erau nişte supraoameni, dotaţi cu calităţi cu mult peste medie, graţie cărora reuşeau să controleze o populaţie de circa 18 milioane de oameni.

Pentru a răspunde la o astfel de întrebare, vom încerca să creionăm un portret robot al ofiţerului de securitate pornind, în principal, de la datele statistice oficiale furnizate chiar de aparatul de cadre al Ministerului Afacerilor Interne coroborate cu mărturii ale unor foşti deţinuţi politici şi ai unor foşti ofiţeri de securitate.

La înfiinţarea sa, în august 1948, Direcţia Generală a Securităţii Poporului (D.G.S.P.) avea, în cele zece direcţii naţionale, 1.148 de cadre dintre care 848 figurau ca muncitori necalificaţi sau salariaţi de

[1] Potrivit *Raportului privitor la măsurile de reducere şi simplificare a aparatului securităţii statului* realizat în vederea reorganizării Departamentului Securităţii Statului din 1956 în schemele de încadrare ale Securităţii existau 16.279 posturi iar noua schemă propusă cuprindea doar 11.340 de posturi (o reducere de 4.939 posturi) - A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7.364, dosar nr. 12, f. 101.

birou. Acestora li se adăugau 2.822 de salariaţi în direcţiile regionale[2]. Încă de la început, consilierii sovietici, care supervizau selecţionarea, recrutarea şi pregătirea cadrelor, s-au îndreptat spre persoanele cu o slabă pregătire profesională, provenind îndeosebi din rândul muncitorilor necalificaţi.

Preferinţa pentru persoanele cu „o origine socială sănătoasă" era reflectată în structura cadrelor D.G.S.P., imediat după înfiinţare: 64% muncitori, 4% ţărani, 28% funcţionari, 2% intelectuali şi 2% cu origine neprecizată[3]. Din punct de vedere etnic, structura angajaţilor Securităţii se prezenta, în februarie 1949, după cum urmează: 83% români, 10% evrei, 6% maghiari, 1% alte naţionalităţi[4]. În funcţiile de decizie au fost preferaţi, iniţial, persoanele alogene, în special ruşi, ucrainieni, evrei, maghiari, ale căror nume au fost, pe cât posibil, românizate.

La începutul anului 1951, după noua împărţire administrativă şi transformarea D.G.S.P. în Direcţia Generală a Securităţii Statului (D.G.S.S.), schema de organizare a crescut de la 7.252 de posturi la 15.280 posturi. Efectivul existent era de 7.853 cadre, ceea ce reprezenta 51,09% din totalul schemei, diferenţa de 7.427 cadre urmând a fi acoperită în decurs de doi ani. În anul 1951 au fost încadrate 3.345 cadre. Munca de colecţionare a noilor cadre a fost orientată de aşa manieră încât să asigure „întărirea continuă a compoziţiei sociale a aparatului de securitate şi pentru asigurarea alegerii de cadre combative, cu ură de clasă şi cu perspectiva de a cuprinde specificul muncii de securitate"[5]. La 31 decembrie 1951 schema era încadrată cu 10.423 cadre. Dintre aceştia, 4.173 erau de origine muncitorească, 3.484 proveneau din ţărani săraci, 508 din ţărani mijlocaşi, 143 din muncitori agricoli, 853 din funcţionari, 131 din mici meseriaşi, iar 107 proveneau din familii de mici comercianţi[6].

La 1 mai 1956 în unităţile centrale şi exterioare ale Securităţii erau angajate 12.865 de persoane, dintre care 10.693 ofiţeri, 954

---

[2] Dennis Deletant, *Ceauşescu şi Securitatea. Constrângere şi disidenţă în România anilor 1965-1989*, Bucureşti, 1998, p. 42-43.

[3] Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti. De la Cuza la Ceauşescu*, Bucureşti, 1999, p. 336.

[4] *Ibidem*, p. 337.

[5] *Raport asupra activităţii Direcţiei Generale a Securităţii Statului pe anul 1951*, în „*22-plus*", nr. 18, 12 iulie 1995.

[6] *Ibidem.*

sergenți și 1.218 angajați civili. Structura etnică era dominată de români care reprezentau 89,22%, urmați de maghiari - 7,71%, evrei - 1,85%, ruși - 0,47%, germani - 0,14%, alte naționalități - 0,61%. Structura pe vârste a angajaților indica o predominare clară a angajaților tineri și foarte tineri: 27,43% aveau vârste până la 25 de ani, 44,58% erau între 26-30 de ani, 22,6% până la 40 de ani, iar persoanele peste 40 de ani reprezentau doar 5,39%.

După originea socială, efectivul Securității provenea din rândul muncitorilor într-o proporție de 47,43%. Urmau apoi cei originari în familii țărănești cu gospodărie mică: 33,76%, familii de țărani cu gospodărie mijlocie - 8,10%. Din familii de funcționari erau 5,51% din angajați, mici meseriași sau comercianți - 2,21%, iar din familii de țărani colectiviști - 1,85%. Proporția cea mai redusă o aveau angajații care aveau părinți chiaburi sau burghezi și militari: 0,62%, respectiv 0,52%.

Din punct de vedere al profesiei de bază, 66,34% dintre angajați proveneau din rândul muncitorilor industriali, 6,31% fuseseră muncitori agricoli, 0,03% - țărani colectiviști și 1,82% - țărani săraci. Foștii funcționari reprezentau un procent de 24,05% iar din rândul intelectualilor și militarilor proveneau doar 1,24%, respectiv 0,21% din angajații Securității.

Deosebit de semnificativă considerăm că este structura efectivelor de Securitate după studiile absolvite. Situația studiilor civile efectuate era următoarea: 13,85% aveau doar patru clase elementare, 17,16% urmaseră cinci-șase clase, iar cei care aveau un certificat de șapte clase reprezentau 49,29%. Numărul celor care trecuseră hotarul celor șapte clase era mult mai redus: 6,83% aveau opt-nouă clase medii, 9,51% absolviseră zece clase medii iar cei cu studii superioare reprezentau 3,36% din totalul angajaților.

Din punct de vedere al studiilor militare efectuate de personalul Securității predominau cei care urmaseră doar un „Curs de Securitate" cu durata de trei-șase luni: 17,03%. Pe locul doi erau cei care trecuseră printr-o școală militară: 12,10%, urmați de absolvenții unei școli de securitate cu durata de un an: 10,98%. Ofițerii care urmaseră cursurile Academiei Militare reprezentau 0,15% din angajați, iar la școli speciale în U.R.S.S. fuseseră doar 0,96% dintre ofițeri.

Un alt element definitoriu al angajatului Securității considerăm că este reprezentat de apartenența politică a acestuia. După acest criteriu, structura personalului se prezenta astfel 35,68% erau membri

ai P.M.R., 8,52% erau candidaţi P.M.R., 43,92% făceau parte din U.T.M., iar 7,35% fuseseră scoşi din U.T.M. pentru că depăşiseră limita de vârstă. Cu o situaţie „neprincipială din punct de vedere politic" erau doar 4,36% din angajaţi care erau incluşi în categoria celor „fără de partid" în vreme ce 0,17% fuseseră excluşi din partid.

Nu puţini sunt foştii ofiţeri de securitate care recunosc, după 1990, faptul că, cel puţin în anii '50, aparatul de securitate era plin de persoane care nu aveau nimic de a face cu munca de informaţii. De obicei însă, petele negre sunt aruncate asupra angajaţilor de altă origine etnică decât cea română. Colonelul Gheorghe Raţiu, fost şef al Direcţiei I din Departamentul Securităţii Statului, susţine că, în prima perioadă a existenţei sale, „Securitatea a fost dată pe mâna evreilor, ungurilor şi ruşilor care, în aparatul central şi la principalele unităţi teritoriale, ocupau funcţii de comandă. Dar până prin anul 1961 şi în funcţii de execuţie erau mulţi ofiţeri evrei, unguri, sârbi, armeni, greci, ţigani etc., mai ales în Bucureşti, în judeţele din Moldova şi în cele din Transilvania"[7]. Ne place sau nu, trebuie să recunoaştem că, alături de alogenii care au deţinut funcţii de conducere, majoritatea cadrelor era formată din români şi o distincţie maniheistă de tipul „ei - cei răi, noi - cei buni" nu poate decât să producă o percepţie deformată, vecină cu xenofobia.

Nici faptul că cei mai mulţi angajaţi proveneau din rândul muncitorilor nu trebuie văzut ca un vot de blam acordat unei întregi categorii sociale. Din rândul muncitorilor erau preferate mai ales acele elemente declasate care formau, în terminologia marxistă, lumpenproletariatul. Într-o discuţie pe marginea unor abuzuri ale ofiţerilor de securitate, purtată în ianuarie 1955, Gheorghe Apostol recunoştea că „au fost elemente care nici în fabrică nu s-au ţinut de treabă"[8]. Astfel de persoane se simţeau în general incapabile să-şi însuşească o meserie şi cu atât mai puţin să şi-o îmbunătăţească[9]. Securitatea le asigura o poziţie socială mai bună, un sentiment de siguranţă personală (riscul de a fi arestat aproape dispărea, ceea ce nu era puţin în anii în care, practic, oricine putea fi arestat pentru diverse

[7] Gheorghe Raţiu, *Raze de lumină pe cărări întunecate*, Bucureşti, 1996, p. 280.

[8] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 7/1955, f. 10.

[9] Cezar Zugravu*, Cum şi din cine s-a format Securitatea. Câteva comentarii şi ipoteze pornind de la nişte cifre*, în *Analele Sighet 7. Mecanismele terorii*, Bucureşti, 1999, p. 244.

acuzaţii), lefuri mult mai consistente şi nu le cerea în schimb decât supunere orbească şi un comportament cât mai brutal cu „duşmanii poporului". Un exemplu tipic e cazul locotenentului major Constantin Oancă, fost ucenic cizmar, ajuns ulterior colonel. Unul din cei care au trecut prin mâinile sale îl descrie astfel: "Figură sinistră în epocă. Bătăuş feroce. Aproape analfabet. Se semna cu mare greutate"[10]. Nici cei proveniţi din rândul funcţionarilor nu erau nişte reprezentanţi de elită ai acestei categorii sociale. O astfel de persoană era maiorul cunoscut ca "Ionescu 22", anchetator al Direcţiei Regionale de Securitate Craiova în 1948. Acesta fusese funcţionar al Poştei, angajat apoi în Siguranţă şi Securitate. Victimele îl prezintă ca pe un "mare schingiuitor. Bătea cu plăcere. Îi citeai voluptatea pe faţă"[11].

Situaţia extrem de precară a pregătirii de specialitate şi a nivelului de cultură generală a ofiţerilor şi subofiţerilor din aparatul de Securitate este reflectată din plin şi în documentele emise de secţiile de cadre ale Ministerului Afacerilor Interne. Astfel, un referat din ianuarie 1956, privitor la un sergent care îşi efectua serviciul la Băiţa, menţiona: „nivelul cunoştinţelor sale este foarte redus posedând o pregătire şcolară slabă (două clase elementare făcute în armată la şcoala de alfabetizare) astfel că pregătirea sa politică şi profesională este sub aşteptare. Astfel cu ocazia controlului efectuat (…) sergentul (…) nu a ştiut cine îi este comandant, cine este ministrul M.A.I. sau cine este Prim Secretar al C.C. al P.M.R. - cu toate că aceste lucruri fuseseră prelucrate cu el şi le avea notate în carnetul său"[12].

Un locotenent de la Secţia de Securitate T.F. Paşcani nu recrutase în 1955 nici un informator afirmând că „îi este frică să recruteze informatori pentru a nu greşi" iar faţă de agentura pe care a primit-o „nu are autoritate, deoarece s-a compromis bând cu informatorii atunci când pleacă pe teren cât şi datorită faptului că aceştia au văzut că este incapabil"[13]. Un alt locotenent, lucrător operativ la Secţia III din Direcţia Regională Bucureşti, fost ospătar şi având ca studii şapte clase, „a falsificat chitanţele unei gazde case de întâlniri, însuşindu-şi banii ce-i reveneau acestei gazde". De asemenea, era semnalat că „duce o viaţă imorală, se antrenează la

[10] Radu Ciuceanu, *Intrarea în tunel*, Bucureşti, 1991, p. 388.
[11] *Ibidem*, p. 390.
[12] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7363, dosar nr. 2, f. 410.
[13] Idem, dosar nr. 36, f. 442.

chefuri cu diferite femei, pierde nopți întregi şi provoacă dese scandaluri publice”[14].

Sentimentul apartenenței la o instituție puternică şi temută în rândul populației îi făcea pe mulți dintre angajații Securității să sfideze orice legi şi chiar regulamentele proprii ale M.A.I., arborând un aer de superioritate şi intangibilitate. În Direcția Regională Ploieşti, un locotenent major era remarcat cu grave deficiențe în activitatea profesională. Se constatase că „a lucrat foarte defectuos cu agentura, cu amenințări şi chiar folosind-o pentru interese personale (…), astfel un informator i-a procurat cărămidă, altul tablă de casă, unul îi punea maşina la dispoziție sau la altul a intervenit să-i bage un nepot în serviciu”[15].

Un alt locotenent a arestat şi a bătut timp de trei zile un şef de tren pentru simplul motiv că nu a vrut să-i transporte câțiva saci de ovăz pentru care nu avea documente. Medicul la care s-a prezentat cel bătut, pentru a lua un certificat medical, i-a spus deschis că, dacă a fost bătut la Securitate, el nu-i poate da certificat, ceea ce indică în mod clar universalizarea terorii în rândul populației şi totala neîncredere în „legalitatea socialistă”. Alți doi ceferişti din Timişoara au fost bătuți câte o noapte întreagă pentru a fi „convinşi” să semneze angajamentele de informator, cazul acestora ajungând până la cunoştința lui Gheorghiu-Dej[16].

Nu doar gradele inferioare sufereau de o lipsă de cultură generală ci dificultăți în gândire şi exprimare erau frecvente şi la nivelul conducerii. La o şedință de bilanț chiar şeful Securității, generalul Gheorghe Pintilie, afirma: „Tovarăşi, cea mai mare problemă a Securității este lipsurile noastre!”[17]. Conducerea Direcției de Anchete era asigurată de ofițeri cu o pregătire mediocră, aşa cum o recunoştea chiar adjunctul şefului Direcției, locotenent-colonelul Tudor Dincă. Acesta sublinia că „unii şefi de serviciu nu sunt în stare să întocmească o sinteză în care să analizeze o problemă. De exemplu,

[14] *Ibidem*, f. 446.
[15] *Ibidem*, f. 428.
[16] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 7/1955, f. 4-6.
[17] *Apud* Marius Oprea, *Fapte şi moravuri la securiştii anilor ’50. Radiografie a Direcției de Anchete Penale a Securității (1949-1952)* în *Analele Sighet 7. Anii 1949-1953. Mecanismele terorii*, Bucureşti, 1999, p. 263.

maiorul Andreescu Matusei sau maiorul Simion Fischel şi maiorul Negrea Vasile, care nu cunosc ortografia şi scriu groaznic”[18].

Un alt exemplu este oferit de şeful Serviciului Securităţii Poporului din Dej, maiorul Nicolae Briceag. Acesta fusese croitor în viaţa civilă şi avea doar patru clase primare. Apreciat de Aurel Moiş, şeful Direcţiei Regionale Braşov a Securităţii, ca având „o pregătire submediocră din toate punctele de vedere şi o capacitate de gândire redusă” iar de Vladimir Mazuru, responsabilul de cadre pe organizaţia P.M.R. din Siguranţa Statului, drept „o inteligenţă mediocră”, maiorul Briceag a parcurs o evoluţie ascendentă în cadrul Securităţii, menţinându-se în funcţii de conducere până în 1967 când a ieşit la pensie cu gradul de locotenent-colonel[19].

Calitatea umană a multora dintre ofiţeri era pusă în evidenţă chiar de aspectul lor exterior. Iată o descriere a generalului Nikolski, aşa cum s-a întipărit în memoria unui comunist anchetat în 1949: “asimetric la trup şi la faţă, încovoiat, cu mâini disproporţionat de lungi, cu bot de iepure acoperit de mustaţă, cu fruntea mică şi vârtejuri de păr pe cap, cu ochii saşii, semăna cu ceea ce unul, Lombroso, afirmase că este tipul criminalului, teorie pe care noi, marxiştii, am combătut-o, fiindcă criminalul este un produs al societăţii, nu al naturii”[20].

Existau, din belşug, şi cadre care se remarcau în ochii superiorilor prin activitatea plină de zel pe care o depuneau. Vom aminti, în acest sens, cazul unui locotenent cu funcţia de anchetator de la Regiunea Autonomă Maghiară. Acesta era de origine maghiară şi, ca profesie, era lăcătuş mecanic. Angajat în Securitate în 1952, la vârsta de 22 de ani, tânărul ofiţer „şi-a însuşit specificul muncii de securitate, a reuşit să facă procese verbale de bună calitate iar în anchetă, dacă este necesar, lucrează şi peste program cu dorinţa de a scoate din bandit cât mai multe, astfel au fost deferite o serie de elemente duşmănoase anchetate de el Tribunalului Militar care, în

[18] *Ibidem*, p. 263.

[19] Claudiu Secaşiu, *Execuţiile sumare din anul 1949 - un studiu de caz*, în *Analele Sighet 7. Anii 1949-1953. Mecanismele terorii*, Bucureşti, 1999, p. 395-396.

[20] Andrei Şerbulescu, *Monarhia de drept dialectic A doua versiune a memoriilor lui Bellu Silber*, Bucureşti, 1990, p. 28.

majoritatea cazurilor, au fost condamnați la câțiva ani de închisoare”[21].

În goana de „a obține rezultate în lupta cu dușmanul de clasă”, angajații Securității nu se sfiau să săvârșească orice abuzuri. În 1956, Miron Constantinescu prezenta, într-o ședință a Biroului Politic, abuzurile la care au fost supuși angajați ai Comitetului de Stat al Planificării condus de către el. Astfel, o angajată din Direcția de Coordonare a Balanțelor a fost obligată să devină informatoare după care i s-a cerut, de către ofițerii de securitate, să se prostitueze pentru a obține informații de la anumite persoane suspectate. Un alt angajat al C.S.P. a fost reținut în Gara de Nord, pe când pleca într-o delegație, și forțat să accepte să lucreze ca „agent acoperit pentru Securitate”[22]. Securitatea a impus și angajarea unui număr de funcționari „total necorespunzători ca pregătire și dubioși din punct de vedere moral și politic” întrucât făceau parte din agentura Securității, intervenind în acest sens chiar Gheorghiu-Dej[23].

Sentimentul că „munca” pe care o fac ei este de o deosebită importanță și că aparțin unei caste cu drepturi speciale devenise atât de puternic încât au apărut tendințe de nesocotire a ordinelor venite pe linie de partid și de sfidare a activiștilor de partid. Astfel, directorul regionalei M.A.I. Arad i-a replicat deschis șefului Secției Administrative a P.M.R., care îl convocase la o ședință: „mie, primul secretar nu poate să-mi dea ordine!”[24]. În altă împrejurare, ofițerii de securitate, vorbind despre conducerea de partid, au afirmat „astăzi sunt, mâine nu sunt!”[25]. Pentru a pune capăt acestei tendințe periculoase, care punea sub semnul întrebării omnipotența partidului, au fost luate o serie de măsuri pentru a-i readuce pe ofițerii de securitate la ascultare. În 17 iulie 1954 a avut loc o ședință comună cu primii secretari ai Comitetelor Regionale de Partid, conducerea Ministerului Afacerilor Interne, directori regionali M.A.I. și șefi de Secții ale C.C. al P.M.R. Aici a fost comunicată Hotărârea C.C. al P.M.R. privind îmbunătățirea muncii de partid în M.A.I. și intensificarea controlului activității din M.A.I. de către organizațiile de partid. Punctul 7 al acestei hotărâri preciza clar că primul secretar

[21] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7360, dosar nr. 5, f. 29-30.
[22] A.N.I.C., fond C.C.al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 32/1956, f. 3-4.
[23] *Ibidem*.
[24] Idem, dosar nr. 83/1954, f. 51.
[25] Idem, dosar nr. 32/1956, f. 4.

de partid regional poate să cunoască întreaga activitate a organelor M.A.I. din regiune[26]. În ciuda unor astfel de hotărâri ale partidului, comportamentul ofițerilor de securitate nu a suferit modificări sensibile astfel că, în 1956, Nicolae Ceauşescu constata: „Securitatea este un cal nărăvaş care nu a fost bine călărit!”[27].

Același sentiment de privilegiați ai regimului îi făcea pe mulți dintre ofițeri să dorească să se înfrupte din toate „plăcerile interzise”, rezervate nomenclaturii şi gradelor superioare. Alexandru Drăghici relata în1954: „s-au întâmplat cazuri când ducându-mă la o regiune, un lucrător de securitate ridică problema că comandantul (sic!) nu are o atitudine binevoitoare față de ei, nu are poziție caldă. În general, problema căldurii din partea unor elemente care o revendică este foarte frecventă la elementele înapoiate. Dar când l-am întrebat despre ce căldură este vorba, mi-a răspuns foarte deschis că, de exemplu, comandantul pleacă la vânătoare şi «nu ne ia şi pe noi» sau alte lucruri de acest soi”[28].

Pentru a ajunge ofițer de securitate în anii ’50 trebuiau îndeplinite câteva condiții. Esențial era devotamentul față de triumful cauzei comuniste. Acest devotament trebuia să se fi manifestat deja „în focul bătăliilor de clasă” din anii 1944-1947 sau, şi mai bine, încă din anii ilegalității. Se adăugau apoi o „origine socială sănătoasă” şi „ura față de dușmanul de clasă”. Cu alte cuvinte, erau preferate persoanele provenind din rândul muncitorilor (mai ales necalificați) şi ai țăranilor săraci care nu dădeau semne de compătimire față de „burghezo-moşierimea asupritoare” şi care executau, fără şovăire, cele mai aberante ordine ale şefilor. Un alt element deloc de neglijat era atașamentul şi dragostea manifestată față de „marele popor sovietic eliberator” şi de „măreața patrie a socialismului, U.R.S.S.”. Acest atașament era socotit în epocă drept o veritabilă „piatră de încercare” pentru orice bun ofițer de securitate.

---

[26] Idem, dosar nr. 83/1954, f. 59: „Şeful Direcției Regionale M.A.I. este obligat să informeze pe primul secretar al comitetului regional de partid, despre întreaga activitate a organelor M.A.I. din regiune. Şefii organelor raionale ale M.A.I. vor informa personal şi sistematic pe primii secretari ai comitetelor raionale ale partidului despre manifestările şi acțiunile dușmanului de clasă, precum şi despre problemele care necesită intervenția organelor de partid”.

[27] Idem, dosar nr. 32/1956, f. 6.

[28] Idem, dosar nr. 83/1954, f. 57.

Ca urmare a criteriilor de selecţionare şi promovare a cadrelor din aparatul de Securitate, reflectate în datele statistice realizate de serviciul de cadre din M.A.I. şi în mărturiile contemporanilor, considerăm că putem să prezentăm prototipul ofiţerului de securitate de la jumătatea deceniului şase. Acesta era o persoană tânără, cel mai adesea până în treizeci de ani, cu origine muncitorească sau ţărănească[29]. Pregătirea generală şi profesională era de un nivel foarte scăzut dar era compensată de un grad mare de obedienţă faţă de şefi şi o încredere oarbă în protecţia pe care o oferă instituţia şi partidul, chiar pentru cele mai grosolane încălcări ale legii. Studiile serioase erau înlocuite prin simulacre de „cursuri de securitate", şcoli şi „universităţi" serale de partid care asigurau o îndoctrinare eficientă a unor minţi rudimentare, înăbuşind orice urmă de spirit critic şi de gândire raţională. Viaţa personală a acestora era, de multe ori, o adevărată ruină datorită deselor schimbări de domiciliu, relaţiilor extraconjugale (aşa numitele „abateri de la morala proletară") şi, cel mai adesea, datorită alcoolismului cronic căruia îi cădeau pradă numeroşi ofiţeri. Neîmplinirile vieţii private se reflectau adesea în munca de securitate ducând la o sporire a sălbăticiei şi violenţei angajaţilor.

Cei mai mulţi dintre ofiţeri erau (sau erau pe cale de a deveni) membri de partid. Calitatea de membru de partid asigura un plus de invulnerabilitate în faţa legilor şi, în acelaşi timp, o serioasă rampă de lansare în cariera profesională. Cu cât vechimea în partid era mai mare cu atât sporeau şansele de promovare iar dorinţa de parvenire era, de

[29] Gh. Gheorghiu-Dej afirma într-o şedinţă din 1952: „Trebuie să promovăm cadre tinere. În Germania Democrată în organele lor marea majoritate sunt elemente tinere. Tânărul, sigur, nu are experienţa unui vârstnic, rafinamentul, dar are să fie pe un nivel de cultură mai înalt decât vârstnicii noştri şi în condiţii fizice şi intelectuale mai bune. Deci, să prevedem în sistemul diferitelor şcoli, pe linia statului, elemente de origine socială sănătoasă, elemente echilibrate (…), care învaţă bine, şi să-i primim candidaţi pentru diferite compartimente la Ministerul de Interne, chiar dacă este tânăr. (…) Şi organele de răspundere să aibă unul-doi locţiitori care să înveţe. Aşa se cresc oamenii. (…) Cu atât mai mult cu cât avem marele noroc să avem sfătuitori şi aici iarăşi trebuie să atragă atenţia despre necesitatea de a folosi consilierii astfel încât să realizăm, şi pe linia cadrelor, adevărate cadre pregătite. În jurul tovarăşilor ar trebui cei mai buni, elemente tinere, să înveţe, să predea anumite lecţii" - idem, dosar nr. 77/1952, f. 22-23.

asemenea, o caracteristică a angajatului Securității. O altă trăsătură definitorie considerăm că era brutalitatea şi lipsa oricăror sentimente de compasiune față de semeni. Lipsa de pregătire pentru lucrul în domeniul informativ era suplinită prin răspândirea terorii fără nici un discernământ aplicând proverbul care spune că „frica păzeşte bostănăria". Teroarea avea un caracter profilactic în concepția Securității, urmărindu-se sădirea ei în mintea fiecărui român astfel încât până şi apariția ideii de rezistență să devină imposibilă. Nu trebuie neglijată convingerea sinceră a ofițerilor că reprezintă un corp de elită, indispensabil partidului şi, ca urmare, le este asigurată protecția şi recunoştința din partea acestuia.

Tot acest cumul de trăsături a dus la conturarea în mentalul colectiv al românilor a unei imagini extrem de negative a „securistului" şi a dat naştere la puternice resentimente. Ura față de comunism era împletită strâns cu ura față de „câinii de pază" ai regimului, văzuți ca o categorie aparte de privilegiați. Din păcate, primii ani de funcționare ai Securității pot fi comparați cu cei şapte ani din viața fiecărei persoane umane. Deprinderile şi moravurile căpătate în această perioadă s-au reflectat în activitatea acestei instituții până la dispariția ei, în ciuda tentativelor repetate de a instaura „legalitatea socialistă" şi în ciuda eforturilor făcute în ultimii ani de o serie de foşti angajați de a ne convinge că, din deceniul şapte, lucrurile s-au schimbat, intrând pe un făgaş de normalitate. Această afirmație este un nonsens întrucât într-un regim politic bazat pe îngrădirea drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului un serviciu de informații nu putea sfârşi decât prin a deveni o odioasă poliție politică.

Clara COSMINEANU

Trupele de securitate în 1968. Organizare, structură şi zone de responsabilitate

Comunicarea de faţă se ocupă de un moment din existenţa trupelor de securitate, care se situează, temporal, mult după data înfiinţării lor. Acesta este motivul pentru care am considerat necesar un scurt istoric al modificărilor intervenite în structura acestor trupe.

La 30 august 1948 intra în vigoare decretul prin care era înfiinţată Securitatea Statului, iar în decembrie acelaşi an efectivele acesteia numărau 65.443 oameni[1], conform documentelor conţinute de Arhiva Ministerului de Interne.

Prin decretul nr. 110 din 23 ianuarie 1949 erau înfiinţate Trupele de securitate, care făceau parte integrantă din M.A.I., depinzând din toate punctele de vedere de acest minister[2]. Articolul 2 al documentului preciza că M.A.I. exercita autoritatea sa asupra Trupelor de securitate prin Secretariatul General pentru Trupe[3], urmând ca toate unităţile Trupelor de securitate să formeze Comandamentul Trupelor de Securitate.

La 24 martie 1949, Secretariatul General pentru Trupele M.A.I. îşi schimba denumirea şi devenea Comandamentul Trupelor M.A.I. În cadrul acestuia din urmă intrau: Comandamentul Trupelor de Securitate (C.T.S.), Direcţia A.L.A. (Apărarea Locală Antiaeriană), Comandamentul (Direcţia) P.C.I., Direcţia Penitenciare şi Trupele de Grăniceri. C.T.S. avea în subordine următoarele unităţi luptătoare: Regimentul de Securitate Bucureşti, Batalionul de Securitate Gărzi Bucureşti, 11 batalioane de securitate intervenţie, dislocate în teritoriu, 17 centre de instrucţie dintre care, ulterior, unele s-au transformat în

[1] A.M.I., fond Direcţia Secretariat-juridică, dosar nr. II/B/4, f. 25-41.
[2] *Ibidem*.
[3] A.M.R., rola AS2-97, cadrul 0384.

batalioane de intervenţie[4]. În decembrie 1952 efectivele trebuiau să atingă un număr de 123.268 oameni de la 65.443 cât aveau în 1948.

Misiunile încredinţate trupelor de securitate, în această fază, constau în acţiuni pentru capturarea şi neutralizarea elementelor înarmate aflate în ţară, descoperirea şi capturarea elementelor cu misiuni diversioniste, asigurarea ordinii şi liniştii publice împotriva forţelor "contrarevoluţionare", paza şi apărarea unor obiective şi căi de comunicaţii[5].

La 29 septembrie 1949, datorită situaţiei dificile în care se găsea noua putere, când tot mai multe grupuri înarmate îşi manifestau făţiş ostilitatea, au fost înfiinţate Brigăzile de securitate, aflate în subordinea Comandamentului Trupelor de Securitate[6].

Următoarea modificare, la nivel organizatoric, a survenit în1951, când a fost desfiinţat Comandamentul Trupelor M.A.I., iar Brigada Pază Întreprinderi şi Brigada Securitate Comunicaţii au trecut în subordinea Comandamentului Trupelor de Securitate. În plus este constituit acum şi Regimentul 1 pază Canal. Aceste trei noi unităţi au extins caracterul trupelor de securitate şi la acţiuni de pază, nu doar la cele de intervenţie. Situaţia dificilă existentă în acel moment, a impus desfiinţarea unor mari unităţi şi unităţi, precum: Comandamentul Brigăzii Comunicaţii, batalioanele de securitate comunicaţii: Bucureşti, Iaşi, Oraşul Stalin, Cluj, Timişoara, Craiova şi Sibiu; Comandamentul Brigăzii Pază Întreprinderi şi batalioanele Oraşul Stalin, Cluj, Timişoara, Petroşani, Compania Pază Întreprinderi Bacău[7].

La sfârşitul anului 1952 acţiunile de forţă împotriva regimului comunist au luat amploare, determinând astfel noi măsuri de organizare. Ministerul Afacerilor Interne a fost împărţit în două ministere: Ministerul Securităţii Statului şi Ministerul Afacerilor Interne. Miniştrii au fost numiţi, la M.S.S. gl. lt. Alexandru Drăghici, iar la M.A.I. gl. mr. Pavel Ştefan. În cadrul M.S.S. a luat fiinţă Comandamentul Trupelor M.S.S., iar mai multe unităţi au trecut de la M.A.I. la M.S.S.[8].

---

[4] Gl. bg. (r) Mihalache D. Vasile, gl. bg. (r) Suciu P. Ioan, *Istoria jandarmeriei române*, Ed. Sylvi, Bucureşti, 2000, p. 264.
[5] *Ibidem*, p. 265.
[6] *Ibidem*, p. 265.
[7] Decizia ministerială nr. 186 din 15 aprilie 1951.
[8] Gl. bg. (r) Mihalache D. Vasile, gl. bg. (r) Suciu P. Ioan, *op. cit.*, p. 270.

În anul 1954 au fost suspendate, din motive financiare, lucrările Canalului Dunăre - Marea Neagră, iar Regimentul Pază Canal a fost desființat, luându-i locul Batalionul 15 Pază Constanța (U.M. 0835).

În anul 1956 intervine o nouă modificare în structura trupelor de securitate, ministrul afacerilor interne, Alexandru Drăghici, dispune înființarea a încă patru batalioane de securitate, dislocate în garnizoanele de la: Târgu Ocna, Tășnad, Drăgășani și Timișoara. În urma acestei modificări, efectivele totale ale trupelor de securitate creșteau cu 3.886 oameni dintre care 300 de ofițeri, 204 de sergenți reangajați, 3.338 de militari în termen și 44 de angajați civili[9].

Trupele de pază erau organizate pe 5 regimente de pază, 2 batalioane independente și o companie independentă. Aceste unități asigurau paza la: 17 obiective ale Ministerului Poștelor și Telecomunicațiilor, 5 obiective ale Ministerului Industriei Chimiei, 14 obiective ale Ministerului Industriei Metalurgiei și Construcții de Mașini, 12 obiective la Direcția generală a rezervelor de stat, 203 obiective ale Ministerului Căilor Ferate, 1 obiectiv la Academia R.P.R., 1 obiectiv la Ministerul Culturii, 1 obiectiv la Președinția Consiliului de Miniștri și o serie de obiective ale M.A.I.[10].

La 30 ianuarie 1958 Direcția Generală a Trupelor M.A.I. își schimbă denumirea în Comandamentul Trupelor de Grăniceri și Securitate[11].

În 1958 trupele de securitate au fost reorganizate pe un regiment de securitate și opt batalioane de securitate independente, denumite după orașele de reședință:

Batalionul de Securitate București,
Batalionul 23 Securitate Orașul Stalin,
Batalionul 75 Securitate Botoșani,
Batalionul 37 Securitate Florești (Cluj),
Batalionul 48 Securitate Satu Mare,
Batalionul 50 Securitate Orăștie,
Batalionul 64 Securitate Timișoara,
Batalionul 52 Securitate Drăgășani,
Batalionul 16 Securitate Tecuci.

[9] *Ibidem*, p. 272.
[10] *Ibidem*, p. 275.
[11] *Ibidem*, p. 275.

În 1960 sunt luate noi măsuri, batalioanele de securitate Satu Mare, Floreşti, Orăştie, Timişoara, Drăgăşani, Oraşul Stalin, Tecuci şi Botoşani au fost desfiinţate, iar alte unităţi au fost contopite. Tot acum s-a înfiinţat Direcţia Trupelor de Pază Obiective[12].

Anul 1964 face ca M.A.I. să poată dispune de mai multe trupe, căci deţinuţii politici sunt eliberaţi prin decretul Consiliului de Stat, ceea ce duce la o nouă organizare. Din trupele disponibile sunt constituite alte şase batalioane: două în Bucureşti şi câte unul la Constanţa, Oradea, Braşov şi Bacău.

Aceasta este perioada în care creşte influenţa organelor de partid, activitatea principală a trupelor de securitate constând în îndeplinirea unor sarcini economice. Un decret şi o hotărâre a Consiliului de Miniştrii din 1967 reorganizează trupele M.A.I. în trupe de securitate şi trupe de pază, integrate în structuri diferite[13].

Ca structură socială, în rândurile ofiţerilor superiori predomina originea mic-burgheză, în cele ale ofiţerilor inferiori cea mic-burgheză sau cu părinţi ţărani mijlocaşi şi săraci, iar subofiţerii aveau, majoritar, "origine sănătoasă"[14]. Această structură reflecta puterea de pătrundere a doctrinei comuniste în societatea românească interbelică. În 20 de ani de existenţă (legală şi ilegală), aceasta n-a reuşit să atragă un segment însemnat din rândul ofiţerilor superiori, capabil să formeze nucleul armatei şi securităţii comuniste.

În anul 1949 efectivele au crescut cu 41% la ofiţeri şi 6% la subofiţeri faţă de 1948. Promovările masive din şcoli au început din 1949 pentru ca la 6 martie 1950 să atingă un număr de 1.651 de promovaţi[15]. Noile cadre trebuiau să înlocuiască elementele care activaseră sub fostul regim.

Pregătirea cadrelor M.A.I. se prezenta astfel: din 720 de ofiţeri, 61 aveau studii superioare, 41 urmau diferite facultăţi, 475 erau absolvenţi de liceu cu diplomă de bacalaureat, 43 erau absolvenţi de liceu fără diplomă de bacalaureat, 58 urmau liceul, 32 aveau şcoală generală, iar 10 urmau şcoala generală. Aceste date sunt valabile

[12] *Ibidem*, p. 277.
[13] *Ibidem*, p. 277.
[14] A.M.I., Fond Direcţia Secretariat-juridică, dosar nr. II/B/4, f. 25-41.
[15] *Ibidem*.

pentru anul 1967. Documentul preciza că erau perspective ca în anul şcolar 1969/70 aproximativ 94% dintre ofiţeri puteau absolvi liceul[16].

În cazul subofiţerilor, situaţia se prezenta astfel: din totalul de 464 subofiţeri, 52 erau absolvenţi de liceu, 31 urmau liceul, 345 aveau şcoala generală absolvită, iar 36 (6%) dintre subofiţeri aveau sub 7-8 clase. În schimb, documentul sublinia buna pregătire politică a cadrelor, 89% dintre ofiţeri şi 58% dintre subofiţeri erau membrii P.M.R./P.C.R.[17].

Prevederile legilor 24/1968 şi 2/1968, privind noua organizare administrativă a teritoriului României, au determinat modificări la nivelul batalioanelor de securitate şi al zonelor lor de responsabilitate. O mai bună repartizare a trupelor de securitate s-a dovedit necesară în timpul vizitei preşedintelui Franţei, Charles de Gaulle (mai 1968), când deplasările acestuia prin ţară au impus mari manevre trupelor de securitate, iar zone din ţară au rămas neacoperite.

Printre misiunile trupelor de securitate în 1968, în timp de pace, se numărau: cooperarea cu organele Consiliului Securităţii Statului, cu unităţi ale M.A.I. şi M.F.A. pentru apărarea diverselor puncte de interes stabilite şi pentru asigurarea securităţii conducerii superioare a partidului. În timp de război, aceste trupe erau destinate să îndeplinească misiuni specifice (acţiuni împotriva elementelor de cercetare şi diversiune, participarea la restabilirea ordinii în localităţi etc.) şi misiuni de luptă alături de forţele armate, pe teren accidentat, pentru apărarea defileurilor, punctelor obligatorii de trecere şi a altor obiective de importanţă deosebită[18].

Organizarea trupelor de securitate, la sfârşitul anului 1967, lăsa de dorit în privinţa îndeplinirii acestor misiuni, cauza fiind numărul redus de unităţi şi de efective. La începutul anului 1968 existau suprafeţe mari din teritoriul ţării neacoperite cu trupe de securitate în care intervenţia, la nevoie, se putea efectua greoi şi cu întârziere: nordul Moldovei (Iaşi, Neamţ, Botoşani, Suceava), nordul şi centrul Ardealului (Satu Mare, Maramureş, Sălaj, Cluj, Bistriţa Năsăud,

[16] A.C.N.J., fond Comandamentul Naţional al Jandarmeriei (C.N.J.), Secţia secretariat şi relaţii publice, Raport privind activitatea trupelor de pază pe anul 1967, f. 4-5.
[17] *Ibidem*.
[18] A.C.N.J., fond C.N.J., Secţia secretariat şi relaţii publice, dosar nr. 19 bis/1968, f. 3.

Mureş, Harghita), Banatul (Arad, Timiş, Caraş-Severin) precum şi partea de vest a Munteniei (Dâmbovița, Argeş, Teleorman)[19].

Alături de problema efectivelor şi a zonelor de responsabilitate, exista şi problema armamentului, a tehnicii de luptă, a mijloacelor de transport şi a legăturilor care nu corespundeau cerințelor. Unităților de securitate le lipseau mijloace puternice de luptă antitanc, mijloace antiaeriene, aparatură de transmisiuni, transportoare blindate etc. Cu logistica aflată în uz, unitățile abia puteau face fața misiunilor de pace, în caz de război situația ar fi fost dezastruoasă.

La sfârşitul anului 1967 existau nouă batalioane de securitate şi un batalion destinat pentru apărarea unor obiective speciale (sedii ale conducerii superioare etc.)[20]. Efectivele trupelor de securitate numărau 7.887 oameni, dintre care 475 ofițeri, 280 subofițeri, 7.061 militari în termen şi 71 angajați civili. Se poate constata cu uşurință scăderea importanței trupelor de securitate de la înființare când numărau 65.443 oameni tinzând spre 123.268 de oameni şi cei 7.887 oameni pe care îi aveau în 1967. Aceste diferențe se pot explica prin "evoluția" regimului comunist în cei 20 de ani de existență, în plus mişcările de rezistență clandestine fuseseră anihilate, deținuți politici nu mai existau (cel puțin oficial), lagărele de muncă de asemeni. În ciuda acestor "evoluții", obiectivele trupelor de securitate rămâneau tot foarte multe comparativ cu efectivele lor. Din acest motiv existau foarte multe cereri din partea cadrelor superioare pentru încadrarea şi formarea a cât mai multor oameni. Astfel se explică propunerea Consiliului Securității Statului, din septembrie 1968, privind înființarea a încă cinci batalioane de securitate cu un efectiv total de 200 ofițeri, 120 subofițeri, 3.000 militari în termen şi 30 de angajați civili. Aprobarea acestei propuneri ar fi dus la mărirea efectivelor trupelor de securitate la 11.237 oameni dintre care 675 ofițeri, 400 subofițeri, 10.061 militari în termen şi 101 angajați civili[21].

Posturile necesare pentru constituirea a încă cinci batalioane de securitate s-ar fi putut realiza prin suplimentarea efectivelor de pace ale trupelor de securitate şi diminuarea corespunzătoare a efectivelor de mobilizare prevăzute în Hotărârea Consiliului de Miniştri numărul

[19] *Ibidem*.
[20] *Ibidem*, f. 1.
[21] *Ibidem*, f. 6.

745/1968. În acest mod efectivele Consiliului Securității Statului, la pace şi la mobilizare, nu se modificau.

Materialele, tehnica de luptă şi mijloacele necesare dotării unităților ce urmau a fi înființate se asigurau din stocul intangibil. Cheltuielile necesare pentru întreținerea efectivelor, precum şi fondul de salarii corespunzător până la finele anului în curs (1967), care se estimau la cca 6.800 lei, s-ar fi asigurat din planul financiar al Consiliului Securității Statului pe anul 1968, prin virări de credite de la o poziție de plan la alta. Pentru anii următori cheltuielile, care se ridicau anual la cca 37.900 lei, se asigurau prin reducerea planului de dotare la mobilizare şi prin prevederi de plan corespunzătoare[22].

Efectivele de ofițeri şi subofițeri s-ar fi realizat parțial prin redistribuirea cadrelor active existente în trupele de securitate şi prin reactivarea unor cadre din rezerva Consiliului Securității Statului. Cazarea noilor efective urma să se facă în cazărmi care nu erau folosite de unități active, aflate în administrarea Consiliului Securității Statului, M.A.I., M.F.A. sau a altor ministere.

În 1957 trupele de securitate erau structurate într-un regiment şi opt batalioane de securitate denumite după oraşul de reşedință, după cum am prezentat anterior. Informațiile insuficiente pe care le avem deocamdată nu ne permit să prezentăm şi zonele de responsabilitate ale acestor unități.

În decurs de mai puțin de zece ani, titulatura acestor batalioane s-a modificat complet. În 1967 existau acelaşi număr de unități, însă structura lor era următoarea:

Batalionul 1 şi 5 securitate Bucureşti, care avea ca zonă de responsabilitate oraşul Bucureşti şi județele Teleorman şi Ilfov,

Batalionul 9 securitate Bucureşti - zonă de responsabilitate: județele Argeş, Dâmbovița, Prahova şi Buzău,

Batalionul 13 securitate Bacău - zonă de responsabilitate: județele Iaşi, Botoşani, Suceava, Neamț şi Bistrița-Năsăud,

Batalionul 17 securitate Braşov - zonă de responsabilitate: județele Braşov, Covasna, Harghita, Mureş şi Sibiu,

Batalionul 21 securitate Constanța - zonă de responsabilitate: județele Constanța, Tulcea, Brăila şi Ialomița,

[22] *Ibidem*.

Batalionul 29 securitate Drăgăşani - zonă de responsabilitate: judeţele Vâlcea, Olt, Gorj, Mehedinţi şi Dolj,

Batalionul 31 securitate Oradea - zonă de responsabilitate: judeţele Cluj, Maramureş, Satu Mare, zona Crişana şi Sălajul

Batalionul 35 securitate Orăştie - zonă de responsabilitate: judeţele Arad, Timiş, Caraş-Severin, Hunedoara şi Alba,

Batalionul 47 securitate Tecuci - zonă de responsabilitate: judeţele Bacău, Vaslui, Vrancea şi Galaţi[23].

Această structură nu era adecvată situaţiei practice, căci trupele de securitate care îndeplineau misiuni de luptă în timp de pace, necesitau o structură apropiată celei de război pentru a le spori operativitatea. Din acest motiv Consiliul Securităţii Statului cerea aprobarea partidului pentru înfiinţarea a încă 5 batalioane de securitate. Aprobarea acestei propuneri ar fi dus la o mai bună distribuire a zonelor de responsabilitate, care ar fi fost mai mici, deci mai uşor de supravegheat. În plus propunerea mai viza şi mutarea batalioanelor de securitate Bacău şi Drăgăşani din actualele reşedinţe, în localităţile Suceava şi Craiova, în scopul dispunerii lor mai central în cadrul zonelor de responsabilitate[24]. Se mai dorea înfiinţarea Brigăzii de securitate Bucureşti din unităţile de securitate existente în Capitală[25].

În urma aprobării acestei propuneri (la 27 septembrie 1968)[26], structura trupelor de securitate conţinea 13 batalioane de securitate. Doar două batalioane mai aveau ca zonă de responsabilitate patru judeţe, nouă aveau în subordine câte trei judeţe, iar două batalioane răspundeau de două judeţe. Acestea erau:

Brigada de securitate Bucureşti avea ca zonă de responsabilitate municipiul Bucureşti, judeţele Ilfov, Dâmbovița, Prahova şi Buzău,

Batalionul 10 Securitate Argeş - zonă de responsabilitate: judeţele Argeş, Teleorman şi Olt,

Batalionul 12 Securitate Timiş - zonă de responsabilitate: judeţele Timiş, Caraş-Severin şi Mehedinţi,

Batalionul 13 Securitate Suceava - zonă de responsabilitate: judeţele Suceava, Botoşani şi Iaşi,

---

[23] *Ibidem*, f. 24 (anexa nr. 3).
[24] *Ibidem*, f. 6.
[25] *Ibidem*.
[26] *Ibidem*, f. 42 (anexa nr. 1).

Batalionul 16 Securitate Harghita - zonă de responsabilitate: județele Harghita, Neamț şi Bacău,

Batalionul 17 Securitate Braşov - zonă de responsabilitate: județele Braşov, Covasna şi Sibiu,

Batalionul 20 Securitate Cluj - zonă de responsabilitate: județele Cluj şi Mureş,

Batalionul 21 Securitate Constanța - zonă de responsabilitate: județele Constanța, Tulcea, Brăila şi Ialomița,

Batalionul 26 Securitate Maramureş - zonă de responsabilitate: județele Maramureş, Satu-Mare şi Bistrița-Năsăud,

Batalionul 29 Securitate Drăgăşani - zonă de responsabilitate: județele Dolj, Gorj şi Vâlcea,

Batalionul 31 Securitate Oradea - zonă de responsabilitate: județele Bihor, Arad şi Sălaj,

Batalionul 35 Securitate Orăştie - zonă de responsabilitate: județele Hunedoara şi Alba,

Batalionul 47 Securitate Tecuci - zonă de responsabilitate: județele Vaslui, Galați şi Vrancea[27].

Distribuția zonelor de responsabilitate a ținut cont de particularitățile terenului fiecărui județ, ale localităților şi obiectivelor de pe raza lor. S-au avut în vedere şi căile de comunicație pentru o deplasare rapidă de la reşedința județului la obiectivul în cauză. Fiecare batalion trebuia să inspecteze terenul care îi era destinat. Comandanții batalioanelor aveau obligația să se prezinte organelor superioare de partid pentru o bună cooperare.

Organizarea trupelor de securitate a mai suferit modificări şi după anul 1968, în scopul unei cât mai bune adaptări la condițiile socio-politice. Cert este că s-a dorit şi s-a reuşit ca aceste trupe să servească drept instrumente puterii comuniste, ele având sarcina să anihileze orice rezistență cât de mică. Repartizarea trupelor de securitate pe teren nu lăsa nici o portiță pentru o acțiune serioasă, deşi de multe ori nici nu era posibilă pentru că aceste acțiuni nici n-au fost încercate măcar, şi aceasta datorită mitului conform căruia Securitatea era peste tot.

[27] *Ibidem*, f. 44.

Florin MAGHIAR
Adi-Alexandru CRĂCIUN

Legalitatea Securității

În cele ce urmează vom încerca să subliniem, o dată în plus, faptul că împărțirea puterilor în stat este un lucru necesar pentru stabilirea stării de legalitate şi că statul totalitar nu poate fi decât unul al terorii, putând să se susțină numai prin consistența artificială şi fragilă a unor legi alcătuite după bunul plac al guvernanților şi aplicate prin intermediul unui sistem la fel de bolnav de putere ca şi cei ale căror interese le slujeşte. Modelul analizat este acela al statului român comunist, „apărat" informativ şi contrainformativ de aparatul care avea să capete numele popular de "Securitate", nume care a exercitat cea mai eficientă teroare pe parcursul istoriei recente a României. Pentru cetățeanul român obişnuit, "Securitatea" reprezenta o veritabilă gaură neagră de putere care acționa eficient şi prompt ori de câte ori o voce se ridica pentru a cere drepturi sau, mai grav, libertate.

Faptul că Securitatea a abuzat de puterea care îi fusese conferită nu este un secret şi nu era nici în perioada guvernării comuniste. Nu aceasta este starea de legalitate pe care dorim să o punem în discuție ci tocmai fundamentele legislative care au introdus şi au menținut controlul abuziv şi teroarea sistematică a statului român asupra propriilor săi cetățeni.

În continuare vom face o scurtă incursiune în cadrul legislativ aplicabil de-a lungul perioadei guvernării comuniste în România.

Deşi Constituțiile României din 1948, 1952 şi 1965 prevedeau o serie de drepturi şi libertăți fundamentale ale omului cum ar fi: egalitatea în fața legii, libertatea conştiinței şi a religiei, libertatea individuală, inviolabilitatea domiciliului, secretul corespondenței, în realitate acestea erau pură propagandă deoarece pentru consolidarea puterii totalitar-comuniste a fost creată în 1948 Securitatea Poporului care reprezenta "brațul înarmat al partidului" (aşa cum era numită într-o directivă internă a Securității). Securitatea, cu toate modificările de

structură care au survenit de la reorganizarea ei din 1948 şi până în 1989, a fost concepută ca o instituţie cu rol preponderent represiv, care a lovit în orice opozant potenţial, imaginar sau declarat ca atare, abuzând, aşadar, de prerogativele sale sub motivul asigurării siguranţei naţionale. Legalitatea era în fapt reprezentată de o sistematică încălcare a libertăţilor şi drepturilor fundamentale ale omului şi, implicit, de încălcarea legii supreme a ţării, Constituţia.

Securitatea a făcut poliţie politică în măsura în care, dat fiind cadrul legislativ românesc în perioada 1945-1989, aliniat la convenţiile internaţionale în materie de drept (şi aici facem referire în primul rând la Declaraţia Universală a Drepturilor Omului - D.U.D.O.) a procedat sistematic la încălcarea unor drepturi fundamentale ale cetăţeanului stipulate nu în primul rând în D.U.D.O., ci în chiar constituţiile României valabile în perioadele respective.

Teza noastră este aceea că, deşi apărea ca o instituţie legal creată, având drept însărcinare nobilul ţel al apărării ţării, Securitatea a funcţionat în afara legalităţii, ţinând cont de faptul că activitatea ei încălca grav o lege organică a ţării care era tocmai Constituţia. Doar autoamăgirea, ignoranţa sau intenţia manipulării opiniei publice îl pot face pe un fost lucrător al Securităţii să spună că şi-a făcut numai datoria. Chiar dacă directivele, ordonanţele, hotărârile Consiliului de Miniştri sau documentele interne care reglementau activitatea Securităţii puteau să dea o aparenţă de legalitate şi chiar necesitate acţiunilor acesteia, aceste legi erau în mod logic (şi conform principiilor de bază ale dreptului) nule, atât timp cât, subordonate fiind Constituţiei, veneau în contradicţie cu aceasta. Date fiind aceste ipoteze se impune cu necesitate concluzia faptului că, dacă în România acelor vremuri nu exista un haos legislativ atunci, în mod cert, exista domnia bunului plac. În mod teoretic, putea fi inventată peste noapte orice lege care să primească eticheta de „siguranţă naţională" pentru a acoperi orice abuz înfăptuit. Iar aceste lucruri nu s-au oprit numai la nivelul teoretic.

Vom prezenta în continuare, pe scurt, articole selectate din constituţiile României din anii 1948, 1952, 1965 care cuprindeau drepturi şi libertăţi fundamentale ale cetăţeanului.

Constituţia din 1948, care a fost adoptată pe fondul desfiinţării monarhiei şi al proclamării republicii populare, prevede în cadrul Titlului III - denumit „Drepturile şi îndatoririle fundamentale ale cetăţenilor" - următoarele principii:

- principiul egalității în drepturi a tuturor cetățenilor, fără deosebire de sex, naționalitate etc. (art. 16, Titlul III);

- dreptul la libertatea individuală a cetățenilor (art. 28, Titlul III);

- garantarea secretului corespondenței (art. 33, Titlul III);

De asemenea, în cadrul Titlului VII se garantează dreptul de apărare în fața tuturor instanțelor (art. 92).

În schimb, art. 96 spune că „Parchetul veghează îndeosebi la urmărirea şi pedepsirea crimelor împotriva ordinei şi libertăților democratice…".

Articolele din Titlul III nu mai necesită, credem, nici un comentariu suplimentar. Vom comenta succint art. 96, Titlul VII, referitor la atribuțiile Parchetului în perioada instaurării comunismului în România.

Deşi, într-o societate democratică, menirea Parchetului şi a instanțelor de judecată, în general, este aceea de a da dreptul fiecărui cetățean de a-şi expune liber probele, plecând, în orice situație, de la prezumția de nevinovăție, Securitatea îşi vedea consolidată puterea incluzând sub controlul său administrativ şi Parchetul, instituție prin intermediul căreia reuşea să dea acțiunilor sale o conotație legală. Este foarte important să observăm accentuarea activității principale a Parchetului („…veghează îndeosebi la urmărirea şi pedepsirea crimelor împotriva ordinei şi libertăților democratice…", care se confundă cu acțiunile represive ale Securității; de asemenea, rolul de acuzator în acest proces al „dușmanilor poporului" este jucat tot de către Securitate, care se instituie în rolul de procuror. Din această structură abuzivă dispare, în consecință, prezumția de nevinovăție, garantarea dreptului de apărare în fața oricărei instanțe ca să nu mai punem la socoteală faptul că sunt încălcate principiile fundamentale de structurare ale instituțiilor dreptului.

În cadrul acestui ridicol proces, condus după reguli strict arbitrare, apar şi cei care aveau să poarte numele de „asesori populari". Chiar dacă nu au legătură directă cu activitatea Securității, această aşa-zisă instituție vine să sublinieze grotescul situației deja create, cu atât mai mult cu cât asesorilor li se acorda acelaşi statut personal ca şi magistratului specializat. Introducerea asesorilor populari la nivelul tuturor instanțelor de judecată (inclusiv Tribunalul Suprem) în primii ani ai puterii totalitare denotă şi neîncrederea în magistrații de carieră.

Pentru a face mai clară instituționalizarea abuzului în tânăra republică, vom cita articolul 17, litera e) din capitolul al II-lea al Constituției din 1952: "Statul român democrat-popular - stat unitar, suveran şi independent: … asigură securitatea internă a cetățenilor, face inofensivi şi reprimă duşmanii poporului …".

Pe de o parte, acest articol este cât se poate de clar în ceea ce priveşte declararea intențiilor sale. Pe de altă parte, nimeni nu poate ştii exact ce anume înseamnă celebra sintagmă "duşmanii poporului" din textul Constituției amintite. Iar în al treilea rând, oricine îşi poate da seama, chiar şi fără a fi specialist, câtă lipsă de rigoare şi, de aici, cât pericol la adresa stării de legalitate se regăseşte în acest soi de formulare. Nu este cazul nici să mai amintim cine se ocupa de demascarea "duşmanilor poporului".

Revenind la Constituția din 1952, ne reține atenția câteva articole reprezentative pentru discrepanța dintre starea de drept şi starea de fapt existente la acea dată în România.

Articolul 84 garantează libertatea de conştiință pentru toți cetățenii Republicii Populare Române.

Articolul 85: "În conformitate cu interesele celor ce muncesc şi în vederea întăririi regimului de democrație populară, cetățenilor Republicii Populare Române li se garantează prin lege:

a) libertatea cuvântului;

b) libertatea presei;

c) libertatea întrunirilor şi a meetingurilor;

d) libertatea cortegiilor şi a demonstrațiilor de stradă.

Aceste drepturi sunt asigurate punându-se la dispoziția maselor muncitoare şi organizațiilor lor tipografiile, depozitele de hârtie, clădirile, străzile, mijloacele de comunicații şi alte condiții materiale necesare exercitării acestor drepturi."

Articolul 87: "Cetățenilor Republicii Populare Române le este garantată inviolabilitatea persoanei.

Nimeni nu poate fi arestat decât pe baza hotărârii tribunalului sau a procurorului conform prevederilor legii."

Articolul 88: "Inviolabilitatea domiciliului cetățenilor şi secretul corespondenței sunt ocrotite prin lege."

Ca şi predecesoarea ei, Constituția din 1952 se încăpățânează să repete neobosită aceleaşi principii pe care, cu aceeaşi nonşalanță, statul, prin instituțiile sale "abilitate", urma să le încalce cu consecvență.

Nu putem să nu observăm faptul că prin articolul 85 se oferă cu generozitate "maselor muncitoare" toate cele trebuincioase exprimării libere, printre acestea aflându-se şi străzile.

Cât despre inviolabilitatea persoanei, a domiciliului sau a corespondenței, practica studierii dosarelor fostei Securități ne dovedeşte cărei stări de legalitate aparțineau, aproape în întregime, acțiunile Securității.

Persuasivi în elaborarea legii fundamentale a țării, foştii conducători reveneau cu insistență în 1965 asupra aceloraşi principii statuate prin articole ale Constituției, arătând modul în care democrația populară înțelegea să asigure drepturi şi libertăți cetățenilor Republicii *Socialiste* România, de această dată. Ei sunt, liberi, în general, atât doar că "…libertatea cuvântului, presei, întrunirilor, mitingurilor şi demonstrațiilor nu pot fi folosite în scopuri potrivnice orânduirii socialiste şi intereselor celor ce muncesc".

Articolul 88 al Constituției din 1952, referitor la inviolabilitatea domiciliului şi secretul corespondenței, apare în 1965 uşor modificat: pe lângă secretul corespondenței mai apare şi cel al convorbirilor telefonice. Adică o muncă în plus pentru Securitate (art. 32 şi 33 ale Constituției din 1965).

Din succinta analizare a Constituțiilor României dintre anii 1948-1989 se desprinde o primă concluzie intermediară: cadrul legislativ general (cel puțin în ceea ce priveşte capitolul de drepturi şi îndatoriri ale cetățenilor) era pur demagogic; legea avea un caracter pur formal, iar condițiile aplicabilității ei făceau ca aşa-zisele libertăți garantate să nu existe în mod practic.

O altă concluzie intermediară survine din analiza comparată a unor articole ale aceleiaşi constituții, analiză din care reiese autocontradicția în cazul temelor care puteau ridica probleme de ordin ideologic. O constituție care se contrazice flagrant de la un articol la altul nu poate prezenta, credem, o bază legislativă tocmai solidă. În acest sens putem cita un exemplu elocvent din cadrul Constituției din 1948:

Art. 6, alin. 2, Titlul II: "Prin lege se vor stabili modalitățile de trecere în proprietatea Statului a bunurilor enumerate în alineatul, precedent (n.n. - bogățiile de orice natură ale subsolului, zăcămintele miniere, pădurile, apele, izvoarele de energie naturală, căile de comunicație ferate, rutiere etc.), care, la data intrării în vigoare a prezentei Constituții, se aflau în mâini particulare".

Acest articol este în deplină contradicție cu un alt articol din același titlu, anume articolul 8, care spune că "Proprietatea particulară și dreptul la moștenire sunt cunoscute și garantate prin lege".

La fel de elocvente, credem, sunt și exemplele deja prezentate legate de libertățile individuale. Condițiile sub care aceste libertăți se pot înfăptui fac, de fapt, libertățile inexistente.

Această inconsistență legislativă oferea, de fapt, un foarte larg câmp de manevră Securității.

În ceea ce privește Codul Penal din 1948, cu modificările care i s-au adus până la 20 mai 1955, se remarcă transformarea acestuia în instrument al politicii de reprimare a persoanelor periculoase pentru regimul totalitar comunist. Pe baza acestei legi s-au instrumentat foarte multe procese politice. Este suficient să menționăm faptul că în Capitolul III există o secțiune specială (Secțiunea II) referitoare la pedepsele politice.

În continuare vom cita pe larg și vom comenta art. 1 al Codului Penal amintit:

"Legea penală are drept scop apărarea Republicii Populare Romîne și a ordinei sale de drept împotriva faptelor periculoase pentru societate, prin aplicarea măsurilor de apărare socială față de persoanele care săvîrșesc asemenea fapte.

Sînt periculoase pentru societate în înțelesul alineatului precedent, orice acțiuni sau omisiuni care aduc atingere structurii economice, sociale, sau politice, ori siguranței R.P.R., sau tulbură ordinea de drept statornicită de popor în frunte cu clasa muncitoare.

Faptele considerate ca periculoase pentru societate pot fi pedepsite și atunci cînd nu sînt anume prevăzute de lege ca infracțiuni, temeiul și limitele responsabilității determinîndu-se în acest caz potrivit dispozițiilor prescrise de lege pentru acțiunile asemănătoare".

O privire atentă se impune la analizarea alineatului 3 al articolului citat, introdus prin decretul 187/1949, decret care permite încălcarea gravă a principiului legalității. Extrapolarea prin analogie a pedepselor și asupra faptelor neprevăzute de lege reprezintă un exemplu al modului în care era înțeleasă legea de către o putere care o aplica după bunul ei plac.

La fel ca și în cazul constituțiilor, nici în Codul Penal din 1948 nu lipsesc specificările grotești, cum ar fi cea de la art. 48, alin. 5: „Intelectualii condamnați, afară de cei condamnați la muncă silnică și temniță grea, sînt întrebuințați la lucrări potrivit cu aptitudinile lor".

Nu este atât de frapant faptul că intelectualii sunt "întrebuințați", cât situația creată prin însăşi existența unui articol de Cod Penal, special pentru intelectuali. Dacă nici o atare situație nu face dovada existenței poliției politice, toate argumentările sunt de prisos căci, pentru ce altceva ar putea fi condamnați intelectualii decât pentru libertatea conştiinței garantată prin Constituție?

Cum se explică principiul egalității în fața legii atunci când cetățenii sunt împărțiți în non-intelectuali şi intelectuali?

Pentru a nu încheia pe un ton retoric, trebuie să amintim faptul că aici am prezentat o mică parte a legilor României comuniste. În timp, la fel ca şi activitatea Securității, de fapt, legile au fost cizelate şi aspectul de legalitate mai bine cosmetizat.

În concluzie, trebuie spus că Securitatea a fost parte integrantă a unui sistem delirant şi, după cum au fost elaborate legile fundamentale ale României în perioada 1948-1989, pare să fi fost chiar integratoare a sistemului, atât timp cât acesta nu putea exista fără ea şi toate legile îi lăsau breşe mai mult sau mai puțin explicite.

Mai mult decât atât, Securitatea nu ar fi putut exista dacă nu ar fi existat oamenii care să lucreze pentru ea, atât în sistemul legislativ cât şi în acțiunile operative propriu-zise. Securitatea a devenit, astfel, garantul legilor elaborate de sine, pentru sine, într-un cerc vicios al terorii exercitate în scopul păstrării puterii.

George ENACHE
Adrian Nicolae PETCU

Biserica Ortodoxă Română şi Securitatea *Note de lectură*

În introducerea la ediția română a cărții sale *Religie şi naționalism*[1], Olivier Gillet sublinia importanța deschiderii arhivelor Securității pentru istoria Bisericii Ortodoxe Române, după 1945, conştient fiind că numai documentele oficiale sunt insuficiente. Într-adevăr utilizarea numai a literaturii oficiale (legi, decrete, periodice ale Bisericii) nu oferă decât o imagine incompletă a acțiunii Bisericii şi a preoților ortodocşi în cei 50 de ani de comunism. Este bine cunoscut faptul cât de puțin reale sunt afirmațiile din aceste documente, care ascund cu consecvență conflictele cronice ale epocii. Spre exemplu unirea Bisericii Greco-Catolice din 1948 a avut cu totul alte conotații şi semnificații decât cele prezentate de propagandă. Distanța este uriaşă şi de aceea exercițiul hermeneutic trebuie să fie extrem de atent. Cartea lui Gillet conturează o imagine sumbră a Bisericii Ortodoxe Române, cea de colaboratoare fidelă a regimului comunist, asistând nici mai mult nici mai puțin la o comunizare a acesteia. El încearcă să demonstreze, dincolo de colaboraționismul individual al unor ierarhi, o slăbiciune structurală a Bisericii Ortodoxe, incapabilă de transformări şi de promovarea valorilor democratice.

Dosarele Securității aduc o perspectivă nouă asupra acestui aspect. Ele confirmă anumite aspecte afirmate de Gillet, pe altele însă

[1] O. Gillet, *Religion et nationalism: l'ideologie de l'Eglise ortodoxe roumaine sous le regne communiste*, ed. Universite de Bruxelles, 1997; vezi şi ed. în lb. română apărută la Ed. Compania, în 2001.

le contrazice. Într-o asemenea problemă delicată, în care există şi ingerinţe politice şi conflicte vechi interreligioase, credem că se poate trage o concluzie numai printr-o cercetare exhaustivă a documentelor privitoare la această chestiune. De asemenea, trebuie stabilite faptele şi adevărata lor dimensiune, pe baza unor serii convingătoare de documente, şi nu pe baza unei simple informaţii găsite într-un colţ de pagină.

Restrângându-ne strict la activitatea Securităţii asupra Bisericii Ortodoxe Române, remarcăm că s-au întreprins permanent, cu toate mijloacele posibile (agentură, filaj, tehnică operativă) presiuni asupra principalelor instituţii ale Bisericii. Nu le-am consultat, dar sunt menţionate clar în alte părţi: dosarele de obiectiv Patriarhia Română, Institutele Teologice din Bucureşti şi Sibiu, dosare de mănăstiri (Viforâta). Acestea există în mod cert şi firesc este ca toate instituţiile bisericeşti să fi constituit obiective de urmărire ale fostei Securităţii. Numeroase alte cazuri de urmărire al preoţilor apar în diferite dosare ce privesc diferite mişcări de rezistenţă armată, în dosarele referitoare la colectivizare, în cele privitoare la partidele politice. Aceste cazuri ar putea fi interpretate ca o urmărire care nu viza persoana preotului în calitatea lui de slujitor al altarului, ci de persoană publică implicat în viaţa socială, care nu angaja instituţia bisericească. Ori aceste dosare de obiectiv demonstrează limpede că instituţia în sine era considerată un pericol potenţial în orice clipă şi de aceea supravegherea trebuia să fie continuă[2]. Toţi înalţii ierarhi, începând cu Patriarhul, aveau dosare de urmărire, cu un material extrem de complex. Am avut ocazia să cercetăm un asemenea caz compus din 8 volume masive. Am constat că este imposibilă stabilirea unei concluzii definitive, fără parcurgerea întregului material. Pe parcursul lecturii am întâlnit nenumărate răsturnări spectaculoase de situaţii, când se putea contura imaginea unei colaborator obedient sau a unui duşman periculos al statului. Citarea fragmentară ar favoriza o poziţie sau alta. Efortul istoricului în

[2] Conform unei note informative din 15 aprilie 1960, iată ce spunea arhiereul, pensionat de comunişti, Pavel Şerpe (prorectorul Centrului de îndrumări misionare Curtea de Argeş) într-o discuţie cu informatorul: *„... conducerea ţării se dă urât la preoţi. Ei sunt arestaţi fără motive, şi anume sunt arestaţi cei mai buni predicatori, slujitori, cei mai morali oameni, pe motiv că sunt: chiaburi, mistici, «foşti legionari», că au camuflat aur, arme etc. şi câte alte asemenea motive (...)"* (A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 709, vol. II, f. 93).

acest caz a fost să stabilească exact dimensiunea reală a activității respectivului ierarh, valoarea ei pentru binele Bisericii Ortodoxe Române, gradul de periculozitate pe care îl prezenta în mod real pentru statul comunist şi în ochii Securității. A rezultat o imagine extrem de complexă care sfidează interpretările simpliste.

Studiile recente ale lui Cristian Troncotă, Constantin Aioanei, Vasile Cristian, bazate pe documente din fondul „D" al Arhivelor S.R.I., şi stenogramele Biroului Politic al C.C. al P.C.R. arată obiectivele urmărite de către partid față de B.O.R., obiective care trebuiau să fie atinse în lipsa unei colaborări ale ierarhilor Bisericii de către Securitate, prin măsuri de forță. Obiectivul partidului comunist a fost crearea unei Biserici obediente care să nu iasă din cuvântul său, ori acest lucru nu s-a întâmplat. Primii ani ai regimului comunist, când partidul era încă în căutare de colaboratori a trebuit şi el să facă compromisuri acceptând în funcțiile înalte bisericeşti persoane fără o atitudine comunistă clară. Mai ales că foarte mulți prelați ortodocşi erau de părere că instalarea sistemului comunist este temporară[3]. Aceştia au fost permanent bănuiți că s-ar putea îndepărta de politica partidului şi de aceea s-a căutat după aceea, în mod sistematic, să fie aduse în funcție de conducere persoane cât mai sigure. Cazul cel mai elocvent, menționat în documente, este cel al tentativei de înlocuire al Patriarhului Justinian, devenit incomod prin atitudinile sale, cu mitropolitul Justin al Moldovei, calificat de unii preoți ca politruc[4], iar acest plan putea constitui şi o diversiune pusă la cale de Securitate. Cel puțin pentru anii '50-'60, când vechii ierarhi mai sunt încă în funcție aceştia au fost permanent bănuiți, pe bună dreptate, de intenția de depărtare de comunişti.

---

[3] Vezi declarația din [1949-1950], dată de informatorul *„Salcâm"* despre părerea episcopului locotenent al Dunării de Jos: *„(...) Episcopul Antim Nica, ne propovăduieşte că regimu[l] de astăzi este trecător, credința va învinge, comuniştii sunt trădătorii țării, noi preoții să fim la datorie. Anglo-americanii ne vor salva de haosul comunist"* (*Ibidem*, dosar nr. 701, vol. II, f. 329, 346) sau, la predarea patrimoniului fostei episcopii de Huşi, desființată de puterea comunistă, la 28 februarie 1949, episcopul Grigorie Leu era de părere că: *„până după Paşti se vor produce schimbări în țară şi străinătate, care poate nu va mai fi nevoie de a preda inventarul"* (*Ibidem*, f. 171).

[4] A.M.J., fond penal, dosar nr. 113.668, vol. VI, f. 416-416v (Declarație a lui Sandu Tudor, aflat în puşcărie şi luată de un informator, din data de 3 iulie 1958).

În acest scop, încă din 1945 s-a făcut o atentă verificare a ierarhilor şi potenţialilor candidaţi la episcopie care ar fi putut conveni puterii comuniste, iar prin prezentarea unui referat de către autorităţile de stat în şedinţa sinodului permanent al B.O.R. din data de 26 mai 1946, s-a început trecerea la pensie a unor ierarhi pe motiv de boală sau datorită faptului că nu erau „corespunzători cerinţelor impuse de noul ritm al vremii”[5]. Există zvonuri colportate, mai ales de emigraţie, că unii ierarhi reticenţi (Grigore Leu[6] sau Irineu Mihălcescu[7]) ar fi fost asasinaţi de către organele de represiune. Deocamdată nu există un document cert în această privinţă, fiind o lacună care trebuie neapărat completată. Alţi ierarhi au fost menţinuţi în funcţie (Nicolae Bălan), dar nu este obligatoriu ca aceştia să fi semnat pactul cu diavolul. Din documentele studiate rezultă situaţii diverse, unii fiind pur şi simplu toleraţi, alţii într-adevăr apropiindu-se de partidul comunist, cu anumite rezerve, în cazul altora încercându-se compromiterea lor. Securitatea, în acea perioadă, a strâns toate informaţiile posibile care ar fi putut sluji compromiterii unor ierarhi. De aceea, aproape nu există dosar de ierarh care să nu conţină şi

---

[5] *Apud* N. Hurjui, *Episcopul Grigorie Leu. Omul şi fapta* (teză de doctorat susţinută la Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea Bucureşti), Bucureşti, 1999, p. 249.

[6] După aplicarea decretului din 4 august 1948 care privea laicizarea învăţământului românesc, reacţiile nu au întârziat să apară. Astfel, Grigorie Leu, episcopul de Huşi, a ţinut în judeţul Fălciu (astăzi jud. Vaslui) o şedinţă regională cu preoţii din patru judeţe şi le-au spus că, dacă în şcoli s-au suspendat orele de religie, acestea să fie predate de preoţi în biserică. Li s-a cerut preoţilor să meargă din casă în casă şi să ceară părinţilor copiilor de până la 18 ani să-şi lase copiii la biserică pentru a primi învăţătura bisericească (L. Grigorescu, *Politica de laicizare a slujitorilor Bisericii şi a credincioşilor*, în *Analele Sighet*, vol. VII, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 2000, p. 103); acelaşi episcop a înfruntat ordinele partidului de detronare a sa şi desfiinţare a scaunului de Huşi, pentru ca în cele din urmă să se resemneze cu inevitabila aplicare a voinţei comuniste, în speranţa unei căderi apropiate a sistemului (A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 701, vol. II, f. 171; *Magazin Istoric*, an XXVIII, nr. 7, iulie 1994); se pare că acest ierarh a fost otrăvit cu arsenic, murind astfel la 1 martie 1949, potrivit analizelor preliminare efectuate de medicul Valentina Leu la data de 2 martie 1949 (apud N. Hurjui, *op. cit*., p. 288-293).

[7] *Ibidem*, propus în şedinţa sinodului permanent al B.O.R. din 26 mai 1946, alături de P.S. Lucian Triteanul al Romanului şi P.S. Cosma Petrovici.

diverse note privitoare la atitudinea morală a acestora. Însă de cele mai multe ori nu era confirmată, deci, dacă şi Securitatea care urmărea cu obstinaţie această pistă a renunţat în cele din urmă, constituie o dovadă credem clară că în acel caz informaţia nu se confirma. O temă ca homosexualitatea preoţilor era o mină de aur pentru scopurile Securităţii pe care o utiliza într-un scop precis, de compromitere, fie pentru atragere la colaborare, fie pentru obligarea părăsirii funcţiei. Însă, în nici un caz nu se poate stabili dacă nu ai în faţă toate documentele dosarului, o cauzalitate între opţiunile morale ale preotului şi relaţia sa cu Statul şi Securitatea. O altă acuzaţie era aceea de a fi legionari toţi preoţii sau cei care se aflau în mediile teologice, care erau fie arestaţi, fie urmăriţi[8].

Se constată de asemenea o diferenţă în abordarea de către Securitate a cazurilor catolic şi ortodox, deoarece cele preconizate de către partid pentru cele două culte erau diferite; în cazul Bisericii Ortodoxe Române se dorea păstrarea acesteia în anumite limite, pe când în cazul catolicilor consideraţi periculoşi datorită relaţiei cu Papa şi în faţa refuzului de a se rupe de acesta, s-a trecut la acţiuni de reprimare totală.

Astfel, ierarhii ortodocşi sunt urmăriţi timp îndelungat, eventual pentru a se strânge materiale compromiţătoare privitoare la trecutul lor. Asupra lor se exercită o presiune constantă şi sistematică ca un fel de ham ale cărui hăţuri le ţinea Securitatea. În general se evitau răsturnările spectaculoase, toate măsurile de represiune desfăşurându-se în taină, prin acţiuni care de obicei nu ajungeau la urechile publicului. Totuşi în anumite cazuri, pe care le-am întâlnit, au existat ierarhi care erau urmăriţi special pentru a fi demascaţi, însă cunoscând aceste lucruri ei au evitat să-şi manifeste în mod deschis ostilitatea.

---

[8] *„Eşti legionar pentru că eşti teolog şi fiind teolog eşti anticomunist, iar a fi anticomunist înseamnă a fi legionar”*, astfel i se spunea profesorului Teodor M. Popescu, de la Facultatea de Teologie, în timpul anchetei, deşi nu era preot, şi mai ales că avusese o poziţie antilegionară clară în perioada interbelică şi după (Bibl. Sf. Sinod, ms. nr. 116, Ing. Vasile M. Popescu, *Teodor M. Popescu, patriot, teolog, istoric, profesor şi pedagog. Viaţa şi opera*, Bucureşti, 1984, f. 228; în continuare *Viaţa…* Autorul acestei lucrări este fratele profesorului şi a fost făcută din însemnările acestuia, după ce a ieşit din închisoare). În penitenciarul Aiud acesta avea să fie considerat tot legionar, deşi la proces nu i se găsise această vină (A.M.J., fond penal, dosar nr. 39.238, vol. I, f. 9v-10v; vol. III, f. 1-1v).

Mărturii orale, confirmate de cele scrise, arată că sistemul de informaţii în cadrul Bisericii Ortodoxe Române era atât de bine pus la punct, încât Securitatea afla în scurt timp orice conspiraţie. Faima neagră a Securităţii se pare că era cea mai eficientă metodă de descurajare.

În cazul ierarhilor catolici, principalul cap de acuzaţie a fost punerea în slujba intereselor imperialismului, al celui de trădare prin spionaj în favoarea Vaticanului[9], iar măsurile luate împotriva lor au fost integrate codului penal, având loc procese larg mediatizate.

De asemenea, în acelaşi dosar consultat de noi rezultă un element aparent paradoxal, acela că rezistenţa Bisericii Ortodoxe Române a fost adeseori mai radicală decât cea catolică, însă pedepsele au fost diferite, aceasta ţinând, credem noi, de sprijinul care se bucurau cele două Biserici. Biserica Catolică din România, care avea

[9] După denunţarea concordatului cu Vaticanul, de către statul român (17 iulie 1948), preluarea şcolilor catolice de către stat şi reducerea scaunelor episcopale de la 6 la 2 (18 septembrie 1948), Vaticanul a protestat faţă de atitudinea luată de conducerea R.P.R. în privinţa Bisericii romano-catolice. Ca atare în şedinţele secretariatului C.C. al P.M.R. (după 20 octombrie 1948) s-a luat în discuţie problema catolică, punându-se în vedere chiar ruperea relaţiilor diplomatice. Astfel, Ana Pauker propunea ca : *"să găsim elementele pentru a rupe relaţiile cu Papa pe baza unor infracţiuni de drept comun pe care popii catolici le săvârşesc - trafic de valută"* (L. Grigorescu, *op. cit.*, p. 105-109), precizându-se că agentura romano-catolică este folosită de cercurile imperialiste anglo-americane, iar ca măsuri, printre altele, s-au propus: *„crearea unei mişcări opoziţioniste în sânul Bisericii catolice; izolarea vârfurilor catolicismului duşmănos regimului nostru prin demascarea imoralităţii lor, a infracţiunilor de drept comun săvârşite şi a legăturilor trădătoare existente cu cercurile imperialiste străine care îi susţin moral şi material"* (*Ibidem*). În şedinţa secretariatului C.C. al P.M.R. din 20 octombrie 1948 s-a răspuns Vaticanului în termeni foarte duri, acuzându-l că este agentură a imperialismului anglo-american care doreşte să provoace statul şi poporul român (*Ibidem*); aceeaşi acuzaţie este surprinsă şi în corespondenţa dintre diplomatul francez Wladimir d'Ormesson, fost ambasador la Vatican şi cardinalul Eugene Tisserant, secretar al Congregaţiei Bisericii Orientale, întreţinută între 1946-1956 (S. Guinle-Lorinet, *Bisericile din România în anii cincizeci, văzute de Vatican*, în *Memoria*, *revista gândirii arestate*, nr. 34 (1/2001), p. 62-69); relevant este cazul lui Ioan Scheffler, episcop romano-catolic de Satu-Mare, care în 1952, împreună cu alţi preoţi, era acuzat de *„activitate de spionaj desfăşurată în favoarea Vaticanului"* (A.M.J., fond penal, dosar nr. 18.340, vol. III, f. 368-372).

în spatele ei un miliard de credincioşi din toată lumea şi o logistică impresionantă, era considerată periculoasă, pentru acţiuni mărunte dându-se pedepse grele. Biserica Ortodoxă Română, Biserică naţională izolată şi neluată în seamă de Occidentul catolic, nu avea acelaşi impact şi de aceea problemele se rezolvau la un nivel mai de compromis. Faptul că unii sunt martiri, iar alţii nu (ne referim la ierarhie, pentru că în cazul preoţilor simpli majoritatea zdrobitoare o formează preoţii ortodocşi), era programat de puterea exterioară (partidul), care a distribuit fiecăruia rolurile pe care le dorea. În cazul catolic trebuie menţionat că ierarhii din România au sperat foarte mult în sprijinul papei, de aceea, în primii trei ani, aceştia s-au manifestat foarte radical. Lipsa acestui ajutor i-a determinat şi pe ei să fie mult mai reţinuţi. După anii '50 atitudinea tuturor cultelor din România este practic aceeaşi faţă de statul comunist.

Obiectivul Securităţii era menţinerea B.O.R. în cadrele trasate de partid, în acest scop făcându-se o atentă supraveghere a acesteia, după cum s-a văzut. În momentul în care situaţia operativă depăşea acest cadru, erau luate măsuri de represiune. De asemenea se luau şi măsuri de represiune cu scop preventiv pentru a descuraja din faşă o eventuală acţiune ostilă. Aceasta consta în avertizări în Securitate, în urmăriri deschise, în lansarea de zvonuri că ar fi colaborator al Securităţii, pentru a-l îndepărta de anturaj (este foarte interesant că din dosare rezultă că sunt informatori cine nu te aşteptai, iar unora care le mersese vestea că au colaborat cu Securitatea când nu au fost de fapt informatori - şi aceasta fiind o politică a organelor de represiune, extrem de eficientă, iar multe din zvonurile vehiculate azi în presă, fiind ecouri târzii ale acţiunii acesteia).

Când situaţia se considera ieşită de sub control se acţiona în forţă, prin arestări şi condamnări masive exercitate asupra diverselor grupuri „dizidente". Decretul 410/1959 a însemnat o represiune generalizată asupra B.O.R. şi care avea drept scop o epurare a acesteia de toate elementele considerate duşmănoase. Se poate spune că 1959 reprezintă momentul adevărului în ceea ce priveşte raporturile reale Stat - Biserică. Dosarele de urmărire ne prezintă antecedentele acestui eveniment care datează de cel puţin 4 ani înainte. O urmărire sistematică au convins organele de Securitate că reprezentanţii B.O.R. eludau în mod sistematic directivele partidului, încercând să înfiinţeze centre de rezistenţă. Sinteza acestor fapte a fost înaintată ministrului

de interne Alexandru Drăghici, care a propus măsuri în consecință[10]. Materialele demonstrează că motivele acestei represiuni din 1959 nu se datorează evenimentelor din lagărul socialist, ci au un caracter intern prin depășirea periculoasă de către B.O.R. a limitelor impuse de Stat și Securitate.

În cele ce urmează dorim să inventariem câteva forme de rezistență ale B.O.R. cu care Securitatea s-a confruntat. Am încercat să le clasificăm pe niște trepte care dau seama de legislația de atunci, care făcea distincție netă între manifestările strict religioase și cele care ieșeau din spațiul acesta, rezultând mai multe forme, și care Securitatea le aborda în mod diferit, considerându-le cu grade diferite de periculozitate. De aceea, unele din cele mai radicale au avut viață scurtă, Securitatea concentrându-și toate eforturile în direcția distrugerii lor. Altele, la un nivel bazic mai greu de controlat, s-au păstrat până în 1989. Acestea sunt:

- Spiritualitatea ca formă de rezistență;
- Susținerea mișcării de rezistență armată anticomunistă;
- Încercări de colaborare a B.O.R. cu diferite culte;
- Aspecte din rezistența ierarhilor ortodocși.

---

[10] C. Aioanei, F. Moraru, *Biserica Ortodoxă Română în luptă cu „diavolul roșu”*, în *Altarul Banatului*, 2001, nr. 1-3, p. 89-99; Cr. Vasile, *Autoritățile comuniste și problema mănăstirilor ortodoxe în anii '50*, în *Analele Sighet. Anii 1954-1960. Fluxurile și refluxurile stalinismului*, vol. VIII, București, Fundația Academică Civică, 2000, p. 179-189; este vorba de un referat din 6 octombrie 1958, semnat de Al. Drăghici, în care se vorbește de *„tolerarea pe mai departe a numărului mare de elemente legionare și reacționare în mănăstiri, cât și menținerea numărului mare de mănăstiri unde numărul de călugări se înmulțește încontinuu cu elemente îndoctrinate cu idei contrarevoluționare, [și care] prezintă un pericol social”* și, în consecință, propunea ca: *„elementele legionare și elementele care au avut funcțiuni în aparatul de stat burghezo-moșieresc”*, care sunt călugări în mănăstiri, episcopii, mitropolii și patriarhie, să fie scoși din monahism, să li se interzică portul hainei călugărești și să nu li se mai permită întoarcerea la mănăstiri; desființarea seminariilor monahale și interzicerea de către călugări și călugărițe a frecventării cursurilor la Institutul Teologic; pe viitor, intrarea în monahism să se facă numai cu avizul împuterniciților regionali pentru culte; interzicerea cu desăvârșire ca pe viitor, să se înființeze mănăstiri sau schituri; numărul de mănăstiri fiind prea mare, să fie redus la jumătate; interzicerea elementelor tinere în mănăstiri, fixându-se limita de vârstă de la 50 de ani în sus (*Ibidem*).

Spiritualitatea ca formă de rezistență

Una din problemele esențiale ale ideologiei comuniste era religia. Un marxist moderat, precum Georg Lukács afirma distanța uriașă dintre lumea religiei şi lumea construită pe baze filosofico-ştiințifice: ”Filosofia şi religia merg pe căi principial opuse în constituirea ontologiei”; ”Astfel, religia conturează o imagine a lumii în cadrul căreia «dorințele nesatisfăcute în viața cotidiană, care transced existența cotidiană a oamenilor, dobândesc perspectiva împlinirii într-o altă lume, instituită cu pretenții ontologice». Dimpotrivă, ontologia filosofico-ştiințifică «Cercetează realitatea obiectivă pentru a descoperi spațiul de mişcare real al practicii reale (de la muncă la etică)»”[11]. Doctrina comunistă, construită pe fundamentele ştiinței (de aici numele de socialism ştiințific) se proclamă ca adevărata cunoaştere, singura care instituie o lume reală din punct de vedere ontologic, restul lumilor fiind autoiluzii sau minciuni acreditate cu bună ştiință de o autoritate malefică, similară demiurgului cel rău, pe care revoluția comunistă are dreptul să o exorcizeze, arzându-se tot ce este fals şi ambiguu. Tot Lukács consideră că orice demers ontologic îşi are originea în acele grupuri sociale a căror sarcină specială este să ofere societății din care fac parte o interpretare a lumii. Oferind viziuni radical diferite, în mod normal statul comunist şi biserica se exclud[12].

Din această perspectivă pe tot parcursul perioadei comuniste între statul comunist şi B.O.R. a existat un antagonism perpetuu, prin simplu fapt al afirmării a două viziuni radicale despre lume[13]. B.O.R.

---

[11] *Apud* S. Antohi, *Utopica. Studii asupra imaginarului social*, Bucureşti, 1991, p. 165.

[12] *Ibidem*.

[13] De remarcat este directiva referitoare la problema religioasă din „Directivele de bază ale N.K.V.D.”, din 2 iunie 1947, pentru țările din orbita sovietică. Astfel directiva nr. 34 spunea: *„Trebuie acordată o atenție deosebită bisericilor. Activitatea cultural-educativă trebuie astfel dirijată ca să rezulte o antipatie generală împotriva acestora. E necesar să fie puse sub observație tipografiile bisericeşti, arhivele, conținutul predicilor, cântecelor, al educației religioase, dar şi cel al ceremoniilor de înmormântare”* (în *Memoria*, *revista gândirii arestate*, nr. 8, p. 80); după cum se observă nu se vorbeşte de desființarea Bisericii, ci de folosirea ei în scopurile urmărite de sistemul comunist şi aceasta după experiența sovietică (desființarea Bisericii ruse şi reînființarea ei în 1943).

şi-a originat discursul în mod consecvent în revelaţia hristică şi nu pe materialismul comunist, întâlnirea dintre cele două instituţii venind pe tărâmul concret al binelui poporului. Patriarhul Justinian a afirmat permanent că credinţa în Dumnezeu este necesară, dându-i omului acea putere de a merge mai departe. Biserica nu aprobă ideologia marxistă, dar dacă punerea ei în aplicare poate aduce rezultate benefice oamenilor, atunci Biserica tolerează coexistenţa[14].

Statul comunist a dorit o colaborare cu B.O.R., dar o colaborare absolut specială, în sensul că nu se dorea decât păstrarea unei efigii, a unei mumii, prin care să păcălească pe cei care aveau încredere în Biserică. Lupta principală, de bază a preoţilor şi ierarhilor ortodocşi a fost tocmai păstrarea sâmburelui viu al credinţei. Documentele Securităţii arată că şi simpla rugăciune, slujba duminicală, erau văzute ca forme de subversiune a puterii comuniste. Deşi prin Constituţie libertatea credinţei era garantată, „cei prea religioşi" erau atenţi supravegheaţi. Prima formă de rezistenţă, cea de zi cu zi, a constat într-o exercitare corectă a slujbei religioase şi oferirea unui cuvânt de învăţătură adecvat credincioşilor. Cei care nu luau în seamă adăugirile formale, neesenţiale despre „binele adus de comunism", puteau recepta mesajul lui Hristos care îi îndepărta cel puţin în conştiinţă de ideologia comunistă. Ori statul comunist avea nevoie de un control total şi asupra sufletelor oamenilor. De aceea, foarte mulţi preoţi, care nu au făcut altceva decât să se exercite conştiincios misiunea preoţească au fost arestaţi, suferind ani grei de închisoare.

Exemplul cel mai revelant în acest sens este „Rugul Aprins al Maicii Domnului". Ceea ce au făcut Daniil Sandu Tudor, Benedict Ghiuş, şi alţii, nu era altceva decât o aplicare a învăţăturii mistice a rugăciunii inimii. Această activitate nu avea în mod manifest nici o conotaţie politică, însă Securitatea a interpretat această activitate ca o uneltire împotriva statului comunist. Extrem de relevante sunt următoarele afirmaţii pe care unul din arestaţii în cazul Rugul Aprins este obligat să le facă: Rugăciunea inimii "reprezenta forma cea mai exagerată a Ortodoxiei, fiind potrivnică şi dăunătoare actualului regim, prin aceea că cei ce ajungeau să practice această rugăciune în mod corect, trebuia ca tot timpul în afara orelor de somn să repete în

[14] Justinian, patriarhul României, *Apostolat social. Pilde şi îndemnuri pentru cler*, Bucureşti, vol. I, 1948, p. 18; vol. IV, 1952, p. 56; vol. VII, 1962, p. 77; vol. X, 1971, p. 82-84.

gând această rugăciune. Acest lucru ducea la ruperea noastră de regim şi chiar de orice activitate în special de cea politică, pentru ca pentru început să avem la dispoziție cât mai mult timp liber. În afară de aceasta treptat, treptat deveneam nişte fanatici într-ale credinței, fiind neapărat siliți să ne retragem la mănăstire. Sandu Tudor ne-a cerut să şi propovăduim această rugăciune a inimii în rândul celorlalți studenți, lucru pe care eu l-am şi făcut, cum ar fi de exemplu cu Rodica Săulescu şi alții de ale căror nume nu-mi mai reamintesc momentan… Aceasta este activitatea duşmănoasă desfăşurată de mine şi celelalte elemente împotriva actualului regim în perioada anilor 1955-1956"[15]. Această formă de rezistență fie s-a realizat la modul individual, aproape instinctiv, al preoților care intuiau că totul ar fi fost pierdut fără o asemenea activitate, fie a căpătat un caracter organizat, sistematic, de organizare de centre de excelență spirituală cu rolul de a aglutina în jurul lor pe cei care nu credeau în ideologia comunistă. Pentru început Sandu Tudor dorea ca la Schitul Crasna de Gorj să strângă mai mulți intelectuali aplecați spre monahism, cu binecuvântarea mitropolitului Firmilian al Olteniei[16]. Inițiativa eşuând, s-a continuat cu mişcarea „Rugului Aprins"[17] cu o largă cuprindere în

[15] A.M.J., fond penal, dosar nr. 113668, vol. II, f. 217.

[16] *Ibidem*, vol. I, f. 101-106, *Proces Verbal de interogatoriu* din 12 martie 1958, luat lui Alexandru Făgeţeanu; vezi şi declarația din 1 iulie 1958 despre Sandu Tudor, dată de un informator în puşcărie (*Ibidem*, vol. VI, f. 423-426).

[17] Roman Braga în *Procesul Verbal de interogatoriu* din 27.07.1958, declară: *"Activitatea dusă de mine în perioada 1953-1958 este într-adevăr ostilă regimului actual, însă nu i-am dat o formă legionară, ci spirituală, adică antimaterialistă, urmărind prin ea în schimb acelaşi scop, adică îndepărtarea a cât mai multe elemente şi în special din rândul tineretului studios, de regimul actual şi gruparea lor în mănăstiri.*

Această activitate spirituală am dus-o cu scopul intenționat duşmănos la adresa regimului actual, activitate care a constat în următoarele:

Am păstrat în biblioteca mea cărți cu conținut duşmănos regimului actual cum ar fi de exemplu Destinul omenirii *de autorul P. P. Negulescu şi altele, pe care am neglijat intenționat să le îndepărtez, deoarece după concepția mea anticomunistă, le-am considerate de «valoare».*

Am scris note, rezumat şi comentarii antimaterialiste cu privire la ideologia marxistă şi alte teme…

În perioada 1953-1958 în mod consecutiv şi cu scop duşmănos regimului democrat, am făcut educație anticomunistă în rândul tineretului şi în special a celui studios, deoarece speram ca astfel reuşind să-i rup de regim şi de

orizontul monahal românesc (a implicat călugări de la Antim, Rarău, Plumbuita, Căldăruşani, Sihăstria, Putna), experienţa de la Vladimireşti, mănăstiri precum Viforâta, Tismana, Polovragi[18]. Rapoartele Securităţii arată că la mănăstiri era un aflux enorm de credincioşi[19], fapt de natură să neliniştească autorităţile comuniste şi care a fost un motiv pentru declanşarea unei represiuni ample prin aplicarea decretului 410/1959. Raportul înaintat de Alexandru

---

concepţiile sale şi apropiindu-i de mănăstire, aceştia nu vor mai contribui cu nimic la menţinerea şi consolidarea acestui regim, fapt ce putea să uşureze prăbuşirea sa (...); am participat la meditaţiile ţinute în anul 1957, vara, de către starețul schitului Sandu Tudor, de la mănăstirea Rarău (Roman Braga şi Sandu Tudor au făcut educaţie antimaterialistă studenţilor Gheorghe Văsâi, Rădulescu Nicolae şi Şerban Mironescu - n.n.)" (A.M.J., fond penal, dosar nr. 113.668, vol. I, f. 278); Roman Braga fusese condamnat în 1949 conform sentinţei 210 la 5 ani temniţă grea şi trei ani degradare civică (*Ibidem*, f. 261) pentru acuzaţia că ar fi făcut parte dintr-un cuib legionar din cadrul Facultăţii de Teologie din Bucureşti. Din sentinţă rezultă că s-a înscris în Mişcarea Legionară în 1946, iar activitatea sa *„subversivă"* a constat în strângerea de ajutoare pentru legionarii închişi şi diferite acţiuni de protest la adresa acţiunilor comuniste (redactarea de manifeste contra sărbătoririi zilei de 1 mai în sâmbăta Paştelui). A fost eliberat din închisoare în 1953 şi rearestat pentru activitatea în „Rugul Aprins"; despre iniţiativa edificării mai multor centre de rezistenţă spirituală, de ordin monahal, de către Sandu Tudor vezi în procesele verbale de interogatoriu din 30 iunie şi 19 iulie 1958 luate lui Roman Braga (*Ibidem*, f. 286-287v; 295-296v).

[18] În ceea ce priveşte mănăstirile, în toate documentele studiate se relevă preocuparea Securităţii de a controla activitatea acestora, fiind considerate unele din cele mai puternice centre de rezistenţă anticomuniste, prin prestigiul lor spiritual şi prin ajutorul care-l ofereau luptătorilor din munţi. În adresa Direcţiei a III-a, informaţii interne, către Direcţia a VIII-a, anchete penale, din data de 23 iunie 1958, se cere să se scoată de la anchetaţi activitatea contrarevoluţionară de la mănăstirile Cernica, Viforâta şi Tismana şi rolurile jucate de Athanasie Glatcovschi, starețul mănăstirii Cernica, de vicarul patriarhal Antim Nica şi de Bartolomeu Anania (*Ibidem*, vol. VIII, f. 191). Cazul Rugul Aprins şi alte anchete ale Securităţii a convins puterea comunistă să ia măsuri dure împotriva mănăstirilor, concretizate prin decretul 410 din 1959.

[19] Vezi nota informativă din 27 octombrie 1951 unde se vorbeşte despre numărul imens de credincioşi veniţi pentru a se închina la moaştele Sf. Dimitrie Basarabov, în zilele de 26-27 octombrie, la catedrala patriarhală (A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 701, vol. III, f. 21).

Drăghici, publicat de către Constantin Aioanei, este confirmat în dosarele de urmărire întocmite de către Securitate. Din ele rezultă că această rezistență, inițiată și înfăptuită în mare parte de preoții și călugării simpli, era cunoscută și chiar sprijinită de înalții ierarhi ai Bisericii printre care citățm pe patriarhul Justinian, mitropolitul Firmilian al Olteniei, pe Antim Nica sau de apropiați ai acestora ca Bartolomeu Anania[20]. Un caz ce poate fi citat este cel al cursurilor de îndrumare spirituală, care de fapt aveau drept scop o educație în spirit marxist a preoților. Patriarhul Justinian a dat dispoziții ca să se insiste mai puțin pe partea teoretică, în bună parte marxistă, și se facă mai multe slujbe care nu puteau fi afectate de ideologie.

Prin urmare orice manifestare religioasă corectă era descurajată de organele represive ale statului, Biserica trebuia să lupte zi de zi pentru a-și realiza atribuțiile minime, nemaipunând la socoteală aspectele mai delicate, cu tentă politică clară, pe care statul comunist nici nu concepea să le scape de sub control. Acest nivel bazic de rezistență trebuie apreciat la adevărata lui valoare și menționat fiecare preot care a încercat să-și facă datoria, ei fiind eroii mărunți ce au întreprins o rezistență tenace și cea mai eficientă în ultimă instanță. De la acest nivel se pot analiza formele mai explicite de rezistență anticomunistă.

Susținerea mișcării de rezistență armată anticomunistă

Un alt nivel al rezistenței preoților ortodocși a constat în organizarea lor în grupuri de ajutor reciproc care aveau drept scop sprijinirea morală și materială a membrilor lor. Se viza îndeosebi ajutorul celor aflați în închisoare, iar aceste grupuri au funcționat la diferite nivele. Un astfel de caz este cel preoților arădeni Ilarion Felea, Ageu Ion, Teodor Damian și alții, care sprijiniți de episcopul Andrei Magieru, organizau întruniri în care discutau viitorul Bisericii și

[20] Vezi adresa Direcției a III-a din M.A.I. către Direcția regională M.A.I. Ploiești din data de 18 martie 1958, prin care se cereau informații despre legăturile lui Antim Nica, episcop vicar patriarhal, Bartolomeu Anania bibliotecar al Patriarhiei și *„alte elemente legionare din cadrul Patriarhiei”* (se menționează și numele lui Nicolae Popoviciu, fost episcop de Oradea, pensionat în 1950 la mănăstirea Cheia) cu monahii arestați la mănăstirea Viforâta (A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 701, vol. I, f. 175-176), relații care ni se confirmă și din alte note informative din această perioadă.

încercau să ajute familia lui Ageu Ion aflată în închisoare[21]. La un nivel mai înalt patriarhul Justinian a încercat „recuperarea" şi ajutorarea preoţilor rămaşi ieşiţi din închisoare[22]. Alţi preoţi s-au apropiat de grupurile de rezistenţă armată. Celebre cazuri sunt cele al lui Gherasim Iscu, starețul mănăstirii Tismana, care a colaborat cu gruparea generalului Ioan Carlaonț[23]; călugării Teodosie Filimon, Evghenie Hulea şi preotul Ştefan Marcu, ultimul fiind şi duhovnicul fraţilor Paragină[24], care au condus rezistența din munții Vrancei; starețul Paulian de la Putna care a cutezat să o ajute pe soția luptătorului anticomunist Constantin Cenuşă, ieromonahul Filaret Gămălău de la schitul Rarău care a susținut sistemul de legături şi aprovizionare al organizației „Gărzile lui Decebal"; părintele Nicolae

---

[21] A.M.J., fond penal, dosar nr. 38.408, vol. III, f. 147-168 (Sentința nr. 347 din 14 martie 1959, dată de Tribunalul Militar Regiunea a 3-a, Cluj).

[22] Într-o notă informativă din 30 iunie 1961 vorbindu-se de numărul mare al călugărilor de la Antim (se hotărâse transformarea mănăstirii în parohie) se aminteşte şi de un călugăr, eliberat din închisoare: *"(...) a mai făcut acolo (patriarhul - n.n.) şi un diacon, om de treabă, dar indezirabil - pe unul Mărăcine. Acesta fusese osândit la mulţi ani de puşcărie, apoi a studiat teologia şi patriarhul l-a găsit bun să-l facă diacon în Bucureşti şi încă voia să-l pună la catedrală. Toţi au fost surprinşi că pe un om atât de vulnerabil îl ia patriarhul în braţe cu aşa elan. Ba vroia să-l facă şi bibliotecar şi secretar la «palat», în locul lui [Bartolomeu] Anania şi a lui [Andrei] Scrima"* (A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 701, vol. I, f. 274-277).

[23] În octombrie-noiembrie 1947 îi cunoaşte pe Radu Ciuceanu şi Vlad Drăgoescu, intrând astfel în legătură cu Mişcarea Naţională de Rezistenţă care activa în Oltenia. Rolul starețului de la Tismana, după întâlnirea cu Nelu Pârvulescu (iunie 1948), era de a găzdui şi de a asigura hrană tuturor celor care se prezentau la mănăstire cu parola „R 325". Punctul de sprijin de la Tismana trebuia să asigure, pentru cei din rezistenţă, şi instalarea unui post de radio emisie-recepţie care să facă legătura cu anglo-americanii, însă nu s-a mai realizat (A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 4, vol. IV, f. 20-22, 164).

[24] Ion Paragină, în memoriile sale, *Frânturi din viaţa unui partizan* (aceste memorii se află la redacţia revistei *SCARA* din Bucureşti şi le-am consultat prin bunăvoinţa d-lui I. Corduneanu), la f. 15, spune: *„Tot în vara aceea* (1948 - n.n.)*, am stabilit două puncte, prin care puteam fi aprovizionaţi cu alimente: schitul Muşunoaiele şi schitul Brazi, respectiv prin starețul Evghenie Hulea şi starețul Teodosie Filimon"*; vezi şi A.C.N.S.A.S., fond penal, dosar nr. 17, vol. VII, f. 127-133; 242-248*;* M. Timaru, *Lupta de rezistenţă anticomunistă în munţii Vrancei*, în *Analele Sighet*, vol. II, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1995, p. 330-333.

Donescu din Şuici, ucis de securişti pentru că botezase copilul, născut în pădure, al familiei de luptători Silişteanu din munţii Făgăraşului; ieromonahul Iosaft de la schitul Pahomie care a susţinut grupurile de luptători de zona Arnota, fapt care a primejduit chiar fiinţa aşezământului monahal amintit[25]; sau colonelul Gheorghe Arsenescu care a primit binecuvântarea în mănăstirea Cetăţuia, din zona Câmpulung-Muscel, iar stareţul Pimen Bărbieru l-a spijinit moral şi material[26]. Alţi preoţi şi călugări au sprijinit activ cu alimente şi adăpost membrii acestor mişcări. De altfel mănăstirile erau locul de refugiu preferat al tuturor celor urmăriţi de Securitate. Dacă erau prinşi, călugării erau aspru pedepsiţi. Aşa s-a întâmplat la mănăstirea Polovragi unde era ascuns colonelul Iulian Popescu, comandant la Odessa, în anii războiului. Fiind descoperit, toţi călugării din mănăstire au fost arestaţi[27].

Încercări ale B.O.R. de colaborare cu diferitele culte

Contrar opiniei încetăţenite că Biserica Ortodoxă Română s-a izolat de celelalte culte şi a colaborat cu statul comunist pentru eliminarea altor culte, dosarele Securităţii păstrează în paginile lor mărturii despre anumite încercări de creare a unei mişcări comune a cultelor creştine îndreptată împotriva statului comunist. Am identificat deocamdată trei asemenea proiecte:

1. colaborarea dintre anumiţi ierarhi ortodocşi cu "Mişcarea Ecumenică Internaţională" şi „Biserica Protestantă Norvegiană";

2. proiectul propus de Visarion Puiu şi de legionarii rezidenţi la Vatican;

3. proiectul Benedict Ghiuş de colaborare al ortodocşilor cu catolicii.

Un document referitor la vicarul patriarhal Antim Nica arată următoarele: pastorul Richard Wurmbrand, şef al Misiunii Bisericii Norvegiene „Magne Solheim" a înfiinţat şi organizat în anul 1947 mai multe reuniuni interconfesionale care aveau loc la Braşov. La aceste

[25] C. Voicescu, *Oameni ai bisericii în rezistenţa anticomunistă din munţii şi codrii României*, în *Analele Sighet*, vol. II, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1995, p. 279-294.

[26] C. Aioanei, Cr. Troncotă, *Contra „armatei negre a călugărilor şi călugăriţelor"*, în *Magazin Istoric*, an XXX, 1(346), 1996, p. 3.

[27] Proces verbal de interogatoriu din 21 iunie 1958, luat lui Alexandru Făgeţeanu (A.M.J., fond penal, dosar nr. 113.668, vol. I, f. 115-116v).

reuniuni participau şi preoţii Gâldău Florian (ulterior plecat în Anglia unde a ţinut conferinţe la Radio Londra), Gagiu Ion, Drăgulescu Toma şi episcopul Antim Nica (aflat în 1947 în fruntea eparhiei Dunării de Jos, în calitate de locotenent). Durata acestor întruniri era de două săptămâni zi la zi consecutiv şi au avut loc două asemenea serii[28]. Mai lămuritoare sunt notele făcute de ofiţeri de Securitate în „planul de acţiune informativă Antim Nica": „ceea ce este mai important din activitatea lui, după 23 august, este faptul că s-a stabilit informativ că Antim Nica a făcut parte din grupul de clerici ortodocşi români care erau în legătură cu organizaţia religioasă «Mişcarea ecumenică internaţională» demascată ca oficină de spionaj a serviciului secret american. Antim Nica era unul dintre conducătorii clericilor români care era în legătură cu această mişcare.

De asemenea, s-a mai stabilit că Antim Nica era în foarte bune relaţii cu Magne Solheim, pastor evanghelic luteran norvegian, care iniţiase şi la noi în ţară, după 23 august, o organizaţie de ajutorare a clericilor de toate confesiunile. Astfel Antim Nica în 1947 a mijlocit un mare ajutor ce s-a dat clericilor ortodocşi de către această organizaţie a lui Solheim. Şi această organizaţie a fost demascată ca oficină de spionaj a anglo-americanilor. Importantă este participarea lui Antim Nica în fruntea clericilor ortodocşi ce erau în legătură cu Mişcarea ecumenică internaţională precum şi faptul că nu întâmplător era în bune relaţii cu Solheim, demascat ca agent al spionajului american"[29].

Securitatea se arăta foarte interesată de activitatea mişcării ecumenice internaţionale şi de activitatea misiunii norvegiene, încercând blocarea colaborării Bisericii Ortodoxe Române cu aceste instituţii considerate agenturi imperialiste. De altfel, Biserica Ortodoxă Română a fost obligată să părăsească mişcarea ecumenică internaţională în anul 1948. Deoarece Securitatea considera colaborarea Bisericii Ortodoxe Române cu respectiva instituţie o cale de evaziune, care împiedica controlul strict al statului comunist asupra instituţiei eclesiastice în discuţie[30]. La fel colaborarea cu alte culte

[28] A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 701, vol. I, f. 212.
[29] *Ibidem*, f. 73.
[30] B.O.R. a reintrat în cadrul Consiliului Mondial al Bisericilor în 1961 la conferinţa de la New Delhi (detalii despre deschiderea B.O.R. faţă de acest organism internaţional în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXX (1962), nr. 11-12, p. 1072-1100; 1110-1150). Cu aceeaşi ocazie au intrat şi alte Biserici

cum este cazul Bisericii norvegiene a fost şi el interzis, Biserica fiind izolată, evenimentele din toamna lui 1948 când Biserica Ortodoxă Română a „acceptat" să participe la desfiinţarea Bisericii Unite cu Roma, rupând în mare parte punţile cu alte culte religioase. Acest eveniment al colaborării dintre ierarhii ortodocşi şi slujitorii cultelor protestante arată, cu tot caracterul ei limitat, disponibilitatea ortodocşilor, cel puţin în perioada de început a comunismului, la păstrarea vechilor relaţii de prietenie cu celelalte culte religioase. Repetăm, acest lucru îngrijora foarte mult puterea comunistă care era conştientă de pericolul unei unităţi a cultelor religioase împotriva ei.

Un caz mult mai interesant este cel al mitropolitului Visarion Puiu. După cum se ştie, acesta a fost şeful Misiunii Ortodoxe Române în Transnistria, cu rangul de mitropolit de Odessa, în perioada 1 decembrie 1942 - 1 decembrie 1943[31]. Şansa lui a fost că în august 1944 a fost trimis cu o delegaţie în Croaţia de către Patriarhie, pentru înscăunarea unui ierarh[32]. Evenimentele de după 23 august i-au făcut imposibilă întoarcerea în ţară. Acest lucru l-a salvat de condamnarea la moarte, de către Tribunalul Poporului din Bucureşti prin sentinţa nr. 11 din 21 februarie 1946, pentru activitatea sa desfăşurată în

---

Ortodoxe din spaţiul comunist în frunte cu Biserica Ortodoxă Rusă. Acest fapt marca o schimbare de optică a politicii externe sovietice care s-a folosit de organisme internaţionale precum O.N.U., U.N.I.C.E.F. sau acest Consiliu cu un dublu scop: cel de a găsi terţe locuri de dialog cu puterile occidentale pentru a aplana conflictele dintre cele două blocuri politico-militare şi de a convinge ţările lumii a treia şi pe pacifiştii din ţările capitaliste de dorinţa de pace a U.R.S.S.. Motivul oficial pentru care B.O.R. s-a înscris în acest Consiliu erau: crearea unei atmosfere favorabile sistemului socialist, antrenarea şi altor Biserici în lupta pentru pace, pentru lichidarea robiei colonialiste şi nu în ultimul rând făcea cunoscută B.O.R. (supra n. 27, *Ibidem*, f. 110). În acelaşi timp această apropiere a însemnat o gură de oxigen pentru B.O.R. care a folosit-o ca o cale de împiedicare a abuzurilor puterii comuniste. Tot Justinian recomanda ca la întrunirile religioase internaţionale să se discute subiecte strict religioase, fără să se abordeze nici o problemă politică, deoarece dacă s-ar face politică la o întrunire religioasă, era contrar dogmelor religioase (*Ibidem*, f. 112).

[31] A.M.J., fond penal, dosar nr. 24.541, vol. XII, f. 265-266.

[32] *Ibidem*, vol. VIII, f. 213; Securitatea a interpretat plecarea lui Visarion Puiu ca o fugă pentru a se pune în *„slujba hitlerismului"* (vezi *Ibidem*, vol. XII, f. 266).

Transnistria, considerată ca o contribuție la dezastrul țării, infracțiune prevăzută de art. 2, lit. j şi pedepsită de art. 3 din legea 312 din 1945[33].

După mai multe peregrinări, el se stabileşte la Lonato, lângă Brescia (Italia). De aici el trimite un memoriu organelor de stat, datat 30 ianuarie 1947, prin care justifica toate activitățile sale şi respingea punct cu punct acuzațiile ce i se aduceau[34]. El se declara gata să se întoarcă în țară pentru a participa la judecarea recursului. Acesta a fost judecat în lipsă, deoarece Visarion Puiu nu s-a mai întors în țară, iar pe 7 aprilie 1948 recursul a fost respins[35]. Activitatea mitropolitului exilat a fost permanent supravegheată de către Securitate, deoarece se considera că desfăşura în Italia o activitate ostilă statului comunist. Din documentele Securității rezultă că Visarion Puiu a fost implicat într-un proiect care relua o idee mai veche de secolul XIX şi reiterată şi în perioada interbelică, cea a trecerii întregului popor român la catolicism. Această idee pornea de la premisa latinității funciare a poporului român, care în consecință nu poate fi decât de religie catolică, spre deosebire de ortodoxie, care ar fi apanajul slavilor.

În volumul XII al dosarului penal nr. 24.541, la fila 229 există un raport al Inspectoratului Regional de Siguranță Cluj, datând din 12 noiembrie 1947 în care se citează revista italiană „U.N.I.T.A.", în care se spunea că Visarion Puiu „care după ce s-a catolicizat în cursul lunei decembrie 1947, urmează a fi sfințit drept cardinal al Vaticanului. Este primul cardinal de origine română pe care catolicismul îl va utiliza în proiectele de catolicizare a întregii Românii.

Această temă s-a discutat în fond de către fostul vicepreşedinte al guvernului antonescian Mihail Antonescu şi papa Pius, cu prilejul vizitei făcute de Antoneşti în Italia în cursul anului 1943. Pamfil Şeicaru a fost câştigat pe acel timp şi el pentru acest plan, dar n-a fost pus în aplicare, deoarece s-a socotit atunci necesar pregătirii opiniei publice printr-o intensă propagandă în acest sens.

Teza susținătorilor catolicizării noastre integrale era: numai renunțând definitiv la ortodoxie vom putea nădăjdui să ieşim din orbita de înrâurire spirituală şi politică a Moscovei. Catolicismul ne va fi prieten efectiv în fața opiniei publice mondiale şi va sălta câteva veacuri într-un răstimp scurt spiritualitatea românească.

---

[33] *Ibidem*, vol. VIII, f. 147.
[34] *Ibidem*, vol. XII, f, 205-212.
[35] *Ibidem*, f. 235-236.

După cum suntem informaţi Puiu Visarion nu este singur la Vatican, ci mai are pe lângă el pe Alexandru Gregorian, fostul director al ziarului «Sfarmă Piatră», apoi Vintilă Horia, poet, scriitor şi fostul director al revistei «Meşterul Manole», care a fost ataşat de presă la consulatul român din Viena şi care astăzi este bibliotecar la Vatican.

Toţi aceştia întreţin o activă de propagandă împotriva actualului regim din România, precum şi pentru catolicizarea poporului român, publicând prin presa catolică din Italia diferite articole care au atingere cu aceste chestiuni". Din alte documente rezultă că exista un curent de opinie care promova această idee alături de cei menţionaţi în citatul de mai sus, mai ales că în timpul războiului apăruse şi o dispută catolico-ortodoxă, care a fost aplanată, se pare, în favoarea părţii catolice şi din interese politice. Mai exact este vorba de publicarea unui articol anonim, provocator, la adresa profesorului Teodor M. Popescu de la Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea Bucureşti, în revista Unirea de la Blaj. Disputa a fost aplanată politic şi în favoarea părţii catolice, deoarece articolul de răspuns, denumit *Papolatria*, al profesorului ortodox, a fost interzis de la publicare de cenzura politică, în anul 1942, pentru ca relaţiile diplomatice cu Italia lui Mussolini şi Vatican să nu fie afectate[36]. Pe de altă parte, ziarul *Curentul*, al cărui director era Pamfil Şeicaru, publică începând cu anul 1943 mai multe articole referitoare la trecutul Bisericii greco-catolice din Transilvania, prezentări detaliate cu privire la lăcaşurile catolice, mai ales cele din Italia, afectate de război, sau pastorale rostite de prelaţi romano-catolici.

Revenind la persoanele amintite în documentul citat, îi precizăm şi pe Horia Cosmovici şi Danciu Agenor, legionari, care s-au convertit la catolicism şi au încercat să răspândească ideea unei catolicizări generale a românilor. După cum se vede, toţi cei menţionaţi de partea catolică au antecedente legionare clare. Putem explica această atitudine a lor prin dimensiunea religioasă pe care o impusese Legiunea „Arhanghelului Mihail", membrii ei considerând religia o valoare fundamentală a spiritului uman. Nemulţumiţi de anumite acţiuni de după război ale B.O.R., ei au văzut în catolicism soluţia salvatoare. De altfel Danciu Agenor se referea în felul următor la mişcarea legionară şi la catolicism: „mişcarea legionară ca bază

[36] *Viaţa…*, f. 80-81; studiul *Papolatria* se află în filele acestui manuscris (f. 81-159), rămas inedit până astăzi.

ideologică este sau era complet greşită, bazându-se pe Biserica Ortodoxă, o Biserică fără perspectivă filosofică. Singurul care a văzut just a fost Moţa, care indignat că se trage cu mitralierele în obrazul lui Dumnezeu, a plecat în Spania, ţara care a dat un număr atât de mare de sfinţi". Amintindu-i-se că Spania a dat printre altele şi Inchiziţia, Danciu Agenor afirma că „Inchiziţia era o instituţie necesară pe atunci, care a salvat multe suflete de decădere. Moţa s-ar fi catolicizat dacă nu murea şi atunci poate totul ar fi decurs altfel. Mişcarea legionară nu a putut fi adevărată, deoarece nu era catolică, nu cunoştea adevărul absolut al Bisericii Catolice şi de aceea s-a dărâmat, căci Ortodoxia nu poate da nici sfinţi nici eroi, căci aceasta trebuie să aibă har (?!)"[37]. După cum se poate observa multe din cele ce se spun astăzi despre Biserica Ortodoxă au o vechime respectabilă de cel puţin 50 ani. Ceea ce ne face să bănuim că disputa ortodoxie-catolicism ce durează de mai bine de o mie de ani cu unele aspecte specifice în ultimii două sute de ani este de fapt fundamentul în care cele întâmplate în epoca comunistă nu este decât un moment între altele.

Revenind la activitatea lui Visarion Puiu, rezultă că el se folosea de nunţiul papal de la Bucureşti pentru a ţine legătura cu Eugeniu Suceveanu Laiu, fost locotenent de arhiepiscop de Craiova sau diaconul Ionescu de la catedrala din Craiova[38]. De asemenea ieromonahul Damian Pânzaru, un apropiat al lui Visarion Puiu era bănuit de către Securitate că întreţinea legături cu cercurile catolice. Numit intendent la vila Patriarhiei de la Dragoslavele, după fixarea domiciliului obligatoriu la această vilă a episcopilor greco-catolici,

---

[37] A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 246, vol. I, f. 205-206, notă informativă din 26 februarie 1954; tot Danciu Agenor spunea că *„numărul legionarilor care intră în rândurile Bisericii Catolice devine din ce în ce mai mare, deşi primirea lor se face cu oarecare greutate, căci se caută de a se stabili care într-adevăr s-au convertit şi care vine în această Biserică numai ca într-un refugiu. În orice caz, ei sunt bine primiţi, dar supravegheaţi pentru a nu introduce o linie străină Bisericii. De obicei, aceşti foşti legionari au o conduită exemplară"*, iar despre părerea episcopilor catolici cu privire la această problemă, acelaşi Agenor preciza că *„orice religie te duce atunci când o practici la adevăr şi adevărul te va duce la Biserica catolică, singura adevărată"* (*Ibidem*, f. 361, notă informativă din 24 martie 1955); vezi şi activitatea lui Danciu Agenor în A.M.J., fond penal, dosar nr. 113.668, vol. I, f. 60-120.

[38] A.M.J., fond penal, dosar nr. 24.541, vol. XII, f. 243 (notă a D.G.S.P. din 23 iunie 1948), f. 284.

Damian era bănuit că oferea informații nunțiaturii despre situația celor închiși[39].

Acest proiect se pare că era destul de serios, mai ales că în acelaşi dosar există două note informative, din 8 iunie 1949: „Față de această situație ortodocşii din R.P.R. se pregătesc şi ei pentru a se apăra şi ei împotriva catolicismului.

Astfel profesorul Dumitru Stăniloae de la Institutul Teologic Bucureşti, cunoscut pentru activitatea sa legionară din trecut, având sprijinul mitropolitului Bălan Nicolae al Ardealului, pregăteşte o mişcare ortodoxă de mase pentru ca cu ocazia «viitoarelor schimbări politice» credincioşii ortodocşi din țară să nu rămână la discreția Vaticanului.

Până în prezent la planul domnului (?!) Stăniloae au aderat şi îşi dau concursul următorii: Lazăr Iacob, profesor universitar pensionar, Căciulă Olimp, bibliotecar la Institutul Teologic de grad universitar din Bucureşti, diaconul Ion Lăncrăjeanu de la biserica Flămânda din Bucureşti, Aurel Popa, fost secretar general la Ministerul Cultelor, şi profesorul pensionar Nedrea Constantin, urmând a se sta de vorbă cu profesorii Tudor Popescu, de la Institutul Teologic, Cojocaru Haralambie şi arhimandritul Arsenie Boca de la mănăstirea Sâmbăta de Sus" [40].

Astfel reapare profesorul Teodor M. Popescu ca apărător al Ortodoxiei, alături de celelalte personalități ale Bisericii Ortodoxe Române. El fusese un susținător al Bisericii Ortodoxe prin studii şi articole care demonstrau autenticitatea acesteia, scrise atât înainte de 1944, cât şi după această dată[41]. De menționat este şi faptul că toți cei

[39] Notă dată de sursa „Haralambie", din 15 mai 1949 (*Ibidem*, f. 291-292).

[40] *Ibidem*, f. 292-292v; vezi şi nota din 18 mai, acelaşi an, ambele date de sursa „Matei" (*Ibidem*, f. 293).

[41] De menționat, pe lângă studiul nepublicat, *Papolatria*, amintit mai sus, este şi comunicarea *L'attitude du Vatican à l'égard de l'Orthodoxie durant les 30 derniers annèes*, susținută în data de 9 iulie 1948 în cadrul festivităților prilejuite de aniversarea a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse („Actes de la conference des chefs et des representants des églises orthodoxes autocephales reunis à Moscou à l'ocasion de la celebration soleunelle des fêtes du 500eme anniversaire de l'autocephalie de l'église orthodoxe Russe", Moscou, 1950, p. 223-291); *Viața…*, f. 171, 236; vezi şi în *Ortodoxia*, I (1949), nr. 1.

vizaţi, pentru tabăra ortodoxă, luaseră diferite poziţii strict ortodoxe şi anticatolice, în diverse studii sau conferinţe[42].

Toate faptele semnalate în acest caz merită studiate mult mai atent deoarece dacă ele sunt confirmate şi de alte surse şi au avut un caracter real fără a fi fost o manipulare a Securităţii, ar arăta contradicţiile profunde dintre catolici şi ortodocşi, care au fost incapabili să se unească într-o luptă comună împotriva comunismului. Din aceste materiale, rezultă că Biserica catolică a menţinut mesajul ei de prozelitism şi de condiţionare a ajutorului de o eventuală trecere a ortodocşilor la catolicism, iar ortodocşii nu au putut primi oferta Bisericii Apusului. Această situaţie aminteşte de momentul 1453, când creştinătatea nu a putut să se apropie prin respect reciproc într-o coaliţie împotriva Semilunei. De altfel această imposibilitate istorică, a apropierii a acestor culte, a fost semnalată şi de arhimandritul Benedict Ghiuş. În câteva menţiuni pasagere existente în dosarul de anchetă a „Rugului Aprins" se aminteşte că Benedict Ghiuş era preocupat de o apropiere, fără a se da amănunte. Însă a renunţat la idee deoarece considera că sunt prea mulţi factori care s-ar pune stavilă acestui proiect[43]. Trebuie precizat faptul că, prin aceste aspecte prezentate aici, B.O.R. în frunte cu patriarhul Nicodim, apoi cu Justinian a reuşit, printr-o abilă diplomaţie să se apere în faţa tendinţelor de acaparare canonică a Bisericii Ruse, susţinută de statul sovietic, în interesele sale politice, dar şi din orgolii ale ierarhiei slave[44], reuşind totodată să nu se izoleze de Occident.

Tot o problemă controversată a istoriei bisericeşti postbelice este cea a înglobării Bisericii greco-catolice de către B.O.R. Act

---

[42] D. Stăniloae, *Catolicismul de după război*, Sibiu, 1933; N. Bălan, *Biserica împotriva concordatului*, Sibiu, 1929; H. I. Cojocaru, *Problema catolică în R.P.R.*, în *Ortodoxia*, I (1949), nr. 2-3; L. Iacob, *Nulitatea juridică a patronatului suprem şi drepturile suverane ale Statului român*, Cluj, 1938.

[43] A.M.J., fond penal, dosar nr. 113.668, vol. VI, f. 10-13; într-o discuţie, din 1954, purtată de Danciu Agenor cu preotul Francisc Pall de la Mănăstirea franciscană din Gherla acesta amintea şi de Benedict Ghiuş care ar susţine o astfel de reconciliere religioasă, acesta din urmă fiind considerat şi filocatolic (A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 246, vol. I, f. 249-250).

[44] Se pare că se căuta desfiinţarea Patriarhiei Române şi dependenţa mitropoliilor româneşti de Patriarhia Rusă (cf. Cr. Păiuşan, *Politica Patriarhilor României şi „colaboraţionismul" cu organele statului*, în *Analele Sighet*, vol. VII, p. 111-113).

politic clar inițiat de către P.C.R. la sugestia „fratelui mai mare", el a venit, este adevărat, pe fondul unei dorințe mai vechi a Bisericii Ortodoxe de reintegrare a „oilor rătăcite". Mai departe încep însă problemele, deoarece încă nu se poate stabili cât entuziasm a depus Biserica Ortodoxă în realizarea misiunii încredințate de către partid. Chiar şi unii istorici procatolici au subliniat că ierarhii ortodocşi au manifestat anumite reticențe față de un asemenea act de forță, care nu rezolva nimic într-un mod durabil.

Dosarul penal al profesorului Alexandru Filipaşcu, greco-catolic „revenit" la ortodoxie în mod formal, ne arată care era atmosfera la Institutul Teologic Ortodox din Cluj, care înglobase şi o parte a cadrelor didactice greco-catolice. Rezultă că atât timp cât nu se trecea la o manifestare deschisă, foştilor greco-catolici le era tolerată de către Nicolae Colan, arhiepiscopul Vadului, Feleacului şi Clujului, o activitate „underground" greco-catolică, acesta fiind conştient că majoritatea preoților greco-catolici trecuseră la ortodoxie formal, cazul lui Filipaşcu fiind exemplar din acest punct de vedere. El chiar menționează în mod expres că patriarhul Justinian şi mitropolitul Nicolae Bălan nu au avut nici o contribuție la actul de unire, acesta fiind inspirat de Partidul Comunist[45].

Ceea ce am dorit să semnalăm prin cele de mai sus este o nuanțare a imaginii de Biserică lipită strâns de aspirațiile partidului comunist, aşa cum este acreditată de către anumiți istorici. Au existat curente de gândire alternativă care, chiar dacă au fost minore şi cu un impact relativ mic, relevă totuşi o căutare de soluții alternative în fața agresiunii comuniste. Ele aparțin unor ortodocşi şi credem că acest lucru arată că atunci când abordăm problema atitudinii Bisericii Ortodoxe Române față de statul comunist trebuie să avem în vedere persoanele şi nu instituția ca atare. Greşelile unor ierarhi nu trebuie să impieteze asupra BISERICII, care este veşnică. Afirmații precum cele lansate de Danciu Agenor nu credem că pot fi luate în discuție la modul serios.

[45] A.M.J., fond penal, dos. nr. 19.556, f. 68 nota informativă dată de sursa „Zamfir Pană", din 19 septembrie 1950: *„Unirea a făcut-o comuniştii, nu biserica ortodoxă, şi nici Patriarhul Justinian. De aceea ea n-are să dureze, decât atât cât va dura şi guvernarea comuniştilor"*.

Aspecte din rezistența ierarhilor ortodocşi

Principala critică care este adusă B.O.R. în perioada comunistă priveşte atitudinea ierarhiei acesteia, considerată excesiv de obedientă şi care a acceptat cu uşurință colaborarea cu puterea comunistă. Se consideră că atitudinea nevertebrată a ierarhiei a influențat în mod decisiv atitudinea întregii Biserici, turma urmându-şi cu fidelitate păstorii obedienți. Ori, acest lucru nu este adevărat, preoții simpli ignorând adesea semnalele oficiale date de ierarhie. Sub acest aspect al ierarhiei se poate constata cea mai spectaculoasă diferență între cultul ortodox şi cultele romano şi greco-catolic. Dacă în cazul ultimilor aproape toată ierarhia a fost arestată, mulți pierind în închisoare, în cazul ortodox acest lucru nu a existat. Acest lucru creează un serios handicap, când se discută meritele diferitelor culte în rezistența anticomunistă. Fără a minimaliza câtuşi de puțin meritele ierarhilor martiri ai celorlalte culte, încercăm să oferim o interpretare a cazului ortodox care să depăşească un pic tradiționala idee a supunerii tradiționale a B.O.R. față de stat, reală, dar care trebuie nuanțată.

Trebuie amintit că organizarea B.O.R. în anul 1948 dă seama de evoluția istorică îndelungată care începe cu Alexandru Ioan Cuza, de instrumentalizare a B.O.R. într-un simplu instrument al statului, tendință sprijinită din timp de factorii de putere şi de intelectualitatea laică a epocii. Bisericii Ortodoxe Române i s-au retezat toate acele mijloace prin care se putea manifesta ca o voce distinctă în spațiul social românesc. Perioada interbelică a fost un moment important de renaştere spirituală în care numeroşi membrii ai Bisericii au cerut o mai mare libertate față de stat. În acest sens trebuie interpretate lupta împotriva concordatului din 1927, nu ca o încercare de stopare a influenței catolice, ci mai mult ca o dorință a B.O.R. de a căpăta o libertate de mişcare similară Bisericii patronate de Vatican[46]. Timpul scurt nu a permis însă o realizare a acestor planuri, puterea comunistă găsind o Biserică Ortodoxă slabă aflată încă în căutarea identității. De aceea şi ținând cont de faptul că era Biserică majoritară, puterea comunistă a dorit instrumentalizarea acesteia în folosul ei, deoarece era conştientă că nu era deloc uşor să smulgi brusc sentimentul religios din sufletul poporului. Relația dintre statul comunist şi

[46] O lucrare cu privire la această chestiune V. Anania, *Pro memoria. Acțiunea catolicismului în România interbelică*, Bucureşti, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., 1993; vezi şi N. Runcan, *Premise istorice ale catolicismului în România interbelică*, Constanța, Ed. Europolis, 1998.

Biserica Ortodoxă a luat cel puțin, aparent, formele unui pact prin care, în schimbul sprijinirii puterii comuniste, B.O.R. ar fi primit în schimb dreptul de a-şi exercita liber cultul. Cel puțin teoretic, Bisericii îi erau cenzurate manifestările temporale, nefiindu-i afectate aspectele strict religioase. În cazul Bisericilor catolice se intervenea cu brutalitate în însăşi dogma acestora (primatul papal)[47], ceea ce însemna modificarea fundamentului acesteia. În acest sens este cât se poate de firească reacția ierarhilor acestor culte în condițiile radicalismului cerințelor puterii comuniste. Trebuie amintit că în cazul Bisericii Ortodoxe din Bizanț, dar şi mai târziu, de câte ori a fost pusă în discuție dogma reprezentanții clerului s-a revoltat. În schimb au fost mult mai flexibili în ceea ce priveşte aspecte de ordin politic, ajungându-se de multe ori la un aranjament. Un asemenea aranjament a fost făcut şi de P.C.R. cu noul patriarh Justinian, sprijinit de acesta, aranjament care reprezintă în mod evident un regres față de situația anterioară. Această opțiune a fost criticată cu asprime, mai ales de diaspora care l-a considerat pe Justinian un trădător. Evident, se poate discuta dacă ceea ce a ales să facă avea alternativă sau nu. Ceea ce vrem să arătăm noi aici este că odată stabilite cadrele colaborării cu statul comunist, Justinian a încercat din toate puterile să mențină cadrul inițial şi să evite noi abuzuri ale puterii comuniste. În acest sens din documentele Securității rezultă că a fost un partener incomod pe care Securitatea a încercat chiar să-l înlăture.

Singurul document care demonstra o atitudine ostilă a Patriarhului Justinian față de regimul comunist era cel publicat în Cartea Albă a Securității, vol. II, p. 172, în care patriarhul îşi exprima credința că comunismul nu va dura mai mult de 50 de ani. Numai pe acest document s-ar putea interpreta că aceasta a fost o răbufnire singulară a „patriarhului roşu". Iată câteva documente care arată conştiința ierarhilor ortodocşi în fața situației care se aflau şi atitudinea patriarhului Justinian în fața încercărilor puterii comuniste de a modifica statu-quo-ul şi de a impune Bisericii noi cedări.

Un exemplu deosebit este dat de analiza lui Antim Nica, episcop vicar patriarhal, care face o radiografie completă asupra situației Bisericii. El afirmă „«că Biserica trece prin momente destul de dificile şi că se cere o abilitate şi o diplomație extraordinară pentru

[47] Date despre păstrarea Bisericii Catolice în România, dar fără conducerea papală vezi în S. Guinle-Lorinet, *op. cit.*, p. 64.

a face față tuturor cerințelor de ordin politic», «că slujbele solemne cu episcop sunt considerate şi privite defavorabil de stăpânirea lumească», «că lumea inteligentă şi credincioasă îşi dă seama de poziția actuală a Bisericii şi înțelege toate restricțiile la care este supusă».

Ca să pătrundă mai adânc în conținutul adevărat al părerilor episcopului, sursa a încercat să aducă «elogii» conducerii Bisericii, care cu toată propaganda antireligioasă a reuşit să mențină bisericile deschise, la care ANTIM a răspuns «că meritele acestea se bazează pe mari sacrificii», «că Biserica a trebuit să cedeze complet pozițiile ei ce le-a avut şi să se înregimenteze în opera de sprijinire a unui regim ce luptă pentru distrugerea ei», «că clerul de astăzi duce o dublă existență, pe de o parte vorbeşte de Hristos şi de Evanghelie şi pe de altă parte se roagă pentru mântuirea duşmanilor săi şi ai lui Hristos», «că are însă convingerea că sentimentul religios trăieşte astăzi mai intens în oameni de cum trăia înainte», «că Biserica creştină ca să poată exista trebuie să evadeze din sistemul dogmatic în care a trăit şi să fie mai elastică», «că e nevoie de multă înțelepciune şi tăcere, fiindcă nu i-ar conveni nici unei stăpâniri atee să intre în război cu sentimentul religios al popoarelor datorită faptului că nu se poate preciza cine va fi învingătorul», «că istoria este plină de exemple când în luptele religioase aproape întotdeauna religia a învins şi că un sistem mondial religios cu o existență de 2000 de ani nu poate fi distrus cu uşurință».

ANTIM a continuat «că i se pare că şi comunismul s-a convins de aceste adevăruri, fiindcă caută să limiteze sfera de activitate a Bisericii şi s-o dirijeze pe un alt făgaş decât cel inițial, adică s-o facă aparent colaboratoare, dar nu îndrăzneşte să treacă la desființarea ei», «că a încercat Stalin în 1930 să dărâme şi să transforme bisericile în hambar, să deporteze pe preoți în Krikovka, dar până la urmă a revenit asupra măsurii, deoarece conflictul religios făcea imposibilă înfăptuirea colhozurilor»”[48] şi „că astăzi viața spirituală a dispărut; că materialismul a covârşit toate şi că toată civilizația aparentă nu este decât un mare regres moral şi spiritual în care omul nu are altceva de făcut decât să mănânce şi să muncească, să asculte şi să facă propagandă, pentru o idee al cărei adevăr nu se vrea confirmat de realitate şi pe care nu-l simpatizează, dar pe care îl tolerează forțat”[49].

[48] A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 701, vol. I, f. 263-265.

[49] A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 701, vol. I, f. 257, notă informativă din 16 aprilie 1962.

Un document foarte interesant este cel în care patriarhul Justinian are o atitudine extrem de critică față de situația Bisericii din Basarabia. „De o vreme încoace, e bântuit de rele gânduri patriarhul. E supărat foc pe toată lumea şi ar vrea să facă totul aşa cum a făcut acum 10 ani, fără nici o împotrivire. Când vede că se loveşte de împotriviri, vorbeşte fără măsură şi zice că se retrage din scaun. Îşi tot face bilanțul activității şi se vaită că i se năruie opera.

Vorbind deunăzi în prezența lui Justin, a lui Firmilian şi a sa (Antim) [Nica], patriarhul spunea nişte lucruri atât de necontrolate, încât toți înghețaseră.

Astfel, zicea că el a discutat cu Alexei [patriarhul Moscovei şi întregii Rusii - n.n.] şi cu Carpov (fostul preşedinte al Comitetului de Culte la Moscova) chestia Basarabiei şi le-a spus că Biserica rusă duce acțiune de deznaționalizare a românilor din Basarabia, fiindcă nu-i lasă să folosească limba română în Biserică, ci numai cea slavo-rusă. Le-a mai spus că el va ridica problema aceasta în for interortodox, căci se procedează necanonic. Carpov care asculta atent, l-a felicitat în mod discret printr-o strângere de mână pe la spate.

Trecând apoi în grădina mănăstirii Antim, şi acolo fiind de față şi episcopul vicar Teoctist [Arăpaşu], episcopul Antim [Nica] a continuat:

Pe patriarh l-a intrigat şi l-a preocupat chestiunea Bisericii din Basarabia, fiindcă a primit scrisori de acolo şi chiar o telegramă din partea arhimandritului Varlaam Chiriță, prin care acesta declara că nu este canonică jurisdicția lui Alexei asupra Bisericii din Basarabia şi cerea ca el să fie primit sub jurisdicția lui Justinian.

Aceeaşi telegramă o trimisese Chiriță şi lui Alexei. Ca urmare, Alexei l-a socotit ieşit din clerul Bisericii ruse şi nu i-a mai dat nici o ascultare, iar după aceea a ajuns mai rău”[50].

Decretul 410/1959 a produs ample tulburări în rândul Bisericii. Desființarea multor mănăstiri şi instituirea de criterii extrem de restrictive pentru intrarea în monahism a stârnit reacția Patriarhului Justinian, care prin diferite mijloace a încercat să salveze cât mai multe dintre lăcaşurile monahale. Astfel „În ziua de 14 octombrie, patriarhul a vizitat mănăstirea Ciorogârla. El a venit la Ciorogârla ca să ia parte la slujbă şi în acelaşi timp să încurajeze călugărițele care au mai rămas în această mănăstire, ca să nu părăsească mănăstirea. La

[50] *Ibidem*, f. 274-277.

întoarcere spre Bucureşti, patriarhul a spus sursei: «Când în țară nu va mai rămâne nici o mănăstire, atunci voi desființa şi eu Ciorogârla şi Ghighiu. Aceste două mănăstiri trebuie să rămână în ființă. Trebuie să avem şi aici câteva mănăstiri frumoase, bine organizate, ca să am ce arăta şi eu străinilor când ne vizitează țara. N-am ce arăta la Pasărea şi la Țigăneşti, care sunt ca nişte sate fără frumusețe. Dacă Departamentul Cultelor nu este în stare să rezolve această problemă, mă voi duce la primul-ministru şi-l voi aduce aici. Să vadă şi el ce am făcut noi şi de ce cerem ca să fie mănăstire la Ciorogârla. Dacă mitropolia Moldovei are dreptul să-şi mențină 4 mănăstiri mari şi diferite schituri, eu am dreptul să am până la 10 mănăstiri. Eparhia mea este mai mare, eu am doi episcopi vicari şi am şi un număr mai mare de credincioşi. Vom fixa numărul călugărițelor pentru mănăstirile ce voi cere să ne dea autorizație. La Pasărea şi Țigăneşti vom fixa câte 120 de călugărițe. La Ciorogârla şi la Ghighiu vom fixa câte 60 de călugărițe, iar la Susana 50 de călugărițe. De la Pasărea vom aduce la Ciorogârla, iar de la Țigăneşti şi Zamfira vom duce la Ghighiu. Voi obliga ca cei de la Cernica să lucreze cu atelajele lor - maşini - pământul de la Pasărea, iar cei de la Căldărușani să lucreze cu maşinile lor pământul de la Țigăneşti şi Ghighiu»"[51]. Alte surse ne confirmă diplomația de care a dat dovadă Patriarhul Justinian în chestiunea monahală din R.P.R. într-o notă informativă din 12 august 1960: „În primul rând trebuie să părăsească mănăstirile cei care au făcut cereri de plecare, au primit ajutoare, dar totuşi sunt încă în mănăstiri. După aceasta trebuie să plece toți aceia care n-au vârsta legală şi n-au studii corespunzătoare (…).

Patriarhul stă însă pe aceeaşi poziție în legătură cu tineretul din mănăstiri care are şcoala monahală. Ori de câte ori are ocazie, asigură şi încurajează pe călugărițele tinere, cu şcoli monahale sau seminar, să stea în mănăstiri că are el grijă de ele. Aşa i-a spus călugăriței Heruvima Pica, de la mănăstirea Țigăneşti, absolventă a seminarului de la Horezu: «Să stați liniştite acolo. Am eu grijă de voi. Chiar dacă vin unii şi încearcă să vă tulbure, nu le dați nici un fel de ascultare»"[52].

---

[51] *Ibidem*, f. 130-131.

[52] A.C.N.S.A.S., fond informativ, dosar nr. 701, vol. I, f. 132; Tot despre problema desființării mănăstirii Hurez este şi ultima parte din nota informativă, datată 20 octombrie 1961: *„(...) La mănăstirea Hurezi - Vâlcea, e mare confuzie. Departamentul Cultelor doreşte desființarea dreptului de stavropighie patriarhală şi trecerea mănăstirii în patrimoniul episcopiei*

Documentele studiate ne conturează imaginea unei situaţii apropiată de ceea ce s-a petrecut în cadrul relaţiilor dintre sultanul otoman şi patriarhul de Constantinopol: o înţelegere tacită între cele două puteri dintre care prima a avut permanent tendinţa să încalce hotarul celeilalte. Acceptând anumite compromisuri printre care credea că salvează fundamentele Bisericii Ortodoxe, Patriarhul Justinian s-a văzut confruntat pe parcursul îndelungatei sale păstoriri cu încălcări repetate ale statu-quo-ului stabilit iniţial. Spre cinstea lui, el s-a opus, după cum s-a văzut, unor noi limitări ale drepturilor Bisericii. Şi rezistenţa Bisericii la nivel înalt a căpătat înfăţişarea sinuoasă a rezistenţei creştinilor din Imperiul otoman, neexistând o confruntare directă pe baza principiilor de drept. Soluţia puterii comuniste a fost şi ea tipic otomană: promovarea în fruntea ierarhiei a unor oameni mult mai flexibili. Patriarhul Justinian a murit din cauza supărării provocate de demolarea Bisericii Enei. Patriarhul Justin, calificat în unele cercuri eclesiastice drept politrucul comuniştilor, a fost mult mai elastic decât Justinian, fiind dispus la mai multe compromisuri. Dar şi el a avut o limită în faţa presiunilor comuniste, peste care nu a putut trece. După cum se vehiculează în unele cercuri bisericeşti, moartea i s-ar fi tras şi lui de la supărarea provocată de intenţia lui Nicolae Ceauşescu de a demola mai multe biserici din Bucureşti. Evenimentele din 1989 a rezolvat din exterior o situaţie ce părea tot mai compromisă. Din documentele cercetate rezultă că ierarhii ortodocşi din 1948 considerau instaurarea comunismului ca foarte scurtă, iar compromisurile făcute erau de moment. În cei 50 de ani de comunism s-a intrat într-o spirală a compromisurilor care au limitat tot mai mult rezistenţa Bisericii. Ceea ce nouă ne pare o atitudine realistă în condiţiile cumplite ale anilor ’50, ridică semne de întrebare în anii ’80, când tot sistemul comunist scârţâia din toate încheieturile.

Comunismul a reprezentat cea mai grea perioadă din istoria B.O.R. Ea în primul rând trebuie luată ca prilej de învăţătură din care Biserica să tragă concluzii necesare, să-şi precizeze mai bine scopurile în societatea românească şi să-şi creeze mijloacele pentru a şi le îndeplini.

Râmnicului Vâlcii, [iar] patriarhul nu vrea să renunţa la acest drept. În mănăstire domneşte părerea că această trecere e tot una cu desfiinţarea mănăstirii. Ca urmare, stareţa mănăstirii a venit la Bucureşti pentru lămuriri de la patriarh” (*Ibidem*, f. 268).

Raluca VASILESCU

Arbitrariul justiției comuniste: cazul Episcopului Dr. Ioan Scheffler

Primii ani de la instaurarea „democrației populare" la cârma țării, au fost caracterizați de înlăturarea sistematică a celor considerați „dușmanii poporului". Creându-şi cadrul legal propice, cei de la putere au trecut la judecarea celor vinovați de dezastrul țării, precum şi a „dușmanului de clasă".

În cele ce urmează, ne propunem să supunem atenției un studiu de caz ce se centrează pe ideea de ingerință a puterii politice în procesele comuniste din anii cincizeci. Este vorba despre episcopul dr. Scheffler Ioan, născut la 29 octombrie 1887 în comuna Cămin, Regiunea Baia Mare, doctor în teologie şi drept canonic. A fost numit în 1942 episcop de Satu-Mare şi, ca efect al Constituției maghiare, avea calitatea de senator în Parlamentul de la Budapesta. După eliberarea Ardealului de Nord, dr. Scheffler continuă să-şi exercite autoritatea asupra întregii sale eparhii care cuprindea, în afară de teritoriile din Transilvania şi parohii în Ungaria şi Ucraina Subcarpatică (Beregran, Munkan, Ungvar). Însă, trebuie amintit că el se afla sub directivele primatului ungar Mindszendthi care era considerat conducătorul spiritual al reacțiunii maghiare, motiv suficient pentru ca acțiunile sale să se găsească în atenția serviciilor de securitate.

În anul 1948, în primăvară, episcopii de toate cultele au fost chemați la Bucureşti pentru a depune jurământul la noua Constituție, fapt ce semnifica implicit şi o confirmare a lor în funcții. Cu toate acestea, în septembrie acelaşi an, dr. Scheffler primeşte o telegramă de la Ministerul Cultelor prin care este informat despre desființarea eparhiei sale şi încetarea oficiului de episcop, această decizie făcând

parte din politica puterii[1] de restrângere a numărului de eparhii romano-catolice. Însă, potrivit dreptului bisericesc romano-catolic, dr. Scheffler trebuia să primească şi de la Sfântul Scaun un ordin oficial privind reprimarea sa. Drept pentru care exercită în fapt atribuţiile ce decurg din calitatea de episcop şi după înştiinţarea primită de la Ministerul Cultelor. Din acest motiv, activitatea de urmărire a sa de către organele de securitate se intensifică, astfel încât în cursul anului 1948 dr. Scheffler este „invitat" la Serviciul de Securitate Satu-Mare, unde „i s-a pus în vedere că nu mai poate să emită nici un fel de circulare", ordine sau dispoziţii bisericeşti.

În anul 1949 supravegherea lui Scheffler Ioan ia amploare. Ca efect al acesteia, la data de 5 mai 1949, secretarul său Bogdanfy Constantin este arestat. Din declaraţia lui din 11 mai 1949[2] reiese că în problema greco-catolică, dr. Scheffler a dat îndrumare verbală preoţilor din subordinea Episcopiei romano-catolice de Satu-Mare ca: "să stea în ajutor în toate acelor preoţi greco-catolici care n-au aderat la religia ortodoxă", motiv suficient pentru reţinerea episcopului. La data de 24 mai 1950: „pe la orele 8.30 a sosit la Satu-Mare tov. delegat al D.G.S.P.-ului cu o maşină ridicând pe fostul Episcop Scheffler Ioan din Satu-Mare întrucât acesta a fost anunţat mai înainte că este chemat la Ministerul Cultelor"[3]. În realitate dr. Scheffler a fost dus la Mănăstirea franciscană din Baia de Criş, fixându-i-se acolo domiciliu obligatoriu.

Perioada petrecută aici (mai 1950 - 10 martie 1952), este lipsită de evenimente care să intereseze organele de Securitate. Totuşi, cei trei ani de anchetă la care a fost supus Bogdanfy, au condus inevitabil la strângerea unor probe[4] care au avut ca urmare: „reţinerea şi aducerea lui Scheffler la D.G.S.S. pentru cercetări."[5]

---

[1] Este vorba despre denunţarea concordatului cu Vaticanul de către statul român (17 iulie 1948), preluarea şcolilor catolice de către stat şi reducerea scaunelor episcopale de la 6 la 2 (8 septembrie 1948).

[2] A.M.J., Fond Penal, dosar nr. 18.340, vol. III, f. 224.

[3] A.M.J., Fond Penal, dosar nr. 18.340, vol. II, f. 69.

[4] A.M.J., Fond Penal, dosar nr. 18.340, Referat, vol. III, f. 141: „din declaraţiile lui Bogdanfy rezultă clar că Episcopia romano-catolică din Satu-Mare a desfăşurat o activitate de spionaj la fel de vastă ca şi cea din Timişoara".

[5] *Ibidem*, f. 368: „Scheffler Ioan a fost reţinut la data de 9 Martie 1952, în baza materialului informativ care-l arată că începând din anul 1945 a furnizat

Informațiile pe care dr. Scheffler le-a primit de la preoții din eparhia sa au constituit de fapt capete de acuzare pentru infracțiunea de „înaltă trădare". Aceste date erau culese din întreg teritoriul Episcopiei de Satu-Mare, ce se întindea în Ucraina Subcarpatică - U.R.S.S., R.P.Ungară şi Regiunea Baia Mare din R.P.R. Ele erau adunate ca urmare a însărcinării primite încă din 1945 din partea Nunțiului Papal Andrea Cassulo, şi urmau să fie trimise Vaticanului. În 1946, la Nunțiatura Papală din Bucureşti este numit nunțiul Gerard Patric O'Hara, acesta menținând ordinul de a se aduna date din toate domeniile vieții publice.

Interogatoriile întocmite în urma cercetării episcopului Scheffler şi a lui Bogdanfy reflectă intenția anchetatorilor de a interpreta tendențios orice afirmație.

În ziua de 31 martie 1952 dr. Scheffler a fost supus la trei interogatorii, în care a expus activitatea sa dinainte de 23 August 1944, activitatea desfăşurată în parohiile din Ungaria după 23 August şi activitatea desfăşurată în legătură cu cele 40 de parohii din Ucraina Subcarpatică. Următoarele interogatorii fixează, deja, faptele care vor constitui capăt de acuzare. Astfel, prezintă interes deosebit Procesul Verbal de Interogatoriu din 2 aprilie 1952, început la ora 9.10 şi terminat la ora 13.50. Dr. Scheffler relatează că a început să trimită informații la Nunțiatura Papală din Bucureşti în 1945 din însărcinarea Nunțiului Papal Andrea Cassulo. Întrebările anchetatorilor devin tendențioase:

„Întrebare: Ce ați discutat cu Nunțiul Papal când v-a însărcinat să culegeți şi să-i transmiteți informațiile?

Răspuns: Nunțiul Andrea Cassulo mi-a spus că trebuie să-i dau informații suplimentare, în afară de cele ce se cereau de către Vatican din 5 în 5 ani printr-un chestionar. (...) El mi-a spus ca să-i trimit imediat ce se vor întâmpla lucruri deosebite, informații şi lui la Nunțiatură, fiindcă Sfântul Scaun trebuie să fie informat la timp".

Astfel aflăm că informațiile furnizate de dr. Scheffler ca urmare a însărcinării primite de la superiorii săi, proveneau de la preoții şi călugărițele aflați în subordine. În ce priveşte datele din Ucraina Subcarpatică, acestea au fost culese personal de dr. Scheffler cu ocazia vizitei sale acolo, în 1945. Însă, după 1946, ca urmare a închiderii

---

Nunțiaturii Papale din Bucureşti, informații cu caracter politic, economic şi social".

granițelor în această regiune, informațiile veneau prin scrisori trimise de Pasztor Francisc, vicarul din Berekszasz.

În ce priveşte natura acestor informații citãm din Procesul Verbal de Interogatoriu (vol. I, f. 96):

„Am furnizat informații Nunțiaturii Papale din 1945 până în anul 1950 din domeniul economic, politic, social şi militar (...)". Acestea se refereau la preoții arestați şi eliberați, la faptul că şcolile şi internatele catolice au fost desființate de către autoritățile de stat, la naționalizarea unor clădiri, la confiscarea averii chiaburilor şi arestarea acestora, la munca voluntară organizată în zilele de sărbătoare religioasă, la măsurile luate de guvern cu privire la desființarea învățământului religios din şcoli şi măsurile luate de Episcopie în vederea educării tineretului în spirit religios, la numărul credincioşilor romano-catolici care au fost în slujba regimului fascist iar ca urmare au fost arestați de către autoritățile statului, la eliberarea călugărițelor din şcoli, la preoții greco-catolici netrecuți la ortodoxie şi despre activitatea lor şi nu în ultimul rând, la ocuparea de către o unitatea militară sovietică a clădirii parohiei de Satu-Mare. În privința informațiilor primite prin scrisori din Ucraina Subcarpatică, acestea aveau un conținut similar, referindu-se la reținerile făcute de autoritățile sovietice asupra elementelor catolice, la persoanele urmărite de aceste autorități care au fugit în Cehoslovacia, la desființarea învățământului religios în şcoli, la desființarea internatelor catolice etc.

Toate aceste date sunt considerate de anchetă „activitate antidemocratică". Linia urmărită de anchetatori de aici înainte este aceea de a-l face pe dr. Scheffler să recunoască conotația pe care ei o dau faptelor menționate mai sus. Procesul Verbal de Interogatoriu din data de 2 aprilie 1952 este elocvent în acest sens. De la întrebări de genul: „Ce activitate antidemocratică ați desfăşurat începând cu anul 1945", se ajunge la: „Ancheta vă cere să arătați în mod concret dacă ați făcut sau nu spionaj?". Răspunsul la această întrebare fiind concludent în privința modului de desfăşurare a cercetărilor: „Recunosc că am făcut spionaj în favoarea Vaticanului însă menționez că fără intenția mea".

Recunoaşterea faptelor în interpretarea mai sus arătată face din dr. Scheffler un condamnat sigur. Se insistă asupra modului cum scrisorile din Ucraina Subcarpatică ajungeau la Episcopie, fapt ce duce la arestarea, în vederea cercetării, a lui Krafcsik Alexandru,

administratorul bisericii din Sighet, care asigura corespondența dintre Scheffler şi protopopul Molnar Carol ce era responsabil de parohiile din Ucraina Subcarpatică. Din aceleaşi motive, odată cu Krafcsik Alexandru sunt ridicați și numiții: Sipos Francisc şi Szemes Francisc, ambii preoți ajutori la biserica din Sighet.

După arestarea şi anchetarea tuturor suspecților, se procedează la confruntare[6], deoarece se constatase că există unele nepotriviri între declarațiile celor reținuți. Confruntările sunt însă simple formalități prin care cei cercetați recunosc toate capetele de acuzare.

Ca urmare a acestor mărturisiri totale, se întocmeşte la data de 15 august 1952 un „Referat"[7] prin care se propune: „Trimiterea în justiție a numiților Scheffler Ioan, Bogdanfy Constantin, Szemes Francisc, Sipos Francisc şi Krafcsik Alexandru, pentru activitatea de spionaj desfăşurată în favoarea Vaticanului".

Din momentul reținerii şi până la întocmirea Rechizitoriului (martie 1953) în scopul trimiterii în judecată, inculpații sunt ținuți în stare de arest la Penitenciarul Jilava. Aici, la data de 6 decembrie 1952 a decedat, la infirmerie, în urma unei sincope cardiace, Episcopul dr. Scheffler Ioan. Deşi conducerea penitenciarului a informat D.G.S.P.-ul despre decesul survenit, totuşi, nici la data întocmirii rechizitoriului şi nici în prima zi de judecată, nu se aflase despre moartea dr. Scheffler[8]. Aceste evenimente au fost posibile datorită conjuncturii existente în acea perioadă. Astfel, protestele Vaticanului față de atitudinea luată de conducerea R.P.R. în cazul Bisericii Romano-Catolice au avut ca efect o dură replică la nivel politic. În şedința secretariatului C.C. al P.M.R. din 20 octombrie 1948, Nunțiatura Papală a fost acuzată că „este agentură a imperialismului american care doreşte să provoace statul şi poporul român"[9]. La următoarele şedințe s-a pus în discuție problema romano-catolică, stabilindu-se o serie de măsuri. Astfel, Ana Pauker considera că trebuie: „să găsim elemente pentru a rupe relațiile cu Papa pe baza unor infracțiuni de drept comun pe care popii catolici să le săvârşească – trafic de

[6] A.M.J., Direcția Instanțelor Militare, Fond Penal, dosar nr. 18.340, Proces Verbal de Confruntare, vol. I, f. 116-117.
[7] *Ibidem*, Referat, vol. III, f. 368.
[8] *Ibidem*, Rechizitoriu, vol. I, f. 237.
[9] L. Grigorescu, *Politica de laicizare a slujitorilor bisericii şi a credincioşilor*, f. 105-109.

valută”[10]. Măsurile propuse au fost în sensul „(...) izolării vârfurilor catolicismului duşmănos regimului nostru prin demascarea imoralităților, a infracțiunilor de drept comun şi a legăturilor trădătoare existente cu cercurile imperialiste care îi susțin moral şi material”[11].

Efectele acestor măsuri dictate la nivel de politică de stat nu au întârziat să apară. Pe lângă procesul episcopului Scheffler, care ni s-a părut elocvent, amintim şi despre procesul din iunie 1950 intentat chiar reprezentanților diplomatici ai Vaticanului şi care s-a soldat cu expulzarea acestora, precum şi despre Dosarul lotului preoților catolici – Baltaizer care a fost judecat de către Tribunalul Militar Teritorial Oradea în ianuarie 1953.

În ce priveşte judecata propriu-zisă, aceasta cuprinde suficiente indicii pentru a considera că este vorba despre un proces comandat politic.

Un prim argument se găseşte în Rechizitoriu, de unde aflăm că: „Procesul bandei de spioni şi trădători, care a avut loc în iunie 1950, în țara noastră, a demascat şi arătat în parte, rolul de spioni ai foştilor reprezentanți ai Vaticanului din R.P.R, care folosind situația lor diplomatică, au încercat să se amestece în treburile interne ale țării noastre. (...)

Învinuiții Scheffler Ioan, Bogdanfy Constantin, Sipos Francisc, Szemes Francisc şi Krafcsik Alexandru, au avut demnități importante în ierarhia Bisericii Romano-Catolice din R.P.R., şi în ura lor împotriva poporului muncitor s-au pus în slujba imperialismului (...)”.

Al doilea argument în sprijinul ideii enunțate mai sus se găseşte atât în Rechizitoriu cât şi în sentința pronunțată de Tribunalul Militar Oradea (vol. I, f. 267). Este vorba despre probele pe care se bazează atât acuzarea, cât şi instanța când motivează hotărârea luată. Ele constau numai şi numai din declarațiile şi confruntările celor arestați. Nu există martori sau măcar înscrisuri care să infirme sau să susțină afirmațiile din interogatorii.

În al treilea rând este vorba despre sentința pronunțată de către Tribunalul Militar Oradea. Prin aceasta numiții Bogdanfy Constantin, Krafcsik Alexandru şi Szemes Francisc sunt găsiți vinovați pentru infracțiunea de complicitate la înaltă trădare, iar Sipos Francisc este

[10] L. Grigorescu, *op. cit.*
[11] *Ibidem*.

condamnat pentru săvârşirea infracţiunii de omisiune de denunţ. Pentru că moartea dr. Scheffler a survenit anterior începerii procesului, în cazul său s-a dispus încetarea urmăririi penale.

Vom demonstra în cele ce urmează erorile cuprinse în hotărârea de judecată pe baza cărora a fost posibilă condamnarea celor arătaţi mai sus.

Astfel, în motivarea hotărârii sale, instanţa ar fi trebuit să arate în fapt şi în drept temeiurile pentru care consideră că a existat crima de înaltă trădare pentru ca apoi, arătând că inculpaţii de mai sus au ajutat în anumite moduri la comiterea infracţiunii de înaltă trădare, să ajungă la concluzia că sunt vinovaţi de complicitate la săvârşirea acestei fapte penale. Altfel spus, nu se poate conchide la existenţa complicităţii, cât timp nu s-a stabilit fapta principală delictuoasă şi cât timp nu s-a demonstrat că această faptă întruneşte elementele infracţiunii de înaltă trădare.

În cazul nostru, Tribunalul Militar Oradea, în sentinţa pronunţată, analizează elementele complicităţii la înaltă trădare, însă omite să analizeze elementele înaltei trădări înseşi; încearcă să arate că acuzaţii Bogdanfy Constantin, Szemes Francisc şi Krafcsik Alexandru sunt complici, însă „uită" să arate temeiurile pentru care dr. Scheffler este autorul principal.

Vom cerceta în continuare care sunt actele pentru care dr. Scheffler a fost considerat trădător şi dacă aceste acte sunt de natura celor prevăzute de art. 191 C.P.[12], la care se referă instanţa.

Potrivit articolului de mai sus elementele constitutive ale infracţiunii de înaltă trădare sunt:

- calitatea de cetăţean român;

- o activitate constând din procurarea, transmiterea, comunicarea, publicarea sau reproducerea de planuri, scripte, documente diplomatice, schiţe, desene, fotografii etc. secrete;

- procurarea, transmiterea etc. informaţiilor prevăzute mai sus trebuie să fie făcută în favoarea inamicului sau a agenţilor acestuia, ori unei puteri străine, ori agenţilor acesteia;

- toată această activitate trebuie să se facă în mod intenţionat, autorul infracţiunii urmărind producerea rezultatului prevăzut în Codul Penal şi anume afectarea siguranţei naţionale.

[12] Este vorba despre Codul Penal din 1948.

Comparând declarațiile lui dr. Scheffler cu elementele pe care această infracțiune le presupune, ajungem la concluzia că înalta trădare nu se săvârşeşte prin divulgarea de simple informații, chiar dacă acestea se referă la domeniul economic social sau politic. Este necesar ca aceste comunicări să privească planurile, scriptele sau documentele la care se referă art. 191 C.p. Rezultă că aceste documente arătate în textul de lege trebuie în primul rând să fie secrete iar în al doilea rând să fie referitoare la apărarea teritoriului, siguranța statului, mobilizarea şi concentrarea armatei etc.

Or în sentință, deşi nu se arată cu precizie faptele reținute în sarcina acuzatului Scheffler, indirect rezultă că se impută acestuia că a comunicat Nunțiaturii informații privind:

- munca voluntară în zile de sărbătoare religioasă;
- arestarea preoților romano-catolici;
- desființarea cursurilor de religie din şcoli;
- exproprierea chiaburilor.

Nici una dintre aceste date nu priveşte siguranța statului, apărarea teritoriului, mobilizarea sau concentrarea armatei etc. Şi aceasta pentru că prin noțiunea de informații privind siguranța statului se înțelege ansamblul de măsuri care vizează asigurarea ordinei în stat, forma de guvernământ, persoanele cu înaltă răspundere în cadrul instituțiilor de stat. Deci doar prin încălcarea prevederilor art. 191 C.p. faptele imputate dr. Scheffler au fost considerate ca întrunind elementele constitutive ale infracțiunii de înaltă trădare. Pe cale de consecință, Bogdanfy Constantin, Szemes Francisc şi Krafcsik Alexandru au fost condamnați pe nedrept.

În ce priveşte pe Sipos Francisc, condamnat pentru infracțiunea de omisiune de denunț prevăzută de art.228 C.p. coroborat cu art. 1, alin. 3 C.p., vom arăta că şi aici s-a făcut o aplicare greşită a textului de lege. Legiuitorul a sancționat explicit în acest articol fapta de nedenunțare în caz de complot şi implicit şi pe cea de înaltă trădare. Am făcut această precizare pentru a arăta că în acest caz nu se poate face aplicarea art. 1, alin. 3 C.p. care prevede instituția analogiei, introdusă în legislația noastră în 1949 după model sovietic. Ea presupune că faptele considerate ca periculoase pentru societate pot fi pedepsite şi atunci când nu sunt expres prevăzute de lege ca infracțiuni dar sunt similare cu unele fapte prevăzute ca infracțiuni în textele legale. În consecință, din chiar definiția analogiei, rezultă că ea nu se poate aplica decât în ipoteza în care legiuitorul nu a reglementat în

mod special această materie. Pe de altă parte, nefiind demonstrată infracțiunea de înaltă trădare reținută în sarcina lui Scheffler, nu se poate reține nici omisiunea de denunțare din moment ce nu s-a săvârşit fapta pe care legea te obligă să o denunți.

Cu toate anomaliile judiciare sesizate mai sus, neținându-se seama de argumentele apărării, Bogdanfy Constantin, Szemes Francisc şi Krafscik Alexandru au fost condamnați pentru complicitate la înaltă trădare, la o pedeapsă 12, 6 respectiv 7 ani de muncă silnică, iar Sipos Francisc a fost condamnat pentru omisiune de nedenunțare la doi ani de închisoare corecțională.

Cei patru au făcut recurs; acesta a ajuns pe rol şi a fost admis în principiu la data de 25 august 1953. Prin Decizia Tribunalului Militar pentru M.S.S. se dispune casarea hotărârii primei instanțe şi trimiterea cauzei spre rejudecare.

Reiese foarte clar, că dacă nu ar fi existat presiunea politică, nici o instanță nu ar fi putut pronunța o asemenea hotărâre de condamnare dată cu nesocotirea celor mai elementare principii de drept.

Laura STANCU
Liviu BURLACU

Organizația de rezistență „Paragină” în atenția Securității

Existența Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității oferă posibilitatea studierii unor subiecte sensibile ale istoriei poporului român din ultimele cinci decenii. Valorificând fondul arhivistic al instituției, ne propunem ca prin lucrarea de față, să analizăm un caz al Mişcării Naționale de Rezistență anticomunistă din Munții Vrancei.

Conform periodizării referitoare la rezistența armată anticomunistă din România, din studiul elaborat de cercetătorul Adrian Brişcă[1], putem reține o primă apariție a grupurilor de rezistență în intervalul 1944-1947 cu un caracter antisovietic, iar o a doua, a celor apărute după 1947, cu un caracter anticomunist.

Pentru a înțelege factorii care au dus la alcătuirea „grupului Paragină” din Vrancea, considerăm necesară o scurtă prezentare a societății româneşti în intervalul de timp 1945-1948 când, într-o primă fază, Partidul Comunist Român reuşeşte să mențină fațada unui regim democratic. Începând cu anul 1948 însă, guvernul începe procesul de naționalizare ceea ce determină apariția unui curent de neîncredere, în opinia publică românească. Naționalizările succed o campanie ce viza eliminarea partidelor istorice, adepții acestora fiind urmăriți, persecutați, condamnați. Inevitabil, față de aceste acțiuni, la nivelul unei părți a societății româneşti se cristalizează ideea de salvare care nu putea veni decât din partea Occidentului, sintetizată în formula „vin americanii”.

Credința, iar pentru unii români convingerea, că salvarea va veni din partea americanilor, a fost alimentată şi de conflictul Tito-

[1] Adrian Brişcă, *Rezistența armată anticomunistă din România, 1944-1962*, în *Arhivele totalitarismului*, nr. 1-2/1999, p. 42-67.

Stalin. La momentul respectiv se credea că Stalin va interveni militar în Iugoslavia, iar calea trupelor ruseşti care vor trece prin România, va fi prin zona Vrancei.

Considerând că Occidentul va lua poziție față de această situație declanşând un conflict militar ruso-anglo-american, în România se organizează grupări de rezistență care ar fi urmat să acționeze în spatele liniilor ruseşti, sub forma luptei de gherilă[2] în vederea răsturnării guvernului comunist.

Urmărind acest scop, Ion Paragină, fost legionar, se retrage în zona natală şi organizează împreună cu alți localnici, un grup de rezistență anticomunistă. Pe lângă scopul mai sus menționat, un obiectiv secundar urmărit de conducător a fost asigurarea continuității spiritului legionar, acest aspect desprinzându-se atât din declarațiile sale date în timpul anchetei, din forma de organizare a grupului, cât şi din modul de desfăşurare a şedințelor acestuia[3].

În memoriile sale, Ion Paragină mărturiseşte că prin organizarea acestei mişcări îşi propusese „să mențină în Vrancea un spirit de frondă împotriva comunizării şi menținerea făcliei până la marea insurecție”[4]. Membrii organizației se considerau „un tot unitar anticomunist”. Cum guvernul comunist a hotărât în martie 1949 să declanşeze campania de colectivizare a agriculturii, am putea spune că apariția grupului de rezistență Paragină se explică şi prin dorința partizanilor de a proteja drepturile țăranilor vrânceni asupra pământului moştenit, prin hrisov, de la Ştefan cel Mare[5].

Membrii fondatori ai grupului au fost: Ion Paragină, Cristea Paragină, Gheorghe Mălăcescu, Vasile Sava, Ilie Nistor, Nicolae Ambrozie. Ion Paragină, licențiat în litere şi filosofie, avea în urmă o bogată activitate legionară, care începe din anul 1940, în timpul studenției activând în cadrul Centrului Studențesc Legionar Bucureşti, fiind inițiat în activitatea informativă legionară de Octavian Voinea. După arestarea acestuia în 1948, Paragină preia conducerea

---

[2] Constantin Buchet, *Romania and the American Containment Policy*, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 4/1998, p. 88.

[3] Grupul era organizat în celule de câte trei persoane denumite după formula legionară „*cuiburi*”, iar în cadrul şedințelor se citea un text din Biblie, se cântau cântece legionare, se făcea instrucție, A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 7, p. 30.

[4] Ion Paragină, *Frânturi din viața unui partizan*, ms., p. 15.

[5] Adrian Brişcă, *op.cit.*, în *loc. cit*., p. 49.

organizației legionare din sectorul Panciu (jud. Putna). Pentru activitatea legionară desfăşurată, Ion Paragină a fost judecat de Tribunalul Militar Galaţi, în contumacie, şi condamnat la 15 ani de temniță grea şi 10 ani degradare civică, conform sentinței nr. 241 din 17 martie 1949[6].

Gheorghe Mălăcescu, învățător în satul Țifeşti, activează în organizația Paragină până la 19 mai 1949 când, din cauza nepotrivirilor de idei, formează un alt grup împreună cu Vasile Sava, comerciant din Panciu, Ilie Nistor, viticultor din Crucea de Sus, Nicolae Ambrozie, toți membrii inițiali ai organizației. Cele două grupuri, Paragină şi respectiv Mălăcescu, au păstrat totuşi legătura între ele, din punct de vedere administrativ[7] şi de apărare.

Grupului condus de Ion Paragină i se alătură în vara anului 1948 Mihai Timaru, militar de profesie, trecut în rezervă în 1947 ca urmare a refuzului de a se înscrie în Partidul Comunist Român. Stabilindu-se la Panciu, prin intermediul socrului său Costică Brandrabur, şi el membru al organizației, ia legătura cu grupul din pădure. În cadrul acestuia avea obligația să atragă alți militari epurați din armată, ofițeri şi subofițeri, încercând totodată să aducă propria contribuție la partea organizatorică[8].

Alături de Ion şi Cristea Paragină activează şi profesorul Aristide Zdru de la Liceul „Ioan Slavici" din Panciu. În această persoană liderul organizației va găsi un sprijin remarcabil în vederea întocmirii şi tipăririi broşurii intitulată *Manualul Haiducului*, un statut al luptătorului anticomunist. Nucleului mai sus menționat i se vor alătura ulterior noi partizani precum Gheorghe Ungureanu, Teodosie Filimon, Evghenie Hulea şi alții, toți animați de un singur ideal - lupta împotriva comunismului[9].

Comandamentul grupului Paragină se afla plasat în pădurea Tiharaia din Munții Vrancei, pe pârâul Porcului, care se varsă în Zăbrăuț. Era un punct strategic unde partizanii locuiau în bordeie săpate în pământ[10].

---

[6] A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 7, p. 17.
[7] *Idem*, p. 29.
[8] Mihai Timaru, *Lupta de rezistență anticomunistă în Munții Vrancei,* în *Analele Sighet*. *Instaurarea comunismului între rezistență şi represiune*, Bucureşti, Fundația Academia Civică, 1995, p. 327.
[9] A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 7, p. 14-24.
[10] Mihai Timaru, *op. cit*., în *loc. cit*., p. 331.

O trăsătură caracteristică atât a grupului Paragină, cât şi a altor grupuri de rezistenţă este reprezentată de coloratura politică a membrilor. Aceştia erau foşti reprezentanţi ai partidelor istorice, precum şi ex-membri ai mişcării legionare. În organizaţia de rezistenţă activau elemente din toate categoriile sociale, ţărani, intelectuali şi militari. Membrii organizaţiei Paragină aveau sarcini precis stabilite: aprovizionarea cu muniţii, cu alimente, stabilirea de noi legături în exterior, recrutarea elementelor tinere în cadrul organizaţiei, acest aspect revenindu-i lui Cristea Paragină[11]. Pentru păstrarea conspirativităţii absolute se atribuie membrilor grupului pseudonime, precum: Ion Paragină - maior „Valeriu Vântu", Gheorghe Mălăcescu - „Crăciun", Ilie Nistor - „Irimia". Totodată întâlnirile se desfăşurau în case conspirative[12].

Prima încercare de rezistenţă a Vrancei a fost semnalată în comuna Păuşeşti[13]. Spre deosebire de aceasta, gruparea înfiinţată de Ion Paragină în 1948 este prima care se organizează atât în plan ideologic, cât şi în plan militar. Din punct de vedere ideologic menţionăm redactarea de către liderul grupului în perioada septembrie-noiembrie 1948 a unui cod de instructaj adresat celor ce doreau să se alăture sistemului de rezistenţă, lucrarea intitulată *Manualul Haiducului*. Structurată pe şapte capitole, aceasta face referire la aspectele cu caracter militar (instuire-recrutare, armament, tehnică) şi stabileşte totodată ţinuta şi practica morală a membrilor organizaţiei.

În capitolul intitulat *Instruire şi recrutare* se solicită o ascultare deplină faţă de ordinele „şefului", autorul fixând totodată procedura de recrutare a noilor membri. Din studiul documentului respectiv se poate observa caracterul secret al acestei operaţiuni, constatându-se faptul că membrii grupului nu se cunoşteau între ei până în ziua „insurecţiei".

În ceea ce priveşte armamentul folosit de partizani, în capitolul special destinat acestui subiect, Ion Paragină menţionează faptul că armele se vor procura individual folosindu-se orice tip, „de la cuţit până la brand"[14].

---

[11] *Idem*.

[12] A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 7, p. 4, p. 59.

[13] Eugen Şahan, *Aspecte din rezistenţa românească împotriva sovietizării în perioada martie 1944 - 1962*, Analele Sighet, *Instaurarea regimului comunist între rezistenţă şi opresiune*, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1995, p. 213.

[14] A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 7, p. 56.

Un alt capitol al codului se referă la „Tehnica" grupului, din analiza sa rezultând o activitate împărțită în două segmente: pregătirea atacului şi atacul propriu-zis. În prima fază se urmărea culegerea de informații exacte privind obiectivul vizat, fixarea caselor de adăpost, procurarea armamentului. În cea de-a doua fază -„atacul propriu-zis"- se menționau țintele acțiunii: obiective militare sovietice, sedii de poliție, obiective industriale şi de trafic. Nu erau vizate bisericile, săracii şi familiile membrilor organizației[15].

„Țelul" organizației poate fi desluşit din studiul broşurii în care autorul menționează faptul că, se urmărea „dezrobirea patriei din hoardele inamice (…), pedepsirea cu moartea a comuniştilor"[16].

Rezistența grupului Paragină de aproximativ un an s-a datorat perseverenței şi sprijinului obținut de aceştia, atât din partea localnicilor, cât şi din partea bisericii. Un rol important, în cazul prezentat, l-au jucat starețiia două schituri din zonă: ieromonahul Evghenie Hulea de la schitul Muşunoaiele şi respectiv, Teodosie Filimon de la schitul Brazi[17]. Sprijinul acestora consta în aprovizionarea grupului cu alimente şi furnizarea de informații utile acestuia.

Un preot de vază al Vrancei a fost şi Ştefan Marcu din Nistoreşti, vechi luptător anticomunist, care în cazul fraților Paragină juca rolul unui bun sfătuitor. Cunoscând faptul că Ion Paragină se află deja în atenția Securității, preotul Marcu îl povățuieşte pe acesta să nu organizeze nici un fel de mişcare, căci astfel s-ar expune pericolului de a fi arestat. În această idee refuză să-l sprijine pe liderul organizației Paragină în vederea stabilirii unei legături pe lângă Comandamentul Legionar din Bucureşti, de unde acesta spera să obțină un potențial ajutor[18]. Analizând această situație, constatăm că se verifică concret afirmația unui securist precum că lichidarea grupurilor de bandiți a fost extrem de grea fiindcă răzvrătiții „aveau sprijin (…) în special în mânăstiri"[19].

În vara anului 1949, Securitatea obține informații neverificate, privind existența în munți a grupului Paragină, precum şi a unor contacte nu tocmai amiabile între partizani şi localnici. Au existat şi

[15] *Idem,* p. 58.
[16] *Idem*, p. 60.
[17] *Ibidem*, vol. 21, p. 232.
[18] *Ibidem*, vol. 7, p. 33.
[19] G. Boldur-Lățescu, *Genocidul comunist în România*, vol. II, Bucureşti, 1994, p. 94.

momente de tensiune de care Securitatea a aflat: cazul brigadierului silvic din zonă asupra căruia, la data de 26 mai 1949, s-a tras de către câțiva partizani[20] deoarece acesta se apropiase prea mult de tabăra lor. Alte cazuri similare au fost semnalate într-o notă-raport a Direcției Generale a Securității Poporului din 30 iunie 1949, din care rezultă altercații între membrii grupului și localnici[21]. Presupunem că aceste conflicte se încadrează în contextul asigurării securității grupului și nu trebuie catalogate ca acțiuni deliberate îndreptate împotriva sătenilor din zonă.

În urma măsurilor întreprinse de Direcția Generală a Securității Poporului, la data de 18 iunie 1949, Direcția Regională a Securității Galați are certitudinea existenței în Munții Vrancei, Pădurea Tiharaia, a organizației Paragină. Din acțiunea informativă a Regionalei reiese că elementele grupului mențin legături cu alte organizații similare, prin intermediul curierilor. Un rol important în acest sens, l-au avut în cazul organizației Paragină, fratele conducătorului, Cristea Paragină, precum și un alt partizan, Mihai Timaru[22].

Pentru a recurge la măsurile necesare dizolvării grupului, Direcția Regională Galați s-a folosit în acțiunea informativă de elemente localnice, precum și de detaliile furnizate de sursele infiltrate în grup[23].

În memoriile sale, Ion Paragină menționează că în toamna anului 1949 grupului din pădure i s-a alăturat Nicolae Anghel, care a câștigat încrederea liderului prin faptul că părea un posibil susținător, atât în acțiunile de luptă prin experiența sa dobândită pe frontul de Răsărit, cât și în aprovizionarea cu armament necesar grupului[24]. Acesta avea să fie „începutul drumului pierzaniei”[25]. Nicolae Angel, fiul învățătorului din satul Clipicești[26], colaborator al Securității, a susținut pătrunderea în grup a altor două persoane, Romică Uşurelu și Vrabie, zis „Pițigoi”[27] - agenți ai Securității. Dintr-o notă raport a Inspectoratului de Securitate Județean Neamț din 1968 putem observa

[20] A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 21, p. 24.
[21] *Ibidem*, p. 227-228.
[22] *Ibidem*, p. 224.
[23] *Idem.*
[24] Ion Paragină, *op. cit*., p. 86.
[25] *Idem*, p. 87.
[26] Adrian Brişcă, *op. cit*., în *loc. cit*., p. 50.
[27] Ion Paragină, *op. cit*., p. 88.

că pentru aportul adus la depistarea şi lichidarea elementelor duşmănoase din Munţii Vrancei, colaboratorul Securităţii, Romică Uşurelu, încadrat în Securitate în 1948 cu gradul de plutonier major devine sublocotenet, adjunct şef de secţie, totodată fiind decorat cu două ordine şi patru medalii ale R.S. România[28].

Acţiunile Securităţii de ordin informativ se materializează prin operaţiunea din noaptea de 18/19 octombrie 1949 când sunt capturaţi şeful grupului Ion Paragină şi Timaru Ion, trecânduse-se apoi la atacarea bordeielor partizanilor din pădure. În acelaşi timp este atacată şi gruparea aflată sub conducerea lui Gheorghe Mălăcescu[29]. Din acţiunea Securităţii a scăpat printr-o ieşire secretă Cristea Paragină[30]. Cinci securişti au plătit atunci cu viaţa pentru prinderea unui partizan[31].

După data de 19 octombrie 1949 Securitatea începe anchetarea celor capturaţi, foşti membrii ai organizaţiei Paragină, precum şi a susţinătorilor acestora. Ancheta desfăşurată minuţios a vizat chiar şi membrii familiei liderului, tatăl acestuia, Anton Paragină, ex-membru al Partidului Naţional Liberal Brătianu, a fost condamnat la 2 ani de închisoare corecţională, conform sentinţei nr.841/ 18 octombrie 1950[32], iar sora, Ilade Floarea, a fost învinuită de legături cu membrii bandei[33]. Acţiunea judecătorească se încheie în 1950 odată cu pronunţarea sentinţelor de condamnare. Prin aceeaşi sentinţă liderii grupului au fost condamnaţi la 20 de ani muncă silnică „pentru crimă de uneltire contra ordinii sociale”[34], iar susţinătorii organizaţiei au fost acuzaţi de „delictul de omisiune a denunţării a uneltirii contra ordinii sociale”[35], primind diverse condamnări.

Atacul Securităţii asupra grupului condus de Ion Paragină, cât şi asupra celui comandat de Gheorghe Mălăcescu, a avut şi eşecuri concretizate prin scăparea din încercuire a unor partizani. În această

[28] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7.389, dosar nr. 34, p. 277, 463.
[29] A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 21, p. 245.
[30] *Idem*, p. 247.
[31] Adrian Brişcă, *op. cit*., în *loc. cit*., p. 50.
[32] A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 7, p. 212, vol. 36, p. 63.
[33] Idem, vol. 21, p. 250.
[34] Idem, vol. 36, p. 110-111.
[35] *Ibidem*, p. 40.

categorie se numără pe lângă Cristea Paragină, şi Gheorghiță Bălan, Filimon Teodosie precum şi alții[36].

În timp ce Securitatea ancheta pe cei prinşi, elementele fugare încercau să mențină vie făclia rezistenței. Deşi Cristea Paragină a fost ucis de Securitate în urma unei trădări, în primăvara anului 1950[37], Gheorghiță Bălan lua legătura în luna mai a aceluiaşi an cu Lupşa Victor din comuna Zagon, județul Covasna, şeful grupării de rezistență „Vlad Țepeş II", împreună organizând răscoala țăranilor vrânceni din noaptea de 23/24 iunie 1950. Ulterior, la 15 noiembrie 1950 Gheorghiță Bălan a fost arestat[38].

Analizând cazul organizației Paragină se regăsesc două dintre caracteristicile Mişcării de Rezistență din România surprinse de Ion Gavrilă Ogoranu[39]; este vorba de caracterul național, această grupare fiind alcătuită şi inițiată de studenți şi militari, încadrați sau nu în partide politice, în special de frații de cruce şi, de caracterul creştin, întrucât acțiunile şi faptele grupului au încercat să fie subordonate moralei creştine.

În încheiere putem menționa faptul că mişcarea de rezistență a grupului Paragină, chiar dacă a fost înfrântă de Securitate, s-a menținut în spirit, astfel că în anii următori când s-a trecut la colectivizarea forțată, revolta țărănimii a reizbucnit cu putere în unele comune din zona de câmpie a Vrancei. Ideea „vin americanii", care a animat constituirea grupurilor de rezistență din munți s-a stins, nu atât prin eşecul acțiunilor acestor grupări, cât mai ales urmare a intervenției militare a trupelor sovietice în contextul Revoluției ungare din 1956, situație față de care Occidentul nu a acordat nici un sprijin răzvrătiților. Atunci s-a înțeles pe deplin că România a fost lăsată în mâinile ruşilor.

Prezentând cazul organizației de rezistență Paragină argumentăm încă o dată, dacă mai era necesar, că rolul C.N.S.A.S. este acela de a conserva şi de a valorifica mărturiile scrise despre evenimentele petrecute în inima munților, în beciurile Securității, în întunericul penitenciarelor.

---

[36] A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 21, p. 253.

[37] Adrian Brişcă*, op. cit*. în *loc. cit*., p. 50.

[38] A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. 17, vol. 21, p. 149.

[39] Ion Gavrilă Ogoranu, *Rezistența armată anticomunistă din munții României*, în *Analele Sighet*, *Instaurarea comunismului între rezistență şi opresiune*, Bucureşti, Fundația Academia Civică, 1995, p. 97.

Dan SALAGA

Aspecte privind procesul de colectivizare. Comuna Cudalbi, ianuarie 1958

Procesul de comunizare a României, început chiar înainte de preluarea puterii politice de către comunişti (6 martie 1945), avea să determine după câțiva ani un alt proces: cel de colectivizare a agriculturii după modelul sovietic. Acesta s-a constituit într-un atentat la existența satului românesc, contribuind din plin la depersonalizarea țăranului român şi transformarea lui într-un muncitor agricol. Prin colectivizare se va realiza practic integrarea locuitorului rural in sistemul centralismului democratic. El va fi mai uşor de controlat şi dirijat, ținând cont şi de faptul că într-o comunitate rurală se regăseau obiceiuri, tradiții sau puternice sentimente creştine, precum şi o oarecare inerție la tot ce venea din afară.

Fără îndoială că partidul nu accepta o opoziție față de desfăşurarea procesului de colectivizare şi, în consecință, reprimarea de către regimul comunist a manifestărilor de rezistență venite din partea unor membri ai comunității rurale, s-a realizat şi ea în cel mai pur stil stalinist[1].

Vom încerca în următoarele rânduri să redăm un moment al colectivizării, desfăşurată prin impunere, rezistență şi, inevitabil, represiune din partea autorităților.

Este vorba despre o revoltă a țăranilor din comuna Cudalbi, una dintre cele mai mari aşezări rurale ce aparține județului Galați, împotriva impunerii de intrare forțată în colectiv, revoltă ce a avut loc în ianuarie 1958.

De acest eveniment am aflat întâmplător prin intermediul preotului Capotă Alexandru, preşedintele Asociației Foştilor Deținuți

[1] Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii*. *Represiunea totală - 1957-1962 (IV),* în *Arhivele Totalitarismului*, anul III, nr. 4/1995, p. 109.

Politici, filiala Galați, căruia îi mulțumesc pentru sprijinul acordat în realizarea înregistrărilor.

Deplasându-mă la Cudalbi, am putut să cunosc pe cinci dintre participanții la revolta din 1958, țărani care au avut de îndurat ani de temniță comunistă, pentru singura vină că nu doreau să fie deposedați de propriul lor pământ. Aceştia sunt: Anghele Ilie, Mistreanu Tache, Pojoga Enache, Taşcă Vasile şi Voicu Nicolae.

Lucrarea de față se înscrie în cadrul încercărilor de istorie orală şi se bazează pe înregistrările audio realizate de către autorul acestor rânduri, înregistrări care conțin mărturiile celor cinci amintiți mai sus referitoare la evenimentele din comuna Cudalbi din ianuarie 1958.

Primul moment în cadrul acestor mărturii este cel al declanşării colectivizării forțate de către regim în toamna anului 1957. S-au deplasat atunci echipe formate din 20-30-40 de indivizi, care umblau din casă în casă „cu lămuritu", după cum remarcă Voicu Nicolae. Însoțite de către un delegat din comună, aceste echipe îi vor obliga pe săteni să se înscrie în colectiv.

Anghelie Ilie îl identifică pe unul dintre delegați, şi anume Gheorghieş Toma, fost legionar, țăran înstărit deținând atunci 13 ha de pământ.

Un alt moment în cadrul desfăşurării evenimentelor din Cudalbi îl constituie chiar cel al revoltei din 11 ianuarie 1958. Atunci, un inginer de cadastru trimis de la Bucureşti, venise să facă măsurătorile pentru a realiza efectiv procesul de intrare în colectiv a țăranilor. Aceştia din urmă nu aveau de gând să cedeze autorităților. Câțiva săteni, printre care şi Pojoga Enache, au început să strige să li se dea cererile şi … „jos colectivu'!"

În fața primăriei (a Sfatului Popular), erau adunate cel puțin câteva sute de persoane (Taşcă Vasile afirmă că erau între 2.000-3.000 de oameni).

Dialogul dintre preşedintele Sfatului, Bălan, şi săteni, nu a fost deloc unul amiabil. Voicu Nicolae afirmă că, după ce i-a cerut şi el preşedintelui cererile, acesta a început să-l înjure. Reacția mulțimii nu s-a lăsat aşteptată. Înconjurat de săteni, Bălan a închis uşa de la Sfat şi a încercat să fugă. Fiind prins din nou în curtea unui vecin (Gheorghe Grosu), va fi bătut de către săteni până ce va da cheile pentru a se deschide casa de bani, locul unde se aflau cererile sătenilor de intrare în gospodăria colectivă. Au fost arse toate actele găsite. Sătenii s-au deplasat şi la biroul de depunere a cotelor, distrugând şi acolo actele.

După consumarea evenimentelor, represiunea nu a întârziat să apară. Mistreanu Tache va fi anchetat în comună, la postul de miliție de către un maior care vroia să afle cine a mai participat la revoltă.

Împreună cu Mistreanu au mai fost anchetați încă şase săteni. Aceştia vor suporta, la intervale mici de timp, lovituri cu bățul aplicate de către respectivul maior. Spre miezul nopții, cei şapte săteni vor fi duşi cu o maşină la sediul vechi al Securității din Galați. Mistreanu Tache avea să fie mutat, după câteva zile, la noul sediu al Securității şi ținut în anchetă 42 de zile.

Anghele Ilie va fi dus, de asemenea, la Galați, prima dată la vechiul sediu al Securității. Aici i se va spune că va face închisoare, fapt ce l-a determinat să replice: „de ce să fac puşcărie; ne-au băgat cu forța în colectiv şi noi tot cu forța ne-am luat cererile". Va fi transportat după câteva zile la noul sediu, unde va fi anchetat de către maiorul Perlă Gheorghe o lună de zile, luând „patru bătăi bune".

După ce a fost arestat, lui Taşcă Vasile i se va spune că au fost ridicați numai capii revoltei, pentru că „nu se puteau aresta sute de oameni". Taşcă Vasile a suferit şi el pe parcursul anchetei, primind lovituri aplicate la gleznă. Va sta trei luni la Galați, primind ca mâncare „varză împuțită şi o mână de arpacaş".

Odată cu Taşcă Vasile va fi reținut şi Ionică Popa Tatu, cap de lot, ținut la izolare fără pat, cu 100 de grame de pâine.

Pojoga Enache va fugi de acasă pe 11 ianuarie, fiind căutat de organele de miliție. Soția acestuia era anchetată zilnic.

Voicu Nicolae va pleca fugar pe la rude, dar va fi prins, în cele din urmă, şi dus la vechiul sediu al Securității din Galați, unde va sta câteva zile. Acolo, un locotenent îl va pune pe o masă, cu fața în jos şi îl va bate cu o bâtă, „ca şi cum ai bate un sac de fasole". Anchetatorul vroia să afle cine erau organizatorii revoltei. Transportat la noul sediu al Securității va fi anchetat şi bătut în fiecare zi. „Eram negri de la bătaie, ne udam cearşafurile şi le puneam pe noi", îşi aminteşte Voicu Nicolae.

Cei cinci aveau să fie judecați şi condamnați. Pentru Pojoga Enache, Voicu Nicolae şi Mistreanu Tache, se regăsesc în dosarele Arhivelor C.N.S.A.S., biletele de eliberare din detenție. Astfel, Pojoga Enache va fi depus ca şi condamnat la 22 ianuarie 1958, până la 17 ianuarie 1976 de către Tribunalul Militar Reg. II Bucureşti, fiind

pedepsit „pentru acte de teroare”[2]. De asemenea, prin decizia nr. 143 din 1958, a Tribunalului Suprem, Colegiul Militar, i se respinge recursul, sentința rămânând definitivă. În respectiva decizie se precizează şi motivul pentru care Pojoga Enache a fost condamnat: „pentru faptul că în ianuarie 1958, împreună cu alte elemente agitate din comună, a participat la lovirea preşedintelui, pentru a le da înapoi cererile de înscriere în G.A.C.”. Pojoga Enache va fi condamnat, prin urmare, la 18 ani de închisoare şi, conform spuselor sale, confiscare parțială de avere - 2 ha de pământ. În detenție va trece pe la Gherla[3], Stoieneşti, Salcia, Strâmba, Periprava şi Giurgeni, fiind eliberat la 13 aprilie 1964[4].

Mistreanu Tache va fi depus ca deținut de la 22 ianuarie 1958 până la 15 ianuarie 1978, de către Tribunalul Militar al Reg. II Bucureşti, cu mandatul nr. 47 din 1958.Va fi condamnat prin sentința nr. 18/1958 pentru acte de teroare, fiind pus în libertate la 14 aprilie 1964. A fost grațiat de către 0957 Ostrov, conform decretului 176/1964[5]. Lui Mistreanu Tache i se vor confisca şi 2 ha de pământ.

Voicu Nicolae va fi condamnat la 20 de ani de închisoare prin aceeaşi sentință, 18/1958 pentru acte de teroare, fiind grațiat prin decretul 176/1964[6]. Va trece pe la Gherla, Periprava şi apoi iar la Gherla, de unde va fi eliberat la 16 aprilie 1964.

Taşcă Vasile va suporta şi el o condamnare la 20 de ani de muncă silnică şi şapte ani interdicție, fiind eliberat la 16 aprilie 1964. Va trece pe la Gherla, Balta Brăilei - Stoieneşti şi Salcia -, precum şi în Deltă, la Periprava. La Gherla va suporta un regim de detenție destul de dificil. În camera 71, unde va fi repartizat, erau 121 de deținuți. Taşcă Vasile va ajunge în timpul detenției de la Gherla, şi la „izolare”, o celulă fără geamuri, unde va primi mâncare o dată la trei zile, iar în loc de apă i se va da apă cu sare. În octombrie 1959 va fi mutat la muncă în Balta Brăilei, la Stoieneşti. Acolo, în trei saivane de oi erau ținuți 5.000 de deținuți.

Anghel Ilie avea să fie condamnat la şase ani de închisoare, fiind eliberat în martie 1960. Va ajunge şi el la Gherla şi apoi la Stoieneşti. Lui Anghele Ilie i se va confisca 1 ha şi jumătate de

[2] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 747, f. 2, 31.
[3] *Ibidem*, f. 28-29.
[4] *Ibidem*, f. 32.
[5] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 746, f. 12.
[6] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 748, f. 2.

pământ şi casa. Întors acasă va refuza, pentru o perioadă de doi ani de zile, să intre în colectiv, afirmând că „mai bine se duce la puşcărie”.

Din cele relatate mai sus, se desprinde faptul că acțiunea spontană a țăranilor din Cudalbi a fost reprimată destul de dur de către autoritățile comuniste, în prim plan aflându-se aici organele de securitate, acțiunea acestora fiind direcționată asupra capilor revoltei.

Fără îndoială că cele cinci mărturii inserate în lucrare nu pot epuiza problematica complexă a evenimentului desfăşurat la Cudalbi.

Ar fi necesară, firește, o continuare a înregistrărilor cu alte persoane care au trăit evenimentele şi mai sunt încă în viață.

Este însă un aspect pozitiv faptul că nişte mărturii orale se verifică, cel puțin parțial, cu documente păstrate în arhive, şi în cazul nostru, Arhivele C.N.S.A.S.

Realizarea istoriei orale şi folosirea mărturiilor pentru activitatea ştiințifică este, considerăm noi, o acțiune extrem de necesară.

Ionuț DOGARU

Securitatea în anii ’80. Aspecte ilustrative de poliție politică

Aplicarea Legii privind accesul la propriul dosar şi deconspirarea securității ca poliție politică dă posibilitatea - iar pentru C.N.S.A.S. stipulează obligația - cercetării unor arhive create ca urmare a activității Securității în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989.

Lucrarea de față nu se doreşte a fi o prezentare exhaustivă a rolului şi locului pe care l-au avut serviciile secrete româneşti în perioada regimului comunist. Studiul trebuie înțeles ca fiind mai degrabă un demers exploratoriu, o periegheză în arheologia cercetării complexei problematici a mijloacelor şi a modului de manifestare ale Securității în societatea românească totalitară. După cum se precizează şi în titlu, obiectivul lucrării este de a prezenta câteva aspecte sugestive privind activitatea de poliție politică a D.S.S. în ultima sa parte de existență.

Deşi nu s-a folosit de metodele extreme de teroare din perioada stalinistă, regimul Ceauşescu, caracterizat - cu precădere în partea sa finală - prin exacerbarea cultului personalității conducătorului, în dezacord cu degradarea continuă a nivelului de trai al populației, s-a bazat pe controlul strict şi atotcuprinzător al serviciilor secrete. Documentele în care se precizau motivele pentru care se deschideau acțiunile de urmărire oferă o imagine elocventă a omniprezenței organelor de securitate, a sferei de interes şi a acțiunilor în care s-au angrenat.

În anii ’80, motivele pentru care anumite persoane deveneau „obiective în atenția D.S.S.” sunt dintre cele mai diverse şi acoperă o plajă largă de medii socio-profesionale. Alături de vechile „Probleme” (dosare-problemă) precum „Partidele burgheze” (P.N.Ț., P.N.L., P.S.D.R.), „Legionarii” etc., pentru care se acordă în această perioadă mai puține resurse umane şi tehnice (toate rămânând însă active), sunt

constituite sau dezvoltate „dosare de obiectiv" - pe instituții - şi de mediu, ultimele cuprinzând supravegherea generală a grupurilor de persoane cu pregătire asemănătoare, indiferent de antecedentele politice sau penale sau de locul de muncă al fiecăruia. În această categorie intrau uniunile de creație (scriitori, muzicieni, actori), cercetătorii, medicii etc.[1].

Acțiunile de urmărire individuală şi dosarele de grup au ocupat şi în ultimul deceniu al regimului comunist un rol important pentru Departamentul Securității Statului, prin prisma resurselor alocate şi a materialului informativ rezultat. Motivele de deschidere a dosarelor de urmărire individuală ce pot fi catalogate ca reprezentând acțiuni de poliție politică, corespund atât unor probleme „serioase", din perspectiva legislației şi a ideologiei socialiste, precum şi unora hilare care nu fac altceva decât să reliefeze situațiile şi manifestările aberante caracteristice regimurilor totalitare.

Într-un dosar deschis pe motivul „grav" că se punea în pericol securitatea statului, se menționau următoarele:

„La 01 iunie şi respectiv în reluare şi aprofundat, la 03 iunie 1983, sursa […] a semnalat că din relatările … (unei persoane - n.n.), a aflat că … (urmăritul - n.n.), ar face parte dintr-o grupare clandestină care îşi propune ca, într-o conjunctură favorabilă, să încerce să preia conducerea statului, înlăturând structura de conducere actuală. […] Conform celor reținute de … (sursă - n.n.), membrii grupării îşi propun să acționeze pe două fronturi paralele:

- Legal, prezentând gruparea drept organizație constituită ad-hoc din voluntari, care urmăreşte să sprijine activitatea Partidului Comunist Român în realizarea sarcinilor social-politice şi economice pe care acesta le are de îndeplinit, situație în care li s-ar permite să racoleze cât mai mulți aderenți din țară şi din străinătate;

- Clandestin, pregătind lovitura de preluare a puterii în stat într-un moment conjunctural favorabil, când gruparea va fi destul de puternică…"[2].

În realitate, conform documentelor din dosar, persoana urmărită acționase pentru constituirea unei mişcări după tipul „Solidarității" din Polonia şi elaborase o Platformă-program care cuprindea obiective ce,

[1] Radu Cristescu, *Spionajul şi contraspionajul pe înțelesul tuturor*, Bucureşti, Editura Evenimentul Românesc, 2000, p. 49.
[2] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. I, f. 3.

într-un stat democratic, nu s-ar fi constituit nicicând în capete de acuzare într-un proces penal şi în motive pentru deschiderea unei acţiuni de urmărire a unui serviciu secret. În documentele găsite la percheziţia făcută asupra respectivei persoane se prevedeau „extinderea şi consolidarea organizaţiei în întreaga ţară"; „confruntarea cu puterea"; tratativele succesive cu conducerea statului pentru îndeplinirea unor reforme social-economice şi politice care s-o oblige să-şi restrângă controlul şi influenţa în ţară; preluarea conducerii politice a ţării; elaborarea unei Constituţii şi optarea, prin plebiscit, pentru forma de guvernământ…; instituirea pluralismului politic etc."[3]. Un asemenea document ar fi putut să constituie platforma-program a oricărui partid legal constituit din perioada de început a unor state democratice. În România anilor '80 o asemenea organizaţie a fost catalogată ca fiind "contrarevoluţionară", liderul său a fost pus sub urmărirea strictă a Securităţii, fiind ulterior arestat şi condamnat la 12 ani de închisoare pentru complot, alte şase persoane primind condamnări mai mici.

Motivul de deschidere a unui alt D.U.I. era „stabilirea activităţii şi preocupărilor ostile, a concepţiilor şi comentariilor duşmănoase pe care le face la adresa politicii partidului şi statului, a anturajului şi a eventualelor influenţe nocive pe care le are din partea unor cadre didactice care îl susţin, a descifrării unor activităţi desfăşurate la cenacluri literare"[4]. Pentru discuţii cu alte persoane în căminul studenţesc pe tema emisiunilor posturilor de radio B.B.C. şi „Europa Liberă", titularul dosarului deschis pe motivul mai sus prezentat a fost urmărit de organele de securitate cu ajutorul reţelei de informatori din facultate, căminele studenţeşti şi, mai târziu, din cancelaria profesorilor. Ulterior, persoana a fost avertizată de Securitate, cu acordul conducerii profesionale din şcoala unde preda, pentru „vina" de a fi făcut „comentarii tendenţioase la adresa politicii partidului şi statului… în domeniul cultural, susţinând ideea unei „revoluţii culturale", pe care o pot face numai intelectualii" şi pentru că a audiat şi comentat ştiri transmise de „posturi de radio ostile"[5].

Simpla trimitere a unei scrisori postului de radio „Europa Liberă" constituia un motiv pentru deschiderea unui dosar de urmărit

[3] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. I, f. 54.
[4] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 10, f. 4.
[5] *Ibidem*, f. 12, 15-16.

la D.S.S. Este şi cazul unui inginer care, în 1985, în urma acţiunii de urmărire a organelor de securitate, era avertizat şi scos din cercetare de către conducerea instituţiei în care lucra[6]. Şi în acest caz, acţiunea Securităţii a încălcat drepturi fundamentale prevăzute în Constituţia R.S.R., precum şi în documente internaţionale acceptate de statul român - dreptul la libera exprimare, secretul corespondenţei etc.

Într-un alt dosar de urmărire se menţionează că obiectivul (din mediul artistic) „a fost luat în lucru organizat datorită faptului că are pe fratele … fugar… şi în situaţia avizării pozitive pentru deplasarea într-o ţară care i-ar permite fuga în Occident, acesta nu s-ar mai înapoia în ţară”[7]. Situaţii de acest gen sunt frecvent întâlnite în dosare. Problema „rămânerii ilegale în străinătate” era una importantă pentru Securitate. În realitate, nu era altceva decât o faţadă a măsurilor îndreptate împotriva cetăţenilor prin care se încălca libertatea individului de a călători. Conducerea de stat acţiona prin toate mijloacele de care dispunea pentru a limita numărul celor care, ajunşi în Occident, cereau azil politic.

Securitatea a iniţiat acţiuni de urmărire şi pe motive de-a dreptul hilare, în formă tragi-comică, dar pe fond de maximă gravitate, de neimaginat în cazul unui serviciu de informaţii al unui stat democratic.

O Mapă de verificare s-a deschis pe motivul că o persoană, în calitate de membru al Filialei A.F.R. - Botoşani şi al Secţiei de Numismatică, „întreţine legături cu persoane din Italia unde a expediat unele materiale cu caracter ştiinţific (pe probleme filatelice şi de numismatică - n.n.) şi intenţionează… să se adreseze unor ambasade pentru expedierea şi obţinerea unor materiale şi publicaţii”[8].

În motivul de deschidere al unui alt D.U.I. se menţionează că „la întâlnirea din 12.06.1985 informatoarea… ne-a semnalat pe soţul ei… că în ultima perioadă şi-a intensificat antrenamentele de karate… cu toate că în anul 1984 i s-a atras atenţia de către organele de stat că astfel de sport este interzis în ţara noastră (intra la problema „Oculta” - n.n.)”. Raportul se închidea cu propunerea „să fie luat în D.U.I. cu scopul stabilirii dacă sub masca preocupărilor consemnate nu se desfăşoară activităţi care să aducă în orice fel prejudicii statului român, activităţi ce pot fi canalizate şi dirijate din străinătate”[9].

[6] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 479, f. 2, 101.
[7] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 421, vol. I, f. 5.
[8] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 114, f. 1.
[9] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 503, f. 57.

Securitatea lua sub urmărire orice formă de asociere ce putea fi considerată suspectă sau potențial ostilă în raport cu statul şi ideologia socialistă.

Rapoartele de închidere a acțiunilor de urmărire dau şi ele o imagine privind caracterul de poliție politică al acțiunilor Securității. Respectivele documentele menționează fie infirmarea suspiciunilor inițiale, fie măsuri de pedepsire a persoanei (avertizare, „influențare pozitivă", destrămarea anturajului, scoaterea din slujbă, arestarea etc.). Nu puține sunt situațiile în care dosare de urmărire informativă au fost închise după 1989 cu următoarea motivație: „Având în vedere prefacerile din societatea românească propunem scoaterea elementului din evidențe şi clasarea materialului la B.I.D."[10]. Un asemenea motiv de închidere al unui dosar demonstrează caracterul de poliție politică al acțiunii de urmărire declanşate de fosta Securitate. Persoana a fost considerată suspectă doar în opinia serviciului de informații intern din perioada regimului comunist. După 1989, obiectivul nu a mai prezentat interes pentru S.R.I. Ar fi fost bine ca, pentru o mai bună clarificare a lucrurilor, rapoartele de închidere ale dosarelor fostei Securități, întocmite după 1989, să conțină şi menționarea constatării nevinovăției persoanelor urmărite pe motive politice.

Metodele, mijloacele, tehnicile şi mentalitățile represiunii politice instituționalizate au fost caracteristice tuturor serviciilor de securitate din statele unde s-au impus regimuri totalitar-comuniste. În România, Securitatea şi-a creat un sistem complex şi extrem de eficient de supraveghere a populației. Exacerbarea cultului personalității conducătorului, scăderea nivelului de trai şi neliniştea crescândă a populației, demonstrată de greva minerilor din Valea Jiului din 1977 şi de tulburările de la Braşov din noiembrie 1987, au dus la creşterea rolului Securității şi a capacității sale de intervenție.

Dosarele de urmărire informativă conțin materiale privind interceptarea convorbirilor telefonice, transcrieri ale discuțiilor înregistrate, note informative date de rețeaua de agenți, copiile sau originalele unor scrisori.

Tehnica operativă este folosită de toate serviciile secrete din lume. În cazul românesc sunt contestabile nu atât mijloacele şi procedeele tehnice folosite în activitatea de informații cât mai ales modul şi scopul în care au fost folosite, prin abuz, încălcări ale

[10] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 545, f. 56.

drepturilor omului şi chiar a normelor juridice în vigoare în perioada respectivă. Ofiţerii de securitate s-au bazat în primul rând pe informaţiile furnizate de reţeaua de informatori. Metodele de recrutare a surselor erau dintre cele mai diverse, mergând de la recompensare şi până la şantaj. Sursele erau alese din toate mediile socio-profesionale şi erau folosite în toate operaţiunile ce vizau strângerea de informaţii. S-a pus accentul şi pe formarea unei „agenturi de masă" în vederea îndeplinirii rolului de poliţie politică dat de partid. Cu toate acestea, ofiţerii de securitate au avut unele restricţii în ceea ce priveşte recrutarea agenţilor, indiferent de categorie, din rândul cadrelor de partid. Membrii P.C.R. puteau fi folosiţi numai cu permisiunea organizaţiei de partid şi fără să li se întocmească dosare de reţea. Regula nu a fost respectată întotdeauna.

Într-o acţiune de urmărire a unui deţinut politic, informatorul a fost instruit „să adopte ca linie de conduită aceea de apropiere faţă de obiectiv cu ocazia activităţii cultural-educative, să-l favorizeze cu alimente sau hrană mai multă pe acesta, în scopul de a se confesa şi destăinui cu probleme ce prezintă interes operativ pentru organele noastre"[11]. Modul de lucru cu informatorii din penitenciar, folosiţi ca principal mijloc de informare despre deţinuţii politici, era mai aparte. Existau celule asigurate atât cu mijloace T.O. (microfoane), cât şi cu reţea informativă. Se creau momente operative prin care se cunoştea activitatea deţinuţilor din cameră şi evoluţia convingerilor obiectivelor (efectul pe care îl aveau măsurile restrictive şi „influenţarea pozitivă" făcută de „factorii educaţionali şi de comandă" şi de reţeaua informativă).

În libertate, pentru aport informativ valoros, agenţii erau recompensaţi în bani, cadouri, vize, în sprijin pentru rezolvarea unor situaţii personale sau profesionale. Se practica oferirea unor cadouri la aniversări sau la sărbători legale. Banii se dădeau cu chitanţă, semnată de agent cu numele conspirativ pentru a putea fi decontaţi de ofiţer.

Mijloacele tehnice de a duce la îndeplinire urmărirea audio a obiectivelor organelor de securitate erau puse la dispoziţie de unitatea specială „T". Ofiţerii acestei unităţi, din Bucureşti şi din structurile teritoriale, instalau microfoane în locuinţe şi birouri, puneau dispozitive de ascultare la centralele telefonice, transcriau informaţiile obţinute şi le transmiteau direcţiei care ceruse ascultarea. Prin

[11] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. I, f. 391.

complexul sistem de interceptare a convorbirilor telefonice (I.C.T.) şi de microfoane la domiciliu (I.D.M.), se încerca suplinirea aportului informaţional al surselor umane precum şi verificarea corectitudinii acestora.

Dosarele de urmărire informativă conţin, în majoritatea lor covârşitoare, materiale rezultate în urma folosirii T.O. Sunt menţionate şi situaţii în care se acţiona pentru blocarea telefonului pe perioade lungi de timp sau chiar în timpul unor discuţii[12]. Tehnica operativă era plasată în momentul în care persoana nu se afla la domiciliu, sau prin diverse combinaţii era ţinută departe pentru ca echipa de lucru să instaleze aparatura (vezi Anexa 1). Pentru introducerea mijloacelor T.O., se obţineau, într-un mod conspirat, mulajele cheilor locuinţei. Cu ocazia pătrunderilor secrete sau „legale", ofiţerii de Securitate efectuau percheziţii, cu intenţia de a depista probe compromiţătoare pentru persoana urmărită (vezi Anexa 2).

Într-o notă de analiză a unui D.U.I. se menţionează că „s-a acţionat cu rezultate pozitive, pentru obţinerea mulajului cheilor de la intrarea în locuinţa suspectului. Mulajul a fost obţinut, în mod conspirat, de la soţia obiectivului, acţionându-se… la locul de muncă al acesteia"[13].

Filajul obiectivelor era una din măsurile utilizate de Securitate în cazuri considerate a fi de mare importanţă. Ilustrativ în prezentarea caracterului de poliţie politică ale acţiunilor Securităţii este şi filajul întreprins asupra unei persoane în perioada 9 septembrie 1989 - zi în care acesta ieşise din penitenciar, unde executase o pedeapsă de 7 ani pentru infracţiuni C.S.S. (deţinut politic) şi până la 12 decembrie 1989 - dată la care i s-a făcut o percheziţie acasă, în urma căreia a fost luat şi dus la Direcţia de Cercetări Penale (vezi Anexele 3-4).

Foarte răspândită în activitatea organelor de securitate a fost şi metoda obţinerii de informaţii prin cenzura corespondenţei. Sarcina revenea Serviciului „S". În funcţie de informaţiile pe care le conţineau, scrisorile interceptate erau, fie copiate şi apoi repuse în circulaţie, fie retrase definitiv din circuit.

Organele de securitate au folosit şi alte metode de acţiune precum „influenţarea pozitivă", dezinformarea, compromiterea şi

[12] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. IV, f. 43, 48.
[13] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. I, f. 13.

avertizarea obiectivelor urmărite şi a membrilor familiei acestora. Persoanele care se manifestau împotriva politicii partidului, dar şi cei care nu aveau nici o „vină" însă intrau în atenţia Securităţii erau filaţi, hărţuiţi, ameninţaţi, scoşi din serviciu[14] sau chiar arestaţi. O parte a celor condamnaţi intrau în categoria deţinuţilor C.S.S. („politicii"), însă altora li se dădeau condamnări pentru presupuse delicte de drept comun.

Într-un D.U.I., în 1989, un ofiţer C.I. solicita ca „deţinutul să fie izolat de masa de condamnaţi". „Pentru informarea C.S.S. să interpunem un informator care să desfăşoare preponderent activitate de influenţare pozitivă şi descurajare"[15]. Anterior, respectivul deţinut politic mai fusese pedepsit la 12 luni de pedeapsă în regim restrictiv (de izolare)[16]. În perspectiva ieşirii din penitenciar, în septembrie 1989, organele de securitate propun ca persoana să rămână sub observaţie strictă (vezi Anexa 5).

Prezentarea acestor aspecte considerate sugestive privind activitatea D.S.S., demonstrează că Securitatea nu era o instituţie a statului având rolul de a proteja interesele cetăţenilor, ci se afla în slujba regimului şi sub controlul P.C.R. Chiar şi în acest stadiu de început al cercetărilor din arhiva C.N.S.A.S., putem susţine, aşa cum o face şi Legea privind accesul la propriul dosar şi deconspirarea Securităţii ca poliţie politică în preambulul său, fără teama de a greşi şi având dovezi certe acum, că puterea comunistă instalată în România începând cu 6 martie 1945 a exercitat, în special prin organele Securităţii statului, o permanentă teroare împotriva cetăţenilor ţării, drepturilor şi libertăţilor fundamentale.

[14] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. I, f. 3.
[15] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. I, f. 215.
[16] A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. I, f. 121.

ANEXA 1

PLAN DE MĂSURI PRIVIND INTRODUCEREA MIJLOACELOR SPECIALE DE TIP IDM[1]

„Pentru clarificarea suspiciunilor care au stat la baza deschiderii d.u.i. …, se impune ca la domiciliul … obiectivului …, să se instaleze mijloace speciale T.O., tip I.D.M.

[…] prin intermediul mijloacelor T.O. urmează a se clarifica locul, atitudinea şi poziţia …(persoanei urmărite - n.n.) şi a legăturilor sale faţă de orânduirea social-politică din R. S. România şi eventualele intenţii de a comite acte duşmănoase; evaluarea corectă a potenţialului ostil al anturajului şi pericolul real pe care îl reprezintă această persoană pentru securitatea statului. […]

Modalitatea de instalare. Acţiunea se va desfăşura în trei etape, în ziua de 30 august a.c. (1983 - n.n.):

a) Intrarea în apartamentul … (obiectivului - n.n.) în scopul realizării studiului tehnic premergător acţiunii de instalare propriu-zise. Această etapă va avea loc în dimineaţa zilei de 30 august a.c. între orele 8.30- 9.30, studiul tehnic urmând a fi realizat de un lucrător specialist de la unitatea „T".

[…]

c) Efectuarea lucrării de instalare propriu-zisă.

Accesul în apartamentul … (obiectivului - n.n.) se va face prin folosirea cheilor confecţionate anterior, care au fost probate şi s-au dovedit a funcţiona. Asigurarea conspirativităţii efectuării studiului tehnic şi a instalării mijloacelor va fi realizată după cum urmează:

Pe palierul unde locuieşte .. (obiectivul - n.n.) sunt patru apartamente (inclusiv al lui). În perioada în care preconizăm să efectuăm lucrarea, pe palier se află acasă o singură familie. […]

Pentru asigurarea obiectivului s-au luat măsuri „F" (filaj - n.n.), urmând ca totodată acestuia să i se dea, la locul de muncă, o ocupaţie care să nu-i permită plecarea până la sfârşitul orelor de program.

[1] Documentul este preluat din Arhiva C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. III, f. 200.

Pentru asigurarea soției obiectivului se vor lua măsuri „F" la domiciliul mamei acesteia, unde cea în cauză stă temporar […]. Din date obținute prin mijloace T.O. rezultă că cea în cauză va sta la domiciliul mamei ei până la revenirea acesteia. […]

Ca variantă de blocare a obiectivului, în situația extremă când acesta ar vrea să plece de la locul de muncă spre domiciliu în timpul programului, se va recurge la contactarea lui de către … (un ofițer de securitate - n.n.) care va purta cu el o discuție prelungită privind activitățile tehnice … iar în final îl va recruta fictiv … pentru a-i furniza informații despre unele aspecte de la locul său de muncă. […]

Totodată discuția cu … (obiectivul - n.n.) … va oferi timpul necesar retragerii echipei care lucrează în apartamentul acestuia.

Pentru situația în care se va impune blocarea soției … aceasta va fi preluată de organele de filaj şi sub acoperirea organelor de miliție, va fi dusă la I.M.B. unde se va discuta cu ea despre activitatea de la locul de muncă … .

În vederea asigurării retragerii echipei în situații urgente este folosit apartamentul … (unei vecine - n.n.) care a fost de acord să ne sprijine punându-ne la dispoziție spațiul ei de locuit. Apartamentul … se află față în față cu apartamentul (obiectivului - n.n.), putându-se, în caz de forță majoră, trece foarte repede dintr-un apartament în altul.

Sistemul de legături de comunicație.

Sistemul de legături între ofițerii participanți la acțiune va fi realizat după cum urmează:

Echipele de filaj care îi asigură pe … (obiectiv - n.n.) şi pe soția lui vor ține legătura prin radio cu un echipaj aflat la domiciliul obiectivului. […] Comunicarea se va face codificat conform termenilor stabiliți … . Pentru situațiile deosebite, când stațiile storno nu pot, din diferite motive, să funcționeze … se vor folosi telefoanele de la locuințele … (vecinei - n.n.) şi … (obiectivului - n.n.). Pentru diferențierea apelurilor făcute de ofițerii angrenați în acțiune, de apeluri incidentale ale unor legături ale soților … sau ale… (vecinei - n.n.), cei care vor face apeluri telefonice vor suna de două ori, vor întrerupe circa 30 de secunde, apoi vor suna din nou. Când se va răspunde la aparat cei care sună vor întreba de „domnul Ilie", întrebare la care se va răspunde „da, la telefon". […]

Față de cele de mai sus propun a se aproba acțiunea de instalare a mijloacelor T.O. la domiciliul … (obiectivului - n.n.)".

ANEXA 2

NOTĂ PRIVIND EFECTUAREA UNEI PERCHEZIȚII[1]

„ […] s-a stabilit cu certitudine că (obiectivul - n.n.) a conceput şi redactat două materiale cu conținut deosebit de ostil …, respectiv Manifest pentru sănătatea poporului român şi Program de acțiune, pe care a intenționat să le scoată din țară pentru a fi difuzate la unul din posturile de radio reacționare […].

Pentru prevenirea scoaterii în exterior a materialelor menționate cât şi în vederea curmării activității ostile ale… (obiectivelor - n.n.) încă din faza lor incipientă, vor fi întreprinse următoarele măsuri:

- efectuarea unei percheziții domiciliare, sub acoperirea organelor de miliție, folosindu-se pretextul că soția acestuia… a comercializat piese de schimb sustrase din gestiunea proprie.

- după ridicarea materialelor cu conținut ostil de la domiciliul său … (obiectivul - n.n.) va fi cercetat şi avertizat urmărindu-se descurajarea şi determinarea acestuia să renunțe la activități ostile;

- cercetarea şi atenționarea soției şi a celor două fiice ale obiectivului, care au cunoscut conținutul materialelor respective şi i-au încurajat preocupările ostile, în scopul temperării şi influențării lor pozitive;

Reacția obiectivului şi a familiei sale, după măsurile preventive întreprinse vor fi controlate prin mijloace specifice, continuându-se supravegherea sa strictă şi stăpânirea situației în caz.”

[1] Documentul este preluat din Arhiva C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. II, f. 6.

ANEXA 3

NOTĂ DE FILAJ[1]

„Activitatea obiectivului”

La ora 12.20 (9.09.1989 - n.n.)… a ieşit de la Penitenciarul Jilava având o sacoşă asupra sa, moment în care a fost luat în filaj. A mers până în comuna Jilava şi s-a oprit în staţia ITA „Facultativă” unde a aşteptat circa 15 minute până la ieşirea unui autobuz 171, în care s-a urcat. Cu acesta a călătorit până la staţia ITB „Gara Progresul” unde a coborât. După coborâre a mers la un chioşc de unde şi-a cumpărat bilete ITB, apoi s-a urcat în tramvaiul 12 […].

La ora 14.20 a intrat la Circa de Miliţie.

La ora 14.27 … a ieşit de la circă, a mers pe jos pe B-dul Bucureştii Noi şi la ora 14.30 a intrat la domiciliu având sacoşa la el.

Până la ora 6.00 din ziua de 10.09.1989 … nu a mai plecat de la domiciliu.

Menţionez că pe traseul parcurs, obiectivul părea dezorientat, privea cu interes în jurul său la pietoni şi în mediul înconjurător.

Filajul continuă”.

[1] Documentul este preluat din Arhiva C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. II, f. 179.

ANEXA 4

NOTĂ DE FILAJ[1]

„Activitatea obiectivului”

La ora 9.55 (12.12.1989 - n.n.) la domiciliul … (obiectivului - n.n.) a venit soția acestuia însoțită de patru indivizi cunoscuți de serviciul informativ-operativ (ofițeri de securitate veniți să facă percheziție la domiciliu - n.n.).

La ora 12.55 (obiectivul - n.n.) a ieşit de la domiciliu împreună cu soția şi indivizii cunoscuți […].

Soția … împreună cu un individ cunoscut s-a urcat în autoturismul Dacia 1300 nr. 4-B-9185 şi, cu acesta s-au deplasat pe strada Jiului …, Calea Rahovei şi au oprit în fața Direcției de Cercetări Penale, ora fiind 13.15.

Aici unul dintre indivizii cunoscuți a coborât şi a intrat la Direcția Cercetări Penale, iar … (obiectivul - n.n.) cu ceilalți au rămas în autoturism.

La ora 13.35 individul menționat a revenit la autoturism, l-a chemat pe … (obiectiv - n.n.) şi împreună au intrat la Direcția Cercetări Penale, ora fiind 13.40 moment în care filajul a fost suspendat din ordin.

Filajul s-a terminat.”

[1] Materialul este preluat din Arhiva C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. II.

ANEXA 5

PLAN DE MĂSURI COMUN[1]

„În detenție cel în cauză s-a menținut pe poziții ostile, intenționând … ca după punerea sa în libertate să se preocupe din nou de organizarea unor acțiuni subversive, pe care să le facă cunoscute şi în Occident.

În vederea prevenirii reluării … activităților şi preocupărilor antisociale, S.M.B. a organizat - în conformitate cu ordinele conducerii D.S.S. date în caz - un complex de măsuri informativ-operative care să ducă la descurajarea şi controlul strict al activității sale.

În raport de competența specială a fiecărei unități, Direcțiile I şi IV vor sprijini S.M.B. în realizarea sarcinilor prevăzute în dosar, după cum urmează:

S.M.B. va întreprinde următoarele măsuri:

Va introduce mijloace T.O. fixe (I.D.M.) la domiciliul obiectivului din Bucureşti.

Va recruta două surse în imobilul în care domiciliază cel în cauză, iar în cooperare cu Serviciul 250, soția şi respectiv fiica cea mare a acestuia vor fi prelucrate informativ la locul de muncă. În raport de nevoile operative vor fi recrutate pe lângă fiicele obiectivului şi alte surse de informare sau pentru influențarea lor pozitivă.

… (Obiectivul - n.n.) va fi dat în consemn la Unitățile Speciale „F" şi U.S.L.A. pentru a se preveni intrarea sa în contact cu membri ai oficiilor diplomatice şi consulare ale principalelor țări occidentale la Bucureşti.

Prin măsuri „S" se vor controla, de asemenea, contactele obiectivului cu exteriorul şi nu i se va permite primirea unor aşa-zise ajutoare sub formă de colete sau valută, trimise de organizații reacționare din Occident.

[1] Materialul este preluat din Arhiva C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 234, vol. II, f. 2-3.

Prin unitatea specială „T” i se vor restricționa convorbirile telefonice internaționale şi i se vor întrerupe - după caz - cele purtate cu cetățeni străini aflați în țară.

…(Obiectivul - n.n.) va fi luat în filaj încă de la ieşirea din detenție - 9 sept., ora 11.00 - şi va fi supravegheat continuu, cu consemnul de a se preveni contactele sale cu cetățeni străini.

Începând din 1 septembrie a.c. (1989 - n.n.) se vor instala la domiciliul obiectivului pe lângă mijloacele I.D.M. - şi mijloace I.C.T., pentru identificarea şi controlul legăturilor acestuia şi ale familiei.

Soția obiectivului şi fiicele sale vor fi luate în contact operativ pentru influențare pozitivă pe tot parcursul urmăririi informative a acestuia. Cu ele se va desfăşura o muncă sistematică de educare şi descurajare pentru a se preveni angrenarea lor de către … (obiectiv - n.n.) în acțiuni ostile.

Obiectivul va fi luat, de asemenea, în contact operativ imediat după ieşirea din detenție, pentru influențare pozitivă, descurajare şi dezinformare.

Vor fi identificate toate legăturile obiectivului care ar putea fi angrenate de către acesta în acțiuni ostile şi vor fi semnalate unităților teritoriale competente, pentru măsuri preventive şi de control informativ ce vor fi luate în cooperare cu S.M.B.

Dintre acestea vor fi selecționate surse existente şi vor fi recrutate - în raport cu nevoile informative - şi altele noi pentru a se exercita un control informativ total al activității obiectivului.

Direcția a IV-a - Serviciul 5 A va întreprinde următoarele măsuri:

1. Va pune la dispoziția S.M.B. lista surselor folosite în penitenciar pe lângă obiectiv şi, în raport de competențe, acestea vor fi preluate şi dirijate pe lângă acesta de cele trei unități interesate […]”.

Irina Cristina ANISESCU
Cornelia REINHART

Activitatea colaboratorilor din mediul presă în *dosarul problemă* întocmit de fostele organe de securitate. Rețeaua informativă, sarcinile colaboratorilor şi tipologia delațiunilor

Dosarul - Problemă "PRESĂ"[1] s-a constituit ca o formă de supraveghere generalizată a membrilor grupurilor de presă, de radioteleviziune, a caselor de editură, tipografiilor şi combinatelor poligrafice (scriitori, ziarişti, artişti, tipografi, editori, redactori, reporteri, fotoreporteri, regizori, scenografi etc.), care prin natura activității pe care o desfăşurau, aveau posibilitatea propagării unor idei sau informații care ar fi reprezentat un pericol la adresa regimului comunist. Asemenea tuturor dosarelor de problemă întocmite de fosta Securitate, dosarul «PRESA» a constituit, în multe cazuri, motivul începerii urmăririi informative individuale într-o formă organizată.

Dosarul problemă "PRESĂ" conține 19 volume, vizând perioada 1970-1989 şi cuprinde rapoartele cu privire la problema presă - poligrafii („Luceafărul", „Buletinul Oficial", „Casa Scînteii", „13 Decembrie", „Informația", „Centrala Industriei Poligrafice") şi informații despre:

- verificarea şi urmărirea ziariştilor români şi străini prin intermediul rețelei informative dar şi prin mijloace de tehnică operativă (interceptare corespondență, convorbiri telefonice, filaj);
- activitatea colaboratorilor din redacțiile: „Scînteia", „Scînteia Tineretului", „România Liberă", „Informația Bucureştiului", „Lumea", „România Azi", „Flacăra", „Actualitatea Românească", „Munca", „Suplimentul Literar Artistic", „Tehnium", agenția de presă

[1] A.C.N.S.A.S., Fond Documentar, nr. 1, Dosar „PRESĂ".

„AGERPRES", „Magazin", „Magazin istoric", „Orizont", „Drapelul Roşu", „Viaţa Economică", „România Pitorească", „Cîntarea României", „Agricultura Socialistă", „Albina", „Femeia", „Urzica", „Revista pentru copii", „Uniunea Scriitorilor" şi cea din redacţiile publicaţiilor pentru străinătate;

- activitatea informatorilor din studiourile centrale şi teritoriale ale radioteleviziunii şi difuziunii române;
- activitatea din Direcţia Generală a Presei şi Tipăriturilor (D.G.P.T.) şi Comitetul pentru Presă şi Tipărituri (ce înlocuieşte D.G.P.T. din mai 1975).

Indiferent de contextul social-politic, presa deţine rolul de formare şi educare a opiniei publice, de informare şi de valorificare a ideologiei asociate sistemului de care în mod implicit aparţine.

Valorile sistemului totalitar din România, reflectate în presa românească, erau reprezentate de mecanisme de asimilare şi producere a unei forme unice de conştiinţă socială prin care erau conservate structurile şi valorile puterii centrale. Acest mecanism genera o falsă conştiinţă a realităţilor sociale, economice, politice, culturale şi care, de cele mai multe ori, era negată la nivel individual, dar acceptată inconştient, folosindu-se forme de manipulare colectivă. Cea mai importantă funcţie a sistemului de tip totalitar comunist „a constat în elaborarea şi manipularea unor coduri de autointerpretare a propriilor raţiuni de a exista şi de a se legitima în raport cu societatea civilă"[2]. Canalul prin care „codurile" şi tehnicile manipulatorii erau procesate şi valorificate era reprezentat de presă şi radioteleviziune.

Puterea „de partid şi de stat" îşi concretiza acţiunile prin mecanisme de control social la nivelul tuturor structurilor de decizie şi execuţie.

Securitatea, prin direcţiile şi serviciile sale operative specializate, trebuia să acopere toate domeniile de activitate socio-umană.

Presa a reprezentat obiectivul de lucru al Securităţii. Decretul nr. 295 / aprilie 1968[3], aprobat prin Legea 24 / 25 iunie 1968, sublinia faptul că organele de securitate aveau sarcina de a „preveni, descoperi

[2] Sorin M. Rădulescu, *Homo Sociologicus - Raţionalitate şi Iraţionalitate în acţiunea umană*, Bucureşti, Editura Şansa, p. 281.

[3] *Cartea Albă a Securităţii,* vol. III, Serviciul Român de Informaţii, 1995, p. 90.

şi lichida" acţiunile considerate a fi ostile din domeniul presei, tipăriturilor, radio-ului şi televiziunii.

Presa, întreaga media românească se afla sub controlul şi supravegherea Securităţii. În 1968, Şeful Direcţiei I a dispus reorganizarea Serviciului II, care supraveghea problema presei şi întocmirea unui *Plan de măsuri privind intensificarea muncii de securitate asupra elementelor ostile regimului din sectoarele presă, edituri, radio-televiziune şi poligrafii* [4].

Principalul mijloc prin care Securitatea putea să-şi atingă acest obiectiv îl constituia reţeaua informativă sau agentura. În mediul presă, reţeaua informativă avea consistenţă asemănătoare celorlalte medii - persoane de sprijin, gazde, case de întâlniri, surse membru P.C.R., colaboratori, informatori, rezidenţi.

Conform Legii 187/1999 (M.O. din 09.12.1999), termenul de colaborator este asimilat celui de informator, sursă, agent şi tuturor celorlalte categorii prezentate mai sus. În dosarul „PRESĂ", cea mai frecventă denumire specifică informatorului era cea de „sursă".

Selecţia candidaţilor la recrutare viza persoane care prezentau un sistem relaţional social în medii cât mai diverse (multiple contacte sociale), care dispuneau de abilităţi foarte bune de comunicare şi de influenţare, care aveau contacte cu grupuri mari de angajaţi, persoane care aveau disponibilităţi de a călători, care lucrau cu documente secrete etc. Verificarea colaboratorilor începea o dată cu procesul de recrutare şi se continua uneori şi după excluderea acestora din reţea.

Rolul colaboratorului era să contribuie, în secret, la formarea bazei de date rezultate din investigaţiile şi verificările informative efectuate în mediile considerate a fi anomice şi împotriva orânduirii de stat.

Un alt concept ce se impune clarificat este delaţiunea (lat. = delatio; fr. = delation) având semnificaţia: „denunţ cu un scop bine precizat şi cu rea intenţie"[5].

Noţiunea de delator (fr. = delateur) - persoană care face un denunţ cu un scop rău intenţionat - primeşte în limba română sensul negativ de turnător. Securitatea avea nevoie de „turnători" în orice mediu, mai ales în presă, unde controlul informaţional era o condiţie absolut necesară. Orice ştire, comentariu, eveniment se conforma

[4] *Ibidem,* p. 91.
[5] *Le Petit Larousse*, Grand Format, Bordas, 1998.

cenzurii, astfel încât nici un stimul sau factor perturbator să nu modifice imaginea perfectă a realității din România acelor ani. Pentru a realiza toate aceste obiective, Securitatea avea nevoie de o rețea specializată în presă, de „urechi şi ochi" în fiecare redacție sau editură, în fiecare departament al televiziunii şi radiodifuziunii, în fiecare tipografie sau centru poligrafic.

Conform Raportului privind *Dosarul Problemă „PRESĂ"* realizat de Direcția de investigații (C.N.S.A.S.) au fost identificate trei categorii de colaboratori („surse"):

1. colaboratori menționați cu numele real - în număr de 227, din care 53 erau surse membru P.C.R., iar restul sunt nominalizați ca fiind surse ale organelor de securitate atât din mediul presă cât şi din alte medii socio-profesionale.

Repartiția colaboratorilor pe cele mai importante redacții de presă (în perioada 1970-1989) se prezintă astfel: „Scînteia" - 29 surse ale Securității, „Scînteia Tineretului" - 15 surse, „Ştiință şi Tehnică" - 2 surse, „Flacăra" - 6 surse, „Revista Economică" - 9, „Viața Economică" - 1, „Revista pentru copii" - 3, „Sportul" - 9, „Magazin" - 2, „AGERPRES" - 12, „Redacția publicațiilor pentru străinătate"- 7, „Albina" - 1, „România Liberă" - 23, „România Pitorească" - 3, „Munca" - 10, „Presa noastră" - 1, „Neue Banater" - 1, „Femeia" - 1, „Informația Bucureştiului" - 6, „Contemporanul" - 1, „Agricultura socialistă" - 1, „Era socialistă" - 2, „Cîntarea României" - 1, „Lumea" - 1, „Viața Românească" - 1, „Îndrumătorul cultural" - 1, „Neuer Weg" - 1, „Urzica" - 2 surse ale fostei securități.

2. colaboratori deconspirați, prezenți în dosar cu nume real şi conspirativ şi pentru care există date de identificare şi precizări privind mediul în care activau, sunt în număr de 55;

3. colaboratori nedeconspirați, pentru care s-au identificat doar numele conspirativ sau de cod. Prezentarea cantitativă a rețelei nedeconspirate este imprecisă în acest stadiu al investigațiilor din următoarele rațiuni:

a) sub un acelaşi nume conspirativ ar putea fi identificate mai multe persoane;

b) există cazuri în care un colaborator, menționat cu un nume conspirativ, să fi fost abandonat şi apoi reintrodus în rețea cu un alt nume de cod;

c) existența notelor şi rapoartelor informative în care sunt menționate doar calitățile de „surse" ale organelor de securitate şi

eventual mediul de presă (redacţia sau studioul) în care activau, neexistând alte indicii de identificare.

Distribuţia reţelei informative şi recrutarea de noi informatori - obiective prioritare ale organelor de securitate - era planificată anual atunci când mediul nu prezenta interes operativ major şi semestrial în special pentru mediile de presă aflate în relaţie directă cu cele din străinătate.

Pentru o mai bună organizare a informaţiilor din *Dosarul Problemă „PRESĂ"* considerăm necesară ordonarea cronologică a documentelor şi rapoartelor întocmite de fostele organe de securitate care fac referire strictă la distribuţia şi evoluţia reţelei informative, la tipurile de sarcini primite şi realizate de colaboratorii din mediul presă, radioteleviziune şi poligrafii.

În 1972, Securitatea îşi planifica recrutarea de noi informatori cu „posibilităţi mari de informare" prin „Planul de Măsuri în acţiunea Dimineaţa", iar sarcinile trasate colaboratorilor erau cele de a supraveghea şi verifica „elementele aflate în atenţia securităţii", înregistrarea comentariilor şi discuţiilor cu privire la reorganizarea sectoarelor de presă.

Într-un raport întocmit de Inspectoratul Municipiului Bucureşti, din 10 aprilie 1975, *Notă privind stadiul verificărilor din mediul presă*[6], se precizează că numărul salariaţilor din presa centrală era de 750, din care 570 redactori, iar reţeaua informativă era constituită din 21 surse a căror activitate viza urmărirea şi supravegherea informativă a lucrătorilor din presă şi radioteleviziune.

În anii 1977 şi 1978 s-a intensificat numărul recrutărilor, iar factorii de conducere din instituţiile de presă erau utilizaţi pentru informarea şi rezolvarea de sarcini de securitate - aspecte menţionate în *Programul de măsuri privind desfăşurarea muncii de securitate în problema „PRESĂ"*, 10.01.1978, M.A.I., Direcţia I[7]. În 1978 s-au efectuat 173 de recrutări, pentru completarea reţelei informative, din care 127 au provenit din rândurile angajaţilor redacţiilor de presă şi tehnicienilor, iar 46 de surse din mediul poligrafic. Serviciile de securitate acţionau în sensul instruirii permanente a reţelei informative pentru identificarea persoanelor care aduceau prejudicii instituţiilor,

[6] A.C.N.S.A.S., Fond Documentar, nr. 1, Dosar „PRESĂ", vol. I, f. 125.
[7] *Ibidem*, f. 81.

pentru cunoaşterea stării de spirit din instituţiile de presă şi a aspectelor economice din poligrafii şi tipografii.

Reţeaua informativă a Direcţiei I colabora cu alte compartimente ale securităţii (Direcţia a III-a, U.M. 0920 – D.I.E., Direcţia a IV-a, U.M. 0544 - Centrul de Informaţii Externe, Serviciul „D" - dezinformarea şi discreditarea grupurilor „reacţionare" din străinătate, Serviciul „F"- unitatea de filaj şi investigaţii, Direcţia a VI-a - activităţile de depistare a scrierilor ascunse) mai ales în cazul persoanelor care aveau rude, relaţii sau care se deplasau în străinătate.

Anii 1978 şi 1979 au fost cei mai „productivi" ani în sensul numărului de recrutări, „… peste 90% din totalul reţelei existente a fost creată în anii 1978-1979"[8]. În acea perioadă Securitatea a impus reguli stricte şi măsuri pentru:

- a reanaliza şi verifica reţeaua informativă (loialitatea faţă de sistem, mijloacele de conspirare);

- a folosi sursele informative la valoarea şi posibilităţile reale, în special pentru identificarea persoanelor care „instigă la emigrare, dezordine, atitudini protestatare şi colportarea ştirilor transmise de Radio-TV"[9],

- a instrui colaboratorii pentru semnalarea persoanelor care nu se angajează în publicarea sau difuzarea unor materiale prin care „să combată teoriile burgheze, care publică şi difuzează materiale interpretative la adresa statului şi partidului"[10], care fac propagandă altor posturi străine sau multiplică şi difuzează materiale din străinătate.

Colaboratorii fostei Securităţi din studiourile centrale şi teritoriale de Radioteleviziune, tipografii, poligrafii erau dirijaţi pentru a semnala aspecte privind modul cum erau exploatate şi utilizate instalaţiile şi tehnica din dotare, contractarea importului de materiale, de aparatură şi utilaje tehnologice, încălcarea normelor de tipărire şi de execuţie a unor materiale interzise.

Un rol important îl deţineau colaboratorii din mediile de presă aflate în contact cu străinătatea, în special din radioteleviziune şi agenţiile de presă (AGERPRES) sau cei care frecventau mediile

[8] *Ibidem,* f. 74-76, *Plan de măsuri privind desfăşurarea muncii de securitate în anul 1980 în problema „persoane ostile în sectoarele Presă, Radio, T.V. şi poligrafii"*.
[9] *Ibidem,* f. 77.
[10] *Ibidem,* f. 78.

diplomatice. Colaboratorii ziarişti acreditaţi pentru plecări în străinătate erau „pregătiţi contrainformativ" de către ofiţerii Direcţiilor Centrale, având obligaţia de a prezenta rapoarte informative la sosirea în ţară.

Nu oricine era acreditat să plece în străinătate, nu orice ziarist primea avizul pozitiv; cei cărora li se facilita acest lucru erau foarte bine verificaţi şi ulterior primeau condiţionări din partea Securităţii şi conducerii redacţiei pentru a relata despre obiectivele urmărite prin intermediul notelor informative.

De reţinut că anul cu cea mai intensă activitate de recrutare a colaboratorilor şi cu o creştere considerabilă a numărului de măsuri operative ale aparatului de securitate în mediul presă a fost 1979, an în care deja s-au cristalizat modificările în structura Securităţii, ca urmare a decretului Consiliului de Stat din martie 1978.

În documentul *Raport privind concluziile desprinse din controlul de fond pe linia problemei Presă – Poligrafii, din 22 septembrie 1981,* elaborat de I.M.B. - Securitate, se precizau deficienţele înregistrate de ofiţeri cu privire la potenţialul informativ insuficient al colaboratorilor din mediile şi „punctele" vulnerabile, recomandându-se completarea reţelei cu surse din intimitatea elementelor urmărite şi utilizarea membrilor de partid în supravegherea şi verificarea informativă. Acelaşi document descrie repartiţia surselor pe redacţiile de presă scrisă în următorul mod:

„Munca" - 2 surse; „Scînteia Tineretului" - 2 surse; „Flacăra" - 4 surse (1 informator şi 3 colaboratori, membri de partid); „Sportul" (revista „Fotbal" şi „Sportul în România") - 6 surse (3 informatori şi 3 colaboratori); „Viaţa Economică" - un informator şi un colaborator; „Magazin Istoric" - o sursă; „România Pitorească" - 4 surse (redactori); „Cîntarea României"- 2 surse (redactori); „Agricultura Socialistă" - 2 colaboratori; „Albina" - un colaborator; „Femeia" - un informator; „Urzica"- 2 informatori (redactori); „Revista pentru copii"- un informator şi un colaborator; „România Liberă" - 2 informatori şi 1 colaborator; „Publicaţiile pentru străinătate" - 4 surse; „Ştiinţă şi Tehnică" - o sursă; „Tehnium"- o sursă; „Magazin" - o sursă; „Informaţia Bucureştiului" - 3 informatori şi un colaborator.

În 1982, conform *Planului de Măsuri privind desfăşurarea muncii de securitate în problema „persoane ostile din sectorul presă –*

tipografii"[11], document emis de Direcția Securității Statului, Direcția I, se precizau următoarele aspecte cu privire la activitatea rețelei informative şi a organelor de securitate:

- deschiderea separată a dosarelor în problema presă şi a dosarelor de obiectiv pentru studiourile teritoriale de Radioteleviziune şi întreprinderile poligrafice;

- controlul informativ, pe cel puțin 2 linii, al străinilor care vizitau instituțiile de presă centrale;

- crearea a cel puțin 2 surse pentru supravegherea informativă a redacțiilor ziarelor şi revistelor centrale sau locale, a fiecărui compartiment din studiourile centrale şi teritoriale de radioteleviziune (de exemplu: carele de reportaj trebuiau să fie „acoperite" pe 3 linii informative;

- introducerea obiectivului problemă „DIANA", vizând urmărirea informativă a tuturor persoanelor din presă care au rude de gradul I şi II în străinătate sau care întreţin relații cu străinătatea prin natura serviciului sau personale.

„Sub paravanul unei pseudo-colaborări cu organele de securitate anumiți ziarişti uită obligațiile, amăgindu-se cu gândul că au informat acolo unde trebuie; procedeul este periculos, pentru că neinformând conducerea instituției de relațiile sale cu cetățenii străini, încalcă un act normativ" (*Concluzii desprinse şi măsuri ce se impun pentru îmbunătățirea activității de securitate în sectorul presă din Capitală, M.I., S.M.B.-122, 1983*)[12].

Redacțiile de presă ale Capitalei erau conduse de persoane cu o „consecventă ținută de transpunere în practică a politicii partidului şi statului", persoane care primeau atribuții de la organele de securitate în vederea urmăririi şi supravegherii informative a ziariştilor străini care vizitau instituțiile de presă sau reprezentanțele diplomatice. În cadrul fiecărei redacții existau angajați cu atribuții de protocol, pionii de legătură ai Securității, care nu trebuiau să lipsească de la aceste întâlniri.

Ziariştii invitați la recepțiile şi acțiunile culturale organizate de ambasadele sau reprezentanțele acestora în România aveau drept sarcină întocmirea unor note de convorbire, ce trebuiau transmise organelor de securitate de care aparțineau.

[11] *Ibidem*, f. 41.
[12] *Ibidem,* f. 30.

Secţiile de scrisori din cadrul redacţiilor de presă şi studiourilor Radio-TV erau utilizate pentru a depista „elementele" potenţial periculoase sau cu manifestări considerate a fi ostile şi critice la adresa regimului.

Încadrarea informativă a personalului redacţional din presa Capitalei era asigurată, în 1984, de „41 de surse (colaboratori) dintre care 26 erau ziarişti, 3 inspectori de personal, 3 corectori, 3 persoane cu atribuţii de protocol, 5 redactori la secţiile de scrisori, 1 tehnician" (*Raport cuprinzând aspectele solicitate de Direcţia I în problema "presă scrisă"*)[13], document elaborat de Securitatea Municipiului Bucureşti.

Conform aceluiaşi raport, prezentat mai sus, din 1980 şi până în 1984 evoluţia reţelei informative la nivelul Capitalei se prezintă astfel:

- în 1980 existau 32 de colaboratori în mediul presă la nivelul Capitalei;
- în 1981 existau 39 de surse / colaboratori;
- în 1982 - 45 de surse / colaboratori;
- în 1983 - 42 de surse / colaboratori;
- în 1984 existau 41 de surse informative.

Notelor informative furnizate Securităţii de colaboratorii din presa românească în perioada 1980-1984 cuprind:

- informaţii cu privire la persoanele din mediul presă urmărite de securitate prin dosare de urmărire;
- greşeli apărute în presă;
- informaţii despre ziarişti, redactori, corespondenţi de presă, scriitori etc. care au călătorit sau aveau în intenţie călătorii în străinătate;
- informări către organele de partid;
- verificări ale persoanelor cu atribuţii de protocol din redacţii;
- înscrisuri cu caracter aşa-zis duşmănos etc.

Activitatea întregii reţele informative din presa centrală era controlată de Securitatea Municipiului Bucureşti, Secţia 122 (S.M.B.-122) în colaborare operativă cu: Direcţia I - contrainformaţii interne, Direcţia a III-a - contraspionaj, U.M. 0920 – D.I.E., Direcţia a IV-a - contrainformaţii militare, U.M. 0544 - Centrul de Informaţii Externe, Serviciul „D" - dezinformarea şi discreditarea grupurilor „reacţionare"

[13] *Ibidem,* f. 13.

din străinătate, Serviciul „F”- unitatea de filaj şi investigaţii, Direcţia a VI-a - activităţile de depistare a scrierilor ascunse.

În anul 1984, în documentul *Raport privind modul în care au fost executate prevederile programului de măsuri din probleme presă-radioteleviziune-poligrafii*[14], M.I. S.M.B.-122, 18.04.1984, reţeaua informativă era constituită din 162 de surse. Recrutările efectuate în perioada 1980-1984 au reprezentat o achiziţie foarte importantă în ceea ce priveşte materialele informative furnizate iar, în conformitate cu acelaşi raport de mai sus, numărul de dosare de urmărire informativă a crescut cu 150%, iar numărul de persoane verificate prin supraveghere informativă cu 28,5%.

După 1984, sarcinile colaboratorilor din presă vizau aspecte mai bine direcţionate şi căpătau caracteristici specializate în raport cu mijloacele de acţiune ale Securităţii (informatorii erau mai bine instruiţi dar şi mai bine verificaţi). În acest sens putem exemplifica:

- supravegherea şi urmărirea persoanelor cunoscute cu manifestări considerate duşmănoase, denigratoare sau tendenţioase la adresa situaţiei din ţară, care audiau şi comentau conţinutul emisiunilor „ostile” ale posturilor străine de radio;

- informarea organelor de securitate cu privire la comportamentul şi conduitele redactorilor, ziariştilor din mediul presă scrisă şi Radioteleviziune la locul de muncă, în timpul deplasărilor în străinătate, în viaţa de familie;

- supravegherea angajaţilor din presă care întreţineau legături oficiale şi neoficiale cu cetăţeni străini (care intrau în legătură cu transfugi, emigranţi sau persoane din medii „reacţionare”), care aveau rude în străinătate şi care se deplasau în străinătate în interes de serviciu sau personal;

- urmărirea stării de spirit din colectivele redacţionale;

- verificarea ziariştilor străini acreditaţi în România cu ocazia unor evenimente culturale, politice, economice;

- verificarea ziariştilor români invitaţi de ambasadele şi reprezentanţele diplomatice în România;

- semnalarea unor publicaţii, articole cu caracter interpretativ nefavorabil la adresa politicii de stat;

- semnalarea unor abateri de la păstrarea secretului de stat;

[14] *Ibidem,* f. 35.

- semnalarea persoanelor care multiplicau şi difuzau materiale provenite din străinătate sau care instigau la acţiuni antisociale;

- semnalarea abaterilor din poligrafii şi tipografii (sustragerea de materiale, tipărituri clandestine, fără aprobare, contracte dezavantajoase, importuri fără acoperire de utilaje şi materiale tipografice, întreţinerea şi respectarea normelor de lucru etc.).

În conformitate cu *Instrucţiunile nr. D-00190/1987 privind Organizarea şi desfăşurarea activităţii informativ-operative a organelor de securitate*[15], D.S.S., Capitolul III - *Activităţi preventive*, „aparatul de securitate, cu sprijinul şi sub îndrumarea organelor de partid … sprijină organele de presă, radio şi televiziune şi instituţiile cultural-educative". Acest sprijin se concretiza în supravegherea şi urmărirea personalului din presă, radioteleviziune şi poligrafii.

Tipurile de materiale informative furnizate de colaboratorii din mediu presă, reprezentate de *notele informative* şi *notele de relaţii* existente în dosarul problemă „PRESĂ" sunt de ordinul miilor, la acestea adăugându-se şi zecile de *fişe de caracterizare* întocmite la solicitarea organelor de securitate de şefii serviciilor de personal ai redacţiilor (o altă dovadă ce atestă strânsa colaborare a personalului decizional din redacţii de presă cu organele fostei Securităţi).

Notele informative conţineau o mare gamă de informaţii despre lumea presei, o tipologie extrem de variată a delaţiunilor sau a „turnătoriilor" furnizate Securităţii. Fie erau informaţii cu un conţinut anodin, fie de poliţie politică, acestea vizau persoanele urmărite sau supravegheate informativ sub următoarele aspecte:

- *informaţii cu caracter social:* despre familie (date personale ale membrilor de familie, profesie, loc de muncă, apartenenţă politică etc); despre evoluţia profesională (educaţie, traseu profesional, calificative, funcţii etc.); despre existenţa rudelor sau prietenilor în străinătate şi relaţiile cu acestea; despre comportamentele şi conduitele la locul de muncă, în viaţa de familie, în cercurile de presă; despre relaţiile şi contactele sociale;

- *informaţii cu caracter politic, administrativ şi de „siguranţă naţională":* comentarii la adresa politicii de partid şi de stat; informaţii vizând starea de spirit din redacţii cu ocazia unor evenimente politice interne şi internaţionale; relatările şi comentariile

[15] *Idem,* Fond Documentar, nr. 21.

referitoare la vizitele unor şefi de stat în România sau la vizitele reprezentanţilor puterii de stat şi de partid în străinătate; comentarii referitoare la situaţia politico-economică a României reflectată în comentariile posturilor Europa Liberă, Vocea Americii etc; comentarii în interiorul cluburilor, fundaţiilor, instituţiilor importante din străinătate despre „starea de spirit" din România; despre relaţiile jurnaliştilor români cu instituţii de presă, administrative sau politice din România; informaţii despre jurnaliştii şi oamenii de cultură care aveau funcţii administrative sau politice; propuneri pentru obţinerea avizului pozitiv în cazul deplasărilor jurnaliştilor sau oamenilor de cultură în străinătate; informaţii cu privire la acreditarea lucrătorilor din presă, radio şi televiziune, care formau grupul de presă participant la acţiuni politice şi de protocol în ţară şi străinătate;

- *informaţii cu privire la activităţile redacţionale (profesionale):* despre relaţiile între jurnalişti, redactori şefi şi directorii de redacţii; despre relaţiile ziariştilor români cu instituţiile de presă sau jurnalişti din străinătate; comentarii privitoare la activitatea din redacţii şi studiouri (starea de spirit, atmosfera şi abaterile la normele deontologice specifice); despre componenţa delegaţiilor acreditaţi să participe la evenimentele politice şi culturale în ţară şi străinătate; despre comportamentul şi comentariile jurnaliştilor, scriitorilor şi artiştilor prezenţi la recepţiile ambasadelor din România; comentariile cu privire la modificările salariale, demiteri, schimbări în structura redacţiilor sau studiourilor; interpretarea materialelor de presă cu conţinut tendenţios; despre încercările de a scrie şi publica articole cu conţinut denigrator sau de a le furniza spre publicare şi difuzare unor redacţii sau posturi străine; listele persoanelor care călătoresc în străinătate (în interes de serviciu sau ca turişti); listele celor care deţin în proprietate şi la locul de muncă maşini de scris; informaţii despre persoanele care obţin venituri extraprofesionale sau ilicite etc.

Activitatea colaboratorului din mediul presă era la fel de strict direcţionată de organele de securitate ca în orice mediu profesional, însă la acest nivel, colaborarea se încadra într-un spaţiu al intelectualităţii iar mecanismele de control deveneau mai riguroase, şi nu de puţine ori, conform evaluărilor făcute de ofiţerii de securitate, se înregistrau multe disfuncţii în relaţiile cu informatorii.

Legătura colaboratorului din presă cu organele securităţii era bine motivată intern: nevoia de ascensiune profesională rapidă, de a

dobândi funcţii decizionale stabile în redacţii sau studiouri, recunoaştere socio-profesională, posibilitatea de a călători în străinătate, de a obţine burse de studii şi multe alte beneficii.

Ca urmare a „intensei" activităţi a informatorilor, Securitatea a acţionat în consecinţă prin: avertizări, atenţionări, informări ale organelor de partid, destituiri din funcţii, demiteri, percheziţii domiciliare, controale, arestări.

Există cazuri de colaboratori cu o activitate extrem de prolifică, zeci şi zeci de note informative pe an, cu o durată a colaborării de peste 20 de ani, cu obiective urmărite în mai multe medii de presă. Aceste persoane s-au identificat complet cu activitatea de securist, pierzându-şi calităţile profesionale autentice, au devenit „complici la distrugerea propriului potenţial creativ, a propriei identităţi"[16].

Volumul imens informaţional existent în notele informative şi rapoartele ofiţerilor, varietatea datelor furnizate organelor de securitate prin intermediul colaboratorilor şi diversitatea sarcinilor operative ale acestora reprezintă indiciul productivităţii organelor de securitate în media românească pe parcursul perioadei 1970-1989.

[16] Sorin M. Rădulescu*, Homo sociologicus - Raţionalitate şi iraţionalitate în acţiunea umană,* Bucureşti, Ed. Şansa, 1994, p. 283.

Mădălin HODOR

Ce nu cuprinde un dosar de securitate

Fiecare dosar întocmit de fosta Securitate reprezintă, în acelaşi timp, o istorie personală, dar şi un fragment al unei istorii desfăşurate la scară naţională, aparţine, aşadar, spaţiului privat şi celui public. Descoperim, uneori, adevărate biografii, încorporând masiv, fără deosebire, printre aspectele care interesau cu adevărat, nenumărate detalii ale vieţii particulare; alteori, ni se dezvăluie secvenţe doar, fragmente de existenţă concentrate. Şi într-un caz şi în celălalt, regulile discreţiei şi respectării intimităţii rămân incompatibile cu cele ale „muncii" de securitate, aşa cum nepotrivită sau chiar dăunătoare este pudoarea exagerată în faţa medicului. Dezvăluirile spontane, nefiltrate, amănuntele care nu scapă şi nici nu ruşinează ochiul paternal al partidului colorează grotesc fresca unei societăţi aflate în „carantină", supusă unui experiment radical, ale cărei reacţii sunt atent, dar mascat investigate. Experimentul intermediază, la fel ca în celelalte ţări comuniste, atingerea scopului anunţat la începuturi: crearea „omului nou" şi a singurului mediu ambiant prielnic acestuia - societatea socialistă.

Pentru cele mai multe dintre victimele sale, dosarul a reprezentat multă vreme arma cea mai de temut a regimului, asociată unei instanţe invizibile, neobosită în a consemna zi de zi orice detaliu aparţinând vieţii private sau manifestărilor publice. Pe măsură ce notorietatea sinistră a Securităţii se întipărea în conştiinţe, simpla invocare a existenţei dosarului ajungea să echivaleze cu intrarea în penumbră, cu izolarea individului prin plasarea sa în cercul persoanelor „suspecte", aducătoare de necazuri, cu care nu era înţelept să te afli în contact. Această impresie de atotputernicie a instituţiei, a cărei reputaţie precede intervenţia propriu-zisă şi viciază existenţa individului înainte de a-l încleşta cu adevărat, ne ajută să înţelegem şi modul ei real de operare. Practic, nu se putea lucra eficient în lipsa

unei avangarde care să plaseze instituția în orice moment cu un pas înaintea persoanei vizate, conform principiului că este mai uşor să previi decât să rezolvi o situație. De aceea, supravegherea trebuia să fie continuă, riguroasă, eficientizată prin anularea oricărei posibilități de luare prin surprindere a autorității.

Imaginea poate fi uşor asociată panopticului lui Jeremy Bentham, prezentat în lucrarea lui Michel Foucault despre naşterea închisorii[1]. Bentham a imaginat o clădire în care deținuții trăiau în celule dispuse în cerc. Pereții acestora erau transparenți şi permiteau „Fratelui mai Mare", care trăia în mijloc, să observe fiecare deținut fără să poată fi văzut. Este un sistem de supraveghere perfect articulat, în care simplitatea arhitecturală nu este depăşită decât de eficiență. Plasând Securitatea în locul „Fratelui mai Mare" şi echivalând fiecare dosar cu o celulă a panopticului obținem o ecuație plauzibilă, uşor de receptat: sute de mii de dosare egal cu sute de mii de închisori personale, cu sute de mii de ziduri ridicate între individ şi semenii săi. Altfel spus, dosarul are semnificația unei închisori înaintea detenției ori încorporează o detenție virtuală, materializabilă sau nu, în funcție de confirmarea suspiciunilor (adeseori, se va dovedi suficientă numai afirmarea lor). Se înțelege astfel şi de ce nu se făcea de la bun început o selecție a informațiilor - cel puțin într-o primă perioadă - relevante pentru munca lucrătorului de Securitate. Cât timp nu aflarea adevărului era preocuparea autorităților comuniste, orice informație avea potențial, putea fi valorificată prin interpretare, adăugire, scoatere din context sau mistificare. Dosarul asigura cadrul în care se puteau îndeplini, în secret, toate acestea. O dată ce starea de anormalitate va fi instaurată, societatea va accepta expresia „a avea ceva la dosar" ca pe o explicație lapidară, dar plauzibilă a pedepsirii individului. Pentru întocmirea lui oamenii erau interogați în beciurile închisorilor comuniste, pentru el erau trădați de prieteni, de rude sau colegi. Din pricina lui nu se realizau profesional, nu plecau în străinătate şi erau constrânşi să trăiască izolați. Acel „ceva" atât de limitativ în aparență, dar ascunzând posibilități nebănuite de cuprindere în realitate, nu era neapărat o „greşeală" personală: putea fi o rudă închisă pe motive politice sau una fugită în străinătate. A face parte dintr-o familie cu un trecut „duşmănos", de exemplu, era o vină suficientă pentru ca dosarul

[1] Michel Foucault, *A supraveghea şi a pedepsi. Naşterea închisorii*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1998.

să o înregistreze sub o formă sau alta, de regulă cât mai aproape de încadrarea într-un articol din Codul Penal. Pentru neiniţiaţi - prin asta înţelegându-se persoanele aflate în afara mecanismului de reprimare propriu-zis - acel „ceva" exprima eufemistic o vină misterioasă, pe care nu aveau nevoie şi nici nu era bine să o cunoască în detaliu. Surprinzător este faptul că, adeseori, nici victima nu bănuia dimensiunile „vinovăţiei" sale, chiar dacă se ajungea la un proces sau o anchetă. Păstrând aparenţa unei finalităţi imprevizibile, Securitatea îşi rezerva în fapt dreptul de a dispune după bunul plac de informaţiile şi, în final, de viaţa individului. Sentinţa finală trebuia să asigure nu doar pedepsirea persoanei şi descurajarea comiterii unor noi „crime" împotriva regimului, ci şi corijarea sa severă, modificarea esenţei sale.

Privit din perspectiva acestui ambiţios proiect, dosarul apare ca instrument de control al societăţii, dar şi de transformare a sa prin „înnoire". Cu riscul de a le atribui subtilităţi ce nu îi caracterizau în mod obişnuit, sesizăm totuşi o anumită duplicitate sugestivă a limbajului specific folosit de angajaţii Securităţii. Despre persoanele care făceau obiectul acţiunilor operative se spunea că erau „lucrate" - termenul desemnând o acţiune în desfăşurare operativă -, dar ducând cu gândul şi la o acţiune de „modelare". Cel puţin aşa rezultă dacă privim dincolo de aspectul tehnic al termenului şi îl supunem unei scheme de definire care să ţină seama de apartenenţa sa la limbajul generic al sistemului.

Cei care vin să-şi citească dosarul constată că relaţia dintre experienţa trăită şi cea consemnată de documente rămâne, în esenţă, fragilă. Ei se aşteptă să găsească în paginile lui o explicaţie a persecuţiilor îndurate, a clipelor de teroare pe care au fost nevoiţi să le trăiască. Pentru aceşti oameni, parcurgerea dosarului prilejuieşte o reevaluare a percepţiilor pe care le aveau asupra trecutului.

Nu există acte care să amintească metodele brutale folosite în timpul detenţiei sau în desfăşurarea interogatoriilor, nu există dovezi ale clipelor de teroare îndurate, lucru previzibil de altfel. Pentru etape cunoscute astăzi, ca fiind cele mai dure în privinţa regimului din închisori, procesele verbale de interogatoriu consemnează întrebări şi răspunsuri stereotipe, mascând dramele petrecute în interiorul penitenciarelor. O bună parte dintre ei sunt surprinşi însă că nu găsesc informaţii de nici un fel despre perioade lungi când s-au aflat în atenţia Securităţii sau au fost întemniţaţi în închisorile comuniste. Confruntarea cu un astfel de document, care simplifică deliberat

experiența individului produce, de cele mai multe ori, un sentiment de frustrare. Sunt lesne de înțeles rațiunile pentru care aceste aspecte nu au fost consemnate în dosar, dar efectul acestui fapt asupra celui care ştie că ele s-au întâmplat cu adevărat nu este neglijabil. Reamintindu-şi ce a trăit atunci, el rămâne în continuare singurul depozitar al evenimentelor.

În aceeaşi categorie se înscriu şi foştii „prizonieri de conştiință". Folosirea metodelor psihiatrice de către regimul comunist ca armă îndreptată asupra celor care se opuneau „noii ordini sociale", deşi certificată de rapoarte ale unor organisme internaționale şi de mărturiile unor victime directe, rămâne încă un subiect controversat. Amploarea acestui fenomen a fost negată în multiple rînduri, de aceea menționarea câtorva dintre aceste mărturii este justificată.

Într-un discurs publicat de Scânteia din 2 octombrie 1968, Nicolae Ceauşescu, făcând obişnuitele aprecieri la adresa realizărilor regimului, spunea: „doar nebunii nu văd binefacerile socialismului". Mesajul său a fost înțeles şi cazurile de „nebuni" nereceptivi la „binefacerile" regimului au început să se înmulțească. Cadrul era asigurat de codurile de legi comuniste care au permis internarea ca „bolnavi psihici" a celor care se opuneau regimului. Decretele 12/1965 şi 113/1980 (o variantă mai puțin ostentativă a primului) au trimis în spitale special amenajate şi păzite cu strictețe de Securitate numeroase persoane aflate în afara ariei de „normalitate" trasate de Partid.

Teodor Negulescu, lăcătuş mecanic la „Textila"- Buzău, a făcut o serie de sesizări la organele de partid prin care demasca neglijența, abuzurile, actele de umilire şi şantaj la care era supusă populația României. Ca urmare a acestui fapt a fost dat afară, anchetat de Securitate şi internat la Spitalul de neuro-psihiatrie Săpoca[2].

Condițiile în care erau ținuți aceşti oameni arată intenția regimului de a-i face să dispară din societatea ale cărei valori nu le împărtăşeau. Iată cum descrie una dintre victimele internărilor forțate un aşezământ destinat internării disidenților. Este vorba despre Secția Cula a Spitalului de Psihiatrie nr. 9, aflată la 15 kilometri de Bucureşti în satul Popeşti-Leordeni. „În cele patru barăci unde erau cazați separat bărbați şi femei, ne-au înghesuit şi pe noi, cei aduşi

[2] Silviu Alupei, *Cazul Negulescu. Un nebun pentru liniştea țării*, în *Tinerama*, 9-15 septembrie 1994, p. 11.

intempestiv, încât dormeam câte doi într-un pat. Mâncare puțină, iar condițiile de igienă nu prea se respectau. Păduchii circulau în voie…"[3].

Unele dintre spitalele în care erau săvârşite abuzuri au căpătat o faimă tristă: „Dr. Marinescu", „Poiana-Mare" sau „Dr. Petru Groza". La secția de psihiatrie a Spitalului Jilava se aflau tot timpul încarcerate vreo sută de persoane: laolaltă cu deținuții politici erau ținuți şi cei de drept comun cu boli mintale grave.

Amestecarea categoriilor de deținuți nu era o practică nouă în sistemul penitenciar şi ținea de aplicarea metodelor de înfrângere a rezistenței. Deținuții politici erau considerați „bandiți", fiind condamnați penal şi, prin urmare, asimilați infractorilor. Efectele asupra celor supuşi acestui regim de umilințe erau cu atât mai mari cu cât stigmatul îi urmărea şi în lumea din afara închisorii, putîndu-se extinde şi asupra celorlalți membri ai familiilor lor.

În cazul celor supuşi abuzurilor psihiatrice, categorisirea lor drept „nebuni" urma aceeaşi schemă. Fiind „bolnavi", nu mai puteau face parte din societate, internarea lor devenind o problemă de sănătate publică, o practică folosită peste tot în lume. Prin mascarea adevăratelor cauze ale internării, regimul apărea ca protector al corpului social. Ghidându-se după aceleaşi principii duplicitare, pe care le-a transformat în legi şi norme morale, Partidul era foarte atent la imaginea pe care o avea atât în rândul propriilor cetățeni cât şi în afară. Poate cel mai nociv dintre abuzuri a fost generat de procesul de „curățire" aplicat de Securitate oraşelor cu ocazia unor evenimente politice importante: congrese internaționale, vizitele unor delegații străine, dar şi a sărbătorilor „populare" 1 Mai sau 23 August. Toți cei care se dovediseră incomozi sau inadaptabili la condițiile regimului şi în special cei care reprezentau un potențial pericol pentru desfăşurarea festivităților, erau urcați în dube şi trimişi spre internare în spitale psihiatrice. Alături de disidenți erau aduşi alcoolici, prostituate, într-un cuvânt toți cei care aminteau de o realitate incompatibilă cu „evoluțiile" societății socialiste.

Unei instituții psihiatrice îi erau necesare aproximativ cinci zile pentru a stabili diagnosticul şi a aprecia dacă pacientul avea sau nu nevoie de internare, lucru imposibil de făcut în spitalele supra-

[3] Dumitru Mircescu, *Dincolo de iluzii. Transhimeria,* Bucureşti, Editura Scripta, 1994, p. 181.

aglomerate cu sute de persoane aduse o dată. După consumarea evenimentului, toți, sau aproape toți erau eliberați, unii dintre ei fără nici o formalitate şi fără să fi fost nici măcar examinați de personalul medical. În 1981, cu ocazia Universiadei, pe baza dispozițiilor Direcției Sanitare, au fost internate abuziv circa 600 de persoane din Bucureşti[4]. Cei care locuiau în apropierea Spitalului Cula, deveniți martori ai acestor evenimente, îşi mai aduc aminte şi astăzi de coloana de dube ale Miliției care sosea în comună în preajma lui 1 Mai sau 23 August, de gardurile de sârmă ghimpată care înconjurau pe mai multe rânduri clădirile, de miliționii îmbrăcați în halate albe care păzeau incinta.

Metodele folosite pentru a-i ridica pe indezirabili au fost povestite de o victimă a lor. Întâmplarea se plasează cronologic înaintea vizitei la Bucureşti a lui Mihail Gorbaciov în mai 1987: „La mine au venit întâi pe 22 (22 mai 1987 - n.n.) pe la nouă seara, doi, de la Miliție, de la Secția 3, dintre care unul era sectoristul, care se numea Cara (…) şi mi-au zis ceva de genul ăsta: - Domnule, te rog să vii cu noi pentru că avem o reclamație anonimă şi vrem să o rezolvăm! -Nu domnule! Pe mine nu mă interesează anonimele! Eu tot ce reclam scriu acolo şi semnez. Dacă dumneavoastră aveți anonime, rupeți-le! - Nu, că noi dăm atenție şi anonimelor!... - Domnule! Nu merg cu dumneavoastră! … Au plecat şi au venit a doua zi când mă întorceam de la Biblioteca Academiei (…) Mi-am dat seama despre ce-i vorba, că vin ăia să mă umfle şi, până să ajung la uşă, dăduse drumul mama şi cei şapte milițieni conduşi de căpitanul Stanciu au intrat alergând în casă şi au început să țipe la mine, să mă duc cu ei la comandantul Secției pentru că mă certasem cu colegii. Şi aşa am fost adus aici (la Cula - n.n.) cu duba”[5].

În cazul său, dosarul nu oferă nici măcar varianta oficială a faptelor. Lipsesc referirile la perioada prezentată, toate documentele indicând anul 1982 ca dată finală a acțiunii de urmărire[6]. După această perioadă orice legătură a Securității cu persecuțiile la care a fost supus nu mai poate fi dovedită.

---

[4] Fragment din raportul Delegației Consultative la Bucureşti din partea Asociației Internaționale Geneva Initiative on Psychiatry în *Cotidianul*, 1 iulie 1992.

[5] Mărturie orală a lui Octavian Fulea.

[6] A.C.N.S.A.S., dosar nr. 215056 - I 61.

Pentru alți foşti urmăriți experiența întru câtva kafkiană a anilor trecuți îşi găseşte acum o rezolvare trunchiată: află care erau motivele exacte pentru care au fost supuşi presiunilor zilnice şi au trăit cu teama permanentă a arestării, dar relativa „uşurare" este grefată de futilitatea şi absurditatea acestor motive. Fiindcă aveau o rudă în străinătate, cu care întreţineau corespondenţă, erau bănuiți de spionaj, dacă îşi manifestau nemulţumirea faţă de mijloacele tehnice pe care le foloseau erau pasibili de „sabotaj economic", iar dacă se abonau la o publicaţie străină deveneau „suspecți de evaziune". Dincolo de ele, însă, se întrevede preocuparea de a găsi individului o vină oarecare, fie şi inventată. În ultimii ani ai regimului practic cetăţenii erau împinşi să săvârşească mici „infracţiuni" pentru a supravieţui. Ţigările şi mâncarea se procurau de pe „piaţa neagră", subterfugiu folosit de toată lumea, inclusiv de membrii cu funcţii mari în aparatul partidului şi ofiţerii de Securitate. Această practică generală putea deveni oricând condamnabilă penal, dacă respectivul intra în sfera de interes a organelor de securitate.

Regimul a pedepsit în aceeaşi măsură actul în sine cât şi intenţia bănuită de a-l săvârşi. Securitatea demasca această intenţie şi identifica persoana care se făcea vinovată de ea. Rolul ei era ca, prin întocmirea dosarului, să corecteze, dacă se mai putea, conduita respectivului astfel încât, la sfârşitul procesului ofiţerul să poată nota în „Raportul cu propunerea de închidere a dosarului" rezultatul muncii. În fond, aşa cum li se spunea în repetate rânduri, ofiţerii de securitate erau „activişti de partid într-un sector special". Victoria sistemului era consemnată în limbajul de specialitate: „nu a mai fost semnalat cu manifestări ostile regimului". Superiorul aviza propunerea ofiţerului şi, oficial, acţiunea de urmărire era închisă. Dosarul era clasat, dar informaţia conţinută îşi păstra mereu actualitatea. Din acest punct de vedere, arhiva Securităţii nu era niciodată pasivă. În unele cazuri, nu puţine, nu există menţiunea închiderii dosarului. Despre natura măsurilor luate în continuare asupra celui urmărit nu se pomeneşte nimic, nu este clar nici dacă acestea au existat.

În aproape fiecare dosar se găseşte, în afara persoanei direct implicate, o listă cuprinzând nume ale rudelor, prietenilor, vecinilor, colegilor de serviciu, un inventar al existenţei sociale a respectivului. Despre aceste persoane, documentele dosarului nu vorbesc decât în măsura în care ele prezentau „interes operativ" sau dacă au avut de a face într-un fel sau altul cu organele Securităţii. Scopul profesional al

listei este de a constata eventualele posibilităţi de a recruta persoanele cele mai apropiate de „obiectiv” sau, după caz, de a constata dacă poate fi vorba de „un anturaj ostil”.

Chiar dacă nu erau implicate direct în acţiunile circumscrise urmăririi, aceste persoane nu erau neapărat exceptate de la contactul cu Securitatea. Respectând coordonatele pe care fuseseră plasaţi de răspândirea mitului omniprezenţei, ofiţerii de securitate puteau acţiona asupra lor folosind canale mai mult sau mai puţin oficiale.

Colegii de serviciu sunt chemaţi la biroul de personal sau la sediul Securităţii şi obligaţi să dea declaraţii despre persoana respectivă, vecinilor li se cer declaraţii despre comportamentul şi obiceiurile sale, rudele şi prietenii sunt la rândul lor abordaţi. Nu era vorba numai de a strânge cât mai multe informaţii despre cel urmărit, de multe ori ofiţerul dându-şi seama că respectivii nu puteau fi folosiţi direct. Se urmărea şi crearea unei „carantine” asupra acestuia prin ruperea legăturilor firești cu mediul său. Abordaţi într-o manieră directă, dar păstrându-se un aer de conspirativitate, unii dintre ei îşi dădeau seama de pericolul pe care îl reprezenta continuarea legăturilor cu persoana în cauză. Rezultatele erau deseori cele scontate: contactele se răreau treptat, iar eventualele discuţii se limitau la aspecte cât mai inocente cu putinţă. Dacă existau, totuşi, persoane dispuse să rişte şi care continuau să îl viziteze pe urmărit, ele se expuneau măsurilor de urmărire speciale (filaj, interceptarea corespondenţei sau a convorbirilor telefonice). Convinşi că erau în permanenţă ascultaţi - dosarele cuprinzând mijloacele operative arată că această convingere era justificată - erau obligaţi să joace zilnic într-o piesă de teatru absurdă.

Procesul are aceleaşi coordonate cu cele descrise de memoriile deţinuţilor politici. Teroarea comunistă în România era organizată de o asemenea manieră încât să stabilească o continuitate între viaţa în închisoare şi cea în libertate[7]. Diferenţa notabilă ţine de circumstanţele experimentului. Cei întemniţaţi puteau să distingă material între „ei” şi „ceilalţi”, conflictul fiind clar. Sistemul era încarnat de persoana gardianului sau de ofiţerul politic. Prin faptul că erau vizibili, aceştia reprezentau un duşman palpabil şi, prin urmare, mai uşor de

[7] Mariana Neţ, *Comunist terror in Romania. Between Document and Fictionalization. The case of prison memoirs*, în *Revista de Istorie Socială,* Iaşi, 1996, p. 316.

contracarat. În afara închisorii însă, în societate, raporturile nu erau atât de clare. Exista o victimă, dar cei care o victimizau nu puteau fi identificați, ci doar bănuiți. De asemenea, cel urmărit nu putea conta pe solidaritatea unui grup. În temnițele comuniste, izolarea deținutului, scoaterea din rândul tovarăşilor săi era considerată cea mai grea pedeapsă. O ştiau şi deținuții, o ştia şi administrația închisorii.

Solidaritatea între cei care se aflau de aceeaşi parte a baricadei a constituit pentru mulți salvarea din ghearele sistemului. Cel urmărit în libertate nu beneficia, cu rare excepții, de nici unul dintre aceste mijloace de a se proteja. Era hăituit de un dușman invizibil care dispunea de resurse imense şi care era prezent peste tot. Nu putea să prevadă următoarea mişcare, nu ştia dacă nu cumva îşi imaginează singur toate aceste lucruri. Autocenzura devenea un reflex natural, iar disimularea, corolarul ei în domeniul comunicării. Din acest moment individul devine o victimă a mecanismului represiv, căruia nu i se mai poate sustrage, fiind afectate în mare măsură atât raporturile sale cu societatea, cât şi cele cu propria familie.

Politologul american Zbigniew Brzezinski, făcând un bilanț al suferințelor umane cauzate de comunism, plasa alături de victimele sistemului şi familiile acestora supuse deportărilor, diverselor persecuții şi discriminări profesionale. Numeroşi urmaşi ai deținuților politici din primii ani ai regimului au relatat umilințele pe care le-au îndurat pentru că părinții lor erau considerați „criminali" sau „bandiți". Fiica unui deportat în Bărăgan a povestit calvarul prin care a trecut de-a lungul întregii sale vieți din pricină că tatăl său fusese un opozant al regimului. A fost privită cu ură şi suspiciune de către cei din jur, i s-a interzis să urmeze cursurile unei facultăți şi a reuşit cu greu să obțină o slujbă de asistentă la un spital din Bucureşti. Povestea ei nu se regăseşte în nici un dosar şi asemenea ei sunt sute de cazuri de oameni care au suferit, în diferite moduri, abuzuri, umilințe şi teroare. Împreună formează categoria compactă a victimelor neînregistrate ale regimului.

Dacă sub raportul experiențelor individuale dosarele Securității nu oferă întotdeauna răspunsurile aşteptate, în ceea ce priveşte istoria recentă valoarea lor nu poate fi ignorată. Dificultatea rezidă nu numai în cantitatea de informație conținută, ci şi în stabilirea unor norme critice de prelucrare a ei.

Analiza dosarului oferă informații importante care privesc istoria din spatele regimului, dar ceea ce poate este mai important, relatează şi evenimente necunoscute care abia de acum încolo vor face obiectul dezbaterilor istoricilor contemporani. În esență, citirea lui însemnă recuperarea unei părți din istoria ultimilor cincizeci de ani. Din acest punct de vedere el oferă o „cheie" prin care mecanismele sistemului comunist pot fi înțelese, studiate, discutate.

În momentul în care dosarele au fost întocmite nimeni nu s-a gândit că funcția lor va fi alta decât cea căreia îi erau destinate. Nimeni nu putea şti că la ele vor avea acces cercetători care să judece sistemul, cu atât mai puțin era de închipuit că victimele lor vor veni să le citească.

Concepute cu indicația „Strict Secret", acestea circulau într-o lume inaccesibilă, aflată doar la dispoziția inițiaților şi a celor puțini care conduceau, alcătuind o rețea prin care erau controlate evenimente, idei şi oameni. În fond, dosarul consemnează istoria luptei individului cu sistemul, o luptă dusă cu mijloace diferite şi cu rezultate schimbătoare. El este şi indicativul principal al singurului criteriu după care era judecată activitatea instituției care l-a creat: eficiența. Dacă pe de o parte arată că scopul propus, acela de a exercita un control total nu a fost atins, este la fel de adevărat că „realizările" sale au fost suficiente pentru a menține timp îndelungat un regim devenit odios pentru majoritatea cetățenilor.

Parte integrantă a efortului Partidului de a-şi realiza programul politic, dosarul reflectă şi punctul de vedere al acestuia. Dacă aspectele legate de atitudinea individului față de regim, de raporturile în care se află cu acesta sunt tratate cu cea mai mare atenție şi cât mai aproape de adevăr, nu acelaşi lucru se poate spune despre acele părți ale dosarului care privesc viața privată a individului. Slujind un sistem pentru care mistificarea devenise o practică, ofițerul de securitate nu ezită să mistifice, la rândul său, realitatea. Aceasta nu neapărat în mod conştient sau intenționat. Mistificarea poate decurge şi din mijloacele folosite pentru completarea dosarului.

Majoritatea materialelor furnizate despre urmărit sunt obținute de la persoane care au motive mai mult sau mai puțin întemeiate să nu-l agreeze. În spatele notelor informative se poate ghici invidia unui coleg, ostilitatea unui vecin sau conflictele personale cu un prieten. Ofițerul încurajează acest gen de delațiune pentru a ajunge la informația „de interes operativ", iar rezultatul este de multe ori un

adevărat inventar al slăbiciunilor de caracter ale individului. Cantitatea informațiilor cu caracter personal din fiecare dosar este semnificativă, informatorii care le furnizează fiind cei mai apreciați. Minciuna şi calomnia nu deranjau, pentru că însuşi regimul le promova.

Aceasta este una dintre „capcanele" pe care dosarul le poate întinde, mai ales atunci când în centrul atenției se află persoane publice sau personalități ale trecutului. În aceste cazuri valoarea documentară a dosarului trebuie pusă mereu în raport cu proveniența sa. Nu trebuie uitat faptul că el este creația unei poliții politice şi a unui regim care au amestecat minciuna cu adevărul şi realitatea cu iluzia. Valorile individuale nu contau prea mult, slăbiciunile fiind o garanție a înregimentării în sensul dorit de sistem. De aceea, erau cultivate abil prin intermediul regulilor nescrise de promovare pe scara socială, încurajate la cei care le aveau deja şi inventate celor care se încăpățânau să nu urmeze calea compromisului.

Dincolo de problemele pe care le ridică, dosarul rămâne cel mai important martor al trecutului comunist. Este important şi prin ceea ce conține şi prin ceea ce se poate citi printre rândurile sale. Trecând de faza incipientă, marcată de scopul principal al deschiderii arhivei Securității, acela de a asigura accesul cetățeanului la propriul dosar, s-ar putea spune că dosarul este prea personal pentru a putea fi citit în public, dar valoarea lui documentară este deseori prea mare pentru a fi destinat exclusiv spațiului privat.

Delia MOISIL

Politica de cadre a P.C.R. în anul 1947

Cadrele hotărăsc totul.[1]

Prezentul studiu îşi propune să vă prezinte un tablou al schimbărilor ce au avut loc în politica de cadre a P.C.R. în anul 1947. Informaţiile provin, în cea mai mare parte, din Arhiva C.C. al P.C.R. Este vorba despre două documente, stenograma Consfătuirii cu responsabilii de cadre judeţene, din 19-20 mai 1947[2] şi stenograma Expunerii tov. Rangheţ la Consfătuirea Secţiei de Cadre pe ţară, din 17 decembrie 1947[3], ambele exprimate într-o limbă premergătoare limbajului de lemn clasic al perioadei comuniste, vădind o nesperată transparenţă pentru istoricul care le mânuieşte. Ele sunt rezultatul şedinţelor cele mai importante ce au avut loc la Secţia de Cadre a C.C. al P.C.R. în anul 1947 şi sunt cele care imprimă linia politică în acest domeniu.

Secţiile de cadre ale Comitetelor Judeţene ale P.C.R.

Secţiile de cadre ale Comitetelor Judeţene ale P.C.R. erau conduse de către Biroul Secţiei de Cadre (însumând minimum trei persoane în fiecare judeţ), din care făceau parte secretarul de cadre şi responsabilii birourilor de evidenţă a cadrelor, de anchete şi verificare şi de carnete. Dimensiunile secţiei depindeau de mărimea judeţului şi de materialul uman disponibil, în condiţiile în care chiar şi aici se

[1] Lozincă preluată din repertoriul de lozinci al U.R.S.S., de către secretarul Secţiei Centrale de Cadre, Rangheţ şi prezentată la *Consfătuirea responsabililor de cadre din judeţe*, organizată în mai 1947.

[2] A.M.R., fond 104, C.C. al P.C.R., rola AS1 - 1100, cadrele 5-84. Dintr-o eroare de numerotare, cadrul 24 apare de mai multe ori; pentru trimiterile la acele cadre, am indicat în paranteză şi numărul paginii microfilmate.

[3] A.M.R., fond 104, C.C. al P.C.R., rola AS1 - 1100, cadrele 85-132.

confruntau cu ceea ce în epocă era desemnat prin sintagma *foamea de cadre*.

Atribuțiile secțiilor de cadre erau, în anul 1947, următoarele:

- avizarea primirii de membri noi în partid; ținerea evidenței membrilor P.C.R.;

- verificarea membrilor de partid sub raport ideologic; anchetarea lor în *cazurile de abateri de la morala de partid*, când se făceau vinovați de *fracționism, mahalagism* sau *se abăteau de la linia justă a P.C.R.*; anchetarea şi eliminarea lor când erau depistați ca *strecurați în partid*;

- distribuirea carnetelor de membri ai P.C.R.;

- verificarea colectării cotizațiilor;

- pregătirea viitorilor activişti de partid şi a celor selecționați pentru a face parte din aparatul de stat (selecționarea, şcolarizarea şi plasarea lor, după absolvirea cursurilor);

- *grija de cadre*, presupunând asigurarea unor condiții de trai şi a unor îngrijiri medicale speciale.

Metodele utilizate de secțiile de cadre din județe în raporturile lor cu membrii P.C.R. nu erau dintre cele mai delicate: la Muscel, un membru de partid a fost chemat la secția județeană de cadre şi audiat cu două revolvere pe masă, iar la Bistrița, Traian Iosif, responsabilul de cadre al județului, a pălmuit în fața Biroului Comitetului Județean un membru de partid care la beție înjurase secretariatul partidului. Încă mai interesant este însă ceea ce considera Rangheț că trebuie făcut într-un asemenea caz:

„Se pot găsi metode împotriva unor astfel de indivizi pentru a-i trage la răspundere sau pentru a-i demasca, astfel ca muncitorii în mijlocul cărora se găsesc să îi ia la rost şi dacă muncitorii sau poporul din jurul lui îl iau la rost, lăsați să primească chiar mai mult decât câteva palme”[4].

Evidența membrilor de partid

Dimensiunile pe care le-a atins P.C.R. în anul 1947 pot fi deduse, fără o mare precizie, în urma coroborării mai multor surse, ale căror cifre sunt radical diferite. Acestea sunt afirmațiile lui I. Rangheț, secretarul de cadre al C.C. al P.C.R., rapoartele secretarilor de cadre

[4] Expunerea lui Rangheț, la *Consfătuirea responsabililor de cadre din județe* din 20 mai 1947, AS1 - 1100, c. 24 (45).

din teritoriu, numărul de carnete de membru al P.C.R. distribuite şi numărul efectiv de cotizanţi.

Rangheţ furnizează cifra de 700.000 de membri[5], cărora li s-ar adăuga membrii noi şi verificaţi.

În ceea ce priveşte rapoartele responsabililor de cadre din judeţ, trebuie precizat de la început că o parte a lor nu furnizează deloc date privind numărul de membri de partid din judeţul respectiv (este cazul celor din Hunedoara, Putna, Satu-Mare, Suceava, Timiş-Torontal, Valea Jiului, Vaslui). Numărul total de membri ai P.C.R., în mai 1947, fără judeţele amintite mai sus, este de 371.584. Această estimare este însă maximală pentru judeţele în cauză şi are la bază cifre anterioare demarării verificărilor membrilor P.C.R. din judeţele respective. În mai 1947, fuseseră făcute verificări doar pentru Comitetele Judeţene de Partid şi pentru o parte din cadrele de la nivel local; abia în luna decembrie a anului 1947 se stabileşte ca sarcină a secţiilor de cadre din judeţe verificarea cadrelor din celulele de bază.

Unii dintre cei care prezintă aceste cifre insistă asupra faptului că ele sunt nereale. Stoica Iosif, responsabil de cadre al judeţului Alba, raportează 12.000 de membri, dar precizează că „în urma reorganizării şi în baza muncii noastre pe teren avem 9.200 de dosare". O serie de organizaţii au trecut anumite persoane fără voia lor pe listele cu membri ai P.C.R., altele, cum este cazul celei din Bacău, „au încadrat membri care nu aveau decât 8-10 sau 15 ani". La Reşiţa, membrii de partid care plecaseră din regiune erau menţinuţi în continuare în evidenţa Secţiei de Cadre a judeţului.

Înrolarea în P.C.R. s-a făcut multă vreme pe baza unor tabele sau a semnării unor adeziuni. Responsabilii de cadre relatează excese ce s-au produs cu aceste ocazii. Astfel, „în plasa Aiud s-au făcut înscrieri pe bază de tabele, promiţând ţăranilor opinci. Ei s-au înscris pe această bază în tabele"[6]. Primirea lor în felul acesta contravine însă noilor reguli interne care impun o verificare individuală a candidaţilor. În Suceava „au venit cetăţeni în grupuri de 30-40 în bloc [sic!] şi cereau să intre în P.C.R. Am văzut că aceasta este o manevră a reacţiunii şi am dat dispoziţie să nu se facă înscrierile până nu sunt bine verificaţi, individual"[7]. Pentru temporizare şi verificare

[5] *Ibidem*.

[6] Stoica Iosif, responsabil de cadre al jud. Alba, AS1 - 1100, c. 24 (36).

[7] AS1 - 1100, c. 24 (29).

prealabilă, aceşti doritori de înscriere în P.C.R. erau orientaţi către Frontul Plugarilor, organizaţie controlată de comunişti. În plasa Solca, „unii manişti au venit cu o parte din sărăcime să se încadreze în Partid (...) Am oprit încadrarea. O parte din cei veniţi au fost înscrişi în Frontul Plugarilor. Numai sărăcimea verificată a fost înscrisă în partid. Am dat dispoziţii în tot judeţul ca încadrările să se facă de acum înainte numai după o verificare amănunţită”[8].

Aceşti membri de partid, astfel recrutaţi, nu înţelegeau să se implice prea mult în *viaţa de partid*. Unora li s-au reţinut carnetele de membru de partid pentru că nu participau la întrunirile organizaţiilor din care făceau parte[9], alţii vor fi chiar excluşi din P.C.R. pentru inactivitate. Sorescu, responsabilul Secţiei de Cadre Hunedoara, considera că „nu s-a dus muncă de educare a membrilor de partid şi aceştia nu ştiu care sunt sarcinile lor, n-au ştiut ce e Partidul, astfel că fiecare, luat în parte, n-a ştiut să justifice activitatea lui de când a intrat în partid până azi”[10].

Sistemul de evidenţă

Verificările demarate asupra membrilor de partid urmau să completeze dosarele acestora cu o adeziune (am văzut că mulţi se înscriseseră doar pe un tabel), o autobiografie şi, de asemenea, recomandări, referinţe adunate de la membri de partid care îi cunoşteau (referinţe ce trebuie să conţină şi *aspectele negative ale activităţii persoanei respective*).

Şedinţa din mai 1947 indică o schimbare a modului de ţinere a evidenţei: registrul alfabetic utilizat până atunci se desfiinţează (sunt distruse!), în locul lui introducându-se un sistem bazat pe utilizarea unor fişe de carton, conţinând numele, prenumele, anul naşterii şi o precizare privind locul unde se găseşte respectivul membru de partid. Aceste fişe individuale se întocmeau în două exemplare: unul rămânea la judeţ, celălalt era trimis la C.C.

Erau trimise la C.C. doar dosarele comitetelor judeţene, ale activiştilor din secţii, ale birourilor comitetelor locale, ale birourilor de sectoare şi ale secretarilor de plasă.

---

[8] *Ibidem*.

[9] *Ceea ce nu e just* - remarca aparţine lui Rogojinschi, membru în Biroul Secţiei de Cadre a C.C. al P.C.R. (AS1 - 1100, c. 71).

[10] AS1 - 1100, c. 14.

Fişele de control (documente ce dublau datele din carnetul de partid), erau întocmite tot în două exemplare - unul rămânea în județul respectiv, celălalt era trimis la C.C. Toate documentele trimise la C.C. erau originale.

Dosarele cadrelor urmau să includă şi caracterizări ale activității lor în funcțiile de răspundere pe care le ocupau. Dosarele celor propuşi pentru şcoli erau verificate de o comisie constituită la nivel județean, compusă dintr-un reprezentant al secției de cadre, unul al secției organizatorice şi unul al secției de educație politică. Era în felul acesta împărțită răspunderea pentru numărul mare de *necorespunzători* propuşi la diversele şcoli de partid.

De asemenea, pentru cunoaşterea situației din fiecare județ se întocmeau *tabele model A*[11] ce urmau să fie trimise la fiecare trei luni la C.C. Acestea conțineau date privind membrii comitetelor județene şi cadrele din secții, comitetele de sector, comitetele locale şi de plasă. Directivele venite de la Secția Centrală de Cadre urmau să fie prelucrate strict în interiorul secțiilor de cadre, în absența altor reprezentanți ai Comitetului Județean de Partid.

Responsabilii de cadre erau instruiți să nu se grăbească să primească în partid pe cei veniți din străinătate. Aceştia trebuie mai întâi verificați asupra motivației plecării lor din România şi asupra faptelor şi pozițiilor lor ideologice şi politice anterioare cererii de încadrare în P.C.R. În privința acestor veniți din străinătate, aflăm că se petreceau lucruri hilare: „Am primit dosare din Satu Mare pentru unul care locuia în Satu Mare şi deci când a trecut Ardealul la Ungaria, a trecut şi Satu Mare la Ungaria, iar când a revenit României, omul tot în Satu Mare se găsea. Dar tovii îl găseau venit din străinătate”[12]. Cei veniți într-adevăr din străinătate şi care fuseseră membri ai unor partide comuniste surori, aveau nevoie de documente furnizate de Comitetul Central al respectivului partid comunist care să certifice acest lucru. Cei care nu aveau această recomandare erau puşi pe listele de aşteptare şi de verificare.

Pentru cei ce sosiseră din U.R.S.S. (adică şi din Basarabia), se aplica un tratament special: era nevoie, pentru încadrarea sau reîncadrarea lor în P.C.R., de aprobarea C.C. al P.C.R. Dacă *au muncit*

[11] AS1 - 1100, c. 73. Din păcate, acestea nu apar în documentele văzute de mine.

[12] AS1 - 1100, c. 68.

bine în ilegalitate şi aveau dosare de cadre care să indice acest lucru, biroul județean dădea o aprobare şi apoi dosarele se expediau la C.C. Ei nu puteau fi reîncadrați fără aprobarea C.C.! Celor care înainte nu fuseseră membri ai Partidului Comunist li se întocmea un referat care, împreună cu propuneri formulate la Comitetul Județean, era trimis la Comitetul Central.

De acelaşi „tratament" beneficiau şi coloniştii din Macedonia (aromânii din Dobrogea) care doreau să devină membri ai partidului: trebuia verificată localitatea unde au locuit înainte de schimbul de populații între România şi Bulgaria şi atitudinea politică din acea perioadă. Cererea lor de primire în partid trebuia trimisă la C.C.

Stagiul din ilegalitate se stabilea pe baza documentelor P.C.R. din acea perioadă sau, atunci când acestea nu existau, pe baza mărturiilor unor comunişti ilegalişti care puteau da referințe despre cel în cauză.

Cei care fuseseră excluşi din P.C.R. în ilegalitate şi cereau reprimirea în partid aveau nevoie de un dosar special. Aprobarea de reprimire putea fi dată numai de C.C. al P.C.R. Acest dosar special trebuia să conțină propunerea de reîncadrare şi un referat al secției de cadre din județ în care să se precizeze cum se poartă de la excludere[13]. Cel exclus şi dornic de reîncadrare se putea prezenta la Comisia de verificare numai dacă excluderea fusese motivată de *abateri*, nu şi dacă fusese *trădător* (nume sub care erau catalogați cei care colaboraseră cu Siguranța).

Carnetele de membru al P.C.R.

Operațiunea de distribuire a acestora se afla abia la început. Numărul lor nu este relevant pentru stabilirea numărului total de membri ai P.C.R. Rangheț susținea la şedința din mai 1947, după încheierea prezentării rapoartelor secretarilor de cadre din județe, că numărul carnetelor deja împărțite ar fi de 150 pe județ, în medie. Anumite județe au eliberat între 200 şi 500 de carnete. Cele mai multe au fost eliberate în Bucureşti (cca 25.000). În decembrie, unele județe distribuiseră peste 50% din numărul de carnete (în Braşov, Cluj, Timişoara, Prahova, Satu Mare); altele, abia 10-15%[14]. Distribuirea

[13] AS1 - 1100, c. 69.

[14] AS1 - 1100, c. 70-73, *Expunerea lui Rogojinschi, Secția Centrală de Cadre*.

avea loc şi cu intenţia expresă de a verifica numărul membrilor partidului[15].

În mai 1947, nu primiseră carnetul toate cadrele de partid şi nici măcar toţi membrii Comitetelor Judeţene ale P.C.R. Pentru operativitate, secretarul de cadre al Comitetului Judeţean urma să se ocupe de verificarea membrilor de partid, iar eliberarea carnetelor se făcea de către responsabilul cu carnetele[16].

În cazul pierderilor de carnete trebuia înştiinţată Secţia Centrală de Cadre, precizându-se cine l-a pierdut, care era numărul carnetului şi în ce împrejurări a avut loc pierderea lui.

Cotizaţiile

Conform statutului, cei care timp de 6 luni nu plăteau cotizaţia urmau să fie excluşi dintre membrii partidului.

Cotizanţii reprezintă însă procente foarte mici din numărul membrilor raportaţi de responsabilii de cadre din judeţe (nu depăşesc 40% din numărul raportat, întrucât, spun ei, „nu s-a pus accentul pe încasarea lor" [a cotizaţiilor]). Acestea nici nu sunt percepute întotdeauna în bani şi, de multe ori, odată încasate, li se pierde urma. În Teleorman, „fiind judeţ excedentar [la producţia de cereale], s-a găsit că e mai bine să se plătească în cereale. Cerealele aduse (foarte puţine) s-a dat la cantină. Restul s-ar fi trimis la regională"[17].

Înainte de şedinţa din mai 1947 sumele încasate drept cotizaţii erau trecute pe chitanţiere, pe diferite liste. Începând din această perioadă, se introduc *carnete speciale pentru cotizaţii*. Aceste carnete se păstrează la secretarul de partid sau la un ajutor al lui care urma să se ocupe de cotizaţii. Ele sunt diferite de carnetele de membru P.C.R. Înscrierile în aceste carnete sunt semnate de secretarul celulei de partid. Nivelul acestor cotizaţii nu trebuia să fie foarte mare[18]. Salariaţii urmau să plătească 1% din salariul lor lunar, iar cei care nu aveau salarii sau venituri fixe, 2.000 lei pe lună.

---

[15] *Ibidem*.

[16] *Ibidem*.

[17] AS1 - 1100, c. 24 (21-22).

[18] *Cotizaţia nu trebuie confundată cu fondurile secţiei administrative* - expunerea lui Rogojinschi, AS1 - 1100, c. 70-73.

Compoziția națională

Documentele studiate furnizează date despre compoziția națională a membrilor de partid pentru şase județe. Dintre cele pentru care avem date, deosebite sunt doar cazurile județelor Sălaj (unde maghiarii sunt majoritari în partid, reprezentând un procent de 58,03%) şi Tulcea, unde majoritatea este formată din etnici vorbitori de slavă (60%, respectiv 6.915 membri ai P.C.R.). Existența Comitetului Național de Eliberare, constituit din comuniști ilegaliști care îşi propuneau alipirea la U.R.S.S. a regiunii locuite de etnicii slavi, este probabil o consecință a acestei preponderențe pe plan local a elementului slav în interiorul partidului[19].

---

[19] Comitetul Național de Eliberare este numele unei organizații ce activa în anii 1946-1947 în județul Tulcea, compuse din comuniști, activanți ai mişcării din ilegalitate. El este amintit de Pavel Onescu, responsabilul de cadre al Comitetului Județean P.C.R. Tulcea în 1947, la şedința din mai a Secției Centrale de Cadre. C.N.E. îşi propunea alipirea la U.R.S.S. a acestei populații şi implicit a regiunii pe care o locuia. În acest sens, s-a încercat obținerea unei susțineri scrise a populației slave pentru alipirea la *marele stat sovietic*. Acțiunea a fost coordonată de Dionisie Dumitru. Această acțiune pare o consecință directă a discursului propagandei sovietice cominterniste şi de război împotriva României. Putem recunoaşte în această mişcare o rebeliune în interiorul partidului, amendată de la nivel central (prin intermediul secției de cadre din județul Tulcea) prin înlăturarea din funcțiile de conducere deținute până atunci de membrii Comitetului. Aceşti foşti ilegaliști deținuseră după război funcții importante la nivelul regiunii Dobrogea. Nu ştim însă dacă a existat vreun sprijin sovietic al acestor încercări de „eliberare" şi nu cunoaştem nici atitudinea sovieticilor prezenți în regiune față de C.N.E. Cunoaştem câteva nume ale unor lideri ai Comitetului: *Dionisie Dumitru* (membru al P.C.R. şi activist de partid din ilegalitate; el este figura cea mai importantă a acestei mişcări, cel care a inițiat C.N.E. şi care avea o influență puternică în regiune); *Mina Saraev* (activist de partid din ilegalitate, membru în Comitetul Regional P.C.R. Constanța; a fost membru în C.N.E. şi unul din capii mişcării); *Vavilov* (membru al C.N.E.; ne este cunoscut pentru faptul că a încercat să organizeze o manifestație care să se contrapună mitingului oficial al comuniştilor, la 1 mai 1947). Documentul îl mai aminteşte pe *Branişte*, numit *agent al Intelligence Service-ului*; acesta pare mai degrabă un membru al opoziției, împreună cu care Vavilov a pregătit acțiunea de la 1 mai 1947. În mai 1947 secția de cadre nu reuşise să anihileze C.N.E. O parte din Comitet fusese scos din funcțiile deținute anterior pentru incompetență (secretarul de cadre din județul Tulcea sugerează că au fost puşi în acele funcții tocmai pentru a fi

Numărul evreilor în aceste județe pentru care avem date rămâne redus.

județ	*nr. total de membri ai P.C.R.*	*români*	*maghiari*	*slavi*	*evrei*	*germani*	*turci*	*armeni*
Constanța	14973	13197	33		121	16	946	77
Făgăraş	4380	3419	338	2	321			
Sălaj	8800	3129	5107		318			
Tecuci	10683	10551			133			
Teleorman	9000	8967	2		17			
Tulcea	11525			6915				

Compoziția socială

Partid al clasei muncitoare, aliată *conjunctural* cu țărănimea, P.C.R. a fost *victima* entuziasmului maselor care au simțit schimbarea majoră de direcție după terminarea războiului şi instalarea trupelor sovietice pe teritoriul României. După ce în primii doi ani de după război porțile partidului au fost deschise cu generozitate, ideologia luptei de clasă demarează progresiv verificările propriilor membri, operațiune intitulată *curățenia partidului*.

În anul 1947, secțiile de cadre nu mai primesc oameni care nu sunt legați de clasa muncitoare - chiaburi, comercianți, industriaşi. Reprezentanți ai acestora există însă în partid. Politica celor de la cadre este de înlocuire din funcții a acestor indezirabili, mai voalată în mai 1947 şi mai agresivă în decembrie 1947, când Rangheț încearcă să tempereze entuziasmul cu care lupta de clasă scoate din partid chiaburii în anumite locuri: „ar fi dăunător să-i scoatem fără motive (...) dacă am primit astfel de elemente şi au reuşit să se mențină în partidul nostru atâta timp, trebuie urmărit cu atenție ce fac, cum se comportă, *trebuiesc descoperite afacerile lor, atitudinea lor*

---

apoi înlăturați mai uşor). Eliminarea lui Dionisie Dumitru din structurile de conducere locale ale partidului a avut loc ca urmare a acuzelor că ar fi comis abuzuri şi ar fi şantajat diverşi cetățeni. Aceste acuze au fost negate de către Dionisie Dumitru în fața Biroului Județean. Pentru a fi probată vinovăția liderului C.N.E., au fost întreprinse cercetări ale domiciliului său, prilej cu care s-ar fi găsit *lucruri pe care el le luase.* Această acțiune coordonată de secția de cadre nu a fost un succes, căci liderul mişcării *îşi mai păstrează o popularitate în mijlocul pescarilor* (în mai 1947).

duşmănoasă faţă de interesele poporului şi pe baza acesta demascaţi şi scoşi din partidul nostru (...) să despărţim elementele chiabureşti de masele ţărăneşti!"[20].

La Galaţi, Vasiliu Mihai precizează: „cadre chiabureşti avem foarte puţine, dar avem câteva în birourile organizaţiilor de celule. Ridicăm alţi oameni pentru a-i înlocui"[21]. La Brăila, situaţia este asemănătoare: un număr de chiaburi „se află la conducerea plăşilor şi a celulelor din sate". Aceştia, „pe baza instrucţiunilor", vor fi îndepărtaţi din conducere şi vor fi „înlocuiţi cu elemente sărace cinstite"[22]. Proporţia de chiaburi este însă de 8-10% (!) din numărul total de membri de partid din judeţ, ceea ce reprezintă aproximativ 1.000 de persoane, pe care nu le raportează atunci când vorbeşte despre structura celor 10.000 de membri ai P.C.R. din Brăila. În Alba, respectiv Reşiţa (Caraş-Severin), conducerea unor celule de la sate revenea unor chiaburi, respectiv culaci (*la sârbi*, precizează secretarul Secţiei Cadre din jud. Caraş-Severin, în timp ce la români conducerea ar fi formată din *oameni săraci*)[23].

Cazul cel mai spectaculos este însă cel de la Constanţa, unde responsabilul de cadre al Comitetului Judeţean, Constantinescu, raportează 1.200 de chiaburi: „la reorganizare au fost scoşi culacii din comitetele de plasă (...) Unii tovi i-au apărat. Mare parte dintre ei au fost însă scoşi din muncă, alţii sancţionaţi deoarece s-a dovedit că şi-au însuşit din grâul colectat pentru regiunile însecetate. 100 dintre ei sunt încă întrebuinţaţi pentru munci de partid, alţii în birourile de celule"[24].

Înlăturarea acestor chiaburi nu trebuie să se facă, spune Rangheţ, „fără nici un temei, ci rând pe rând, de la caz la caz. (...) Totuşi ei trebuie verificaţi şi acolo unde găsim că s-au strecurat în partidul nostru cu scopuri ascunse, astfel de elemente le scoatem din partid. De acum înainte nu primim elemente chiabureşti, la fel cum nu primim nici fabricanţi, afacerişti, comercianţi sau bancheri care n-au ce căuta în partidul clasei muncitoare"[25].

---

[20] AS1 - 1100, c. 93.

[21] AS1 - 1100, c. 10.

[22] Cambul Istrate, Secţia de Cadre a Comitetului Judeţean P.C.R. Brăila, AS1 - 1100, c. 24 (23).

[23] AS1 - 1100, c. 24 (33) şi 16.

[24] AS1 - 1100, c. 24 (33).

[25] AS1 - 1100, c. 83.

Criza de cadre care se manifestă şi la nivel local face ca în anumite locuri să fie acceptate încă persoane care provin din mica burghezie, aşa cum se întâmpla la Deva, unde majoritatea cadrelor proveneau din această categorie (profesorii, învăţătorii erau însă încadraţi la această rubrică).

Verificările membrilor de partid

Aceste verificări au început de la comitetele judeţene către eşaloanele inferioare, ca o consecinţă a reorganizării P.C.R. Ele vizau cunoaşterea exactă a situaţiei în care se afla partidul (număr de membri, compoziţie socială etc.), înlăturarea acelor „elemente strecurate în organismul sănătos" al P.C.R., tovarăşi de drum de care se simţea în stare să se dispenseze în acest moment. Pe seama lor erau puse toate nerealizările şi erorile reprezentanţilor P.C.R.

„Greşelile grosolane, abaterile grave, devierile de la linia politică, de la sarcinile partidului nostru nu sunt întâmplătoare, au rădăcini, au izvoare care le produc: în primul rând ele provin de la elementele duşmănoase partidului"[26].

Verificarea urma să depisteze „elementele fasciste, maniste sau legionare, necercetate la intrarea în partid, în ceea ce priveşte trecutul lor, originea lor socială, situaţia lor familială, părinţii lor, fraţii lor"[27].

Cei arestaţi urmau să fie excluşi dintre membrii de partid. Anumite informaţii provenite de la Ministerul de Interne indicau faptul că, în cazul multor arestări politice de reacţionari, la verificări, aceştia se dovedeau a fi membri ai P.C.R.

Excluderile din partid

„E de datoria noastră sfântă de partid să-i descoperim şi să curăţăm partidul nostru"[28].

Procedura excluderii

Articolul 6 al Statutului P.C.R. preciza că excluderile din rândul membrilor de partid trebuie să fie făcute de către adunarea generală a celulei de partid. Această procedură era încălcată însă în mod frecvent. În mai 1947, surprinde lipsa de reglementare: în judeţele Tulcea şi în

[26] *Expunerea lui Rangheţ* la *Consfătuirea responsabililor de cadre din judeţe din 20 mai 1947*, AS1 - 1100, c. 24 (47).
[27] AS1 - 1100, c. 24 (47).
[28] AS1 - 1100, c, 24 (51-52).

Vlaşca, excluderea se făcea de către Biroul Comitetului Județean de partid şi celula nu afla nimic despre aceasta; în Romanați, Tecuci şi Târnava Mică, birourile Comitetelor Județene propuneau aceste excluderi şi le trimiteau la C.C. pentru aprobare; în județele Alba şi Mehedinți, excluderea avea loc la Biroul județean şi apoi era comunicată celulei de partid[29].

Secția Centrală de Cadre dă următoarele instrucțiuni în problema excluderilor. Mai întâi, „se aduce la cunoştința secretarului celulei sau a responsabilului de cadre. Acesta cercetează chestiunea, strânge referințe şi materiale, pe care le pune în discuția Biroului celulei de partid. Biroul îl ascultă pe cel în cauză apoi analizează cazul şi măsurile de luat. Dacă trebuie exclus, propune aceasta celulei. Se dezbate cazul în celulă. Celula trebuie pregătită, trebuie convinşi cei mai devotați de necesitatea pentru Partid a excluderii. Aceşti vor lua cuvântul pentru a-şi susține propunerea, convinşi pe baza unei discipline conştiente şi liber consimțite [sic!]. Şedința se încheie cu un proces verbal, pentru cazul în care omul face apel la Comisia de Control. *Trebuie învățată celula să facă acest lucru singură"*[30].

În felul acesta democrația de partid este împlinită. Se constituie apoi un dosar cuprinzând procesul verbal şi declarațiile pe care le-au dat oamenii când au strâns dovezi. Dosarul este trimis la Comitetul Județean pentru confirmare. Aici se întocmeşte un referat care comunică celulei confirmarea, apoi dosarul celui exclus se trimite la C.C. pentru păstrare. Numele celui exclus este publicat în Buletinul intern realizat la C.C., buletin ce publică toate excluderile din țară şi, de asemenea, persoanele respinse la intrarea în partid[31].

Excluderile pot fi publicate şi în presă: în Scânteia şi în presa locală (în acest din urmă caz, doar cu acordul C.C. al P.C.R.).

Excluderile unor membri ai biroului comitetului județean trebuie supuse aprobării Comitetului Central. De asemenea, dizolvarea unor organizații de partid.

[29] AS1 - 1100, c. 63.
[30] AS1 - 1100, c. 63-64.
[31] AS1 - 1100, c. 65.

Legionarii

Prezența acestora în interiorul P.C.R. s-ar datora, susțin unii istorici[32], existenței unui pact încheiat în 1945, prin care comuniștii, partid aproape inexistent în România interbelică, își îmbogățeau rândurile cu foștii legionari. Dacă acest pact a existat, el nu mai are nici o valabilitate în primăvara anului 1947. Legionarii nu mai sunt primiți în P.C.R., iar cei care au intrat deja, urmează să fie demascați și excluși - cu unele excepții, precizate de I. Rangheț:

„Nu au ce căuta în partidul nostru cei care au fost legionari activi. Dar când muncitori sau muncitori agricoli au făcut parte de [la] legionari, poate au participat la vreo adunare sau ședință a lor, dar se poate dovedi că nu au activat, adică nu era legionar în fond, nu a participat la nici o acțiune murdară, se poate admite (...) dar niciodată să nu ne grăbim să-i ridicăm între cadrele partidului, fără să ne fi convins de cinstea lor"[33].

Odată pornită vânătoarea, exemplele de astfel de infiltrări sunt numeroase și ele ne sunt relatate de chiar responsabilii de cadre. La Galați, Vasiliu Mihai spune că „s-a găsit un tablou al cadrelor legionare, [conținând] aceleași nume cu cele ale oamenilor P.C.R."[34]. În mai 1947 se făcea verificarea acelor nume. La Vaslui, responsabilul secției de educație politică a Comitetul Județean și cel al transporturilor, de la secția administrativă, au fost unul comandant legionar, iar celălalt *legionar notoriu*[35]. Responsabilul secției U.T.M. a Comitetului Județean Bacău, tov. Toma, „a avut o activitate serioasă legionară"[36]. Avizat asupra pericolelor ce-l păsteau, acesta a negat de trei ori acuzația. Alții însă au dovedit o mare ingenuitate: un membru de partid, cursant al Școlii Mixte de partid, realizată împreună cu social-democrații, „singur a declarat că a fost șef de cuib (...) L-am întrebat ce l-a făcut să se înscrie la legionari și mi-a răspuns: *„mare diferență nu este; și legionarii au luptat împotriva partidelor istorice, ca și partidul comunist"*[37].

---

[32] O bibliografie a problemei la G. Catalan, *Tentative de apropiere legionaro-comunistă, 1945-1946,* în *Arhivele totalitarismului*, nr. 3-4, 1999, p. 140-153.
[33] I. Rangheț, la *Consfătuirea responsabililor de cadre din județe, 17 decembrie 1947,* AS1 - 1100, c. 94.
[34] AS1 - 1100, c. 9-13.
[35] AS1 - 1100, c. 24 (28).
[36] AS1 - 1100, c. 24 (31).
[37] AS1 - 1100, c. 126.

La Iaşi, *„secţia de cadre a colaborat la arestările efectuate în rândul profesorilor şi studenţilor legionari”*[38]. Responsabilul de la tineret din Tecuci a luat parte la rebeliune[39]. La Hârşova, comitetul local al P.C.R. era compus din foşti legionari[40].

Social-democraţii şi, de asemenea, Frontul Plugarilor erau înştiinţaţi, în judeţul Suceava, în legătură cu încercări ale unor legionari de a se înscrie în partid.

Cel de-al doilea document[41] utilizat dezvăluie amploarea pe care au luat-o excluderile de legionari în doar şapte luni: două judeţe, Alba şi Muscel, au suferit schimbări aproape complete la nivelul conducerii de partid. În Alba au fost excluşi aproximativ 1.500 de legionari, dintre care cinci membri ai Biroului Comitetului Judeţean. Toţi (!) secretarii de plăşi erau legionari. Rogojinschi[42] mai vorbeşte de primirea a trei legionari în Comitetul Judeţean fără acordul responsabilului de cadre, de prezenţa unor foşti legionari în chiar Secţia de Cadre, la Câmpulung Moldovenesc.

Această abundenţă de date în legătură cu foştii membrii ai Mişcării Legionare a fost generată de faptul că P.C.R. a avut acces liber la dosarele Siguranţei şi la diverse documente ce aparţinuseră mişcării.

Sioniştii

Evreii membri ai mişcării sioniste erau aşezaţi pe acelaşi plan cu legionarii, brătieniştii, maniştii, szalasziştii. Ei sunt deja excluşi din partid. Se admite colaborarea lor în Comitetul Democrat Evreiesc, dar nu mai mult, pentru că „fie că au cerut voie să plece sau n-au cerut, propovăduiesc, ca ceilalţi reacţionari şi fascişti, politică de rasă. Vor să separe poporul evreiesc de cel român”[43].

Maniştii

Foştii membri ai Partidului Naţional Ţărănesc sunt un pericol prezent mai ales în Transilvania. 20 de membri de partid dintr-o

---

[38] AS1 - 1100, c. 18.

[39] AS1 - 1100, c. 24 (33).

[40] *Ibidem.*

[41] Stenograma *Consfătuirii secţiei de cadre pe ţară din 17 decembrie 1947.*

[42] *Idem*, c. 119.

[43] I. Rangheţ, stenograma *Consfătuirii secţiei de cadre pe ţară din 17 decembrie 1947,* AS1 - 1100, c. 92.

singură celulă *s-au dovedit a fi manişti* în jud. Târnava Mică[44]. La Şimleul Silvaniei, în Sălaj, în urma acţiunilor întreprinse de fruntaşii manişti în ultimele 2 luni, organizaţia locală a P.C.R. a fost practic desfiinţată[45].

Pe seama acestora a fost pus şi un caz ce a avut loc la Arad, la întreprinderea textilă I.T.A., soldat cu linşarea a doi activişti ai P.C.R. (tovarăşii Nedici şi Szanto) în sediul Comitetului Judeţean de Partid. Câteva sute de muncitori au venit la sediul P.C.R., făcând agitaţie împotriva guvernului şi a P.C.R. Evenimentele au început într-o fabrică în care P.C.R. contabiliza 2.500 de membri din totalul de 5.000 de muncitori[46].

O categorie deosebită de excluderi din rândurile P.C.R. o reprezintă cazurile de muncitori sau de cadre care îşi iau rolul de revoluţionari în serios, *abătându-se de la linia partidului*.

În judeţul Hunedoara au avut loc mai multe revolte ale unor muncitori, revolte cărora li s-au aliniat membri de partid sau care au fost conduse chiar de aceştia. În cele mai multe cazuri, consecinţa acestor acţiuni era excluderea respectivilor membri de partid. Interesant este însă şi faptul că majoritatea acestor acţiuni de opoziţie la linia partidului, venite din interiorul acestuia, au avut loc în regiunea Hunedoara - Valea Jiului, regiune având o oarecare tradiţie în lupta sindicală şi în care influenţa P.S.D. era puternică. „În urma evenimentelor de la Brad, unde a avut loc o grevă, svonurile care au circulat au provocat nelinişte şi la Ghelari. Trei membri de partid au început să agite muncitorii. Nu cunosc cum au fost sancţionaţi, probabil au fost excluşi”[47]. La Hunedoara, în cursul frământărilor ce au avut loc, câţiva membri de partid „au agitat pe chestiunea situaţiei economice”[48], iar la Feliu, mişcările au îmbrăcat forme antiguvernamentale: „trei membrii de partid au făcut agitaţie împotriva regimului”[49].

Responsabilul secţiei de cadre relatează că în cazul grevei de la Criscior, „majoritatea membrilor de partid au dat dovadă de sacrificiu

[44] AS1 - 1100, c. 24 (37).
[45] AS1 - 1100, c. 24 (38).
[46] AS1 - 1100, c. 24 (45).
[47] AS1 - 1100, c. 14-16.
[48] *Ibidem*.
[49] *Ibidem*.

[la apelul P.C.R.]. Au mers la mină şi au întreţinut curentul; avem însă şi elemente care s-au aşezat lângă grevişti şi nu au vrut să răspundă apelului P.C.R. Ca măsură împotriva lor, mina a fost închisă şi ca să putem face o triere am trimis un tov. instructor pentru a verifica pe fiecare membru de partid"[50].

Singurul caz prezentat la această Consfătuire ce a avut loc în altă regiune a ţării este cel de la Comăneşti, jud. Bacău, unde „în ajunul lui 1 Mai a fost fierbere mare şi numai datorită cadrelor de acolo am putut ţine în frâu armata de muncitori care putea fi manevrată să fie manistă, legionară sau comunistă. În această acţiune sindicală au fost implicaţi 20 de membri de partid, din care patru principali vor fi excluşi şi 15 vor primi sancţiuni. Aceşti patru sunt arestaţi. Ei erau în fruntea demonstraţiei antiguvernamentale şi antisemite"[51].

Excluderile din anul 1947 nu sunt însă decât preambulul marilor eliminări ale *strecuraţilor în partid* din anii ce au urmat. Cele de acum se fac în vederea pregătirii unificării cu social-democraţii. Aceştia din urmă sunt deja supravegheaţi şi, cu toată intenţia de unificare, comuniştii nu acceptă ca membri ai săi să fie, în acelaşi timp, şi membri ai Partidului Social-Democrat[52]. Organizaţiilor de masă legate de Partidul Comunist le sunt verificaţi o serie de membri.

Secţiile de Cadre sunt, în orice caz, mai eficiente la sfârşitul anului 1947 decât erau la începutul lui. Tonul discursului Secţiei de Cadre al C.C. este în continuă înăsprire, cerând o fermitate mai mare subalternilor. Sistemul de *eliminare a impurităţilor din organismul sănătos al P.C.R.* va fi în curând unul aproape perfect.

[50] *Ibidem*.
[51] AS1 - 1100, c. 24 (31).
[52] AS1 - 1100, c. 69.

Anexa 1 - Tabel cu numărul de membri ai P.C.R. şi structura lor socială raportate de responsabilii de cadre din judeţe la Consfătuirea din 19 mai 1947.

judeţ	*total*	*muncitori*	*ţărani*	*intelectuali*	*funcţionari*	*chiaburi*	*comercianţi*	*meseriaşi*	*militari*
Galaţi	10000								
Reşiţa	8694								
Ploieşti	35440								
Iaşi	11961								
Dorohoi	5000								
Cluj	21822	9881	6532	1532	323			705	75
Argeş	6251								
Gorj	6490	2760	3200		530				
Teleorman	9000	1185	7271	132	412				
Brăila	10708	4629	4205	137	1385			72	281
Tulcea	11525	9373	3502	11					
Suceava		600	680	200					
Bacău	23000	11000	7000						
Ciuc	3020	1208	1208	50					
Tecuci	10683		7705	109	1		612		
Constanţa	14973	6408	6276	15		1200		60	
Buzău	7600								
Alba	12000								
Năsăud	5265								
Târnava Mică	5700								
Sălaj	8800	1472	6098	189	280			831	
Mehedinţi	10180								
Făgăraş	4380								
Bucureşti	130000								

Anexa 2 - Tabel cu numărul de cadre din judeţ, din Comitetul Judeţean al P.C.R., situaţia verificărilor acestora şi a distribuirii carnetelor de partid, raportate de responsabilii de cadre din judeţe la Consfătuirea din 19 mai 1947.

Judeţ	*nr. de membri*	*numărul de cadre din judeţ*	*cadre din Com. Jud.*	*verificări în Com. Jud.*	*verificaţi în total*	*carnete primite de la C.C.*	*carnete distribuite*
Galaţi	10000	800			5-600		
Hunedoara		200					
Reşiţa	8694	900					
Ploieşti	35440	6199	23		142 dosare de cadre	7070	2000
Iaşi	11961	2392 (782 de bază)			88-90	2500	1500
Dorohoi	5000	737	21	20	59*)	551	240
Cluj	21822	274					
Valea Jiului						7010	3788
Argeş	6251	1684			62	817	548
Gorj	6490	970	32				
Teleorman	9000	1250		100%	3000		
Brăila	10708	2162	29	29	71		
Tulcea	11525	1025	19		211		
Satu-Mare					100		
Vaslui		782					
Suceava					506		250
Bacău	23000	1200 (300 de bază)		36	300		
Ciuc	3020	52					150
Putna			23				175
Tecuci	10683			50			
Constanţa	14973						
Buzău	7600			76			
Alba	12000						
Năsăud	5265						
Târnava Mică	5700	400				100	50
Sălaj	8800	400 (71 de activişti)					
Mehedinţi	10180	408					
Făgăraş	4380	622			27		
Bucureşti	130000	132 de activişti			357		

*) 22 din secţiile judeţene, 17 din comitetele de plasă.

Nicoleta IONESCU-GURĂ

Reorganizarea P.M.R.-ului după modelul P.C.(b.) al U.R.S.S. şi crearea nomenclaturii C.C. al P.M.R. în Republica Populară Română (1949-1954)

După preluarea puterii politice, P.M.R.-ul, asemenea celorlalte partide comuniste din ţările intrate în sfera de influenţă sovietică, a trecut la construirea noii ordini sociale, pe care o numea „democraţie populară". De fapt, a trecut la transpunerea în România a modelului stalinist al socialismului, „care a creat o nouă clasă, nomenclatura, încărcată de privilegii şi ostilă oricărei schimbări ce i-ar fi ameninţat poziţia şi avantajele decurgând din ea"[1]. Pentru realizarea acestui lucru, P.M.R.-ul, „forţa conducătoare în stat", a trebuit să treacă printr-un proces de reorganizare care a avut ca rezultat instituţionalizarea partidului care „echivala cu constituirea unui corp de cadre (activişti) suficient de numeros, de profesional, de devotat şi îndoctrinat pentru a controla societatea şi pentru a conduce procesul de transformare a ei conform proiectului elitei"[2].

Documentele de partid arătau că „sarcinile noi şi multiple de ordin politic, economic şi social care stau astăzi în faţa partidului, mai ales după naţionalizare, nu pot fi cuprinse cu actuala structură organizatorică". Modelul reorganizării a fost cel al P.C.(b.) al U.R.S.S., Gheorghiu-Dej[3] afirmând că „pe linie de stat folosim

[1] Florin Constantiniu, *Geneza nomenclaturii comuniste*, în *Dosarele istoriei*, 4, 1996, p. 2.

[2] Stelian Tănase, *Elite şi Societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej*, Bucureşti, 1998, p. 52.

[3] Gheorghiu-Dej, însuşindu-şi învăţătura stalinistă, afirma în cadrul şedinţei Secretariatului C.C. din 6 decembrie 1949 că „Principiile organizatorice nu

construcţia socialismului în U.R.S.S., iar în construcţia de partid, experienţa construcţiei P.C.(b.) al U.R.S.S.". Noua structură organizatorică a P.M.R. a fost „hotărâtă" de Plenara a V-a a C.C. al P.M.R. din 23-24 ianuarie 1950. În fapt, hotărârea de reorganizare a partidului se luase la nivelul Secretariatului C.C. (în şedinţa din 17 ianuarie 1949), iar pregătirile demaraseră cu o jumătate de an înainte.

Astfel, în vara anului 1949, din însărcinarea Secretariatului C.C. al P.M.R., „un grup de tovarăşi" a plecat în U.R.S.S. pentru a se documenta în legătură cu organizarea aparatului central al P.C.(b.) al U.R.S.S. În şedinţa din 16 mai 1949, membrii Secretariatului au fost de acord cu propunerea lui Iosif Chişinevski ca Leonte Răutu, Simion Bughici, Alexandru Drăghici, Dumitru Petrescu, Raia Vidraşcu şi un traducător să plece la Moscova pentru câteva săptămâni[4]. Vizita delegaţiei P.M.R.-ului a avut loc în perioada iunie-iulie 1949, întrucât în 18 iulie 1949 şedinţa Biroului Politic al C.C. al P.M.R. avea pe ordinea de zi „Raportul delegaţiei care a studiat la Moscova probleme în legătură cu organizarea aparatului central al partidului"[5]. Raportul a fost expus de Leonte Răutu care a arătat că în cele trei săptămâni cât s-a aflat în U.R.S.S., delegaţia P.M.R. a avut ca sarcină „studierea funcţionării aparatului de partid şi problemele vieţii de partid a P.C.(b.) al U.R.S.S."[6]. Pentru aceasta delegaţia a vizitat toate secţiile C.C. al P.C.(b.)[7] (afară de una) şi sectoarele principalelor două secţii

---

sunt nişte forme rigide. Ele neapărat trebuie să ţină seama de sarcinile partidului şi împrejurările concrete şi metodele de lucru ale partidului". (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 105/1949, f. 19).

[4] *Ibidem*, dosar nr. 49/1949, f. 9.

[5] *Ibidem*, dosar nr. 66/1949, f. 3.

[6] *Ibidem*, dosar nr. 172/1949.

[7] În 1949, după „Darea de seamă colectivă asupra călătoriei la Moscova", întocmită de delegaţia P.M.R., structura aparatului C.C. al P.C.(b.) al U.R.S.S. se prezenta astfel: C.C. avea trei organe- Secretariatul (pentru rezolvarea problemelor curente), Biroul Organizatoric (pentru problemele organizatorice şi politice) şi Biroul Politic (pentru problemele cele mai importante, de directivă). Secţiile C.C. al P.C.(b.) erau în număr de 10: Organelor de Partid, Sindicate şi Comsomol, Propagandă şi Agitaţie, Industrie Grea, Industrie Uşoară, Industrie de Construcţii de Maşini, Transport, Agricolă, Administrativă, Planificare, Finanţe şi Comerţ, Cadre Diplomatice şi ale Comerţului Exterior. Pe lângă C.C. al P.C.(b.) se mai găseau Grupul de Inspectori al C.C. şi Comisia Controlului de Partid (*Ibidem*, f. 2, 6, 7).

şi anume: Comisia de Control, Academia de Ştiinţe Sociale, Şcoala Superioară de Partid şi Cabinetul de Partid.

În cadrul şedinţei din 18 iulie a Biroului Politic al C.C. s-a hotărât ca Secretariatul să formeze o comisie de partid care să analizeze materialul prezentat de delegaţie şi, "folosind experienţa sovietică în condiţiile noastre", să întocmească un proiect cu propuneri pentru îmbunătăţirea treptată a structurii organizatorice şi a metodelor de muncă, ţinând seama de sarcinile cele mai importante şi imediate ale partidului[8]. Comisia şi-a finalizat lucrările în a doua parte a anului 1949, iar materialul rezultat trebuia supus aprobării plenului C.C.

În cadrul Secretariatului C.C. al P.M.R., din 6 decembrie 1949, când se discută Raportul pentru Plenară asupra problemelor organizatorice, au existat discuţii cu privire la reorganizarea P.M.R.-ului după modelul P.C.(b.) al U.R.S.S., în sensul de a nu se copia forma organizatorică a partidului unei ţări care construieşte comunismul[9], ci - după Alexandru Moghioroş - trebuia făcută „o analiză a condiţiilor noastre istorice, a muncii, drumul pe care l-am străbătut…"[10]. Alexandru Moghioroş considera că P.M.R.-ul îndeplinea o serie de condiţii care erau principiile unui partid de tip nou, dar nu toate. Ana Pauker atrăgea atenţia că „este greşit să copiem, ci să învăţăm din experienţa Uniunii Sovietice, să vedem ce se potriveşte la noi şi cum trebuie făcut la noi"[11].

În ce a constat reorganizarea P.M.R.-ului în 1950?

Mai întâi, în crearea, pe lângă cele două organe de conducere ale partidului, Secretariatul şi Biroul Politic, unui al treilea organ de conducere numit Biroul Organizatoric şi unui aparat al C.C.[12] format

[8] *Ibidem*, dosar nr. 66/1949, f. 3.

[9] După *Istoria P.C.U.S.*, apărută în R.P.R. în 1960 la Editura Politică, în 1939 în U.R.S.S. se încheiase, în linii fundamentale, perioada de trecere de la capitalism la socialism şi începea faza trecerii treptate de la socialism la comunism.

[10] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 105/1949, f. 12.

[11] *Ibidem*, f. 9.

[12] C.C., urmând modelul sovietic, avea dreptul să creeze secţii politice şi să numească organizatori de partid în ramuri deosebit de importante ale construcţiei socialiste. Astfel, au fost create secţii politice la armată (D.S.P.A.), M.A.I., C.F.R., S.M.T. şi G.A.S. şi au fost trimişi de C.C.

din secţii. Biroul Organizatoric[13] se ocupa de problemele vieţii de partid, adică de activitatea organizaţiilor de partid judeţene, de plasă şi de bază şi elabora hotărâri care serveau drept normă pentru toate organizaţiile de partid. Se cuvine subliniat, însă, că hotărârile importante ale Biroului Organizatoric trebuiau supuse aprobării Biroului Politic.

Noul organ se ocupa de coordonarea activităţii secţiilor C.C. în domeniul repartizării cadrelor „pentru a da putinţa partidului să rezolve problemele promovării şi repartizării cadrelor din punct de vedere al intereselor generale ale partidului şi să îndrepte cu cât mai multă operativitate cadrele de partid în acele sectoare de activitate unde ele sunt necesare”[14].

Compoziţia Biroului Organizatoric a fost “dată” de Plenara C.C. (a V-a), din 23-24 ianuarie 1950. Din el făceau parte toţi secretarii C.C., precum şi un număr de „tovarăşi de răspundere”, membri ai C.C. care conduceau sectoare importante ale muncii de partid[15]; în total 17 persoane: Gh. Apostol, Petre Borilă, Avram Bunaciu, Iosif Chişinevski, Chivu Stoica, Miron Constantinescu, Constanţa Crăciun, Al. Drăghici, Gh. Florescu, Gh. Gheorghiu-Dej, Teohari Georgescu, Vasile Luca, Al. Moghioroş, Ana Pauker, Dumitru Petrescu, Lotar Rădăceanu, Leonte Răutu[16].

Nu trebuie înţeles că acest organ de conducere al partidului avea o reală putere. El nu era decât un organ ajutător al Secretariatului, menit să uşureze activitatea acestuia pe linie de partid. La nivelul conducerii partidului, Secretariatul C.C. al P.M.R., format din 6

---

organizatori de partid în fruntea întreprinderilor şi şantierelor mari, de importanţă naţională.

[13] În P.C.(b.), Biroul Organizatoric a fost creat în martie 1919, după Congresul al VIII-lea al partidului. Boris Bajanov, unul dintre secretarii lui Stalin din anii ’20 arată, în memoriile sale, că „Biroul Organizatoric trebuia să se ocupe de o anumită organizare a aparatului tehnic de partid, ca şi de unele aspecte ale repartizării forţelor. Între timp totul s-a schimbat. Odată cu numirea lui Stalin ca secretar general, Biroul Organizatoric devine principala lui armă pentru selecţionarea propriilor săi colaboratori şi atragerea de partea sa a organizaţiilor locale de partid (Boris Bajanov, *Kremlinul anilor ’20,* Oradea, Editura Cogito, 1991, p. 22-23).

[14] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 7/1950, vol. I, f. 13.

[15] *Ibidem*, dosar nr. 228/1949, f. 3.

[16] *Ibidem*, dosar nr. 7/1950, vol. II, f. 17.

persoane cu un nivel de pregătire intelectuală foarte scăzut, avea monopolul absolut al deciziei asupra tuturor problemelor activității de partid şi de stat, cât şi controlul deciziilor sale. În urma Congresului I al P.M.R. din februarie 1948, membrii Secretariatului C.C. erau: Gheorghiu-Dej (secretar general), Ana Pauker, Vasile Luca şi Teohari Georgescu. În iulie 1948, la propunerea lui Gheorghiu-Dej, în Secretariatul C.C. au fost cooptați 2 membri din Biroul Politic: Alexandru Moghioroş şi Iosif Chişinevschi. De fapt, în toate partidele comuniste din țările din Europa Centrală şi de Sud-Est, devenite "democrații-populare", Secretariatul C.C. era centrul decizional, în interiorul partidelor comuniste nefuncționând "democrația internă de partid", aşa cum se arăta în propaganda oficială. Secretariatul C.C. era cel care organiza munca întregului C.C. şi repartiza problemele de rezolvat între Biroul Politic şi Biroul Organizatoric. Statutul P.M.R. adoptat la Congresul I din februarie 1948 reglementa forma de conducere colectivă a partidului în sensul că C.C. era organul superior de conducere al partidului având sarcina să conducă întreaga activitate a partidului în intervalul de timp dintre congrese. C.C., organ colectiv permanent, ales de Congresul partidului şi format din 41 de membri şi 16 supleanți trebuia să reprezinte, în ierarhia partidului, „centrul politic, ideologic şi organizatoric al activității de partid". În realitate, rolul său a fost aproape inexistent. Hotărârile partidului se luau de către Secretariatul C.C. şi erau prezentate opiniei publice ca hotărâri ale C.C.-ului. Chiar Comitetul Central care, potrivit statutului, trebuia să fie ales de congres, era, de fapt, emanația Secretariatului C.C. (ca şi delegații la congres). Cu câteva luni înainte de congres, Secretariatul C.C. întocmea o listă cu propuneri de membri în C.C., din care nu lipsea o rezervă, pe care o discuta, "consultându-se cu unii şi alții din tovarăşii care cunoşteau cadrele". Criteriile de admitere pe lista membrilor C.C. erau rezultatele muncii, nivelul politic, compoziția socială, situația din trecut, perspective de creştere şi chiar situația medicală.

Conform statutului partidului, C.C. trebuia să se reunească în şedințe plenare cel puțin o dată la trei luni, însă în perioada dintre cele două congrese (1948-1955) s-au ținut 18 plenare ale C.C., ceea ce demonstrează că numărul lor s-a situat sub cel stabilit şi că nu s-a respectat principiul leninist al conducerii colective; de pildă: 1948 - 3, 1949 - 1, 1950 - 4, 1951 - nici una, 1952 - 3, 1953 - 1, 1954 - 4,

1955 - 2[17]. Deşi erau prevăzute de statutul partidului, în perioada 1948-1965, nu au avut loc nici conferinţele naţionale ale partidului.

Noua structură a aparatului C.C. al P.M.R.

În 1950, structura aparatului C.C. capătă o altă formă „menită să întărească capacitatea de control asupra executării hotărârilor C.C. în toate domeniile activităţii partidului (şi statului - n.a.) şi să asigure o justă repartizare a cadrelor", după cum afirma Al. Moghioroş în articolul „Întărirea organizatorică a P.M.R.", apărut în revista Pentru pace trainică, pentru democraţie populară[18].

În urma Congresului I al P.M.R. din februarie 1948, în cadrul aparatului central al partidului au fost formate patru direcţii (Organizatorică, Propagandă şi Agitaţie, de Cadre şi Administrativă), o secţie externă şi patru comisii: sindicală, agricolă, pentru munca în rândurile tineretului şi în rândurile femeilor[19]. Doi ani mai târziu, în 1950, ca urmare a hotărârilor Plenarei a V-a a C.C. al P.M.R., din 23-24 ianuarie, aparatul central al partidului a fost reorganizat după modelul aparatului central al P.C.(b.) al U.R.S.S., prevăzut de statutul partidului aprobat la Congresul al XVIII-lea din martie 1939[20], în vigoare. Astfel, au fost organizate un număr de 10 secţii care „să permită C.C. un control mai eficace asupra activităţii de partid în diferite sectoare ale vieţii economice şi de stat"[21].

Aparatul C.C.[22] al P.M.R. avea, acum, două comisii (Comisia Controlului de Partid şi Comisia de Revizie), 10 secţii (Organe

---

[17] Gh. Tuţu, Gh. Tudor, *Plenarele C.C. al P.C.R., 1948-1977*, în *Revista de Istorie*, nr. 11/1977, p. 2061-2064.

[18] *Scânteia*, din 12 februarie 1950.

[19] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 7/1950, vol. I, f. 15.

[20] P.M.R. a fost reorganizat după modelul organizatoric al P.C.(b.) prevăzut în statutul adoptat la Congresul al XVIII-lea (martie 1939) şi care era în vigoare la acea dată. Congresul al XIX-lea al P.C.(b.) va avea loc abia în 1952, după 13 ani, Stalin având probleme mai importante de rezolvat decât convocarea unui Congres al partidului şi anume câştigarea războiului şi sovietizarea Europei Centrale şi de Sud-Est.

[21] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 7/1950, vol. I, f. 17.

[22] În iunie 1952, secţiile şi comisiile din aparatul C.C. erau conduse de: Petre Lupu (Organe Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M.), Mihai Roller (Propagandă şi Agitaţie), Zaharia Dumitru (Industrie Grea), Gh. Vasilichi (Industrie Uşoară), Al. Mureşanu (Administrativ-Politică), Clement Rusu (Planificare, finanţe şi comerţ), Tapoş Francisc (Agrară), Simion Babenco

Conducătoare de partid, sindicale şi de U.T.M., Propagandă şi agitaţie, Industrie grea, Planificare, finanţe, comerţ, Industrie uşoară, Agrară, Administrativ-politică, Relaţii externe, Gospodărie de partid, Sectorul de verificare a cadrelor) şi o Cancelarie care funcţiona pe lângă Secretariat[23]. Ulterior, numărul secţiilor C.C. creşte, de pildă, în 1955 erau 17 secţii.

În 1950 aparatul C.C. avea în secţiile şi comisiile sale 865 de persoane repartizate astfel: 651 în „muncă politică" şi 214 în „muncă tehnică". Numărul membrilor aparatului C.C. era reglementat de Vasile Luca, Teoharie Georgescu şi Alexandru Moghioroş pe baza propunerilor motivate ale şefilor de secţii[24], aceasta deoarece aparatul de partid era condus de Secretariatul C.C. al P.M.R., care trebuia „să ţină în mână secţiile C.C. pentru ca să nu ajungem acolo ca secţiile să conducă Secretariatul"[25], după cum afirma Gheorghiu-Dej.

Până în 1953, activitatea secţiilor C.C. era coordonată de membri ai Secretariatului şi ai Biroului Politic. În şedinţa Biroului Politic din 26 ianuarie 1953, Gheorghiu-Dej a arătat că experienţa de până acum a dovedit că nu este bine ca secţiile C.C. să fie împărţite între mai mulţi membri ai Secretariatului şi ai Biroului Politic şi a propus, pentru a se asigura „o unitate de metodă în munca aparatului central de partid şi un mai bun control al activităţii sale", ca toate secţiile C.C. să fie conduse de 2 secretari ai C.C. şi anume: Iosif Chişinevschi secţiile care se ocupau de frontul ideologic (Relaţii Externe, Sectorul Afaceri externe şi comerţ exterior şi Secţia Administrativ-Politică) şi Al. Moghioroş: Secţia Organelor conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. şi secţiile care se ocupau de diferitele ramuri ale economiei. Biroului Politic i-au fost repartizate unele organe ale C.C., unele instituţii de partid, principalele organizaţii de masă şi comitetele regionale cele mai importante[26]. Secţiile C.C. formau aparatul ajutător, executiv al C.C. al P.M.R., centrul de greutate a muncii de partid mutându-se în secţii.

(Gospodăriei de Partid), Al. Rogojinski (Sectorul de Verificare a Cadrelor), Marta Drăghici (Externă), Apostol Melita (Cadrelor de Partid din exterior), Raia Vidraşcu (Cancelaria Secretariatului C.C.), Vâlcu Vasile (Comisia Controlului de Partid) - *Ibidem*, dosar nr. 161/1952, f. 40-47.

[23] *Ibidem*, dosar nr. 36/1950, f. 66.

[24] *Ibidem*, f. 63.

[25] *Ibidem*, dosar nr. 56/1954.

[26] *Ibidem*, dosar nr. 4/1953, f. 2-3.

După Iosif Chişinevski, ele erau "de o importanţă vitală pentru conducerea partidului"[27], întrucât ajută în aplicarea liniei partidului în toate domeniile activităţii de stat. Prin acest aparat, C.C. transmitea hotărârile şi directivele partidului şi îşi asigura controlul executării întocmai a acestora. Şi la organizaţiile locale de partid (regionale, raionale şi orăşeneşti) a fost creat un aparat după modelul aparatului C.C. Acestea au fost organizate pe principiul teritorial şi investite cu atribuţii noi în conducerea activităţilor economice, sociale şi culturale din raza lor teritorială.

Importanţa aparatului C.C. pentru partid avea să fie pusă în evidenţă şi de Ana Pauker în cadrul şedinţei Secretariatului din 6 decembrie 1949: „noi de mult vorbim de secţii de care este nevoie şi este clar că partidul fiind conducător al statului nu putem conduce fără material bine pregătit pe baze ştiinţifice şi nu spontan. Trebuie să găsim oameni care să facă treabă bine"[28]. Prin crearea unui astfel de aparat nici o hotărâre importantă asupra activităţii de stat nu putea fi luată decât după ce a fost studiată temeinic de către aparatul central al partidului „în lumina situaţiei politice concrete şi în lumina liniei dată de partid".

Oamenii care lucrau în aparatul C.C. trebuiau să îndeplinească anumite condiţii „întrucât aplicarea în mod just a sarcinilor depinde, la urma urmei, de oameni": să fie comunişti devotaţi; „să ştie să nu-şi dea drumul la gură pentru că palavragii şi lăudăroşii pot să zădărnicească aplicarea unor hotărâri luate"; să păstreze secretele partidului şi ale statului; să aibă pregătire cultural-politică şi să fie pătrunşi de spiritul partinic. Persoanele care lucrau în serviciul Secretariatului nu trebuiau să se întâlnească şi să aibă legături cu funcţionarii legaţiilor străine; nu puteau să meargă la petreceri, recepţii şi nu se puteau căsători fără a înştiinţa şi a primi aprobarea responsabilului serviciului; ele erau bine salarizate (până la dactilografe şi curieri) pentru că li se încredinţau documente importante ale partidului şi astfel se credea că puteau fi puse în afara oricăror tentaţii.

Secţiile C.C. aveau de îndeplinit sarcini importante şi anume: selecţionarea, ţinerea evidenţei cadrelor[29] care intrau în nomenclatură,

[27] *Ibidem*, dosar nr. 48/1953.

[28] *Ibidem*, dosar nr. 105/1949, f. 10.

[29] Documentul de bază al evidenţei cadrelor din nomenclatura C.C. era dosarul de cadre, care conţinea următoarele materiale: chestionarul pentru

educarea lor marxist-leninistă, repartizarea cadrelor în domeniul lor de activitate şi controlul executării hotărârilor C.C. pe ramura respectivă. În regulamentul de funcţionare al fiecărei secţii se arată cu ce organe de partid şi de stat are de-a face secţia respectivă şi în ce domenii îşi exercită funcţia de control. De pildă, Secţia de Propagandă şi Agitaţie a C.C. al P.M.R. controla executarea hotărârilor partidului de către Ministerul Învăţământului, Ministerul Artelor, Academia R.P.R., Comitetul pentru Radioficare şi Radiodifuziune, Comitetul pentru Cinematografie, Comitetul Aşezămintelor Culturale, Comitetul pentru Cultură Fizică şi Sport, Direcţia Generală a Industriei Poligrafice, Editurilor şi Difuzării Cărţii şi Presei, Direcţia Generală a Presei şi Tipăriturilor, Agenţia AGERPRES, A.R.L.U.S., Uniunea Scriitorilor, Uniunea Compozitorilor, Uniunea Artiştilor Plastici, Societatea pentru Răspândirea Ştiinţei şi Culturii din R.P.R.[30]. Secţia avea şi sarcina de a selecţiona şi repartiza cadre pentru aceste organisme de stat şi era investită de partid de a da directive zilnice, pe baza liniei stabilite de acesta, în probleme de presă, radio etc.

În condiţiile unui regim politic care se considera apărătorul celor săraci şi cu origine socială muncitorească, în activitatea de selecţionare şi repartizare a cadrelor, secţiile C.C. trebuiau să asigure predominarea elementului muncitoresc.

Cum lucra o secţie?

Din însărcinarea C.C. (de fapt a Secretariatului C.C.), secţia studia un anumit aspect al activităţii de partid şi de stat din sectorul ei de activitate, pregătea o documentare temeinică pentru acesta, la nevoie chiar un proiect de hotărâre, iar după adoptarea hotărârii urmărea executarea ei de către organizaţiile de partid sau de către ministere şi instituţiile centrale de stat[31].

Secţiile nu trebuiau să pună în discuţie dacă hotărârile partidului sunt juste sau nu, ci să le aplice întocmai. Ele nu erau organe de

---

evidenţa cadrelor, autobiografia scrisă personal, referatul Sectorului de verificare a cadrelor, hotărârea luată de organul de partid cu privire la numirea în funcţie sau mutarea în altă funcţie, aprecieri din activitate date de organul de partid, caracterizări ale şcolilor de partid absolvite, hotărârea cu privire la aplicarea unei sancţiuni de partid confirmată de organul de partid respectiv (*Ibidem*, dosar nr. 103/1954, f. 7-8).

[30] *Ibidem*, dosar nr. 117/1950, f. 23-24.

[31] *Ibidem*, dosar nr. 7/1950, vol. I, f. 18.

directivă, ci de control. Dacă constatau că hotărârile nu se aplicau sau se aplicau greşit, Secţiile C.C. îşi spuneau părerea, iar constatările de pe teren făcute de instructori le aduceau la cunoştinţa organului respectiv şi a organului statutar al C.C. (Secretariat, Birou Politic, Birou Organizatoric).

Fiecare secţie avea un sector de evidenţă a cadrelor[32], cu sarcina de a face propuneri şi de a ţine evidenţa cadrelor care făceau parte din nomenclatura secţiei respective[33]. De asemenea, studia mişcarea şi compoziţia cadrelor din cuprinsul nomenclaturii secţiei.

După cum se poate observa, secţiile C.C. au preluat atribuţiile fostei Direcţii de Cadre în ceea ce priveşte selecţionarea, repartizarea şi controlul cadrelor şi atribuţiile fostei Comisii de Control[34], creată în 1945 la Conferinţa Naţională din octombrie, care avusese sarcina controlului executării hotărârilor partidului.

Fiecare Secţie[35] era condusă de un şef, care avea pe lângă el câţiva şefi adjuncţi, în funcţie de mărimea Secţiei. Şeful de Secţie era luat, de regulă, dintre cei mai buni secretari de partid regionali. El împărţea sarcinile Secţiei între şefii de Sectoare şi instructori.

---

[32] În cadrul şedinţei Biroului Organizatoric din 8 martie 1952, Leonte Răutu propunea unificarea activităţii şi documentării sectoarelor de evidenţă din cadrul secţiilor C.C. Însă acest lucru se realizează în 1954 când dosarele pentru evidenţa cadrelor din nomenclatura C.C. au fost predate Sectorului Evidenţa Cadrelor din Secţia Organelor Conducătoare de partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R. (*Ibidem*, dosar nr. 16/1952, f. 5, dosar nr. 103/1954, f. 13).

[33] *Ibidem*, dosar nr. 228/1949, f. 4.

[34] În noua organizare a aparatului central al partidului, Comisia de Control, devenită Comisia Controlului de Partid, avea ca sarcină de a chema la răspundere pe cei care se făceau vinovaţi de încălcarea statutului, a disciplinei şi moralei de partid (*Ibidem*, dosar nr. 7/1950, vol. I, f. 19, 85, 88).

[35] De pildă, în 1950, Secţia Agrară, socotită ca una din secţiile de bază ale C.C.-ului, întrucât avea de îndeplinit sarcini importante în transformarea socialistă a agriculturii, era condusă de un şef ajutat de doi şefi adjuncţi şi avea şase sectoare: culturii de cereale; creşterii vitelor; S.M.T. şi G.A.S.; G.A.C.; colectărilor de stat şi evidenţei cadrelor. Sarcinile Secţiei Agrare erau de a controla, prin instructorii săi, felul în care erau aplicate hotărârile partidului în problema agriculturii, silviculturii şi a colectărilor şi de a recruta, selecţiona şi repartiza cadrele care intrau în nomenclatura C.C. din ministerele cu care avea legături prin domeniul său de activitate.

Adjuncţii şefilor de Secţii răspundeau pentru activitatea câtorva sectoare şi grupe de judeţe.

Secţiile aveau sectoare care erau conduse de şefi de sectoare. Sectoarele erau alcătuite dintr-un număr de activişti politici şi cadre tehnice de specialitate (referenţi). Activiştii din sector se numeau instructori, indiferent de munca pe care o făceau. Cu ajutorul acestora secţia C.C. îşi exercita funcţia de control a hotărârilor partidului în ramura ei de activitate. Periodic, secţia trimitea instructorii săi în organizaţiile judeţene (din 1950 Comitetele Regionale de Partid) unde se informau de felul cum acestea îndeplineau hotărârile partidului privitoare la sectorul de activitate al secţiei. La întoarcerea de pe teren, instructorii raportau cele constatate şefului secţiei; acesta, la rândul său, întocmea un raport, din care nu lipseau şi propuneri, pe care îl înainta Secretariatului C.C.

Ce este sectorul în cadrul secţiei? Răspunsul îl aflăm de la Al. Moghioroş, secretar al C.C., în şedinţa din 3 decembrie 1953 cu şefii şi adjuncţii secţiilor economice ale C.C.: „Un sector este o ramură de specialitate, care, de fapt, constituie o subdiviziune a secţiei, nu al C.C., ci al secţiei care în specialitatea lui pregăteşte, studiază documentele pentru conducerea secţiei, ca ea să fie în stare de a prezenta documente calificate conducerii partidului. Adică sectorul este un aparat ajutător al secţiei”[36].

Se cuvine subliniat că nu toate secţiile aveau sarcini egale, ci anumite trăsături specifice. De pildă, Secţia Organelor de Partid, Sindicale şi de U.T.M. dispunea şi de un grup de inspectori în număr de 10 care lucrau în cadrul secţiei, însă nu erau ai secţiei, ci ai C.C.-ului, aleşi dintre cadrele cele mai bune. Ei aveau sarcini mai largi decât instructorii, în sensul că puteau lua măsuri operative de îndreptare a activităţii la faţa locului. De asemenea, secţiile economice (industrie grea, industrie uşoară, planificare) aveau posibilitatea de a sesiza organele de stat, inclusiv miniştrii asupra constatărilor pe care le făceau, însă numai în specialitate şi nu privitor la linia partidului pentru care trebuia să se ceară aprobarea Secretariatului C.C. O situaţie specială avea Secţia Administrativ-Politică care avea sub control două grupuri de ministere, iar funcţiile secţiei faţă de ele erau deosebite. Cu Ministerele Justiţiei, Cultelor, Sănătăţii etc. avea aceleaşi atribuţii ca şi celelalte secţii, adică control al activităţii şi

[36] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 63/1953, f. 4-5.

selecționare de cadre în nomenclatura C.C. din aceste ministere, iar în ceea ce privea Ministerul Forțelor Armate şi Ministerul Afacerilor Interne, secția se limita doar la studierea cadrelor şi a vieții de partid din aceste două ministere. Activitatea acestor ministere putea fi urmărită numai cu aprobarea specială a Secretariatului C.C.

O statistică privind compoziția etnică, stagiul în partid şi studiile generale şi politice a cadrelor din aparatul C.C. al P.M.R. din 1952, provenind din arhiva Cominformului de la Moscova, este prezentată de istoricul Ioan Chiper în articolul „Considerații privind evoluția numerică şi compoziția etnică a P.C.R. (1921-1952)", publicat în Arhivele Totalitarismului, nr. 4/1998. În decembrie 1952, din cei 546 de şefi de secții şi adjuncții lor, şefi de sectoare şi adjuncți lor şi instructorii C.C. al P.M.R., aproape o treime (133) aveau vechime ca activist de 1-3 ani; aproape 70% proveneau din aparatul de partid sau comitetele regionale şi raionale; 7 proveneau din închisori; 92 din aparatul de stat; 12 din alte țări şi 45 din producție. Aproape jumătate (266) avea un stagiu de până la 1 an în aparatul C.C., din care 70 doar de 3 luni şi 54 de 6 luni; circa 80% (425) erau în vârstă de până la 40 de ani, 236 aveau vârsta între 30-40 de ani. Membrii de partid cu stagii în ilegalitate erau în proporție de până la 20% în activul central de partid şi în organele locale. Cadrele provenite din rândul minorităților etnice reprezentau jumătate din şefii de secție şi adjuncții lor şi circa 40% din şefii de sectoare şi instructorii C.C. În ceea ce priveşte studiile generale, 1/3 din cadre (180) nu avea decât şcoala primară, 200 - şcoala medie, 83 - şcoala medie neterminată, 71 - studii superioare şi 12 - studii superioare neterminate. Nici din punct de vedere al studiilor politice situația nu era prea bună în 1952. Astfel, 125 nu aveau studii politice, în timp ce 155 aveau Universitatea serală marxist-leninistă, 79 - Universitatea „Ştefan Gheorghiu", 46 - Şcoala „A.A. Jdanov", 62 - şcoala de 6 luni, 51 - şcoala de 3 luni, 4 - şcoală în U.R.S.S. etc.

De fapt, P.M.R.-ul nici nu-şi dorea în aparatul său central şi local persoane cu o instrucție bună pentru simplul motiv că acestea, la un moment dat, puteau avea păreri proprii sau puteau manifesta spirit critic față de hotărârile şi măsurile partidului. Acest aparat a fost creat pentru a fi de ajutor partidului în impunerea controlului său asupra statului şi întregii societăți. Criteriile principale în desemnarea persoanelor în funcții nu erau cele profesionale, ci politice şi de clasă, devotamentul față de partid şi regim. După Gheorghiu-Dej „trebuiau

să fie legaţi de mase, cu autoritate în mase şi devotaţi”[37]. Astfel, tâmplari, strungari, mineri, tipografi, lăcătuşi, cazangii, sondori, deveneau conducători politici, directori de fabrici, inspectori generali ai ministerelor etc.

Un aspect care este greu de explicat la prima vedere este numirea şi menţinerea în cadrul aparatului de partid şi în funcţii de mare răspundere în stat a unor persoane cu „probleme de cadre”. De pildă, în 1952 din cele 546 cadre din aparatul C.C., „128 aveau rude în ţări capitaliste, 18 activişti făcuseră anterior parte din organizaţii social-democrate, naţional-ţărăniste sau organizaţii semite”[38]. O situaţie aproape similară o găsim şi în perioada Ceauşescu când, în nomenclatura C.C. intrau oameni care aveau rude apropiate fugite în străinătate. De ce partidul îi păstra în funcţii? În lipsa unor documente care să arate poziţia partidului subscriu la concluzia formulată de D. Tănăsescu în articolul *Dosarul de cadre*, publicat în *Magazin Istoric*, nr. 12/1997, care arăta că „ţinea de un joc politic, de un şantaj implicit prin care îi putea controla mai strâns, putând preveni orice încercare de împotrivire”.

În 1950, ca urmare a reorganizării P.M.R.-ului, în Republica Populară Română se constituie nomenclatura C.C. După Plenara C.C. din 23-24 ianuarie 1950, care preciza funcţia partidului în materie de organizare a conducerii de partid şi de stat, membrii Secretariatului C.C. şi ai Biroului Politic al C.C. al P.M.R. se întrunesc în şedinţe pentru a lua măsuri în vederea executării hotărârilor Plenarei C.C. Astfel, în şedinţa Biroului Politic din 10 martie 1950 au fost aprobate proiectele de hotărâri propuse de Secretariatul C.C.: „pentru bunul mers al activităţii C.C.; cu privire la numiri şi desemnări în funcţiile din cadrul nomenclaturii C.C. şi asupra nomenclaturii C.C. al P.M.R.”[39].

Nomenclatura C.C.

Din documentele consultate în arhiva C.C. al P.M.R. rezultă că nomenclatura[40] C.C. este o listă de funcţii, iar persoanele care ocupau

[37] *Ibidem*, dosar nr. 16/1950, f. 9.

[38] Ioan Chiper, *Consideraţii privind evoluţia numerică şi compoziţia etnică a PCR 1921-1952*, în *Arhivele Totalitarismului*, 4, 1998, p. 44 (conf. notei 60).

[39] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 16/1950, f. 13.

[40] După Dicţionarul politic realizat de Sergiu Tamaş, nomenclatura era “un sistem introdus în Rusia ţaristă care consta din stabilirea unor liste de

aceste funcţii, indiferent dacă trebuiau să fie alese sau numite de organele de partid şi de stat erau desemnate, numite sau schimbate din funcţie de C.C. al P.M.R., mai exact de Secretariatul C.C.

Biroul Politic, pe baza propunerilor Secretariatului C.C., aproba lista cu funcţii de mare răspundere (conducere) în partid şi stat „pentru ca în posturi cheie să nu ajungă duşmani", după cum afirma Vasile Luca, secretar al C.C.[41]. Secretariatul C.C. aproba funcţiile din nomenclatură de care se ocupau secţiile C.C.

De ce se creează nomenclatura?

Un răspuns clar îl dă Vasile Luca, secretar al C.C., în cadrul şedinţei Biroului Politic din 10 martie 1950: „Este o absurditate ca să fie cineva preşedintele Republicii sau preşedintele Consiliului de Miniştri, sau ministru, sau chiar deputat fără să ştie partidul, trecând peste capul C.C. Aceasta se face pe cale normală. C.C., Biroul Politic, Secretariatul face acest lucru, nu altcineva. Astfel, se poate face anarhie sau abuz şi s-ar strecura elemente duşmănoase unde oamenii sunt numiţi sau propuşi în diferite posturi fără controlul partidului. Controlul partidului trebuie asigurat peste tot şi acest lucru este normal, nici nu poate să existe altfel. Partidul conduce statul în dictatura proletariatului, atunci organele de stat superioare nu pot fi numite altfel decât prin C.C., indiferent dacă e propus, numit sau ales. Este sarcina C.C. şi nimeni nu poate să-şi însuşească această sarcină"[42]. Candidaturile în Marea Adunare Naţională, organul legislativ şi suprem al puterii de stat în R.P.R., erau recomandate de partid întrucât, după Emil Bodnăraş, „era clar că nu poate să ajungă nimeni de la sine deputat"[43]. Numirea în funcţii oficiale în stat şi în viaţa economică a unor activişti de partid constituia o garanţie că hotărârile partidului se vor realiza şi că îşi va impune controlul asupra întregii societăţi.

În 1950, în nomenclatura C.C. aprobată de Biroul Politic pe baza propunerilor Secretariatului intrau: preşedintele, vicepreşedinţii, secretarul şi membrii Prezidiului Marii Adunări Naţionale; preşedintele şi vicepreşedinţii Consiliului de Miniştri, miniştrii;

---

persoane demne de încredere, din partea autorităţilor, în vederea ocupării unor funcţii oficiale. Sistemul nomenclaturii a fost preluat de regimul sovietic din URSS şi de alte state foste socialiste".

[41] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 16/1950, f. 8.

[42] *Ibidem*, f. 7.

[43] *Ibidem*, f. 8.

preşedinţii comisiilor şi comitetelor de pe lângă Consiliul de Miniştri; preşedintele C.G.M.; preşedinta U.F.D.R.; primul secretar al U.T.M.; preşedintele A.R.L.U.S.; preşedintele Academiei R.P.R.; şefii secţiilor C.C. al P.M.R.; miniştrii adjuncţi[44]. În timp, lista cu funcţiile aprobată de Biroul Politic avea să fie lărgită. În 1954, în nomenclatura C.C. intrau: şefii misiunilor diplomatice ale R.P.R. în străinătate; preşedintele Băncii R.P.R.; directorul C.E.C.-ului; preşedintele Tribunalului Suprem şi locţiitorul acestuia; procurorul general şi locţiitorul acestuia; directorul general al Direcţiei Centrale de Statistică; directorul general al A.D.A.S.-ului; preşedintele Camerei de Comerţ; şeful Marelui Stat Major din M.F.A. şi locţiitorul acestuia; comandanţii Regiunilor Militare; comandantul Marinei Militare; comandantul Apărării Antiaeriene a teritoriului; comandantul grănicerilor; şeful Direcţiei I din M.A.I.; directorii din operativ M.A.I.; şefii Direcţiilor Politice; locţiitorii miniştrilor M.A.I. şi M.F.A.; primii secretari şi secretarii Comitetelor Regionale de Partid; primul secretar al Comitetului de Partid al oraşului Bucureşti; preşedinţii Sfaturilor Populare Regionale şi al oraşului Bucureşti; directorul Institutului de Istorie a partidului; rectorii şcolilor superioare de partid; redactorul şef, redactorul adjunct şi secretarul general de redacţie al ziarului „Scânteia"; redactorul şef al revistei „Lupta de clasă" etc.[45].

Conform prevederilor Constituţiei din 1948, alegerea Prezidiului M.A.N., formarea Guvernului, alegerea Tribunalului Suprem al R.P.R. şi a Procurorului general al R.P.R. intrau în atribuţiile Marii Adunări Naţionale. După cum se poate constata, aceste atribuţii ale M.A.N. erau formale, partidul fiind cel care desemna persoanele în funcţii. „Pentru C.C. are importanţă - spunea I. Rangheţ în şedinţa Biroului Politic din 10 martie 1950 - desemnarea candidaturii, orice să fie, numire sau alegere. Partidul trebuie să aprobe, pe urmă organizaţia respectivă alege sau numeşte"[46]. În R.P.R., instituţiile reprezentative ale statului aveau rol decorativ, menit să dea aparenţa democraţiei unui regim totalitar, însă autointitulat „democrat-popular".

[44] *Ibidem*, f. 15.
[45] *Ibidem*, dosar nr. 99/1954, f. 33, 36, 37.
[46] *Ibidem*, dosar nr. 16/1950, f. 6.

Desemnările, numirile şi schimbările în nomenclatura C.C. al P.M.R.

În nomenclatura C.C. intrau persoane care trebuiau, în primul rând, să corespundă politic. Din această cauză ei erau atent selecţionaţi şi bine verificaţi de Sectorul de Verificare a Cadrelor[47] din aparatul C.C. Desemnările şi numirile de candidaturi în funcţiile din cadrul nomenclaturii C.C. se făceau conform unei hotărâri a Secretariatului C.C. aprobată de Biroul Politic în şedinţa din 10 martie 1950.

Secţiile C.C. făceau propuneri de numire în funcţiile din nomenclatura C.C. din ramurile lor de activitate. Se întocmea o listă semnată de şeful de secţie sau de adjunctul lui, pe care o înainta Secretariatului C.C. spre aprobare. Pentru desemnarea candidaţilor şi numirea acestora în funcţiile nomenclaturii C.C., secţiile C.C. înaintau Secretariatului următoarele documente: date biografice şi caracterizarea celui propus; referinţa sectorului de verificare a cadrelor (care verifica, în special, trecutul politic); proiectul de hotărâre contrasemnat de şeful secţiei respective. Pentru desemnările de candidaţi sau numirile în cadrul organizaţiilor de partid sau de masă judeţene se ataşa şi extrasul din procesul verbal al şedinţei Comitetului Judeţean P.M.R., atunci când acesta făcea propunerea sau al organului central de conducere al organizaţiei de masă respective. Dosarul[48] cuprinzând documentele enumerate mai sus se păstra la sectorul evidenţei cadrelor al fiecărei secţii C.C.[49].

---

[47] Sectorul de verificare a cadrelor era secţie a aparatului C.C. care avea ca sarcină principală verificarea trecutului politic al cadrelor care urmau a fi numite sau reconfirmate în funcţii în aparatul de partid, organizaţii de masă, aparatul de stat care intrau în nomenclatura C.C. După terminarea verificării se întocmea un „referat de verificare" în care se treceau principalele date şi fapte din trecutul celui verificat şi concluzia dacă din punct de vedere al trecutului politic corespundea funcţiei ce o deţinea sau pentru care era propus. Referatul de verificare era înaintat Secretariatului C.C., singurul în măsură să numească şi să scoată din funcţii persoanele din nomenclatura C.C. (*Ibidem*, dosar nr. 117/1950, f. 30-32).

[48] Dosarele şi fişele Biroului Prezidiului M.A.N., ale miniştrilor şi miniştrilor adjuncţi, ale preşedinţilor comitetelor şi comisiilor de pe lângă Consiliul de Miniştri, ale şefilor lucrărilor speciale (canal etc.) care nu erau membri ai C.C. al P.M.R. nu se păstrau la secţiile C.C., ci erau concentrate şi păstrate la Sectorul de Evidenţă al Secretariatului C.C. al P.M.R. (*Ibidem*, dosar nr. 16/1950, f. 15-16).

[49] *Ibidem*.

În 1954, „un tovarăş" de la sectorul de verificare a cadrelor a făcut un calcul în ceea ce priveşte costul întocmirii unui dosar de cadre; el ajungea la 5.000 de lei, sumă importantă de vreme ce un prim secretar de comitet regional de partid (cat. I) lua 3.000 lei pe lună. Cheltuielile constau în rechizite, cheltuieli cu trimiterea oamenilor pe teren („în toate comunele, în toate cătunele, pentru a găsi toate neamurile tovarăşului respectiv"), scrisorile care se băteau la maşină etc. Unora dintre cadre li se făcea o verificare aparte. De pildă, pentru persoana care era propusă să ocupe funcţia de director general se întocmea o fişă personală (chestionar) de 12 pagini în care erau trecute până şi bolile pe care le-a avut.

Modul de numire în funcţii în cadrul nomenclaturii C.C. este precizat de Gh. Gheorghiu-Dej astfel: „Atunci când este vorba a numi pe cineva pe linie de stat într-o funcţie care face parte din nomenclatura C.C., secţia pregăteşte pentru C.C., respectiv pentru Secretariat, Birou Politic sau Birou Organizatoric documentele tovarăşului respectiv. Ei vin cu documentele precizate în hotărâre. Se cere şi părerea ministrului, pentru că va lucra în cadrul ministerului respectiv (…). Însă numirea propriu-zis în funcţia aceea care intră în nomenclatura C.C., desemnarea pentru a fi numit, o face conducerea partidului. Ministerul[50] nu poate să schimbe pe nici unul din cei desemnaţi fără avizul C.C. Dacă, de exemplu, unul din cei desemnaţi de C.C. pentru a fi numit nu este tocmai pe placul ministrului, el nu are voie să-l schimbe, trebuie să se adreseze neapărat C.C., Secretariatului"[51]. Acest lucru a avut consecinţe negative asupra activităţii organelor şi instituţiilor de stat deoarece persoanele desemnate de partid aveau „merite" politice şi nu profesionale. „Datorită acestui procedeu s-a modificat profund procesul de selectare şi promovare a cadrelor, întrucât candidaţii pentru diferite posturi oficiale în stat şi în viaţa economică erau aleşi pe baza dosarelor şi listelor aprobate de către partidul unic care exercita rolul conducător al societăţii"[52].

În mai 1950 totalul funcţiilor propuse a intra în nomenclatura C.C. se ridica la 17.900. Al. Moghioroş considera că nomenclatura

[50] Şi ministerele, care aveau în subordine direcţii de cadre, puteau face propuneri însă aprobarea de numire în funcţii o dădea Secretariatul C.C.

[51] *Ibidem*, f. 3-4.

[52] Sergiu Tamaş, *Dicţionar politic*, Bucureşti, ed. a II-a, Editura Şansa SRL, 1996, p. 169.

C.C. „este umflată şi mergea prea jos”[53], însă Gheorghiu-Dej era de altă părere: „să nu ne speriem de numărul mare şi să avem grijă să ţinem seama de condiţiile, împrejurările în care ne găsim, de faptul că se ascute lupta cu bandiţii”[54]. Dumitru Petrescu arăta în cadrul şedinţei Biroului Organizatoric din 12 mai 1950 „că din cele 13 tabele cu nomenclatura primită reiese că până acum ar reveni celor trei organe ale partidului să treacă 17.900 oameni. Această cifră nu este completă, pentru că sunt anumite socoteli şi cifrele vor ajunge până la 20.000. Socotim că este enorm deoarece condiţiile de fluctuaţie vor exista şi organele statutare vor ajunge să se ocupe foarte mult cu aceste probleme. De aceea nomenclatura trebuie redusă la toate secţiile”[55].

O cifră exactă a nomenclaturii C.C. avem din 1952 şi anume 7.291 de funcţii. În 1952 se propune o nomenclatură care după Al. Moghioroş „avea menirea de a face ordine în gospodărirea cadrelor, atât ale C.C. cât şi ale comitetelor regionale, raionale şi orăşeneşti. Până acum, nomenclaturile care au fost, mai ales jos, au avut un caracter provizoriu şi nu cuprindea de multe ori funcţiile cele mai importante. În al doilea rând, nomenclatura pe care o propunem, nu-i ceva definitiv, ci ţine cont de schimbările care intervin”[56]. Ca urmare a hotărârii Biroului Organizatoric din 8 martie 1952 cu privire la nomenclatura cadrelor de conducere care sunt aprobate de către organele de partid, fiecare comitet regional, raional şi orăşenesc putea să întocmească propria nomenclatură pe baza recomandărilor făcute de C.C. Astfel, în baza nomenclaturii model ce o dădea C.C. şi ţinând cont de condiţiile şi caracterul lor, comitetele regionale, orăşeneşti şi raionale, întocmeau liste cu funcţii necesare în activitatea lor. În 1953 avea să se restrângă numărul funcţiilor din nomenclatura C.C. În această reducere liderii de la Bucureşti au acţionat, probabil, pe baza recomandărilor venite de la Moscova, unde după moartea lui Stalin a avut loc o reorganizare a activităţii în cadrul organelor centrale ale partidului[57] şi o reducere a aparatului de partid. Prin Hotărârea nr. 722

[53] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 36/1950, f. 31.
[54] *Ibidem*.
[55] *Ibidem*.
[56] *Ibidem*, dosar nr. 16/1952, f. 9.
[57] Plenara C.C. al P.C.U.S. din iulie 1953 a adoptat o serie de măsuri privind îndreptarea greşelilor generate de cultul personalităţii şi restabilirea normelor vieţii de partid elaborate de Lenin, în primul rând principiul conducerii colective. Astfel, plenarele au început să fie convocate în mod regulat potrivit

din 6 octombrie 1953, Biroul Politic al C.C. al P.M.R. a trasat sarcină secţiilor C.C. să studieze posibilitatea reducerii funcţiilor care intrau în nomenclatura C.C. aprobată de Biroul Organizatoric la 8 martie 1952. Urmarea a fost că din cele 7.291 funcţii cuprinse în nomenclatura C.C. aprobată în 1952, au fost desfiinţate 2.048 funcţii.

În 1954 nomenclatura C.C. cuprindea 5.243 funcţii din care 286 le aproba Biroul Politic, iar 4.957 Secretariatul C.C.[58].

Secţia Gospodăriei de Partid

Administrarea bunurilor partidului, întocmirea bugetului partidului şi deservirea nomenclaturii C.C. intrau în atribuţiile secţiei Gospodăriei de Partid[59], care la sfârşitul anului 1952 avea 2.041 „tovarăşi plus personal auxiliar”[60]. În 19 decembrie 1952 are loc o şedinţă cu şefii de secţie şi de sectoare ai Secţiei Gospodăriei de Partid în care se expune situaţia activităţii ei de la înfiinţare (1950) şi până în momentul şedinţei. Cu acest prilej, pentru conducerea partidului, s-a făcut un inventar cu bunurile partidului administrate de secţie, pe care, din păcate, nu l-am găsit în dosarele consultate în arhiva C.C. al P.C.R. date în cercetare. În cadrul şedinţei, Al. Moghioroş care coordona activitatea secţiei atrăgea atenţia conducerii „asupra necesităţii de a studia metodele de muncă ale secţiei după modelul P.C.U.S.”, adică trebuiau introduse munca normată, planificată şi de a se da o atenţie sporită sectoarelor care se ocupau cu „problema locuinţei, cu problema creării condiţiilor pentru activiştii noştri, cu problemele aprovizionării”[61]. De pildă, ferma partidului „30

---

prevederilor statutului; a crescut rolul C.C. al P.C.U.S.; a fost modificată şi structura organelor conducătoare ale C.C. al P.C.U.S. În loc de două organe de conducere - Prezidiul şi Biroul Prezidiului - s-a hotărât să existe un singur organ numit Prezidiul C.C. al P.C.U.S. S-a înfiinţat funcţia de prim-secretar al P.C.U.S. În septembrie 1953 a fost ales în această funcţie Nichita Hruşciov. (*Istoria P.C.U.S.*, Bucureşti, Editura Politică, 1960, p. 683-684).

[58] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 78/1954, f. 29-30.

[59] În 1952 Secţia Gospodăriei de Partid care juca un rol important în viaţa C.C. era condusă de Simion Babenco, ajutat de trei adjuncţi. Ea avea următoarele sectoare: administrării bunurilor, bugete şi fonduri, construcţii, transporturi, social, aprovizionării, transmisiuni, evidenţei cadrelor, grupul de controlori, resortul juridic şi arhiva C.C.

[60] *Ibidem*, dosar nr. 112/1952, f. 8.

[61] *Ibidem*, f. 16.

decembrie" de la Copăceni trebuia să devină un model pentru celelalte gospodării, să folosească cele mai bune metode sovietice din domeniul agriculturii şi în anii 1953-1954 trebuia să fie cea mai modernă gospodărie din țară. Introducerea normării, retribuirii şi organizării muncii pe bază de brigăzi permanente s-au făcut după indicațiile date de consilierii sovietici care se găseau în număr mare pe lângă toate instituțiile şi care ajutau la construcția socialismului în România.

Persoanele care lucrau în cadrul Secției Gospodăriei de Partid erau foarte bine verificate, în special cele de la sectoarele de aprovizionare, intendență şi deservire a conducătorilor partidului: bufetele speciale de la Consiliul de Miniştri şi de la Sediul nr. 14, casele speciale de odihnă de la Snagov, personalul de serviciu de la locuințele conducătorilor partidului; cantina C.C. al P.M.R., ferma „30 decembrie" de la Copăceni, personalul de la Spitalul nr. 12 (Elias), centrul de aprovizionare de pe strada Varşoviei nr. 6, unde existau magazii de alimente, cofetărie care deserveau pe membrii C.C. Însă în 1952 verificarea nu era terminată, din cauza greutăților ce existau în privința culegerii materialului necesar care trebuia să vină din diferite regiuni. În Raportul informativ din 5 august 1952 semnat de Niculescu se arăta că „la casele vizitate până în prezent, în special în Şoseaua Kisseleff am putut constata că o parte din personalul care deserveşte pe tovarăşul conducător nu sunt membri de partid şi nici sindicalişti. Cei care sunt membri de partid nu participă la şedințele organizației de bază şi nici nu citesc nimic motivând că nu au timpul necesar, iar pe de altă parte spun că până în prezent nimeni nu le-a pus o astfel de întrebare (…). De asemenea, am controlat personalul de la casele speciale de odihnă de la Snagov unde am constatat că tovarăşii nu duc viață de partid sau sindicat, majoritatea dintre ei sunt analfabeți, deşi sunt elemente tinere, sunt confuzi, lipsiți de vigilență şi foarte uşor pot să cadă sub influența dușmanului de clasă"[62].

Medicii specialişti de la Spitalul nr. 12 (Elias) şi Policlinica 10, care consultau pe conducătorii partidului şi activul de partid, erau atent verificați de Sectorul de Verificare a Cadrelor din C.C. Mulți dintre aceştia, ca şi alți lucrători ai Secției Gospodăriei de Partid, au fost decorați cu ordine şi medalii, după un sistem de premiere preluat din U.R.S.S., unde, în mod special, erau premiate cadrele de conducere şi muncitorii calificați, pentru a-i stimula în activitate, dar

[62] *Ibidem*, dosar nr. 161/1952, f. 161-162.

şi pentru a împiedica fluctuaţia cadrelor. De pildă, Ion Făgărăşanu, membru al Academiei P.M.R., profesor doctor la Spitalul nr. 12 a primit în 1956 Ordinul Muncii cls. II. De asemenea, Nicolae Manoliu, directorul Spitalului nr. 12, Ordinul Muncii cls. III, dar şi arhitecţi, ingineri, contabili, lăcătuşi, şoferi, vopsitori etc.

În 1954, în jurul Bucureştiului, existau 3 ferme care deserveau partidul: „30 Decembrie", Fundulea (preluată de la ministerul G.A.S.) şi Vlăsia. Ferma „30 Decembrie" de la Copăceni situată la aproximativ 15 km sud de Bucureşti deservea pe conducătorii partidului şi activul de partid cu alimente proaspete şi de bună calitate. Ferma era organizată pe secţii: la Pâslari se creşteau porci, la Jilava s-au construit sere de legume, se făcea şi cultură de cartofi şi sfeclă de zahăr. În februarie 1953 ferma avea 184 de vaci, din care producătoare 135, producţia zilnică fiind de 1.500-1.550 litri de lapte. La păsări producţia de ouă zilnică era de 800 până la 1.000 de bucăţi, de la 2.900 de găini. La fermă[63] se preparau produse finite: mezeluri, produse lactate, conserve etc. De reţinut că la fermă nu se foloseau îngrăşăminte chimice, ci se cumpăra bălegar din gospodăriile ţăranilor din satele învecinate cu terenurile fermei. Alimentele care ajungeau la conducătorii partidului erau mai întâi analizate de medicii laboratorului C.C. al P.M.R., apoi sigilate şi trimise la locuinţele lor sau casele de odihnă, dacă se aflau acolo. Trebuie precizat că fermele partidului deserveau pe conducătorii partidului dar realizau şi beneficii care se vărsau la bugetul partidului.

În 1954 au fost stabilite reguli pentru deservirea cu alimente a conducătorilor partidului şi întreţinerea imobilelor în care locuiau. Deservirea cu alimente şi mâncăruri gata preparate se făcea contra cost, valoarea alimentelor achitându-se pe baza bonurilor de ieşire, zilnic sau cel mult săptămânal. Întreţinerea imobilelor în care locuiau conducătorii partidului (15 imobile), intra în sarcina Sectorului protocol din cadrul Direcţiei Treburilor C.C., fiind socotite sedii de partid. Ca urmare, acoperirea cheltuielilor de reparaţii a imobilelor, dotarea cu bunuri de inventar la cerere, întreţinerea grădinilor, chiria, impozite şi alte taxe comunale, investiţii erau suportate din bugetul alocat în acest scop partidului. De asemenea, cheltuielile cu întreţinerea caselor de odihnă şi alimentaţia în timpul concediului de

[63] În 1952 ia fiinţă şi la Predeal o fermă cu scopul de a aproviziona sanatoriul şi centrul Predeal cu lapte, carne de porc şi pasăre (*Ibidem*, f. 270).

odihnă, erau suportate din fonduri alocate în acest scop. Cheltuielile pentru imobilele (care erau împărțite în diferite categorii, ajungând până la categoria a 6-a) în care locuiau membrii aparatului de partid, ca iluminatul, combustibilul, telefonul, salariile personalului de deservire erau suportate din bugetul alocat pentru întreținerea imobilelor, însă cheltuielile pentru materialele consumabile (ca sodă, săpun, petrosin etc.) erau suportate de cel care folosea imobilul. Toate cheltuielile pentru deplasările în interes de serviciu sau de reprezentare erau suportate de partid[64].

Persoanele care lucrau în aparatul C.C. beneficiau de locuințe, case de odihnă, policlinici şi spitale cu regim special, salarii bune etc. Cele mai bune imobile naționalizate pe baza decretului 92/1950 au devenit locuințe şi case de odihnă ale conducătorilor partidului şi membrilor aparatului de partid, iar firmele particulare cu nume de rezonanță, de asemenea, naționalizate, deserveau protocolul de stat. Astfel, „clasa politică comunistă va profita din plin de renumele Capşei, în relațiile sale diplomatice cu statele occidentale, chiar dacă-i displăcea originea aristocrată. Ani de-a rândul restaurantul fostei Case Capşa a fost folosit ca local de protocol de către noua putere mai ales cu ocazia primirii unor oficiali străini la Bucureşti (…)”[65].

Un document găsit în arhiva C.C. arată situația din 1950 a clădirilor folosite de C.C. al P.M.R. Este vorba de clădirile naționalizate în baza Decretului 92/1950. Astfel, C.C. folosea în Bucureşti 125 de imobile ca locuințe particulare pentru activiştii de partid sau foşti lucrători de partid situate pe strada Washington, Aleea Alexandru, Ana Ipătescu, Aleea Modrogan, Aleea Vulpache, Herăstrău, Paris, Londra, Kiseleff, Roma etc., 22 de vile la Snagov (foste Constantinescu, Soprante, Bădulescu, Sabin Movilă, Gabi Levente, Maria Edarf etc.), din care 13 vor deservi pe membrii din conducerea partidului, 62 de vile în provincie, cele mai multe situate pe Valea Prahovei printre care vila familiei Giurescu din Predeal, familiei Nasta etc., dar şi în județele Ciuc, Bihor, Braşov (Timişul de Sus), Mureş, Sibiu, Bacău (Slănic Moldova), Râmnicu Vâlcea, Severin, Constanța (Eforie, Mangalia, Vasile Roaită). Vilele vor căpăta numere şi nume revoluționare ca: vila Olga Bancic, vila Ana

[64] *Ibidem*, dosar nr. 78/1954, f. 31-33.
[65] Mioara Ioniță, *Casa şi familia Capşa în România modernă: 1852-1950*, Bucureşti, Editura Publimpres, 2000, p. 192.

Ipătescu, vila Ilie Pintilie etc. Organizaţia de partid din Bucureşti folosea în cele 4 sectoare ale sale 42 de clădiri naţionalizate, iar organizaţiile de partid din ţară 156 de clădiri[66]. Astfel, în Bucureşti s-au creat cartiere locuite de salariaţi ai C.C. al P.M.R. În aceste cartiere au fost mutaţi chiar şi cei care deserveau conducerea partidului (bucătari, ospătari etc.), pentru că „viaţa lor se comenta în mahala". Motivaţia autorităţilor comuniste era că nu trebuia să transpire informaţii din sfera conducerii, însă totodată se avea un control permanent asupra lor. Aceste imobile erau administrate de Secţia Gospodăriei de Partid care se ocupa cu întocmirea contractelor de închiriere, cu încasarea chiriilor, reparaţiile etc. În 1954 o serie de imobile au trecut din patrimoniul partidului în acela al statului. Conform unui Referat întocmit în decembrie 1954 de Vasile Posteucă, şeful Secţiei Gospodăriei de partid, P.M.R.-ul ocupa în întreaga ţară 1.423 imobile[67], înţelegându-se prin aceasta sedii de partid, cămine, cantine, case de oaspeţi etc., din care 630 foste proprietate de stat şi 576 proprietate particulară iar 217 proprietatea partidului. Din cele 217 imobile, 122 erau numai în Bucureşti. Deoarece Secţia Gospodăriei de partid a C.C. şi secţiile gospodăriei de partid de la regiuni trebuiau să folosească" un întreg aparat de partid pentru administrarea acestor imobile", s-a hotărât ca o parte din ele, în special cele cu destinaţie de locuinţă, să treacă în patrimoniul statului fiind date în administrarea Ministerului Gospodăriei Comunale şi Industriei Locale - serviciile de gospodărie locativă, locatarii având raporturi de locaţiuni cu aceste servicii de pe lângă Sfaturile Populare. În patrimoniul partidului au rămas sediile C.C. şi imobilele care au fost afectate sectorului special din cadrul Secţiei Gospodăriei de partid. Numărul imobilelor trecute la stat şi cele care au rămas partidului, deocamdată, nu se cunoaşte, întrucât, din dosarul consultat, lipsesc anexele menţionate în Referatul secţiei şi care ar fi trebuit să-l însoţească.

Centrele de odihnă şi cură balneară ale partidului

În 1954, Direcţia Treburilor C.C., care a luat fiinţă prin contopirea Cancelariei Sectetariatului C.C. cu Secţia Gospodăriei de partid, administra un număr de 115 vile şi sanatorii cu o capacitate de

[66] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 180/1950, f. 2-5, 9-15.
[67] *Ibidem*, dosar nr. 129/1954, f. 28-30.

1.837 locuri situate în diferite localităţi din ţară[68]. Ele alcătuiau centrele de odihnă şi cură ale partidului şi erau destinate spre folosire membrilor C.C. al P.M.R., lucrătorilor din aparatul de partid şi U.T.M., personalul de deservire al aparatului de partid. Până în 1954, capacitatea acestora nu a fost folosită integral, în anii 1951-1953 utilizarea medie din locurile planificate a fost de abia 50%. Această situaţie a dus la menţinerea unor cheltuieli mari de regie suportate din bugetul partidului. Cauzele utilizării neraţionale a centrelor de odihnă şi cură au fost arătate într-un Referat al Direcţiei Treburilor C.C. întocmit în luna mai a anului 1954 şi anume: planificarea deficitară a locurilor şi chiar nerespectarea planificării, menţinerea unor rezerve mari de locuri în vile pentru scopuri speciale şi caracterul sezonier al unor centre. O cauză a faptului că activiştii nu şi-au petrecut concediile la casele de odihnă a fost după Clopoţel, şeful sectorului social al Secţiei Gospodăriei de partid" lipsa de organizare a vieţii culturale la aceste centre, viaţa reducându-se aici la mâncare şi dormit". Pentru utilizarea integrală a centrelor de odihnă şi reducerii cheltuielilor de regie a fost elaborat un plan de permanentizare a activităţii unităţilor de odihnă şi cură prin organizarea concediilor pe serii de câte 21 de zile, iar un număr de 40 de vile cu o capacitate de 342 locuri, au fost predate, cu prioritate, acelor instituţii care în staţiunile respective aveau centre organizate (Ministerul Sănătăţii, Consiliul Central al Sindicatelor). Predând aceste vile rămânea o capacitate de 1.492 de locuri, putându-se trimite anual un număr de 14.379 persoane la odihnă şi cură balneară. Vilele care au fost destinate pentru cazuri speciale au fost predate Ministerului Afacerilor Externe pentru ambasadele ţărilor de „democraţie-populară" şi Direcţiei Treburilor Consiliului de Miniştri pentru oaspeţii guvernului. Pentru vilele predate[69], Direcţia Treburilor C.C. al P.M.R. urma să fie compensată cu o suprafaţă locativă în Bucureşti sau oraşele de provincie pentru nevoile aparatului de partid.

Trimiterea la centrele de odihnă şi cură balneară se făcea pe baza unei „indicaţii medicale" pentru a se preveni trimiterea unor persoane în staţiuni necorespunzătoare stării lor de sănătate. Cei propuşi la cură balneară de către policlinica nr. 10 sau medicii

[68] Stâna de Vale, Lacul Roşu, Sinaia, Snagov, Timiş, Eforie, Vasile Roaită, Slănic Moldova, Olăneşti, Govora, Herculane, Sovata, Predeal, Pârâul Rece.

[69] Vilele au fost predate, cu întregul mobilier, pe bază de inventar, fără cazarmament şi veselă.

comitetelor regionale de partid, treceau printr-o comisie de triere balneologică şi li se completa o foaie de observaţie pe baza căreia se elibera biletul de internare. În centrele de odihnă, funcţionarii de partid primeau locuri gratuite sau cu cost redus. Membrii de familie (soţ, soţie) ai acestora suportau în întregime alocaţia de hrană.

Pentru „întărirea vieţii de familie", la centrele de odihnă Predeal, Sinaia şi Snagov s-au amenajat vile pentru activişti familişti, contribuţia pentru copii fiind de 50% din cea a membrilor de familie. În lunile de vârf (iulie-septembrie) la centre se crea o rezervă de locuri de 5-10% fiind repartizată cu prioritate „tovarăşilor evidenţiaţi în muncă profesională şi politică"[70]. Pentru oaspeţii C.C. al P.M.R. erau amenajate trei vile la Timiş (jud. Braşov) cu o capacitate de 118 locuri şi la Eforie (jud. Constanţa) o vilă cu o capacitate de 124 locuri. Locurile neocupate la aceste vile erau repartizate lucrătorilor din aparatul de partid: şefii de secţii C.C., adjuncţii şefilor de secţie şi şefii de sectoare din aparatul C.C. al P.M.R.; primii secretari şi secretarii comitetelor regionale, raionale şi orăşeneşti de partid şi U.T.M., instructorii din aparatul C.C. al P.M.R. şi ai comitetelor regionale de partid, personalul redacţional al Editurii „Scânteia" şi asimilaţii acestor categorii.

În 1954, membrii Secretariatului C.C. şi ai Biroului Politic foloseau 23 de vile, dintre care 9 erau situate la Predeal, 11 la Snagov şi câte una la Vasile Roaită (vila Cornelete), Eforie şi Olăneşti. Gheorghiu- Dej, secretarul general al P.M.R. folosea la Predeal vila fostă Ocheli, la Snagov vila 15, la Olăneşti vila Scarlat şi la Eforie vila M. Blank[71]. Pentru membrii C.C. al P.M.R., oaspeţii partidului, şefii de secţii C.C. şi cazurile speciale, erau amenajate 27 de vile cu o capacitate de 435 locuri la Predeal (65 de locuri), Pârâul Rece (20 de locuri), Snagov (94 de locuri), Vasile Roaită (14 locuri), Eforie (124 de locuri) şi Timiş (118 de locuri)[72]. Lucrătorii din aparatul de partid foloseau 37 de vile şi două sanatorii (Slănic Moldova şi Olăneşti), cu un total de 1010 locuri, la Snagov, Eforie, Vasile Roaită, Stâna de Vale, Govora, Lacul Roşu, Herculane, Sovata şi Sinaia.

[70] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 51/1954, f. 6.
[71] *Ibidem*, f. 7.
[72] *Ibidem*, f. 9.

În 1954, prin planul[73] de permanentizare a activității unităților de odihnă şi cură balneară, prin organizarea concediilor pe serii a câte 21[74] de zile, se preconiza trimiterea la odihnă într-un an a 14.379 persoane (numărul include şi oaspeții) dintre care 9.649 la odihnă şi 4.730 la cură balneară.

Durata concediilor membrilor Secretariatului C.C. şi Biroului Politic era de o lună de zile şi erau programate în sensul „de a nu lipsi prea mulți tovi din conducerea partidului în acelaşi timp". Cancelaria Secretariatului C.C. redacta un plan pe baza dorinței exprimate de aceştia, dar în special, pe baza „indicațiilor medicale"[75], care trebuia să fie aprobat de Secretariatul C.C. În 1955, membrii conducerii partidului şi-au petrecut concediile în felul următor: Gheorghe Gheorghiu-Dej (U.R.S.S.), Alexandru Moghioroş (Karlovy-Vary - Cehoslovacia), Miron Constantinescu (Ioachimov - Cehoslovacia), Nicolae Ceauşescu (la mare şi la munte), Constantin Pîrvulescu (la mare şi la Olăneşti), Petre Borilă (Karlovy-Vary şi Ioachimov - Cehoslovacia), Alexandru Drăghici (U.R.S.S.), Ianoş Fazekaş (Govora), Dumitru Coliu (U.R.S.S.), Gheorghe Apostol (la mare şi la munte), Emil Bodnăraş (la munte), Chivu Stoica (la mare şi la munte), Iosif Chişinevski (la munte)[76]. Toți activiştii de partid care aveau muncă nenormată beneficiau de un concediu de odihnă de 30 de zile calendaristice. Ceilalți activişti, cu muncă normată, aveau concediu conform prevederilor Codului Muncii şi deciziei nr. 3 a C.S.S. După cum se poate constata din cele de mai sus, funcționarii de partid

[73] Planul a fost elaborat de Direcția Treburilor C.C. al P.M.R. şi a fost aprobat de Secretariatul C.C. în şedința din 17 mai 1954 (*Ibidem*, f. 1).

[74] La centrele de odihnă Timiş şi Eforie, în intervalul 10 iunie-10 septembrie, când erau amenajate pentru oaspeții C.C. şi activişti, durata unei serii era de 30 de zile.

[75] Gheorghiu-Dej - Diagnostic: surmenaj, tulburări dispeptice, artralgii; Propunere concediu: 6 săptămâni, preferabil în străinătate (U.R.S.S. sau Cehoslovacia); Al. Moghioroş - Diagnostic: surmenaj, colită cronică, spondiloză cervicală cu fenomene radiculare, hipertensiune arterială tranzitorie neurogenă, fibroză pulmonară; Propunere concediu: 6 săptămâni, preferabil în străinătate (U.R.S.S. sau Cehoslovacia); Nicolae Ceauşescu - Diagnostic: rinofaringită cu amigdalită cronică; Propunere concediu: 30 de zile (la mare şi la munte); Constantin Pîrvulescu - Diagnostic: spondiloză cervicală cu neuromialgii, dureri musculare, aortită discretă; Propunere concediu: 30 de zile (la mare) etc. (*Ibidem*, dosar nr. 46/1955, f. 5-6).

[76] *Ibidem*, f. 3-4.

beneficiau, în raport cu alte categorii sociale, de un concediu suplimentar, pe care şi-l efectuau în centre de odihnă cu regim special şi de o salarizare[77] bună, comparativ cu cea din instituţiile şi întreprinderile de stat, care era suportată din bugetul partidului.

Conform statutului partidului, adoptat la Congresul I din februarie 1948, mijloacele băneşti ale partidului proveneau din cotizaţiile membrilor şi candidaţilor de partid, încasări de la ziare, donaţii şi alte venituri. În realitate, bugetul partidului era subvenţionat într-o proporţie foarte mare de Ministerul Finanţelor de la bugetul statului, adică de toţi cetăţenii României. De pildă, planul de cheltuieli al partidului pe 1955 era stabilit la suma de 585.434.000 lei, reprezentând cheltuieli de: întreţinere imobile, reparaţii capitale, investiţii, tipărituri, şcoli de partid, fond de salarii, organizaţiile subvenţionate de partid (U.T.M., A.R.L.U.S., F.I.A.P.P. etc.). Aceste cheltuieli urmau să fie acoperite din veniturile partidului, care reprezentau: cotizaţiile - 20 mil. lei, încasări de la ziare - 18,5 mil. lei, rezerva partid - 20 mil. lei, valorificarea stocurilor de materiale supranormative - 10 mil. lei, soldul de la 31 dec. 1954 - 20 mil. lei, subvenţia de la Ministerul Finanţelor - 496.934.000 lei. Deci subvenţia Ministerului Finanţelor reprezenta aproximativ 85% din bugetul partidului[78].

Unităţile medicale ale partidului

Şedinţa Secretariatului C.C. al P.M.R. din 24 februarie 1950, care a avut pe ordinea de zi "Propunerile serviciului medical al C.C. al P.M.R. cu privire la îngrijirea medicală a membrilor C.C.", a dus la stabilirea unui sistem de îngrijire medicală a "tovarăşilor cu munci de răspundere" din conducerea partidului. "Dacă în perioada interbelică liderii politici îşi căutau singuri medici care să le îngrijească sănătatea, aceştia fiind plătiţi din buzunarul propriu, din 1950 s-a introdus sistemul "îngrijirii sănătăţii tovarăşilor din conducerea partidului", în mod preferenţial şi gratuit, medicii respectivi devenind salariaţi ai Sectorului medical al C.C. al P.M.R., de asemenea, medicamentele erau procurate prin acelaşi sector sau prin farmacia Spitalului Elias, fără plată"[79]. În referatul întocmit de Secţia Gospodăriei de Partid cu

[77] Salarizarea funcţionarilor de partid şi veniturile partidului vor constitui tema unei lucrări viitoare.

[78] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 129/1954, f. 10-12.

[79] Ioan Scurtu, *Tovii vor fi controlaţi medical* în *Dosarele Istoriei*, nr. 4/1998, p. 40.

această ocazie şi prezentat în cadrul şedinţei de Al. Moghioroş, se arăta că îngrijirea medicală a membrilor din conducerea partidului avea două aspecte: preventiv şi curativ. Pentru aceasta a fost format un colectiv de medici, verificaţi, fiecăruia dintre medici dându-i-se răspunderea îngrijirii medicale a unui grup de tovarăşi, de pildă, dr. Bercu răspundea de îngrijirea medicală a lui Gheorghiu-Dej, Iosif Chişinevski, Al. Moghioroş, Leonte Răutu, Dumitru Petrescu, Ion Vinţe; dr. Kaffe - Ana Pauker, Teoharie Georgescu, Miron Constantinescu, Pintilie Bodnarenco, Gh. Apostol; dr. Kahana - Vasile Luca, Vasile Vaida, Emil Bodnăraş, Lothar Rădăceanu, Petre Borilă, Avram Bunaciu şi dr. Brill - Gh. Vasilichi, Chivu Stoica, Al. Drăghici, Leontin Sălăjan, Gh. Florescu, Constantin Pârvulescu[80]. În cazul absenţei doctorului curant al unui tovarăş, se chema oricare alt doctor din colectivul aprobat de Secretariatul C.C. Tovarăşii din conducerea partidului şi membrii familiilor acestora erau controlaţi medical odată la şase luni (control medical general). Analizele şi examenele de laborator se făceau numai la spitalul Elias, devenit spitalul C.C. al P.M.R. Medicamentele se procurau numai prin farmacia acestui spital sau prin serviciul medical al C.C. Tratamentele se făceau sub controlul direct al medicului responsabil trimis de C.C. Cei care aveau dreptul la îngrijire în unităţile medicale ale partidului (Policlinica nr. 10, Spitalul nr. 12 - Elias, Sanatoriul 12 A Otopeni, Sanatoriul TBC Predeal, Sanatoriile balneare din Olăneşti şi Slănic Moldova), conduse de Direcţia Treburilor C.C. al P.M.R., au fost stabiliţi prin hotărârie partidului nr. 331/18 ianuarie 1952 şi 1.140/31 octombrie 1952. Însă pe măsura creşterii capacităţii unităţilor medicale, a fost lărgit şi numărul celor care aveau drept de a fi îngrijiţi. La 26 aprilie 1954, Secretariatul C.C. a elaborat o hotărâre cu privire la categoriile ce aveau dreptul la îngrijire medicală în unităţile partidului, acestea fiind: membrii C.C. al P.M.R. cu familiile lor; lucrătorii din aparatul C.C. cu familiile lor; lucrătorii din organele şi aparatul comitetelor regionale, orăşeneşti şi raionale de partid, personalul redacţional al ziarelor regionale de partid, personalul didactic şi elevii şcolilor regionale de partid; personalul redacţional al ziarului *Scînteia* şi al revistei *Lupta de clasă*, al ediţiei româneşti al ziarului *Pentru pace trainică, pentru democraţie populară*, al publicaţiei *Carnetul agitatorului*, directorul, directorii adjuncţi şi şefii de redacţie ai Editurii de Stat pentru

[80] *Ibidem*, p. 41.

Literatură Politică; redactorii şefi ai principalelor publicaţii; salariaţii unităţilor medicale şi de odihnă; personalul de deservire al aparatului C.C. cu familia; conducerea personalului didactic şi studenţii şcolilor superioare de partid cu familiile lor; preşedintele, vicepreşedintele şi secretarul Prezidiului M.A.N. cu familiile lor; miniştrii, locţiitorii de miniştri şi asimilaţii lor cu familiie; conducătorii misiunilor diplomatice ale republicilor prietene cu familiile; consilierii sovietici îndrumaţi de policlinica proprie cu familiile lor; redactorii străini ai ziarului *Pentru pace trainică, pentru democraţie populară*; conducerile centrale ale organizaţiilor de masă, membrii comitetului executiv al C.C.S., membrii biroului şi şefii de secţii ai C.C. al U.T.M., preşedintele, vicepreşedintele, secretarii şi şefii de secţii ai Consiliului General A.R.L.U.S. cu familiile lor; oaspeţii C.C. al P.M.R.; preşedinţii comitetelor executive ale Sfaturilor Populare Regionale şi al Capitalei; eroii muncii socialiste cu familiile lor; membrii F.I.A.P.-ului cu familiile; oameni ai ştiinţei, culturii şi artei, deputaţi ai Marii Adunări Naţionale, membri ai Corpului Diplomatic şi oaspeţi ai guvernului R.P.R. (numai pe baza indicaţiilor partidului)[81]. De reţinut că nu toate categoriile de mai sus beneficiau de asistenţă medicală gratuită. De pildă, preşedintele, vicepreşedintele, secretarul Prezidiului M.A.N., miniştrii, locţiitorii de miniştri, conducătorii misiunilor diplomatice ale republicilor prietene, consilierii sovietici, redactorii străini ai ziarului *Pentru pace trainică, pentru democraţie populară*, eroii muncii socialiste, oameni ai ştiinţei, culturii şi artei, deputaţi ai M.A.N., membrii corpului diplomatic şi oaspeţii guvernului R.P.R., trebuiau să plătească cota pe care o aloca partidul[82] pentru hrana zilnică alături de cota suportată de Ministerul

[81] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 42/1954, f. 8-9.

[82] În 1954, în unităţile medicale ale partidului, cota alocată pentru hrana zilnică era suportată de către Ministerul Sănătăţii şi C.C. al P.M.R., în următoarele proporţii:

	Ministerul Sănătăţii	*C.C. al P.M.R.*	*Total lei pe zi*
Sanatoriul 12A	5,90	14,10	20
Spitalul 12 Elias	4,60	4,00	8,60
Sanatoriul TBC Predeal	5,90	6,10	12
Sanatoriul Slănic Moldova	5,90	6,10	12
Sanatoriul Olăneşti	5,90	9,10	15

Sănătății, la care se adăuga cota de salarii (prime) suportată tot de partid din bugetul său. Gratuitatea pentru acestea se acorda numai în cazuri excepționale. În 1954, unitătile spitalicești puteau cuprinde, în privința internărilor, categoriile precizate care însumau 42.000 de persoane: 27.100 salariați și 14.900 membri de familie[83].

Învățământul de partid

Folosind experiența P.C.(b.) al U.R.S.S., P.M.R.-ul a creat un învățământ de partid cu scopul de a forma cadre (activiști de partid), care după absolvire erau puse în funcții de răspundere în structurile partidului (aparatul central și local) și în organele și instituțiile de stat, cât și de a le perfecționa, adică de a le ridica "nivelul ideologic" (de fapt îndoctrinarea lor), care în opinia lui Gheorghiu-Dej însemna "educarea membrilor de partid în spiritul devotamentului față de internaționalismul proletar, în spiritul devotamentului față de democrația populară și socialism, în spiritul urii neîmpăcate împotriva provocatorilor de război și a uneltelor lor, împotriva claselor exploatatoare, a celor care răspândesc zvonuri, împotriva acelora care caută să împiedice construirea socialismului în țara noastră"[84].

Învățământul de partid era organizat pe trepte: elementar, mijlociu și superior. Începând din toamna anului 1949 s-a introdus anul școlar[85] în învățământul de partid, în sensul că toate școlile, cursurile și cercurile de partid începeau să funcționeze și își încheiau activitatea la aceeași dată. Față de 1948, în anul școlar 1949-1950, a fost lărgită rețeaua școlilor și cursurilor de partid prin înființarea de forme noi, de pildă, înființarea școlii superioare de științe sociale "A.A. Jdanov", cu durata de doi ani; s-au creat 5 universități serale de marxism-leninism, 7 școli serale de marxism-leninism, 11 școli medii de partid cu durata de 6 luni, 12 cabinete de partid și 5 puncte de consultație. Conform unui raport asupra rezultatelor anului școlar 1949-1950 în învățământul de partid, prezentat Secretariatului C.C., învățământul de partid de toate gradele a cuprins un număr de 249.125 membri de partid, față de 100.486 în anul anterior.

[83] *Ibidem*, dosar nr. 43/1954, f. 21.
[84] *Ibidem*, dosar nr. 49/1950, f. 24.
[85] C.C. al P.M.R. a hotărât ca în anul școlar 1950-1951, învățământul de partid de toate gradele să înceapă la 15 septembrie 1950, odată cu începerea anului școlar în întreaga țară.

Învățământul de partid elementar cuprindea[86]:

- *Cercurile de politică curentă*, care funcţionau pe lângă organizaţiile de bază ale partidului şi erau frecventate de membrii de partid fără pregătire politică. În aceste cercuri se dezbăteau, sub conducerea unui propagandist[87], probleme de politică curentă internă şi externă. Temele erau recomandate pe întreaga ţară de ziarul Scânteia. La sate au funcţionat cercuri de lectură. Astfel, „marea masă a membrilor de partid" îşi însuşea linia politică a partidului.

- *Cursurile de partid serale*, funcţionau în întreprinderi şi instituţii, aveau o durată de 5 luni şi cuprindeau un număr de 21 de lecţii. Cursanţii nu erau scoşi din producţie, după absolvire ocupând funcţii de răspundere în organele de partid ale întreprinderilor şi instituţiilor şi în aparatul de stat.

- *Cursurile serale de la sate*, erau destinate ţăranilor membri de partid. Programul cursurilor cuprindea 10 lecţii, care se ţineau odată pe săptămână.

- *Cursurile pentru activul de partid de la sate*, se organizau pe timp de iarnă în toate judeţele ţării, cu scopul pregătirii cadrelor pentru organizaţiile de partid săteşti şi pentru aparatul de stat de la sate (secretari ai organizaţiilor de bază, preşedinţi de G.A.C.-uri etc). Cursurile aveau o durată de 3 săptămâni şi cuprindeau 20 de lecţii.

Învățământul de partid mijlociu cuprindea:

- *Cercurile de studiere a Istoriei P.C.(b.) al U.R.S.S.*, care funcţionau în vederea "însuşirii bazelor marxism-leninismului de către activiştii de partid şi pregătirii de cadre de partid mijlocii, fără scoaterea din producţie". Studiul istoriei P.C.(b.) al U.R.S.S. era eşalonat pe 2 ani. Aceste cercuri erau frecventate de cei care nu au trecut prin şcoli de partid, dar aveau o oarecare pregătire politică, cât şi de cei trecuţi prin şcoli, care în felul acesta îşi continuau studiul.

- *Cursurile de partid de 3 luni*, funcţionau pe lângă 28 de comitete judeţene de partid, cursanţii fiind scoşi din producţie pe timpul studiului. Cursurile au devenit unul din principalele rezervoare

[86] *Ibidem*, f. 25-43.

[87] Propagandiştii erau folosiţi în învăţământul elementar şi mediu de partid, erau atent selecţionaţi "în spirit de vigilenţă ascuţită", de organele de partid şi trebuiau să aibă aptitudini propagandistice. În vederea "calificării", s-au constituit pe lângă comitetele judeţene de partid, seminarii cu durata de 10-15 zile, cu scoatere din producţie.

de cadre medii ale partidului, absolvenţii fiind plasaţi în funcţii de răspundere.

- *Şcolile medii de partid*, cu o durată de 6 luni, funcţionau în principalele centre ale ţării: Bucureşti, Cluj (în limba maghiară), Timişoara, Iaşi, Craiova, Galaţi, Braşov, Constanţa, Ploieşti, Târgu Mureş (în limba maghiară). Absolvenţii erau repartizaţi în aparatul C.C., în aparatul comitetelor judeţene şi de plasă ale partidului, organizaţiile de masă şi aparatul de stat.

Învăţământul superior de partid cuprindea:

- *Universităţile şi şcolile serale de marxism-leninism*[88], create pe lângă comitetele judeţene de partid, în vederea "ridicării nivelului politic şi ideologic al cadrelor de bază din aparatul de partid, al cadrelor de conducere din aparatul de stat, al vîrfurilor administrative ale întreprinderilor de stat, ale organizaţiilor de masă", fără scoaterea din producţie. Universităţile serale au fost create pe lângă C.C. al P.M.R., organizaţia de Bucureşti a P.M.R.-ului, la Cluj, Iaşi, Timişoara şi Târgu Mureş (în limba maghiară), iar şcolile serale, la Galaţi, Ploieşti, Craiova, Constanţa, Braşov, Arad şi Oradea.

- *Universitatea de partid "Ştefan Gheorghiu"*, pregătea cadre de răspundere pentru partid, organizaţii de masă şi aparatul de stat. În 1950 durata studiilor era de un an. Până în 1956, candidaţii erau admişi pe baza referatelor de verificare întocmite de comitetele regionale de partid şi pe baza studierii dosarului de cadre[89].

- *Şcoala superioară de ştiinţe sociale "A.A. Jdanov"*[90], înfiinţată în 1948 ca şcoală centrală de lectori, având durata de 6 luni, cu scopul de a pregăti "cadre necesare partidului pentru lupta pe frontul ideologic"[91], avea să fie transformată, un an mai târziu, în şcoală superioară de ştiinţe sociale, cu durata de 2 ani, pregătind cadre superioare pentru munca ideologică, conducători ai învăţământului de partid, redactori de ziare, profesori şi conferenţiari de ştiinţe sociale

---

[88] Cursurile au început în 30 decembrie 1949, cu ocazia celei de-a doua aniversări a proclamării R.P.R.; prima serie având o durată de un an şi jumătate (*Ibidem*, dosar nr. 155/1949).

[89] *Ibidem*, dosar nr. 42/1956, f. 84.

[90] În 1954, şcoala "A.A. Jdanov" a fost transformată în institut pentru pregătirea de cadre ştiinţifice cu durata studiilor de 4 ani. Absolvenţii obţineau titlul de candidat în ştiinţe la specializările: istoria P.C.U.S., istoria P.M.R., filozofie şi economie politică.

[91] *Ibidem*, dosar nr. 156/1949, f. 1-2.

etc. Recrutarea studenților se făcea din rândurile activiştilor de partid, cu pregătire politică şi cu noțiuni de cultură generală. În 1954, absolvenții şcolilor superioare de partid "Ştefan Gheorghiu" şi "A.A. Jdanov", au fost asimilați cu absolvenții şcolilor superioare de stat, urmând ca pentru aceasta să dea examene de diferență, pentru a se putea prezenta la examenul de stat la următoarele materii: istoria universală, istoria P.M.R., geografie, economie politică, limba şi literatura română şi limba rusă[92].

Toate şcolile de partid[93] funcționau pe baza unor programe unice care erau strâns legate de "problemele concrete ale luptei de clasă, ale construcției socialismului şi ale luptei pentru pace". Materiile de studiu erau: bazele marxism-leninismului (după cursul scurt de istorie a P.C.(b.) al U.R.S.S.), problemele vieții de partid, problemele construirii socialismului în R.P.R., U.R.S.S. - patria socialismului, probleme de politică mondială. În şcolile medii de 6 luni şi în şcolile superioare se preda, în afară de "materiile" de mai sus şi economia politică, materialismul dialectic şi istoric şi limba rusă. În anul şcolar 1949-1950, în şcolile de partid a fost introdus un ciclu de lecții de cultură generală şi de ştiință popularizată. În şcoli se dădea o atenție deosebită studierii documentelor de partid (hotărârile C.C. al P.M.R., articole şi cuvântări ale conducătorilor etc.). Ziarul *Scînteia*, oficiosul P.M.R., publica periodic articole propagandistice pentru uzul şcolilor de partid. Secția de propagandă şi agitație a C.C. al P.M.R., elabora teze scurte pentru fiecare temă din programul şcolilor de partid, Editura P.M.R. edita pentru uzul şcolilor de partid "operele clasicilor marxism-leninismului", broşuri etc., iar membrii C.C.-ului țineau conferințe şi expuneri. Activitatea şi controlul învățământului de partid intrau în atribuțiile a două secții din aparatul C.C. al P.M.R. şi anume:

- *Secția organelor conducătoare de partid, sindicale şi de U.T.M.*, se ocupa de formele învățământului de partid, care aveau drept scop pregătirea şi perfecționarea cadrelor de partid (Universitatea „Ştefan Gheorghiu", şcolile medii de 6 luni, cursurile de 3 luni, seminariile cu activul de partid, cursurile de partid de la sate).

[92] *Ibidem*, dosar nr. 127/1954, f. 7.

[93] Şcoli de partid funcționau şi pentru "naționalitățile conlocuitoare", cu limba de predare maghiară, germană şi sârbă.

- *Secția de propagandă și agitație*, se ocupa de formele de masă ale învățământului de partid, care nu presupunea scoaterea din producție (cercurile de politică curentă, cercurile de lectură, cercurile de studiere a istoriei partidului, universitățile și școlile serale de marxism-leninism, școala superioară de științe sociale "A.A. Jdanov", cursurile și seminariile pentru propagandiști, asistenții, lectorii și profesorii școlilor de partid).

Recrutarea cursanților pentru toate formele învățământului de partid era sarcina comitetelor județene (din 1950 regionale) de partid, care trebuiau să asigure o compoziție muncitorească de 80-85% în școli. Cei recrutați trebuiau să fie în special muncitori calificați, cu vârsta de până la 38 de ani, "cu prestigiu în ochii maselor, cu trecut bine verificat și gata să se sacrifice pentru interesele clasei muncitoare"[94]. Absolvenții[95] școlilor de partid au fost repartizați în structurile partidului, la toate nivelurile și în aparatul de stat. Comitetele de partid regionale țineau o evidență precisă a absolvenților și controlau modul cum erau utilizați aceștia. În vederea repartizării absolvenților, șeful Secției organelor conducătoare de partid, sindicale și de U.T.M. întocmea un referat cu propuneri, care trebuia să fie aprobat de Secretariatul C.C. De exemplu, absolvenții Școlii superioare de partid "Ștefan Gheorghiu", promoția 1954, au fost repartizați astfel: în aparatul C.C. - 33, în aparatul comitetelor regionale de partid - 16, în C.C. al U.T.M. - 2, în comitetele regionale U.T.M. - 10, în Direcția Treburilor Consiliului de Miniștri - 2 etc. Unii au rămas în cadrul școlii "Ștefan Gheorghiu", de exemplu: Mihuț Traian, director adjunct, fost șef de tren, din 1945 în partid; Gavril Czibuleac, la catedra de "Construcția de partid", de profesie zidar, fost prim-secretar la raionul de partid Sighet din regiunea Baia Mare, în partid din 1945; Ilie Florea, la catedra "Politica economică a partidului", de profesie lăcătuș, fost instructor C.C. al U.T.M., în partid din 1946[96].

În Republica Populară Română, absolvirea unei școli de partid constituia un criteriu de promovare socială, întrucât cei care aveau școli de partid erau avansați mai repede și primeau funcții de răspundere.

---

[94] *Ibidem*, dosar nr. 49/1950.

[95] Cu absolvenții cei mai buni ai școlilor superioare de partid se completau catedrele de științe sociale din învățământul de stat.

[96] *Ibidem*, dosar nr. 84/1954.

Nomenclatura comunistă, văzută de Milovan Djilas ca o "nouă clasă" (a funcționarilor de partid), se bucura, după cum am văzut de o serie de privilegii şi avantaje economice inspirate după cele ale nomenclaturii sovietice, care o separau de restul populației. În condițiile în care P.M.R.-ul exercita funcția de conducere a statului şi a societății, existența unui aparat de partid[97] verificat, îndoctrinat, cu o compoziție socială muncitorească majoritară era de o importanță vitală pentru partid, deoarece constituia un instrument în realizarea politicii sale, cât şi în impunerea controlului asupra întregii societăți.

[97] Pentru Gheorghiu-Dej, activul de partid reprezenta "Acel nucleu puternic în partid, care are nivel politic şi conştiință, este disciplinat (…), este pumnul de oțel al nostru, forța care determină însuşirea şi aplicarea în practică a liniei de partid, a realizării sarcinilor multiple puse de partid" (*Ibidem*, dosar nr. 111/1954, f. 30).

Oana IONEL

Secția organelor conducătoare de partid, sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R. Aspecte privind evidența cadrelor (1952)

Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R. a fost creată, ca şi celelalte Secții ale P.M.R., în anul 1950, fiind subordonată Secretariatului C.C. al P.M.R. Un document datat la 30 octombrie 1951 sublinia acest lucru: „Orice numire, mutare sau scoatere din funcție a cadrelor din nomenclatura C.C. al P.M.R., nu se poate face decât prin hotărârea Secretariatului C.C. al P.M.R."[1].

Această secție, care făcea parte din aparatul C.C. al P.M.R., se ocupa cu „selecționarea şi repartizarea cadrelor pentru organele conducătoare de partid, sindicale, U.T.M., sfaturi populare şi pentru celelalte organizații de masă care intră în atribuțiile acestei secții, cât şi controlul aplicării hotărârilor C.C. al partidului de către organele şi organizațiile de partid, sindicale, U.T.M. şi celelalte organizații de masă"[2]. De asemenea, „întrucât funcțiunea Secției este de a studia şi controla executarea hotărârilor partidului de către organele de stat şi organizațiile de masă (…), ea nu are drept de amestec operativ în activitatea lor"[3].

Schema de organizare a Secției aprobată de C.C. al P.M.R. în ianuarie 1950 cuprindea, pe lângă un şef, un număr de 5 adjuncți cărora le erau subordonate 9 sectoare, la care se adăugau Corpul

[1] A.M.R., fond microfilm, rola AS1 - 1127, cadrul 889 *(Unele norme care trebuiesc respectate în legătură cu numirea, mutarea şi scoaterea din funcție a cadrelor din nomenclatura C.C. al P.M.R. de care se ocupă Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R.)*.
[2] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 117/1950, f. 1.
[3] *Ibidem*, f. 3.

Inspectorilor (Comitetului Central) şi Instructorilor şi Secretariatul Tehnic, în total 171 de persoane[4].

La începutul anului 1952, Secţia Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R. era împărţită în 9 grupuri de regiuni, corespunzătoare sectoarelor teritoriale. În acest mod instructorii controlau organele de partid asupra modului în care se aplica „linia şi hotărârile partidului" în judeţele de care se ocupau[5]. Sectoarele subordonate Secţiei Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R. erau: Evidenţa Cadrelor, Carnet de Partid, Organizaţii de Masă, Sfaturi Populare, Documentare de Partid, Organizaţii Sindicale, Organizaţii U.T.M., Pregătirea şi Perfecţionarea Cadrelor, Chestiuni Statutare, la care se adăuga Serviciul Secretariatului Tehnic[6]. Ele vegheau modul în care se aplicau hotărârile partidului şi ale Guvernului în domeniul lor de activitate[7]. De pildă, Sectorul Documentării de Partid, „pe baza materialului informativ primit de la Comitetele Judeţene întocmeşte lucrări pentru informarea conducerii partidului asupra îndeplinirii hotărârilor partidului şi ale Guvernului de către organizaţiile de partid, organizaţiile de masă şi organele de stat, asupra stării de spirit precum şi a diferitelor probleme ce preocupă pe membrii de partid şi populaţia locală"[8].

În lucrarea de faţă ne propunem să prezentăm câteva aspecte ale situaţiei statistice referitoare la Secţia Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R. realizată de Sectorul Evidenţa Cadrelor în luna decembrie 1952.

În septembrie 1951, Secţia Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R. emitea *Indicaţii cu privire la ţinerea evidenţei membrilor de partid şi a candidaţilor în organizaţiile de bază şi la Comitetele de partid raionale şi orăşeneşti*. Textul prevedea că: „În munca de partid evidenţa membrilor de partid şi a candidaţilor are mare importanţă. De aceea evidenţa membrilor de partid şi a candidaţilor trebuie să fie exactă şi să oglindească în mod just schimbările intervenite în compoziţia partidului în general şi în fiecare organizaţie de partid în parte.

[4] A.M.R., fond microfilm, rola AS1 - 1127, cadrul 922.
[5] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 117/1950, f. 3.
[6] A.M.R., fond microfilm, rola AS1 - 1107, cadrul 874.
[7] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 117/1950, f. 4.
[8] *Ibidem*, f. 6.

O evidență a membrilor de partid şi a candidaților, bine organizată, constituie o pârghie în mâinile conducerilor organizațiilor de partid pentru a studia compoziția partidului, a o reglementa, pentru a repartiza mai bine forțele partidului şi a conduce mai bine întreaga muncă de partid. De asemenea, cu cât evidența de partid va fi mai bine organizată cu atât duşmanului de clasă îi va fi mai greu să se strecoare în rândurile partidului. De ținerea exactă a evidenței membrilor de partid şi a candidaților răspund Comitetele de Partid Regionale, Raionale şi Orăşeneşti"[9].

Pe baza situațiilor statistice primite de la Comitetele raionale şi orăşeneşti, Comitetele regionale întocmeau o situație statistică lunară în forma stabilită de C.C. al P.M.R. Ea trebuia semnată de primul secretar al Comitetului regional şi şeful Secției Organelor Conducătoare de partid, Sindicale şi de U.T.M. şi trimisă C.C.[10].

Aşadar, Sectorul Evidența Cadrelor din Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R. era cel care centraliza şi opera datele venite din teritoriu. Sarcinile acestui sector au fost formulate într-un document din anul 1951 după cum urmează:

- evidența cadrelor care presupunea:

- ținerea evidenței cadrelor din nomenclatura C.C. al P.M.R. de care se ocupa Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R., prin fişe de evidență, tabele nominale cu date biografice, profesionale şi politice şi prin grafice. Operarea în fişe de evidență, tabele nominale şi grafice, schimbările din nomenclatură;

- ținerea evidenței personalului Secției prin dosare personale şi urmărirea rezolvării încadrării materiale;

- analizarea compoziției cadrelor din nomenclatura C.C. al P.M.R. de care se ocupa Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R. din punct de vedere social, național, vechime în Partid, vechime în funcție, şcoli de partid, stagiu în producție, vârstă, sex etc.;

- analizarea felului în care se făcea selecționarea, creşterea şi repartizarea cadrelor din nomenclatura C.C. al P.M.R. de care se ocupa Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R.;

[9] A.M.R., fond microfilm, rola AS1 - 1127, cadrul 875.
[10] *Ibidem*, cadrul 886.

- întocmirea referatelor periodice generale asupra situației evidenței şi mişcării cadrelor din nomenclatură;

- ținerea evidenței locurilor vacante din nomenclatură şi urmărirea situației propunerilor făcute de instructorii şi sectoarele Secției Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R.;

- întocmirea formelor de numire, mutare sau scoatere din funcție a cadrelor care intrau în nomenclatura C.C. al P.M.R., de care se ocupa Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R.;

- controlarea şi ajutarea, prin instructorii sectorului, a muncii de evidență a cadrelor la comitetele regionale ale P.M.R.;

- ținerea evidenței statistice a compoziției şi mişcării cadrelor din aparatul comitetelor regionale, raionale şi orăşeneşti ale P.M.R.

Alte sarcini erau:

- recrutarea anumitor cadre cerute de Conducerea Partidului pentru diferite funcții şi

- administrarea dosarelor care presupunea:

- păstrarea şi ținerea evidenței dosarelor unor cadre din nomenclatura C.C. al P.M.R.;

- rezolvarea cererilor de dosare ale Secțiilor C.C. al P.M.R. şi ținerea evidenței mişcării dosarelor cerute, aduse şi trimise la regiuni;

- înregistrarea întregii corespondențe dintre C.C. al P.M.R. şi Comitetele regionale ale P.M.R., de la un comitet regional la alt comitet regional al P.M.R., privitoare la dosare;

- controlarea şi ajutarea prin instructorii sectorului administrarea documentelor la comitetele regionale ale P.M.R.;

precum şi

- întocmirea materialelor legate de munca sectorului, necesare Conducerii Partidului[11].

Vom prezenta în continuare câteva elemente ale situației statistice realizate de Sectorul Evidența Cadrelor a Secției Organe Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R pe luna decembrie 1952, pornind de la unele directive ale partidului.

[11] *Ibidem*, cadrele 893-894 (*Sarcinile Sectorului Evidența Cadrelor din Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R.*, 17 decembrie 1951).

Astfel, „în munca de selecţionare şi repartizare a cadrelor, precum şi de creare a rezervelor de cadre, organele de partid sunt obligate să asigure predominarea elementului muncitoresc în compoziţia cadrelor din nomenclatura lor”[12].

De asemenea, o atenţie deosebită trebuia acordată ridicării nivelului ideologic şi teoretic, dar şi a calificării profesionale a cadrelor[13]. Între pregătirea ideologică şi calificarea cadrelor exista o legătură strânsă, lucru subliniat şi în ziarul *Scânteia*: „Întreaga practică a muncii de partid arată cu prisosinţă legătura strânsă dintre nivelul pregătirii ideologice şi politice a membrilor de partid şi înfăptuirea sarcinilor politice ce stau în faţa lor. Cunoaşterea genialelor idei ale ştiinţei lui Marx-Engels-Lenin-Stalin dă membrilor de partid putere de orientare şi siguranţă în munca practică, le lărgeşte perspectivele muncii şi sporeşte energic şi combativitatea lor revoluţionară”[14].

La Plenara C.C. din ianuarie 1950 şcolile de pregătire şi perfecţionare a cadrelor au fost trecute la Secţia Organe Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R. Este vorba despre Universitatea „Ştefan Gheorghiu” (care avea ca sarcină pregătirea cadrelor de răspundere pentru partid, organizaţii de masă şi aparatul de stat), şcolile medii de partid de 6 luni, cursurile de 3 luni, seminariile cu activul de partid şi cursurile de partid de la sate[15]. La acestea s-a adăugat Şcoala Superioară de Ştiinţe Sociale Jdanov creată în 1949, cu durata de 2 ani şi care avea drept scop pregătirea de cadre superioare pentru muncă ideologică (era vorba de conducători ai învăţământului de partid şi ai altor sectoare ale propagandei de partid, redactori de ziare, profesori şi conferenţiari de ştiinţe sociale etc.)[16]. Bugetul de stat pe anul 1952 aloca „pregătirii cadrelor necesare construirii socialismului” 39,7 % din volumul cheltuielilor social-culturale[17].

---

[12] A.M.R., fond microfilm, rola AS1 - 1107, cadrul 859.
[13] *Ibidem*.
[14] Iacob Ştefan, *Pentru legarea strânsă a învăţământului de partid cu sarcinile economice*, în *Scânteia*, 11 martie 1952, p. 3.
[15] A.N.I.C., dosar 49/1950, f. 30.
[16] *Ibidem*.
[17] *Bugetul de stat pe anul 1952. Cheltuielile pentru acţiuni social-culturale*, în *Scânteia*, 28 martie 1952, p. 2.

ADJUNCȚI ŞEFI SECȚIE

Naționalitatea	*Procentaj*
Români	60
Evrei	20
Alții	20

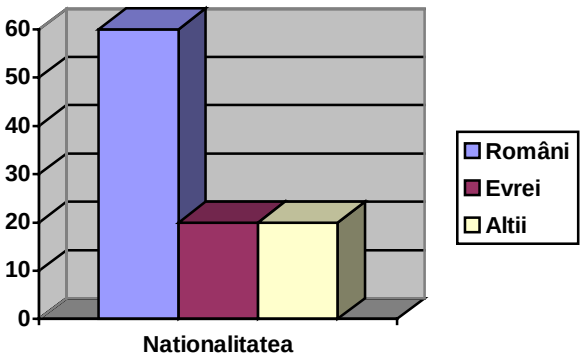

Studii generale	*Procentaj*
Şcoli elementare	60
Şcoli medii	20
Şcoli superioare	20

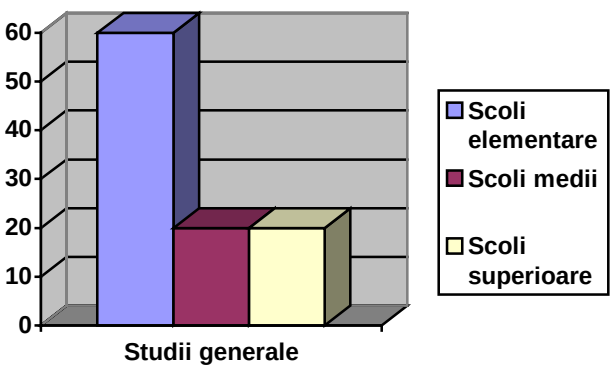

Profesia de bază	*Procentaj*
Muncitori industriali calificați	80
Alți intelectuali	20

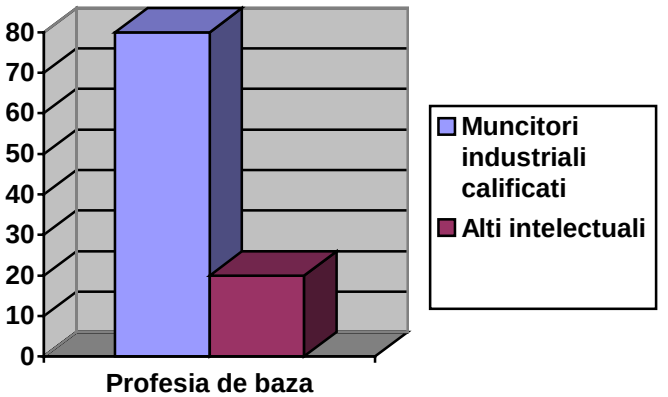

Anul încadrării în partid	*Procentaj*
Înainte de 23 august 1944	20
1944 (după 23 august)	20
Din 1945	60

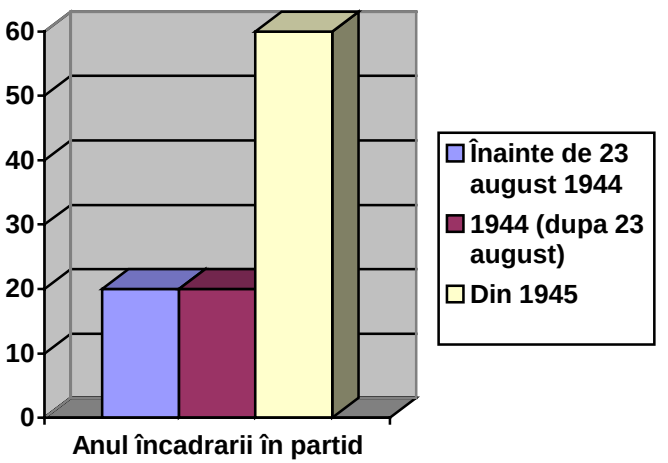

Şcoli de partid	*Procentaj*
Şcoala Superioară de Partid „Ştefan Gheorghiu”	40
Şcoala de 3 luni	20
Fără şcoli	40

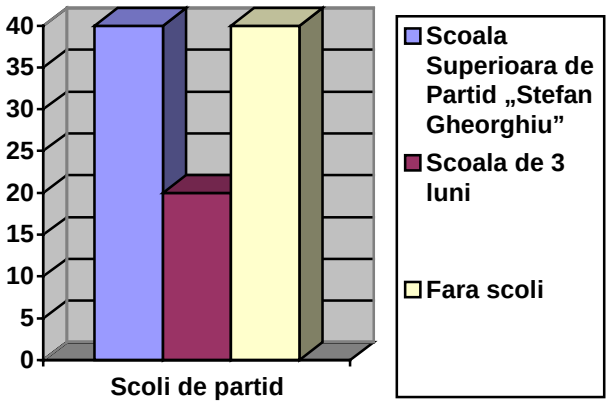

ŞEFI DE SECTOARE

Naţionalitatea	*Procentaj*
Români	50
Evrei	50

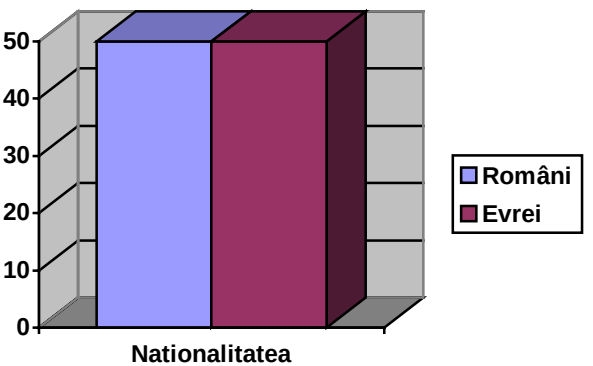

Studii generale	*Procentaj*
Şcoli elementare	66,66
Şcoli medii	33,33

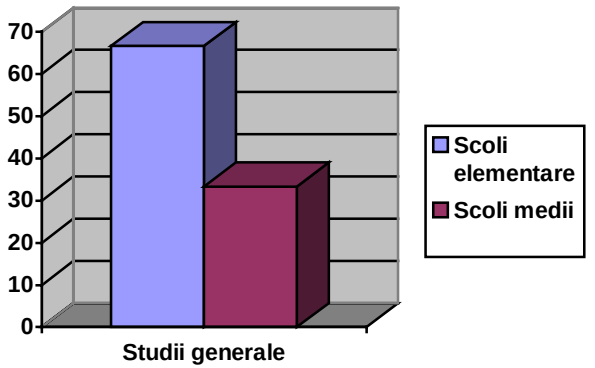

Profesia de bază	*Procentaj*
Muncitori industriali calificaţi	50
Funcţionari	50

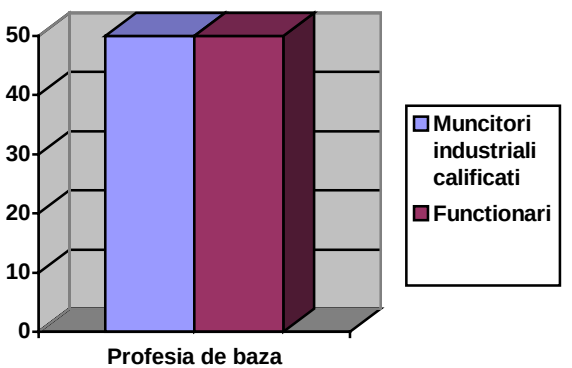

Anul încadrării în partid	*Procentaj*
Înainte de 23 august 1944	33,33
1944 (după 23 august)	16,66
Din 1945	50

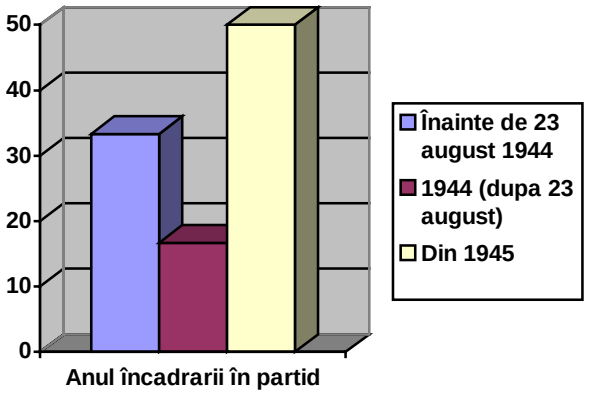

Şcoli de partid	*Procentaj*
Şcoala Superioară de Partid „Ştefan Gheorghiu”	33,33
Universitatea Serală	50
Şcoala Leninistă	16,66

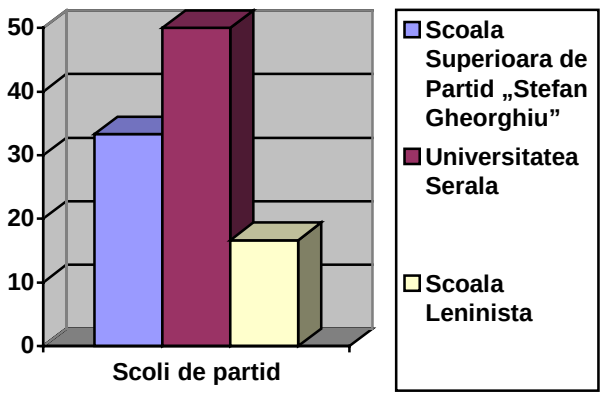

INSTRUCTORI SECȚIE

Naționalitatea	*Procentaj*
Români	82,35
Maghiari	5,88
Evrei	5,88
Slavi	5,88

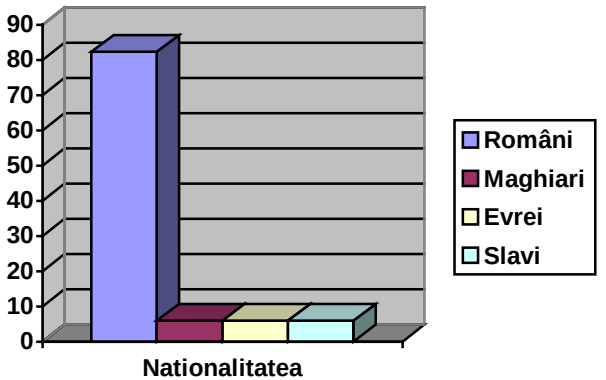

Studii generale	*Procentaj*
Şcoli elementare	47,05
Şcoli medii	47,05
Şcoli superioare	5,88

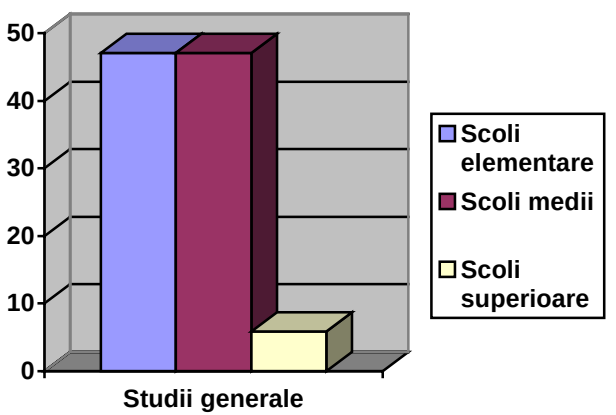

Profesia de bază	*Procentaj*
Muncitori industriali calificați	64,70
Muncitori industriali necalificați	5,88
Funcționari	11,76
Ingineri şi tehnicieni	5,88
Alți intelectuali	5,88
Alții	5,88

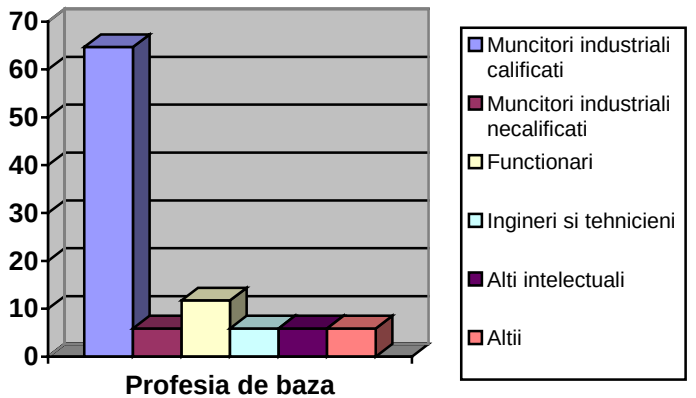

Anul încadrării în partid	*Procentaj*
Înainte de 23 august 1944	5,88
1944 (după 23 august)	5,88
Din 1945	88,23

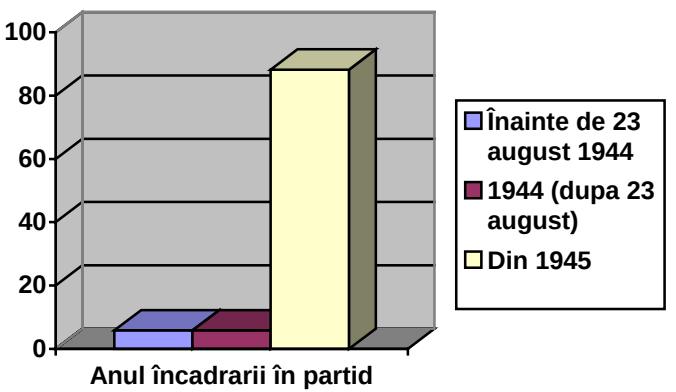

Şcoli de partid	*Procentaj*
Şcoala Superioară de Partid „Ştefan Gheorghiu”	41,17
Şcoala Superioară de Ştiinţe Sociale „A. jdanov”	5,88
Şcoala de 6 luni	5,88
Şcoala de 3 luni	11,76
Universitatea Serală	5,88
Fără şcoli	29,41

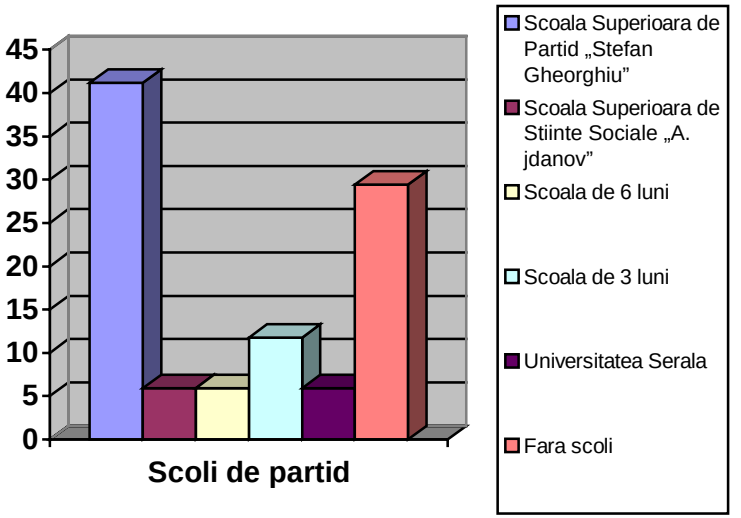

INSTRUCTORI SECTOARE

Naţionalitatea	*Procentaj*
Români	63,33
Maghiari	16,66
Evrei	20

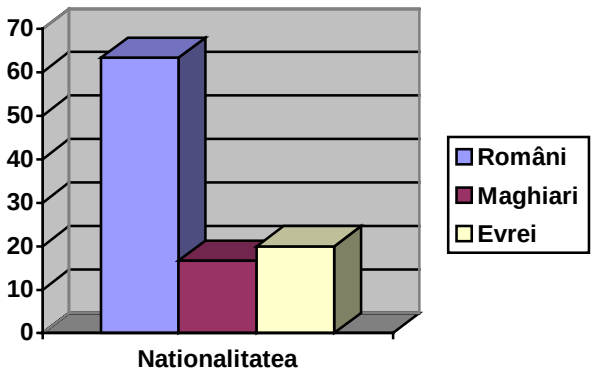

Studii generale	*Procentaj*
Şcoli elementare	60
Şcoli medii	40

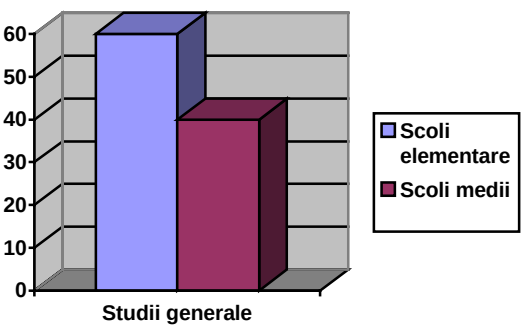

Profesia de bază	*Procentaj*
Muncitori industriali calificați	73,33
Funcționari	20
Ingineri şi tehnicieni	3,33
Alții	3,33

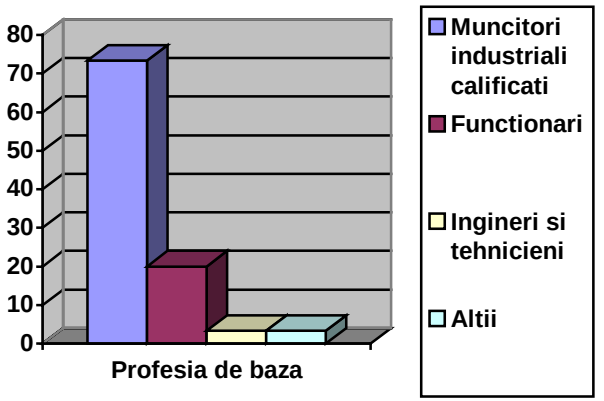

Anul încadrării în partid	*Procentaj*
Înainte de 23 august 1944	3,33
1944 (după 23 august)	6,66
Din 1945	66,66
Din 1946	16,66
Din 1947	6,66

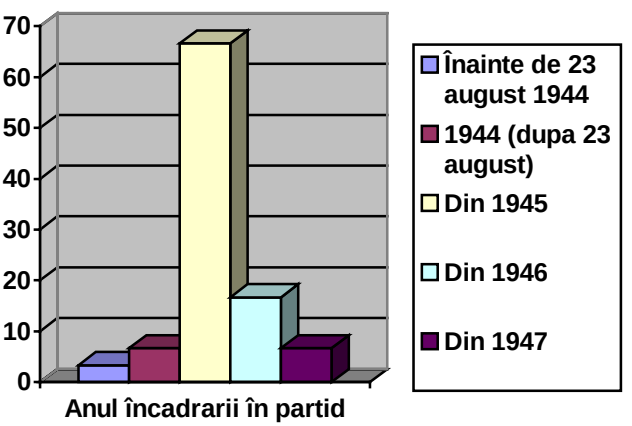

Şcoli de partid	*Procentaj*
Şcoala Superioară de Partid „Ştefan Gheorghiu”	33,33
Şcoala Superioară de Ştiinţe Sociale „A. Jdanov”	13,33
Şcoala de 6 luni	13,33
Şcoala de 3 luni	10
Universitatea Serală	6,66
Şcoli de organizaţii de masă centrale	6,66
Fără şcoli	16,66

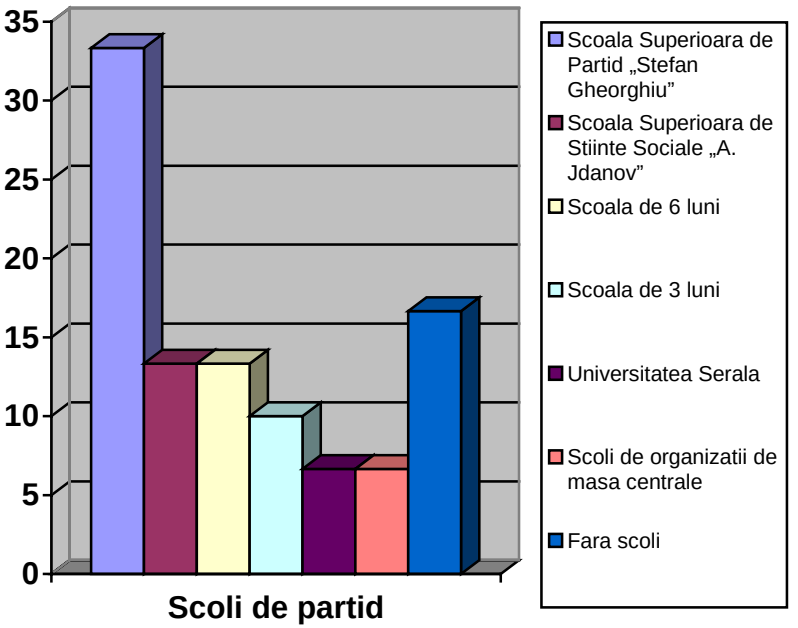

Naţionalitatea	*Procente*
Români	46,15
Evrei	30,76
Slavi	7,69

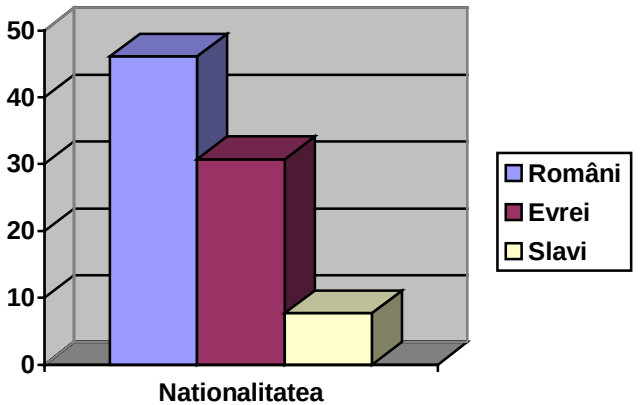

Studii generale	*Procentaj*
Şcoli elementare	7,69
Şcoli medii	46,15
Şcoli superioare	30,76

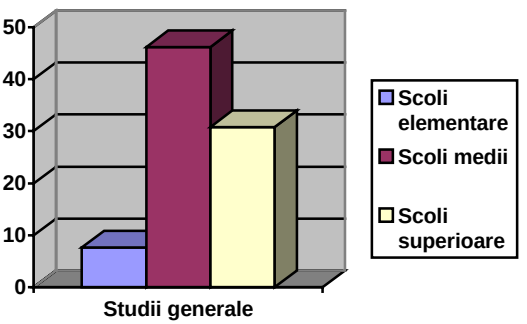

Profesia de bază	*Procentaj*
Muncitori industriali calificați	30,76
Funcționari	30,76
Ingineri şi tehnicieni	15,38
Alți intelectuali	7,69

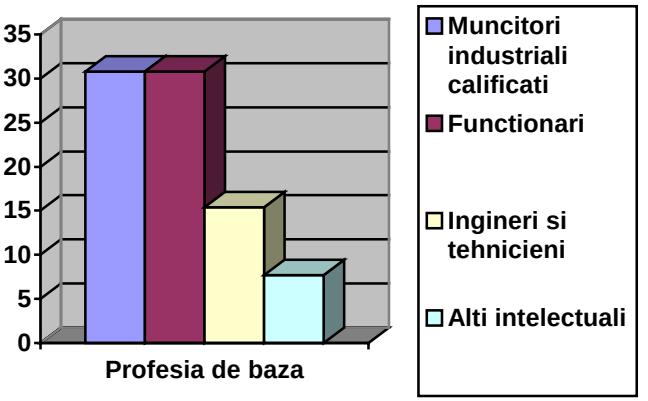

Anul încadrării în partid	*Procentaj*
Înainte de 23 august 1944	15,38
1944 (după 23 august)	7,69
Din 1945	46,15
Din 1947	15,38

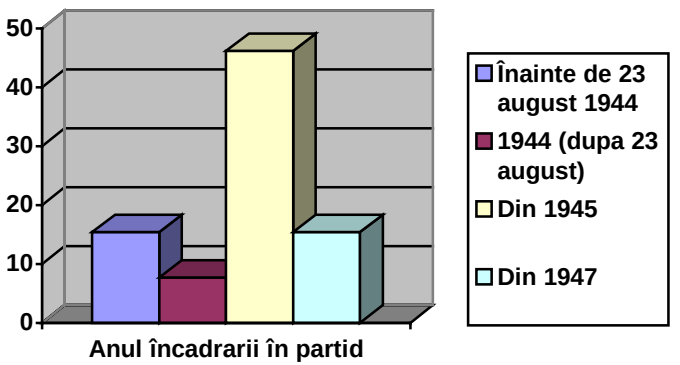

Şcoli de partid	*Procentaj*
Şcoala Superioară de Partid „Ştefan Gheorghiu”	23,07
Şcoala de 3 luni	7,69
Universitatea Serală	7,69
Fără şcoli	46,15

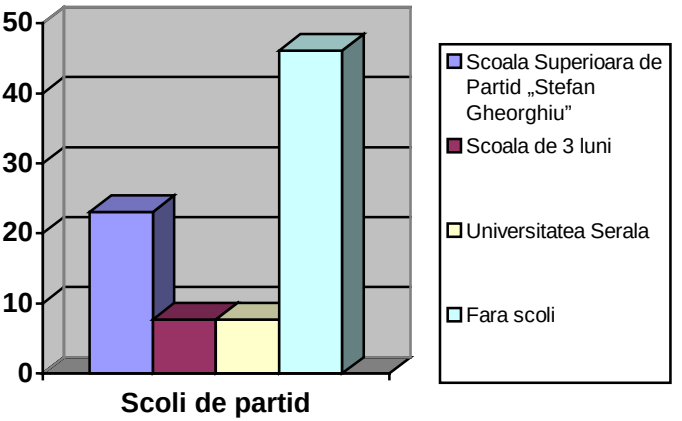

Pe baza acestor date putem face unele constatări cu caracter general. Astfel, în ceea ce priveşte structura etnică, jumătate dintre şefii de sectoare erau evrei; o situaţie deosebită este întâlnită şi la conducerea şcolilor centrale de partid, unde 53,85% din numărul total de cadre proveneau din rândul minorităţilor naţionale.

Studiile generale şi politice ale cadrelor Secţiei Organe Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R. la care am făcut referire sunt concludente pentru gradul de cultură şi pregătire teoretică. După cum ne-am fi putut aştepta, doar în cazul „Conducerii Şcolilor centrale de partid" cei care aveau studii medii reprezentau 46,15%, iar cei cu studii superioare 30,76%; însă, paradoxal, aproape jumătate din aceste cadre nu urmaseră şcoli de partid! În celelalte exemple prezentate predomină cei cu studii elementare (procentul lor variind mereu în jurul valorii de 50%), fiind urmaţi de cei cu studii medii. La fel, proporţia celor care nu urmaseră şcoli de partid şi aflaţi, totuşi, în poziţii importante în cadrul acestei nomenclaturi era foarte mare (40% dintre adjuncţii de secţie, 29,41% dintre instructorii de secţie etc.). Doar şefii de sectoare urmaseră, în proporţie de 100% şcoli de partid!

Se observă că directivele partidului fuseseră îndeplinite numai în ceea ce priveşte „Profesia de bază" a cadrelor luate în discuţie; aici predominau clar muncitorii calificaţi, inclusiv în cazul „Conducerii şcolilor centrale de partid".

Membrii de partid cu stagiu în ilegalitate, care făceau parte din nomenclatura la care am făcut referire, reprezentau o proporţie net inferioară acelora care se înscriseseră în partid în anul 1945. De fapt, acest an a constituit punctul maxim al încadrărilor în partid, odată cu venirea comuniştilor la putere. După această culme a urmat o scădere drastică, corespunzătoare anilor 1946-1947 (la care face referire statistica pe care am avut-o la dispoziţie).

Considerăm că datele prezentate sunt edificatoare pentru realizarea unei imagini despre aceia care făceau parte din nomenclatură la sfârşitul anului 1952: cei mai mulţi absolviseră numai şcoli elementare, erau în majoritate muncitori calificaţi, iar nivelul pregătirii ideologice era destul de scăzut, proporţia celor fără şcoli de partid fiind, adesea, precumpănitoare.

Liviu PLEŞA

Aspecte ale politicii de cadre a P.M.R. în perioada 1950 - 1965: prim secretarii raionali

Focalizarea atenției generale pe liderii de la vârful Partidului Muncitoresc Român (P.M.R.) - Dej, Apostol, Bodnăraş, Moghioroş etc - face ca liderii locali ai partidului să fie ignoraţi, fiind socotiţi fără importanţă. În realitate, însemnătatea lor a fost destul de mare, în principal datorită faptului că populaţia intra în contact nemijlocit, zi de zi, cu aceştia, nu cu membrii Biroului Politic, iar în funcţie de pregătirea, calităţile şi caracterul acestora oamenii îşi formau opiniile despre P.M.R.. Totodată, ei erau cei care aplicau politica partidului în teritoriu, de unde nevoia unor cadre cât mai de încredere şi mai pregătite din punct de vedere ideologic. De altfel, Gheorghe Gheorghiu-Dej, în şedinţa Biroului Politic al Comitetului Central (C.C.) al P.M.R. din 13 august 1954, afirma foarte clar că trebuie „să punem oameni pricepuţi, cu cunoştinţe, în regiuni şi raioane. Politica partidului jos se hotărăşte. Dacă ai la regiune câţiva oameni buni, şi la raioane, vor merge lucrurile bine. Aceştia vor căuta să pună cadrele cele mai bune, se vor orienta mai bine şi ne vor scuti pe noi să lucrăm cu prea multe hârtii, circulări şi instrucţiuni. Vor avea mai multă independenţă în muncă, mai multă îndrăzneală”[1]. Desigur, despre o reală independenţă a acestor cadre, aşa cum arăta Dej, nu poate fi vorba, ele acţionând exclusiv conform ordinelor venite de la nucleul decizional.

Aşadar, problema cadrelor a ocupat un rol de frunte în politica P.M.R., pentru o cât mai bună alegere a acestora apelându-se la verificări şi evaluări laborioase care au cuprins toate persoanele din aparatul local şi central al partidului. Era vizată atât selecţionarea unor cadre cu rezultate bune în munca de partid şi cu o pregătire ideologică

[1] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R.- Cancelarie, dosar nr. 94/1954, f. 12.

corespunzătoare, cât şi, mai ales, eliminarea celor incompetenţi sau cu un trecut necorespunzător (proveneau din „fostele clase exploatatoare", fuseseră membrii sau simpatizanţi ai Mişcării Legionare sau ai Partidului Naţional Ţărănesc (P.N.Ţ.) şi Partidului Naţional Liberal (P.N.L.), aveau rude cu probleme etc.).

Ca toate partidele totalitare, de stânga sau de dreapta, şi P.M.R. a avut o politică de dublare a unităţilor administrative locale cu organe de partid similare, desigur cu scopul de a conduce şi controla întreaga administraţie de stat.

În august 1950, P.M.R. a trecut la desfiinţarea judeţelor şi a plaselor, realizând o nouă împărţire administrativă a teritoriului României, urmând identic modelul sovietic, noile unităţi administrative locale fiind acum regiunile şi raioanele. În „Planul pentru restructurarea organelor de partid şi a aparatului lor în urma raionării teritoriului R.P.R." se preciza foarte clar faptul că „odată cu raionarea teritoriului R.P.R., prin înfiinţarea regiunilor şi raioanelor, vor trebui să se înfiinţeze organe de partid, care să conducă întreaga activitate politică, economică, socială şi culturală de pe teritoriul respectiv. Ca atare, în locul actualelor Comitete de Partid Judeţene şi de Plasă va trebui să se creeze Comitetele de Partid Regionale, Orăşeneşti şi Raionale". Un alt punct din plan prevedea în mod expres „selecţionarea, verificarea şi încadrarea membrilor Birourilor Comitetelor de Partid Raionale şi Orăşeneşti"[2].

În aceste condiţii, principala funcţie de la baza aparatului P.M.R. a devenit cea de prim secretar de raion. Pentru a pune în practică planul amintit mai sus, partidul a trecut la numirea rapidă de prim secretari în toate raioanele existente. Această acţiune a debutat acum deoarece abia în anul 1950 s-a încheiat campania de verificare a tuturor membrilor de partid, campanie începută în anul 1948. Astfel, partidul a avut la dispoziţie persoane sigure din punct de vedere politic şi cu un trecut curat, persoane pe care le-a promovat rapid în funcţiile de primi secretari raionali.

Primul secretar de raion conducea Biroul Comitetului de Raion al P.M.R., format, în funcţie de mărimea raionului, din 1-2 secretari, 7-9 membri şi 3 membri supleanţi. De asemenea, în subordinea sa se aflau şi toate secţiile Comitetului de Raion, Secţia Organizaţiilor de Partid, Sindicale şi de Tineret, Secţia de Propagandă şi Agitaţie, Secţia

[2] Idem, dosar nr. 47/1950, f. 27.

Economică şi Secţia de Verificare a Cadrelor. Tot în subordinea sa se aflau şi funcţiile nou create, ca organizator de colhozuri, de S.M.T.-uri etc., funcţii necesare pentru pregătirea colectivizării.

Rolul foarte important al comitetului raional de partid, şi implicit al primului secretar raional, în pregătirea şi realizarea colectivizării a fost subliniat şi de Vasile Luca, în şedinţa Biroului Organizatoric al C.C. al P.M.R. din 1 septembrie 1950, el afirmând foarte clar: „raionul în primul rând se ocupă cu problemele agricole, cu mecanizarea agriculturii, organizarea agriculturii, organizarea colhozurilor, transformarea socialistă a agriculturii. Aceasta este sarcina principală a raionului. Aceasta exprimă toate sarcinile şi felul cum este constituit comitetul raional”[3]. Modul cum prim secretarii raionali s-au achitat de această sarcină a influenţat de multe ori cariera lor politică ulterioară, unii fiind apreciaţi şi avansaţi, alţii fiind schimbaţi din funcţie şi retrogradaţi.

O relaţie specială exista şi între prim secretarii raionali şi Ministerul Afacerilor Interne (M.A.I.), pe lângă faptul că organizaţiile de partid din organele raionale ale M.A.I. erau controlate de comitetele raionale de partid, prim secretarul avea şi „dreptul de control nelimitat asupra întregii activităţi a organelor M.A.I. din regiune”, iar dacă el considera că unele dispoziţii ale M.A.I. nu sunt potrivite pentru teritoriul respectiv avea obligaţia de a „informa imediat secretariatul C.C. al P.M.R.”. Şefii organelor raionale ale M.A.I. aveau sarcina de a „informa personal şi în mod sistematic pe primii secretari ai comitetelor raionale ale partidului despre manifestările şi acţiunile duşmanului de clasă, precum şi despre problemele care necesită intervenţia organelor de partid”[4]. Tot în acest sens, una din îndatoririle şefului raionului de Securitate era şi aceea de a înştiinţa primul secretar raional despre „anumite neajunsuri descoperite în munca organizaţiilor economice, organizaţiilor de masă şi organelor locale de Stat”, specificându-se clar faptul că „aceste informaţii pot fi folosite numai de către primul secretar al raionului de Partid - personal - şi cu cea mai mare prudenţă, pentru a evita eventuala deconspirare”[5]. De asemenea, Securitatea avea nevoie de avizul primului secretar raional pentru atragerea spre colaborare a

[3] Idem, dosar nr. 55/1950, f. 13.

[4] Idem, dosar nr. 68/1954, f. 5.

[5] A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7351, dosar nr. 1/1951, f. 14.

membrilor de partid din raionul respectiv, cu excepția celor care lucrau în aparatul de partid[6].

Prezentul studiu se bazează pe fişele de cadre a 125 de primi secretari raionali, care formează un eşantion reprezentativ ce acoperă întreg teritoriul României, pe întreaga perioadă de timp, 1950-1965. Aceşti primi secretari au condus atât raioane de importanță mai mică, cât şi raioane mari, cum sunt Piteşti, Brăila, Sibiu etc. Trebuie ținut cont şi de faptul că prin raionările succesive care au precedat-o pe care din 1950, numărul raioanelor s-a redus constant, crescând însă întinderea lor.

Prima caracteristică de remarcat este cea privind anul în care prim secretarii raionali s-au înscris în P.C.R. Imensa majoritate a lor, 119, s-au înscris în perioada 1945-1947, foarte puțini, doar 2, devenind membri de partid în anul 1944, iar la începutul anului 1948, înainte de realizarea fuziunii cu Partidul Social Democrat (P.S.D.), când primirea de noi membri în P.M.R. a fost sistată, s-au mai înscris alți 2. De asemenea, numai 2 au devenit membrii de partid după 1950, fapt explicabil însă deoarece pentru funcțiile de prim secretari raionali era nevoie de oameni cu experiență în munca de activist, experiență care lipsea celor înscrişi mai târziu. În anul 1944, situația în țară era încă neclară, România se afla în război, majoritatea bărbaților pe front, iar influența P.C.R. era foarte slabă. Începând cu anul 1945, în contextul derutei partidelor istorice, generată de indiferența aliaților occidentali față de abuzurile comuniştilor, rolul P.C.R. a devenit tot mai important, mergând până la preluarea conducerii țării, cu ajutorul armatei sovietice. În aceste condiții, oamenii au simțit care este cursul evenimentelor şi, fie din oportunism şi carierism, fie agresați de intensa propagandă comunistă sau fie seduşi de demagogia socială a comuniştilor (reforma agrară, promisiunile de ajutor economic pentru clasele defavorizate etc.), au afluat spre P.C.R. Rândurile acestuia au crescut, numai în perioada octombrie 1945 - iunie 1946, cu peste 500.000 de membri, cea mai mare creştere a sa din istorie[7]. Este astfel firesc faptul că, după ce funcțiile de la nivel central au fost ocupate de comuniştii din ilegalitate, în migrația lor spre zone confortabile şi bine remunerate ale puterii, funcțiile de la nivel local să fie ocupate tocmai

[6] Idem, nr. inv. 7364, dosar nr. 12, f. 18.

[7] Stelian Tănase, *Elite şi societate. Guvernarea Gheorghe Gheorghiu-Dej 1948-1965*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1998, f. 46.

de aceste persoane care s-au înscris rapid în P.C.R., după legalizarea partidului. Chiar şi prim secretarii raionali numiţi în funcţie la începutul anilor ’60 erau înscrişi în partid tot în această perioadă ei fiind aleşi fiindcă aveau deja experienţă ca activişti şi urmaseră mai multe şcoli de partid, fiind astfel preferaţi celor înscrişi după 1950.

Deoarece imensa majoritate a celor înscrişi în partid în perioada 1945-1947 proveneau din mediul muncitoresc, profesia prim secretarilor raionali era aproape exclusiv muncitorească. Imensa majoritate a lor lucraseră în producţie, ca lăcătuşi, mecanici, sudori, strungari, muncitori forestieri, fochişti, sondori, montatori, mecanici, electricieni etc. Ceilalţi primi secretari munciseră în mici ateliere private, fuseseră aşadar „exploataţi”, ca tâmplari, rotari, fierari, cizmari, cazangii, croitori etc. Lipsa reprezentanţilor unor anumite categorii sociale, cum ar fi micii comercianţi sau funcţionarii, nu surprinde, ei neaderând aşa rapid la P.C.R. şi neprezentând încredere pentru partid. Fenomenul este identic şi în cazul intelectualilor, aceasta cu atât mai mult cu cât statutul de intelectual nu numai că nu garanta şansa unei cariere în P.M.R., dar chiar genera suspiciuni apriorice şi rezerve adeseori făţiş mărturisite. Faptul se datorează desigur complexului de antiintelectualism resimţit acut de activiştii de origine muncitorească, majoritari în structurile partidului, inclusiv la nivel central. Surprinde în schimb lipsa aproape totală a prim secretarilor proveniţi din rândurile ţărănimii, aceasta deşi ţăranii deţineau o pondere de 25-40% din totalul membrilor de partid. În plus, ţărănimea era considerată, cel puţin la nivelul propagandei oficiale, o altă categorie exploatată şi principala clasă socială aliată a muncitorimii în lupta ei pentru instaurarea socialismului în România. Există doar un singur caz, cel al lui Anicăi Nicolae, prim secretar al Comitetului Raional de Partid Codăeşti, care înainte de a deveni activist fusese ţăran sărac[8]. Aşadar, asistăm la un adevărat fenomen de proletarizare a structurilor de decizie la nivel local a P.M.R., fenomen extins însă asupra tuturor instituţiilor din ţară, la toate nivelurile.

Dacă în privinţa ocupaţiei numărul ţăranilor a fost infim, în privinţa originii sociale ţărănimea reprezintă principala clasă socială din care proveneau prim secretarii de raion, peste 50%, preponderent din rândul ţărănimii sărace, dar un număr important şi din rândul ţărănimii mijlocaşe. Bineînţeles, nu poate fi vorba despre vreun prim

[8] A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-1114, c. 861-862.

secretar fiu de chiabur sau de unul cu origine burgheză, în contextul în care cei care proveneau din aceste categorii erau eliminați din partid. Ceilalți prim secretari veneau din familii muncitorești, în general de C.F.R.-işti sau mineri, iar un număr foarte mic, doar 7, erau fii de mici meseriaşi. Existau şi câteva excepții, cum sunt un fiu de plutonier de administrație, doi fii de funcționari, un fiu de aprod şi un fiu de ospătar.

Tabloul creat de profesiile şi originea socială a prim secretarilor este foarte bine întregit de nivelul studiilor de stat ale acestora. Există doar două categorii, cu o pondere relativ egală, cea a prim secretarilor care au terminat doar 4-7 clase primare şi cea a prim secretarilor care, pe lângă studiile elementare, au mai absolvit şi o şcoală de ucenici sau de elevi meseriaşi. În cazul ultimilor, trebuie însă amintit şi faptul că este vorba de şcoli organizate de fabricile în care aceştia munceau, şcoli prin care muncitorii erau calificați într-o meserie, şi, mai mult, faptul că aceste şcoli erau urmate la forma serală. După cum uşor se poate observa, gradul de instrucție a acestor prim secretari era extrem de scăzut, practic ei având doar nişte sumare cunoştințe din punct de vedere cultural. Aceşti activişti agramați reprezentau o masă de manevră docilă pentru liderii de la vârf, fiind dispuşi, pentru a-şi menține poziția socială dobândită, să îndeplinească orice sarcină sau indicație primită.

Din punct de vedere al naționalității, imensa majoritate a prim secretarilor erau români, existând însă şi un anumit număr de maghiari, desigur în raioanele locuite preponderent de membrii acestei etnii (în zonele Covasna, Harghita, Bihor). Celelalte naționalități nu erau reprezentate, cu excepția a doi ucraineni, Antasiuc Vasile, prim secretar al Comitetul Raional Brăila[9], şi Butca Anton, prim secretar al Comitetului Raional Săveni[10]. Nu exista nici un prim secretar evreu, deşi în această perioadă evreii au fost destul de numeroşi în partid şi erau bine reprezentați în funcțiile de la nivelul central (din 546 de cadre ale C.C. al P.M.R. 133 erau de origine evrei[11]).

Marea majoritate a prim secretarilor raionali aveau în momentul alegerii în funcție o vârstă cuprinsă între 30 şi 40 de ani, aşadar o vârstă matură dar relativ scăzută în raport cu răspunderea care le

[9] *Ibidem*, c. 880-881.
[10] Idem, rola AS1-1108, c.982-985.
[11] Ioan Chiper, *Considerații privind evoluția numerică şi compoziția etnică a P.C.R. 1921-1952*, în Arhivele Totalitarismului, an VI, nr. 21, p. 40.

revenea. Fenomenul este însă firesc ținând cont de faptul că în perioada în care aceste cadre s-au înscris în P.M.R., 1945-1947, media de vârstă a membrilor de partid era scăzută, predominând cei între 25 şi 35 de ani, vârstă la care exista o acută dorință de parvenire socială, cauzată de dorința de a-şi depăşi condiția proletară sau țărănească. Numărul membrilor P.M.R. peste 40 de ani înscrişi în această perioadă este mult mai mic deoarece persoanele cu această vârstă fie erau deja membrii unor alte partide politice, ceea ce îi făcea indezirabili pentru comunişti, fie nu mai aveau un interes foarte mare pentru a se înscrie în partid, şi ori nu se vor înscrie deloc ori o vor face în urma presiunilor din anii '50.

Au existat şi prim secretari, mult mai puțini însă, cu o vârstă sub 30 de ani, dar nu mai puțin de 27 de ani, deoarece era nevoie de experiență pentru a ocupa această funcție. O excepție notabilă este cea a lui Pîrvu Chiriac, care la nici 24 de ani a fost numit prim secretar al Comitetului Raional Babadag, ocupând apoi aceeaşi funcție şi la comitetele raionale Hârşova şi Tulcea. Alegerea lui la această vârstă a fost determinată de biografia sa: la 18 ani a devenit membru P.C.R., tot acum a urmat cursul de educatori politici din cadrul Diviziei „Tudor Vladimirescu", la 30 decembrie 1947 a participat la dezarmarea gărzii regale, în 1949, la numai 21 de ani, a fost preşedintele unei subcomisii de verificare a membrilor de partid, a fost instructor al Comitetului Regional Constanța şi a urmat mai multe şcoli de partid. Mai mult, în perioada în care a condus raionul Hârşova(1955-1958) acest raion a fost primul pe țară în care s-a terminat colectivizarea[12]. Şi mai puțini au fost prim secretarii care aveau peste 40 de ani, în principal din motivele arătate anterior. Cel mai în vârstă a fost Botuşan Neculai, prim secretar al Comitetului Raional Adjud, ales în această funcție la 53 de ani[13].

De remarcat este şi faptul că nu a existat nici un prim secretar de sex feminin, deşi femeile au reprezentat, în perioada 1948-1965, între 17% şi 21% din totalul membrilor de partid[14]. Inexistența unei tradiții politice feminine, femeile debutând în viața politică abia după 1945, a făcut ca nu numai bărbații să desconsidere rolul acestora în politică, dar chiar femeile însele să nu aibă, cel puțin în această

[12] A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-1137, c. 776-777.
[13] Idem, rola AS1-1109, c. 857-860.
[14] Dan Cătănuş, Gh. Neacşu, *Compoziția P.C.R. în perioada 1945-1970. Evaluări statistice*, în *Arhivele Totalitarismului*, an VI, nr. 21, p. 155-162.

perioadă, o apetență deosebită pentru funcțiile de partid. Fenomenul contrastează însă cu prezența mult mai vizibilă a unor reprezentante ale femeilor la nivel central (Ana Pauker, Liuba Chişinevschi, Florica Bagdasar, Zina Brâncu etc.).

Un număr foarte mic de prim secretari raionali au avut legături cu P.C.R. înainte de 23 august 1944, atât datorită faptului că în acea perioadă partidul era redus numeric şi se afla în ilegalitate, cât şi datorită faptului că ei erau tineri, aproximativ 20 de ani. Totuşi, au existat câteva cazuri de contacte, dar foarte slabe, cu mişcarea muncitorească, în general ale celor din mediul muncitoresc şi, în special, ale celor care lucrau în cadrul C.F.R.-ului. Trebuie menționate câteva cazuri, cum sunt:

- Both Remus, prim secretar al Comitetului Raional Dej, care, influențat de tatăl său, a organizat o celulă U.T.C. în anul 1941, care însă nu a avut nici o activitate[15];

- Dumitru Petre, prim secretar al Comitetului Raional Giurgiu, Vidra şi Răcari, care a luat parte la greva C.F.R. din februarie 1933 şi a contribuit sporadic la „Ajutorul Roşu”[16];

- Avarvarei Gheorghe, prim secretar al Comitetului Raional Dorohoi, care s-a înscris în sindicatul C.F.R. şi a luat parte la acțiuni muncitoreşti la Paşcani, dar a încetat să mai activeze după ce a fost arestat de Siguranță, în anul 1938, pentru că a participat la sărbătorirea zilei de 1 Mai[17].

Cu o atenție deosebită era studiată comportarea în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în special cea din cursul campaniei antisovietice. Aproape fără excepție, au fost alese persoanele care fie nu fuseseră pe front, fiind mobilizați la muncă în țară, mai ales cei din C.F.R., fie nu participaseră efectiv la lupte, fiind folosiți ca şoferi, ordonanțe, furieri sau la muncă în diferite ateliere ale armatei (mecanice, de croitorie, cizmărie etc.). În schimb, foarte bine apreciată era prezența în campaniile din Ungaria şi Cehoslovacia şi eventualele decorații primite în cursul acestor campanii, în mod deosebit medalia sovietică „Victoria”. Bine văzuți erau şi cei care, deşi luptaseră în U.R.S.S., au căzut prizonieri la sovietici, unde au fost îndoctrinați în şcoli antifasciste de 6 luni, fiind apoi trimişi în România ca

[15] A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-1109, c. 801-803.
[16] Idem, rola AS1-1126, c. 377-378.
[17] Idem, rola AS1-1115, c. 189-191.

propagandişti. Un astfel de caz este cel al lui Penzeş Ludovic, prim secretar al Comitetului Raional Salonta, care după ce a urmat şcoala amintită a fost numit comandant de lagăr de prizonieri, apoi cenzor al corespondenţei prizonierilor[18]. Un alt caz este cel al lui Leordean Ioan, prim secretar al Comitetului Raional Gurahonţ, care a fost folosit ca propagandist printre prizonieri. Rezultatele întregii sale activităţii, atât cea din U.R.S.S., cât şi cea, ulterioară, din România, au fost bine apreciate de Secţia Cadre a C.C. a P.M.R., care considera că „a dat dovadă de ataşament faţă de partid şi a obţinut rezultate bune" şi că „rudele necorespunzătoare pe care le are [doi unchi şi un cumnat membrii ai unor «bande subversive» - n.n.] nu pot influenţa activitatea sa", avizând favorabil trimiterea lui la Şcoala Superioară „Ştefan Gheorghiu", promoţia 1964-1967[19].

Un criteriu cu greutate în numirea prim secretarilor raionali îl constituia vechimea ca activist şi sarcinile de responsabilitate pe care le-a îndeplinit pentru partid. Scoaterea din producţie şi numirea în funcţii de răspundere a avut loc în general după 2-3 ani de la înscrierea în partid, în special în perioada 1948-1949. Momentul coincide cu preluarea integrală de către P.M.R. a tuturor instituţiilor ţării, moment în care penuria de cadre a fost acută şi nu a putut fii suplinită decât prim apelul la noii înscrişi, chiar dacă aceştia nu erau suficient verificaţi. Cei care s-au achitat de sarcinile încredinţate au fost promovaţi atât în aparatul C.C., cât şi în aparatul local. O caracteristică a traseului prim secretarilor raionali este aceea că marea lor majoritate au activat în direcţii sau secţii de cadre, de verificare a cadrelor (mulţi fiind preşedinţi ai unor subcomisii de verificare în perioada 1948-1950) sau de propagandă şi agitaţie. Valorizată era şi activitatea în cadrul Frontului Plugarilor sau a Tineretului Progresist. Indispensabilă era calitatea de membru de sindicat, cvasiunanimă în rândul prim secretarilor.

Începând cu anul 1946, P.M.R. a trecut la o campanie intensă de îndoctrinare marxist-leninistă a tuturor cadrelor sale. În acest scop a fost creat un sistem de educaţie de partid pe mai multe niveluri: şcoli de 3 luni, de 6 luni, de 1 an, facultăţi muncitoreşti, universităţi serale de marxism-leninism. Pentru învăţământul superior de partid au fost create Şcoala Superioară de Ştiinţe Sociale „A.A. Jdanov", de 2 ani, şi

[18] Idem, rola AS1-1127, c. 43-44.
[19] Idem, rola AS1-1137, c. 236-237.

Şcoala Superioară „Ştefan Gheorghiu", la început de 1 an, apoi de 3 ani. Pe lângă îndoctrinarea cadrelor, acestea devenind loiale P.M.R., un alt obiectiv urmărit era acela de minimă profesionalizare a lor, firească în condiţiile nivelului foarte scăzut al noilor membrii de partid. Şcolile de partid serveau ca bază de selecţie pentru viitorii activişti, iar absolvirea lor era un criteriu important de promovare socială în România, funcţionând ca o adevărată trambulină politică.

Pentru un prim secretar absolvirea unor şcoli de partid era esenţială, şcolile de la bază, cele de 3 şi de 6 luni, fiind frecventate de imensa lor majoritate. Era însă aproape obligatorie şi studierea la o şcoală superioară de partid, în general „Ştefan Gheorghiu", mai rar „A.A. Jdanov". Cei care ocupau o funcţie de prim secretar, şi nu aveau această şcoală, erau propuşi pentru a o urma, la forma de zi sau de fără frecvenţă. Datorită instrucţiei generale precare ale cursanţilor foarte dese sunt aprecierile de tipul: „avea greutăţi în asimilarea materialului predat", „a obţinut rezultate slabe", „nu a făcut progrese prea mari" etc. Câţiva au urmat chiar şcoli de partid la Moscova, cum sunt Şcoala Superioară de pe lângă C.C. al P.C.U.S. (ca Bîrceru Petre, prim secretar al Comitetului Raional Turnu Severin, Cârstea Vasile, prim secretar al Comitetului Raional Tg. Jiu, sau Tudor Ion, prim secretar al Comitetului Raional Gilort[20]) sau şcoala de pe lângă C.C. al Comsomolului (Drocan Petre, prim secretar al Comitetului Raional „Tudor Vladimirescu" - Bucureşti[21]). Bine văzuţi erau şi cei care terminaseră şcoli militare de ofiţeri sau educatori politici şi care acum activau în aparatul de partid.

Deoarece comitetele raionale de partid erau organizaţii de tip local, este firesc ca liderii acestora să fie persoane din zona respectivă, cunoscuţi de populaţie. Chiar Dej arăta, subliniind exemplul sovietic, în şedinţa Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 13 august 1954, necesitatea acestui fapt: „Trebuie luaţi oameni din regiune, trebuie ridicate cadre proprii (...) principial este just să se ridice în fiecare regiune elemente locale. Acest lucru are o mare importanţă, chiar dacă tovarăşul respectiv nu este grozav de energic, însă un om care să asigure linia şi hotărârile partidului"[22]. Politica a fost urmată întocmai, cel puţin faţă de prim secretarii raionali, care au fost selectaţi, în

[20] Idem, rola AS1-1127, c.806-808.
[21] Idem, rola AS1-1126, c. 158-160.
[22] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 94/1954, f. 11-12.

imensa lor majoritate, din rândul persoanelor provenite din raionul respectiv sau, cel mult, din regiunea respectivă. Au existat însă şi câteva excepţii, cum este cazul lui Boureanu Ştefan, originar din Iaşi, care a deţinut funcţiile de prim secretar al comitetelor raionale Hunedoara şi, apoi, Alba[23], dar acestea au fost nereprezentative.

După câţiva ani petrecuţi în fruntea comitetelor raionale, în funcţie de rezultatele obţinute şi de capacităţile dovedite, mulţi prim secretari erau promovaţi în alte poziţii de conducere, de obicei la nivel regional, dar şi la nivel central. Unii au fost numiţi preşedinţi ai unor comitete executive ale sfaturilor populare orăşeneşti sau raionale, iar alţii au fost numiţi şefi ai unor secţii ale comitetelor regionale sau secretari regionali. În plan central, promovările mergeau de la includerea în activul de partid al C.C. al P.M.R. până la numirea în funcţii de conducere în cadrul diferitelor secţii ale C.C. (cum a fost cazul lui Nicolae Constantin, prim secretar al Comitetului Raional „I.V. Stalin" din Bucureşti, fost locţiitor al ministrului Comerţului Exterior, numit adjunct al Secţiei Organelor de Partid a C.C. a P.M.R.[24]). Tot ca o dovadă a aprecierii pozitive a muncii lor, mulţi prim secretari raionali, chiar dacă nu erau promovaţi într-o funcţie superioară, erau aleşi membrii în unele organisme cu reprezentare naţională. Cei mai mulţi au fost aleşi deputaţi în Marea Adunare Naţională, dar câţiva au ocupat funcţii mult mai importante, precum Barna Ion, prim secretar al Comitetului Raional Petroşani, şi Ichim Ion, prim secretar al Comitetului Raional Moineşti, care aveau şi calitatea de membru, respectiv membru supleant, al C.C. al P.M.R.[25].

Luând în considerare toate cele enunţate, un sumar portret robot al prim secretarului de raion ne arată că acesta s-a înscris foarte repede în P.C.R. (perioada 1945-1947), avea între 30 şi 40 de ani, provenea dintr-o familie muncitorească sau ţărănească, era de profesie muncitor, avea un nivel redus de pregătire generală, nu a luptat pe frontul antisovietic, nu a făcut parte din fostele formaţiuni politice, era membru de sindicat, a muncit cu rezultate bune ca activist şi a urmat mai multe şcoli de partid.

[23] A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-1109, c. 864-865.
[24] Idem, rola AS1-1127, c. 597-598.
[25] *Ibidem*, c. 806-808.

Monica GRIGORE

Proiecte de modificare a arhitecturii Bucureştiului în viziunea C.C. al P.M.R. şi Consiliului de Miniştri în 1952

Anul 1948 reprezintă o schimbare şi în domeniul arhitecturii. Începând din acest an asupra arhitecţilor români se exercită o presiune tot mai mare, încercându-se "reorientarea" lor. Această acţiune se va desfăşura sub lozinca "Lupta pentru socialism este lupta pentru salvarea arhitecturii!"[1]. Ca şi în celelalte domenii, experienţa sovietică trebuia să servească drept model arhitecţilor români. Astfel, ei trebuiau să se conducă "după interesele de stat, după ideile şi principiile societăţii socialiste"[2]. Introducerea "realismului socialist" în arhitectură a avut un impact puternic atât asupra esteticii oraşelor româneşti, cât şi asupra mentalităţii locuitorilor lor.

Pentru a-şi justifica gesturile, reprezentanţii P.M.R. neagă aproape toate realizările de până atunci din domeniul arhitecturii. Oraşele româneşti sunt prezentate în culori sumbre. Spre exemplu, la o Conferinţă a Institutului de proiectare în construcţii, desfăşurată în zilele de 5-6 august 1949, arhitectul N. Ghica-Budeşti afirma: "Oraşele României dezvoltate din nişte sate aşezate la răscruci sau pe ape nu au nici una din calităţile oraşelor. Cele câteva oraşe de pe malul Dunării, care au avut un plan anterior edificării lor, şi-au aşezat anapoda clădirile pe reţeaua regulată a străzilor. Cumulul de defecte urbanistice îl deţine capitala noastră - Bucureşti. Străzile sunt traversate la nivel de căi ferate, arterele de penetraţie sfârşesc în uliţe înguste, în zona centrală sunt blocuri moderne, iar periferia este numai

[1] Oliver Velescu, *Ideologia restructurării urbane - 1944- 1972*, I, în *Arhivele Totalitarismului*, anul 5, nr. 17, nr. 4/1997, p. 73.
[2] *Ibidem*, p. 74.

bordeie, în suburbie parcelări cu sute de kilometrii de străzi fără nici un fel de lucrări edilitare, latrine aşezate la câţiva metri de fântâni, iată moştenirea lăsată de burghezie".

Un proiect de hotărâre privind construcţia şi reconstrucţia socialistă a oraşelor prezentat într-o şedinţă a Biroului Politic al C.C. al P.M.R. în data de 13 nov. 1952, dezvolta şi mai mult ideea şi afirma: "Oraşele şi aşezările de pe cuprinsul ţării noastre au moştenit o situaţie grea de la regimul de exploatare burghezo-moşieresc. Dezvoltându-se anarhic, după interesele înguste ale burgheziei şi moşierimii, oraşele din ţara noastră prezentau un izbitor contrast între cartierele bogate ale claselor dominante şi cartierele sărace în care oamenii muncii trăiau în mizerie, în case dărăpănate, fără apă, canalizare şi lumină"[3].

Mai mult, burghezia română "aservită capitalului străin, disprețuind valoroasa tradiție artistică a poporului nostru şi adoptând servil moda caselor cutii din Apusul capitalist, a propagat formalismul şi cosmopolitismul, manifestări străine şi neînțelese de popor, ale ideologiei burgheze"[4].

Pe baza acestor constatări, liderii comunişti hotărăsc să modifice arhitectura oraşelor. Astfel, noua arhitectură trebuia "să urmeze exemplul arhitecturii sovietice, arhitectura socialismului şi a epocii de construire a comunismului, care s-a născut şi dezvoltat în lupta neîmpăcată împotriva cosmopolitismului şi formalismului culturii burgheze decadente, urmând indicaţiile geniale ale lui Lenin şi ale tovarăşului Stalin"[5]. Arhitecţii aveau acum sarcina să proiecteze "clădiri, construcţii mari şi ansambluri de clădiri (...) menite să satisfacă nevoile sociale şi de trai mereu crescânde ale oamenilor muncii". În acelaşi timp creaţiile lor trebuiau să fie "opere de artă, în care să se reflecte conştiinţa societăţii noi, socialiste"[6].

La baza creaţiei arhitecturale trebuia să stea realismul socialist, care avea să reflecte noua realitate din R.P.R. şi să ajute la formarea omului nou, iar ideea centrală trebuia să fie "realizarea principiului

[3] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 102/1952 - *Hotărârea C.C. al P.M.R. şi a Consiliului de Miniştri al R.P.R. cu privire la construcţia şi reconstrucţia socialistă a oraşelor precum şi la organizarea activităţii în domeniul arhitecturii*), f. 18.
[4] *Ibidem*, f. 18.
[5] *Ibidem*, f. 19.
[6] *Ibidem*, f. 19.

stalinist al grijii faţă de om, creându-se centre populate şi oraşe socialiste”[7].

În aceeaşi şedinţă a Biroului Politic din 13 noiembrie 1952 este prezentat şi un proiect de „reconstrucţie socialistă” a oraşului Bucureşti, “dezvoltat - ca toate oraşele capitaliste - haotic, după bunul plac şi interesele burgheziei şi moşierimii exploatatoare…”[8].

„Micul Paris” ne apare în acest document ca fiind un biet orăşel aflat la începuturile dezvoltării sale. Astfel, “o reţea de străzi înguste şi întortocheate, ulicioare şi fundături, inaccesibile mijloacelor de transport actuale, au împărţit oraşul intr-o puzderie de cvartale mici, în care întreprinderi industriale, chiar vătămătoare, căi ferate, au fost aşezate la întâmplare (…). În special în perioada dintre cele două războaie mondiale, în Capitală s-au construit blocuri de speculă, care nu respectau înălţimile şi alinierile străzilor, cu o arhitectură cubistă şi formalistă, străină de arta poporului nostru, manifestare a cosmopolitismului burgheziei vândute intereselor imperialismului (…). Dâmboviţa, râul iubit şi cântat de poporul nostru, a fost transformat într-un canal de scurgere a murdăriilor oraşului şi îngropat sub un planşeu de beton armat, în partea centrala a oraşului, lipsind astfel oraşul de unul din principalele sale elemente de frumuseţe naturală”[9].

Nici lucrările realizate între 1944 şi 1947 nu se bucură de mai mult succes deoarece “construind burghezia a subminat eforturile poporului muncitor de refacere economică”[10].

Scopul declarat al liderilor comunişti era transformarea Bucureştiului “într-un oraş frumos, demn de epoca eroică de construire a socialismului şi comunismului”. Pentru a realiza acest lucru era necesară elaborarea unui plan general de sistematizare şi construcţie socialistă a oraşului Bucureşti. Planul urma să fie întocmit pe o perioadă de 15-20 de ani şi trebuia “să oglindească avântul şi înflorirea continuă a economiei şi culturii naţionale…”. Bineînţeles, planul avea să folosească “experienţa şi ştiinţa sovietică din

[7] *Ibidem*, f. 21.
[8] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 102/1952 - *Hotărârea C.C. al P.M.R. şi a Consiliului de Miniştri al R.P.R. cu privire la planul general de reconstrucţie socialistă a oraşului Bucureşti*, f. 27.
[9] *Ibidem*, f. 27.
[10] Oliver Velescu, *op. cit*, p. 76.

construcţia şi reconstrucţia oraşelor". Astfel, se făceau următoarele propuneri:

a) construirea de-a lungul Dâmboviţei, la intrările principale în oraş şi în piețe a unor ansambluri de clădiri monumentale "care să exprime - pe baza principiului realismului socialist - bogatul conținut de idei al epocii noastre de făurire a socialismului, în forme de înaltă valoare artistică, folosindu-se cele mai bune exemple ale arhitecturii clasice sovietice şi naționale…".

b) crearea unui lac de acumulare la Ciurel, asanarea totală a lacurilor din nord-estul Capitalei şi transformarea râului Dâmbovița într-un râu navigabil legat de canalul Bucureşti-Dunăre. De asemenea, se prevede construirea unui port fluvial pe Dâmbovița, situat la intrarea în oraş a canalului Bucureşti-Dunăre. Dâmbovița urma să aibă cheiuri largi de piatră şi o gară fluvială pentru pasageri şi mărfuri[11].

c) construirea de noi cartiere de locuințe. Densitatea populației în aceste cartiere urma să fie de 300 de locuitori pe hectar. În principiu, înălțimea clădirilor urma să fie de 6 etaje, dar numărul acestora putea să crească pe magistrale şi pe străzile principale până la 8-10 etaje, iar în cartierele mărginaşe puteau să scadă până la 4 etaje[12]. Era promovat astfel un nou tip de locuire, "colhozul urban", specific societății socialiste. Ca urmare în 1953 era prezentată astfel situația: "căsuțele mărunte de altă dată înghesuite între gardurile unei parcele minime în care viața aproape că se sufoca şi în care domnea mizeria sunt înlocuite de blocuri mari, cu apartamente înzestrate cu tot confortul necesar unui nivel ridicat de viață"[13].

Nu erau neglijate nici spațiile verzi. Urmau să fie construite noi parcuri, cele vechi să fie reamenajate, să se înființeze o grădină zoologică, iar în jurul Capitalei să se creeze o centură de păduri şi parcuri. Zona preorăşenească urma să fie transformată în bază agricolă[14].

d) modernizarea mijloacelor de transport. Accentul era pus pe construirea unui metrou în Bucureşti. Metroul urma să fie "cel mai confortabil, rapid şi ieftin mijloc de transport al oraşului Bucureşti, trebuia să contribuie la o mai bună deservire a oamenilor muncii şi la înfrumusețarea Capitalei R.P.R.". Construcția metroului constituia

[11] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 102/1952, f. 31.
[12] *Ibidem*, f. 31.
[13] Oliver Velescu, *op. cit*, p. 76.
[14] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 102/1952, f. 32.

"încă o dovadă a tăriei şi forţei creatoare a regimului de democraţie populară - capabil să înfăptuiască lucrări care nici nu puteau fi concepute în vremea regimului burghezo-moşieresc". Arhitectura metroului urma să fie inspirată din cea a "minunatelor metrouri din U.R.S.S."[15].

Titularul construcţiei era Ministerul Transporturilor, iar pentru coordonarea şi conducerea lucrărilor de proiectare şi construcţie a metroului se înfiinţa Direcţia Generală a Metroului Bucureşti (D.G. Metrou - Bucureşti).

Pentru realizarea acestor proiecte se înfiinţau mai multe funcţii şi instituţii:

Comitetul de Stat pentru Arhitectură şi Construcţii. Funcţiona pe lângă Consiliul de Miniştri şi urma să efectueze controlul şi conducerea de stat asupra activităţii diferitelor organizaţii şi instituţii în domeniul arhitecturii, proiectării de oraşe şi executării de construcţii. Comitetul conducea direct organizaţiile, instituţiile şi organele locale din acest domeniu[16].

Arhitecţii şefi ai oraşelor. Funcţionau pe lângă Sfaturile Populare Regionale şi Orăşeneşti şi urmau să fie conducătorii secţiilor de arhitectură şi sistematizare. Aceştia erau numiţi de Consiliul de Miniştri la propunerea Comitetului de Stat pentru Arhitectură şi Construcţii.

Secţiile de Arhitectură şi Sistematizare pe lângă Sfaturile Populare şi Orăşeneşti şi *Direcţia de Arhitectură şi Sistematizare* pe lângă Sfatul Popular al Capitalei. Acestea erau conduse de arhitecţii şefi ai oraşelor.

Institutul pentru Proiectarea Oraşelor şi Construcţiilor Publice de Locuit (I.S.P.R.O.R.). Acesta urma să centralizeze şi să efectueze toată proiectarea de sistematizări, construcţii şi reconstrucţii a oraşelor.

Institutul de Arhitectură. Înlocuieşte Facultatea de Arhitectură a Institutului de Construcţii din Bucureşti, care în trecut "era accesibilă numai elementelor provenite din clasele avute din burghezia-moşierească sau negustorească… profesorii erau de asemenea recrutaţi

[15] *Ibidem,* f. 39.
[16] *Ibidem,* f. 21.

din burghezia moşierească sau afaceristă… învăţământul era abstract şi rupt de realitate”[17].

Uniunea Arhitecţilor din R.P.R. Avea scopul de “a grupa arhitecţii din R.P.R. şi a-i atrage în opera de construire a socialismului, pentru a-i ajuta la ridicarea nivelului lor ideologic, a măiestriei lor artistice şi cunoştinţelor tehnice”[18].

Institutul Ştiinţific de Arhitectură. Funcţiona pe lângă Academia R.P.R.

Aceste planuri expuse în şedinţa Biroului Politic al C.C. al P.M.R. făceau parte din propaganda dusă de partid în domeniul arhitecturii. De altfel, această propagandă începută în 1948, care avea ca scop îndoctrinarea arhitecţilor români cu principiile “realismului socialist”, începuse să se materializeze încă din 1950, când a fost publicat decretul nr. 92 din 1950 privind naţionalizarea caselor[19]. Erau naţionalizate “imobilele clădite care aparţineau foştilor industriaşi, foşti moşieri foşti bancheri, foşti mari comercianţi şi celelalte elemente ale marii burghezii”. Erau scutite de prevederile acestui decret “imobilele proprietatea muncitorilor, funcţionarilor, micilor meseriaşi, intelectualilor profesionişti şi pensionarilor”. Casele naţionalizate erau trecute în proprietatea statului “ca bunuri ale întregului popor, fără nici o despăgubire şi libere de orice sarcini sau drepturi reale de orice fel”. Astfel, foştii proprietari ai caselor naţionalizate deveneau din momentul aplicării decretului, chiriaşii statului.

Decretul nr. 92/1950 a fost completat la începutul anului 1952 cu decretul nr. 78/1952 privitor la normarea, repartizarea şi folosirea suprafeţei locative şi reglementarea raporturilor dintre proprietari şi chiriaşi[20]. Ca urmare oamenii trebuiau să înveţe să împartă, după modelul sovietic, bucătăriile, grupurile sanitare şi holurile.

De altfel, ideea construirii unor cartiere muncitoreşti, formate din blocuri, era ceva mai veche. În 1947 este proiectat primul cartier muncitoresc în Hunedoara, iar în 1948 acest proiect începe să se materializeze[21].

---

[17] Oliver Velescu, *op. cit*, p.79.
[18] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 102/1952, f. 25.
[19] B.O., nr. 36/20 aprilie 1950.
[20] B.O. nr. 17/5 aprilie 1952.
[21] Oliver Veleanu, *op. cit*, p. 74.

Proiectele privitoare la construirea şi reconstruirea socialistă a oraşelor nu au fost puse în aplicare decât parţial. Astfel, s-a renunţat la construirea metroului şi a Canalului Bucureşti - Dunăre. Explicaţia o găsim în stenograma şedinţei Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 17 iulie 1953[22]. Şedinţa avea ca subiect încetarea activităţii Canalului Dunăre - Marea Neagră. Varianta oficială oferită de liderii comunişti drept răspuns la întrebarea "de ce se închide canalul?", a fost dorinţa partidului de a ridica nivelul de trai al clasei muncitoare. Era recunoscut faptul că sistemul cartelelor a fost menţinut o perioada prea lungă de timp şi că autorităţile nu reuşeau tot timpul să le onoreze. Ca urmare, motivul adevărat al închiderii şantierului şi renunţarea la celelalte mari proiecte se lăsă întrevăzut în cursul discuţiilor. Autorităţile române se temeau că muncitorii nemulţumiţi de situaţia grea a economiei să nu se lase influenţaţi de proaspetele evenimente din Germania, unde muncitorii care lucrau la construcţia arterei Stalinallee din Berlin, indignaţi de nivelul de trai scăzut şi de mărirea normelor de lucru, dăduseră semnalul de începere a revoltei[23]. În concluzie ei hotărau că toate fondurile financiare, materiale şi forţa de muncă să fie transferate în agricultură şi în industria bunurilor de consum.

Documentele prezentate în şedinţa Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 13 noiembrie 1952 sunt importante pentru faptul că reprezintă o dovadă că proiectele gigantice atribuite epocii Ceauşescu nu aparţin de fapt acesteia, ci "epocii Dej". Doar condiţiile economice nefavorabile din acea perioada şi prudenţa lui Gheorghe Gheorghiu-Dej au împiedicat punerea lor în aplicare încă din acel moment.

[22] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar nr. 40/1953 - *Stenograma şedinţei cu Comitetul Regional şi Orăşenesc de Partid Constanţa şi cu Comitetul de Partid al Şantierului Canalului, în legătură cu încetarea activităţii acestui şantier - 17 iulie 1953.*

[23] Amulf Baring, *Uprising în East Germany*, Ithaca, 1972.

Veselin ANGHELOV
(Bulgaria)

Crimele săvârşite împotriva poporului bulgar de fosta Securitate de Stat a Bulgariei din timpurile comuniste (1944-1989)

Fosta Securitate de Stat a Bulgariei din timpurile comuniste a trecut prin trei etape principale în perioada existenţei sale.

În prima perioadă (1944-1948) a fost pusă baza sistemului sinistru al Securităţii de Stat. Zeci de mii de colaboratori aflaţi în conspiraţie prin localităţi, fabrici, cooperative şi institute ştiinţifice stăteau cu urechile în patru pentru a-şi face denunţurile în faţa organelor de securitate. Prin „colaborarea" lor au fost trimişi la judecată şi lichidaţi aproape toţi adversarii politici de seamă, precum şi toate partidele de opoziţie. Penitenciarele şi lagărele de concentrare erau pline peste măsură cu „duşmani ai poporului", numărul cărora în ajunul celui de al V-lea Congres al P.C.B. era de peste 25.000 de persoane.

Deosebit de dezastruoase erau loviturile întreprinse contra Bisericii Bulgare Ortodoxe, datorită denunţătorilor care au pătruns adânc prin rândurile preoţilor. Clericii cei mai luminaţi au fost ucişi, iar alţii judecaţi şi trimişi în exil.

Sute de denunţători umblau prin cercurile celor 20.000 de refugiaţi bulgari din Macedonia – din regiunea Egee -, care au găsit un refugiu în Bulgaria, salvându-se de persecuţiile şovinilor greci, pentru a le sugera ideea să plece din Bulgaria, că în Iugoslavia aveau să se simtă mai bine. Şi în loc de salvare, sute dintre ei şi-au găsit moartea în lagărele de concentrare de la Gacovo, Cruşevle şi din Voivodina.

Prin intervenţia organelor comuniste de securitate, peste 300 de bulgari au fost returnaţi autorităţilor macedonene, care i-au ucis, cu

singura motivaţie că au lucrat în administraţia bulgară din Macedonia Vardarului în perioada anilor 1941-1944.

Între anii 1944-1948, Securitatea de Stat nu avea dreptul să întreprindă măsuri de cercetare sau de urmărire de nici un fel, numai privind Ambasada sovietică şi trupele de ocupaţie în număr de 600.000 de ostaşi sovietici, care ne-au cotropit ţara.

Spre sfârşitul anului 1948, Securitatea de Stat realizează unul dintre „succesele" sale cele mai de seamă şi anume nimicirea aproape în totalitate a „duşmanului de clasă". Rămăseseră numai câteva „rămăşiţe" care erau să fie distruse din mers.

În cea de a doua perioadă (1949-1955), obiectivul principal era să fie lichidarea „duşmanilor care s-au dosit", inclusiv şi cei care s-au ascuns în spatele carnetului de partid. Obiectivul acesta a fost propus de către conducătorul sinistru, de o mentalitate şi educaţie sovietică – Vâlco Cervenkov, care a continuat să perfecţioneze structurile Securităţii de Stat după modelul sovietic. Pentru realizarea scopurilor propuse, din U.R.S.S. au sosit o mulţime de consilieri, aproape un regiment, în frunte cu bine cunoscutul general Filatov. Începe perioada terorii comuniste, cunoscută sub denumirea de perioada sângeroasă a lui Vâlco Cervenkov, în care s-a dezlănţuit cel de al doilea val al lui Dimitrov, un val de persecuţii de nedescris asupra spiritului bulgar şi sentimentului naţional în general. Pentru a se menţine la putere, Cervenkov se folosea de serviciile unui număr de peste 20.000 de colaboratori - denunţători şi datorită denunţurilor scrise de ei, au suferit zeci de mii de cetăţeni bulgari.

Numărul lagărelor de „reeducare a duşmanilor clasei muncitoare" devenea din ce în ce mai mare. Aceste lagăre erau mascate sub denumirea de Cămine pentru educaţie prin muncă fizică. Aproape zilnic soseau vagoane cu „duşmani". Şi desigur, pentru aceste operaţiuni Securitatea de Stat merita laude. A apărut şi un tip nou de colaboratori, aşa-numiţii „parteneri de cameră", care acţionau prin rândul deţinuţilor din penitenciare şi lagăre de concentrare. De obicei, astfel de colaboratori erau comuniştii care au păcătuit ceva în faţa partidului, sau infractori criminali.

Cel mai rău au păţit-o „chiaburii" care s-au împotrivit cooperării forţate. După spusele ministrului de interne de atunci, G. Ţancov, numărul deţinuţilor în lagărele de concentrare spre anul 1955 era de 20.000 de persoane. Cu o cruzime deosebită şi cu ajutorul colaboratorilor în conspiraţie, au fost înăbuşite revoltele înarmate ale

cetelor de „goriani” care se ridicaseră împotriva cooperativizării forţate.

Nimicirea sistematică a „adversarilor clasei muncitoare” prin metodele de acţiune sovietice, care se bazau în primul rând pe activitatea denunţătorilor, căpăta dimensiuni din ce în ce mai mari. Cei care au săvârşit o serie de crime împotriva poporului bulgar, nu cedau. Prin ironia sorţii, în ghearele structurilor represive au căzut şi unii dintre cei care le-au creat. Primul a fost Traicio Kostov, cel care a organizat uciderea în masă a persoanelor judecate de „tribunalul poporului”, organizatorul procesului falsificat împotriva lui Nikola Petkov, precum şi a altor fapte criminale. Cercetările de anchetă împotriva lui Kostov s-au desfăşurat prin modalităţi identice cu cele folosite de el în procesul împotriva lui Nikola Petkov. Anchetatorii l-au torturat şi mai groaznic, prin metode sadice. Ca un rezultat al luptei pentru putere între diversele camarile ale Partidului Comunist Bulgar, prin penitenciarele şi lagărele de concentrare au trecut peste 1.050 de persoane care erau denumite „traicio kostovişti”.

Desigur că din nou era de vină Securitatea de Stat, care au creat-o însă chiar unii dintre cei care la rândul lor au trecut prin lagăre şi penitenciare. Şi din nou, prin ironia sorţii, printre ei se aflau şi unii dintre comuniştii care au stat la baza evenimentelor criminale din anii 1944-1948.

Ca un „merit” al Securităţii de Stat din timpurile lui Cervenkov, trebuie menţionate şi alte evenimente care se referă la valul nou de emigranţi. În perioada anilor 1950-1951 au fost siliţi să plece în Turcia un număr de 154.000 de cetăţeni bulgari de naţionalitate turcă ce nu erau de acord cu metodele totalitare comuniste şi cu cooperativizarea forţată. Cel de al doilea val masiv era cu privire la evreii care după anul 1948 au plecat în noul stat israelian. Aproape toţi ştiau că mulţi dintre ei plecau ca să scape de „paradisul” comunist din Bulgaria. Este foarte şocant modul prin care organele comuniste de securitate i-a „târguit”. Biroul Politic al P.C.B. avea nevoie de dolari şi Securitatea de Stat, prin canale secrete, i-a constrâns pe cei bogaţi să-şi plătească emigrarea. Astfel, partidul a câştigat milioane de dolari.

Nici cea de a treia perioadă din activitatea Securităţii de Stat (1956-1989), nu a adus nimic bun poporului bulgar.

Această perioadă începe cu prăbuşirea lui Cervenkov la Plenara din aprilie 1956 şi numirea lui Todor Jivkov în postul de secretar general al partidului. Metodele lui Jivkov erau identice cu cele ale

predecesorilor săi. Pur şi simplu a continuat lupta contra „adversarilor clasei muncitoare şi pentru dezrădăcinarea epigonilor acestora". Începe cel de al treilea val de represiuni, realizate din nou de către Securitatea de Stat deja modernizată şi mânuită de Jivkov.

După aşa-numita „primăvară de aprilie", o perioadă destul de scurtă şi plină de înşelăciuni, a venit perioada „huliganismului", după care au urmat noi şi noi „duşmani ai societăţii comuniste". Au fost restituite Căminele de educaţie prin muncă fizică, devenind de un număr şi mai mare. Te pot zdruncina faptele privind viaţa în lagărele de la Belene şi Loveci. Nici astăzi nu se ştie numărul persoanelor ucise. Cu toate că-i cunoaştem pe ucigaşi – Spasov, Gazdov, Gogov, Râjgheva, Ţvetkov… Se ştie că victimele erau aruncate porcilor, sau câinii sălbatici dezgropau cadavrele şi le duceau prin tot ţinutul, precum şi multe, multe alte fapte sinistre…

Şi generaţia de satrapi a lui Jivkov nu se sătura uşor. După desfiinţarea aşa-numitelor cămine, după o mică pauză, a venit rândul unui nou val de violenţă în care din nou rolul principal a fost interpretat de către Securitatea de Stat şi de colaboratorii ei. În perioada anilor 1971-1974 s-a realizat o campanie în masă pentru schimbarea numelor şi prenumelor cetăţenilor bulgari de confesiune mahomedană. Au urmat deportări în masă, lagăre provizorii, uciderи.

Urmaşii lui Dimitrov şi Cervenkov şi-au întrecut învăţătorii. Aceste evenimente privind mahomedanii erau însă o repetiţie generală pentru contopirea minorităţii turceşti. Din nou s-au folosit de metodele deja cunoscute pentru potolirea celor nemulţumiţi – au reînfiinţat lagărul de la Belene, şi-au recrutat prin constrângere şi şantaj o mulţime de denunţători din rândurile turcilor. Securitatea de Stat din timpurile lui Dimitrov şi Cervenkov a „înviat", penitenciarele şi lagărele s-au umplut din nou peste măsură, sunt şi oameni ucişi. Partidul a pus acestor evenimente denumirea de „procesul de renaştere a turcilor din Bulgaria", poporul însă a denumit-o „marea excursie", pentru că era cel mai mare val de emigrare, care de fapt a şi contribuit într-un fel la destrămarea dictaturii comuniste de la noi în ţară.

Peste 185.000 de persoane deportate. Peste 10.000 de persoane ucise. Până în anul 1989: 600.000 emigranţi, zeci de mii de repatriaţi, 500.000 de victime ale denunţurilor colaboratorilor structurilor represive. Din păcate, nu cunoaştem numărul persoanelor care au suferit diverse prejudicii datorită deportărilor, jafurilor şi violurilor… Aceasta este evaluarea celor 45 de ani sinistri datorită structurilor de

securitate comuniste şi denunţătorilor acestora, despre care unii mai continuă să susţină că „au lucrat pentru interesele naţionale ale Bulgariei” şi că este vorba despre o temă delicată. Lor nu le convine ca adevărul să iasă la iveală. O mulţime de oameni însă doresc să ştie adevărul, pentru că pierderea memoriei ar putea să conducă în viitor la repetarea evenimentelor sinistre. Generaţia mai tânără din Bulgaria ştie puţin despre victimele fostei Securităţi de Stat şi terorii comuniste. Noi trebuie să-i oferim informaţia necesară, pentru că tinerii sunt cei care vor veghea pentru principiile democraţiei. Ca să putem închide aceste pagini din istoria noastră, ele trebuie citite, oricât de amare ar fi.

Mohamed REGEB
(Bulgaria)

Rolul Securității de Stat comuniste din Bulgaria în desfăşurarea aşa-numitului „proces de renaştere" a minorității turceşti din Bulgaria (1983-1989)

Când este vorba despre aşa-numitul „proces de renaştere" din Bulgaria, avem în vedere o perioadă destul de întunecoasă din istoria țării. Această perioadă este între anii 1983-1989, în care conducerea comunistă a țării, prin participarea activiştilor de partid şi în primul rând a fostelor servicii secrete, a realizat o campanie de schimbare silită a numelor turcilor din Bulgaria. S-au desfăşurat activități de constrângere pentru schimbarea mentalității, obiceiurilor, riturilor şi culturii acestei minorități, pentru interzicerea limbii lor materne şi practicarea confesiunii musulmane.

În arhivele fostei Securități de Stat se păstrează un număr mare de documente, care reflectă diverse aspecte din activitatea organelor comuniste de securitate în Bulgaria în timpul aşa-numitului „proces de renaştere".

Implicarea Securității de Stat în aceste evenimente s-a făcut din ordinul şi sub îndrumarea Biroului Politic şi a Secretariatului de pe lângă Comitetul Central al P.C.B. Proiectul a fost elaborat în 1983, dar spre realizarea activă a proiectului s-a trecut abia în 1984.

În desfăşurarea campaniei de schimbare a numelor turco-arabe, au participat toate centralele şi departamentele teritoriale ale Securității de Stat. În fiecare județ, pe loc, activitatea organelor de securitate se conducea de către comitetele județene de partid şi personal de primii secretari ai județelor. Datorită arhivelor păstrate, putem contura o imagine destul de corectă privind mecanismul de implicare a Securității de Stat în aşa numitul „proces de renaştere".

În cea de a doua jumătate a anului 1984, în îndeplinirea hotărârii C.C. al P.C.B. pentru „reintegrarea în națiunea socialistă" a turcilor din județul Cârgiali, a început schimbarea numelor turco-arabe ale turcilor cu căsătorii mixte din Bulgaria. Spre sfârşitul lui noiembrie au fost schimbate numele unui număr de peste 25.000 de persoane. Au luat parte şi detaşamentele locale ale „poliției populare".

Fiind încurajați de succesele obținute, Biroul Politic al C.C. al P.C.B. a ieşit cu decizia să înceapă imediat şi campania pentru schimbarea numelor tuturor turcilor care fac parte din această minoritate a țării. „Zeci de mii de persoane trebuie să desprindem din turcii-bulgari, să reducem cu 10-12 la sută populația turcă din Bulgaria" – era directiva inițială, care în primul rând trebuia realizată de către Securitatea de Stat.

Până la 9.12.1984 au fost schimbate numele unui număr de 33.129 de persoane. La una din şedințele operative în sediul Ministerului de Interne, şeful departamentului nr.6 al Securității de Stat – D. Stoianov, a raportat că „procesul de renaştere" a reuşit şi a fost realizat „fără nici un caz de împotrivire". Atunci au hotărât să se pregătească pentru desfăşurarea procesului în toate județele țării.

Ca un rezultat al acestor activități de „renaştere silită", spre sfârşitul lui decembrie 1984, în județul Cârgiali au început evenimentele de protest în masă contra schimbării silite a numelor. Au căzut şi primele victime.

Pe data de 28.12.1984, conducerea Ministerului de Interne a început cu executarea deciziei B.P. al C.C. al P.C.B. şi a lui Todor Jivkov personal, ca „procesul de renaştere" să înceapă imediat după sărbătorile de Revelion. Pentru acest scop, în cadrul detaşamentelor centrale ale Ministerului de Interne au fost formate 12 grupe de lucru în care participau şi reprezentanți ai contraspionajului militar, departamentului nr. 6 al Securității de Stat, Serviciul general de anchetă de pe lângă S.S. etc. Ministrul de interne personal a expus fiecărui grup aparte obiectivul respectiv şi modalitățile prin care să colaboreze cu județele pentru asigurarea operativă a „procesului de renaştere".

Securitatea de Stat şi-a asigurat şi căile de informație în caz de rezistență organizată din partea populației.

Schimbarea silită a numelor se desfăşura între 20.01-5.02.1985. Pe alocuri au apărut tulburări în masă. În localitatea Iablanovo, județul Sliven, a murit o persoană. Denunțătorii serviciilor secrete raportau

securității despre orice eveniment de protest prin rândul populației, denunțându-i pe activiştii sau organizatorii manifestărilor de protest, care imediat erau deportați în Căminele de educație prin muncă fizică de la Belene, fără nici un fel de cercetări de anchetă sau sentințe. În general, pe perioada anilor 1984-1989 erau deportați un număr de 423 cetățeni cu conştiință etnică turcă, iar cu privire la 314 persoane era întreprinsă măsura de schimbare forțată a domiciliului.

Pe data de 4.02.1985, conducerea Ministerului de Interne a concis că a fost finalizată prima etapă din „procesul de renaştere" şi că trebuie inițiată cea de a doua etapă, care purta denumirea de „consolidare a procesului de renaştere", într-un număr de 12 județe ale țării. Pe 11.02.1985, Ministerul de Interne evidențiază că au fost schimbate numele unui număr de 814.000 de persoane.

Urma şi schimbarea paşapoartelor. „Obiectivul Biroului Politic şi a tovarăşului Jivkov este ca prin rețeaua de agenți ai securității să influențăm asupra procesului de renaştere" – dispune ministrul de interne D. Stoianov.

În fața organelor de securitate erau propuse obiectivele privind desfăşurarea unor activități de profilaxie, adică urmărirea unor persoane cu „atitudine dușmănoasă", cu privire la care se aplica măsura de schimbare forțată a domiciliului. În conformitate cu dispozițiile ministrului, cu ajutorul colaboratorilor în conspirație, Securitatea de Stat trebuia să ştie „cum răsare şi cum apune soarele în fiecare localitate a țării, ce gândesc oamenii…".

În general, pentru perioada anilor 1984-1989, implicarea directă a fostei Securități de Stat în aşa-numitul „proces de renaştere" constă în colectarea unor informații operative despre conduita populației după finalizarea campaniei şi despre atitudinea bulgarilor creştini față de aceste evenimente, precum şi despre opinia publică de peste hotare. În cadrul activităților au participat toate departamentele Securității de Stat, în primul rând nr. 1, 2, 3 şi 6, serviciul de informații, de contraspionaj militar şi miliția politică.

Una dintre activitățile lor principale era să ofere informații organelor de partid şi de stat despre atitudinea populației față de "procesul de renaştere". În majoritatea cazurilor predomina constatarea că totul s-a desfăşurat „fără probleme" (privind schimbarea paşapoartelor, îmbrăcămintii, respectarea interdicției de a vorbi în limba turcă etc.) şi că situația este normală şi după finalizarea campaniei.

În perioada anilor 1984-1989, Securitatea de Stat a supus măsurilor de profilaxie 828 de persoane cu o „atitudine dușmănoasă". Ca o reacție împotriva „procesului de renaștere", prin rândul populației au apărut grupuri și organizații ilegale, spre care organele de securitate și-au orientat eforturile. Conform documentației Securității de Stat, au fost întreprinse măsuri pentru deconspirarea unui număr de 30 de grupări ilegale cu aproape 450 de participanți activi.

În luna mai 1989, în multe regiuni ale țării au avut loc demonstrații și mitinguri, participanții insistând pentru restituirea numelor autentice turco-arabe și pentru egalitate în drepturi a minorității turcești. La înăbușirea protestelor au luat parte și organele securității și a rezultat moartea câtorva persoane. Pentru normalizarea situației, Securitatea de Stat avea sarcina ca toate persoanele urmărite și cercetate din așa numitul „contingent al dușmanilor" să fie constrânse să plece din țară. Rezultatul este că peste 5.000 de oameni din această categorie au fost transferați în Turcia.

Spre sfârșitul lui mai 1989, după liberalizarea Legii privind pașapoartele de călătorie în străinătate și mai ales după declarația lui Jivkov că cine dorește, poate să plece în Turcia, în rândul populației cu nume schimbate s-a creat o psihoză în masă privind plecarea în Turcia. Și astfel, peste 400.000 de cetățeni bulgari cu conștiință etnică turcă au părăsit teritoriul Bulgariei.

Rezultatele din procesul acesta silit „de renaștere" sunt triste și tragice. Au fost ucise 20 de persoane, zeci de oameni au fost răniți, conform datelor de care dispunem până în momentul de față. În linii mari, aceasta este evidența privind activitatea Securității de Stat în timpul așa-numitului „proces de renaștere". O analiză obiectivă și integrală însă, trebuie efectuată în viitorul cel mai apropiat și deconspirarea arhivelor fostei securități comuniste a Bulgariei ne va ajuta pentru realizarea acestui obiectiv.

Alina ILINCA
Liviu Marius BEJENARU

Legislația privind accesul la documentele serviciilor secrete ale fostelor regimuri represive din Europa de Est. *O analiză comparativă*

O problemă a țărilor care au avut de înfruntat regimuri represive în secolul XX este cea privitoare la modul în care au înțeles să se raporteze la un trecut dificil. Țări ca Argentina şi Africa de Sud au ales calea *comisiilor pentru adevăr şi reconciliere*, spaniolii au ales să privească spre viitor, însuşindu-şi, poate fără să o ştie, faimoasa butadă a lui Nietzsche: amintirea e bună „doar dacă e utilă pentru viitor şi pentru prezent", dar e inutilă „dacă slăbeşte prezentul şi distruge perspectiva unui viitor vital"[1].

Deschiderea arhivelor represiunii în țările din fostul bloc socialist (cu excepția Albaniei şi Iugoslaviei) a reprezentat un mod de a face față moştenirii comuniste. E clar faptul că opțiunea lor a fost de a nu uita ororile trăite.

În rândurile ce urmează vom încerca o analiză a legislației cu privire la acest fenomen, abordând probleme precum verificarea persoanelor din funcțiile publice, accesul la propriul dosar şi cercetarea ştiințifică a documentelor în cauză.

*

În privința verificării persoanelor numite sau alese în funcții publice, țara care a dat tonul a fost Cehoslovacia. Neoficial, lustrația[2] şi-a făcut apariția înainte de alegerile din iunie 1990. De teama unor

[1] Apud Manuel Perez Ledesma, *Amintirea războiului, uitarea franchismului*, în *Lettre Internationale*, nr. 36, ediția română / iarna 2000-2001, p. 31.

[2] Cuvântul *lustrație* vine din cuvântul latin *lustratio,* care înseamnă atât purificare rituală, cât şi iluminare.

scandaluri politice, toate partidele şi-au „radiografiat" candidaţii, chiar dacă numele lor nu erau menţionate în dosarele fostei securităţi a statului. Cu toate acestea, candidaţii al căror nume era găsit pe liste nu erau obligaţi să se retragă din cursa electorală.

Punctul culminant a fost atins în toamna lui 1991, când Parlamentul a iniţiat o lege a lustraţiei. Ea stabilea ca numeroase persoane - de la înalţi funcţionari de partid şi până la membrii ai miliţiei populare din perioada comunistă - să fie excluse de la foarte cuprinzătoare tipuri de slujbe din serviciile publice.

Au fost stabilite trei categorii de colaboratori: cei din categoria A erau foştii agenţi, informatori sau proprietari ai unor case conspirative, categoria B cuprindea „colaboratorii conştienţi", înregistraţi drept „de încredere", iar categoria C era aceea a candidaţilor la colaborare[3].

În februarie 1992 a fost creată Comisia Independentă pentru Apel ce a trebuit să facă faţă protestelor de „acuzaţie pe nedrept", stabilind pe baza unei examinări uneori superficiale a rapoartelor poliţiei secrete şi a altor hârtii oficiale dacă persoanele acuzate au fost sau nu colaboratori conştienţi în conformitate cu criteriile stabilite de „legea lustraţiei"[4].

Preşedintele Havel a ţinut să-şi exprime în mod public dezaprobarea profundă atunci când a semnat-o, din pricina faptului că se baza din pornire pe prezumţia de vinovăţie. Persoana acuzată în mod public nu avea adesea drept de recurs la probele invocate împotriva ei, ci doar un drept de apel limitat. Mai mult, principiul de bază era acela al vinei colective, acuzaţii fiind cei care trebuiau să-şi dovedească nevinovăţia.

La rândul lor, Consiliul Europei şi Comitetul Internaţional Helsinki au protestat împotriva ei. Organizaţia Internaţională a Muncii de la Geneva a susţinut că legea viola Art. 111 al Organizaţiei - „Convenţia asupra discriminării la locul de muncă".

Legea a acţionat până la scindarea Cehoslovaciei, adică mai puţin de un an. În timp ce în Republica Cehă s-a aplicat o versiune întrucâtva modificată, Slovacia a optat pentru ţinerea legii într-o stare letargică (nu s-a aplicat niciodată).

---

[3] Această categorie a fost eliminată în noiembrie 1992.

[4] Jirina Siklova, *Ruguri care nu scot fum*, în *Lettre Internationale*, nr. 24, ediţia română / iarna '97-'98, p. 9.

Efectele legii erau valabile pentru o perioadă inițială de 5 ani, însă termenul a fost prelungit până în 2001, respingându-se astfel veto-ul lui Havel. Acesta se împotrivise extinderii, pe motiv că legea era relevantă doar în „faza revoluționară" şi că sosise momentul să fie introdus statul de drept care nu îngăduia conceptul de vină colectivă[5].

Cert este că lustrația a îndepărtat un număr de persoane foarte compromise din viața publică a Cehiei, ceea ce nu s-a întâmplat în Slovacia[6].

Germania a dat dovadă de mai multă scrupulozitate. Legea cu privire la documentele secrete din fosta R.D.G. (20 decembrie 1991) permite instituțiilor publice sau private să ceară verificarea angajaților, pornind de la persoanele aflate în funcții foarte importante şi până la funcționarul de poştă. Pe de altă parte, este exclusă exercitarea acestui drept în cazul în care persoanele investigate aveau mai puțin de 18 ani la data la care se presupune că au comis faptele respective. De asemenea, există o perioadă limită de 15 ani de la promulgarea legii în care este permisă investigarea cazurilor de colaborare cu Stasi (până în anul 2006).

Patronul sau conducerea instituției pentru care lucrează persoana a cărei activitate este cercetată primeşte de la Autoritatea Gauck un rezumat al dovezilor din dosarul angajatului întocmit de Stasi. Faptul de a fi beneficiat de funcții de conducere sau de orice alte funcții în aparatul de partid sau de stat din fosta R.D.G. nu este urmat de consecințe directe. Nici chiar o activitate probată în cadrul Stasi nu constituie un motiv suficient de scoatere din funcție. Oricine dintre cei supuşi atenției este examinat individual pentru a se vedea dacă „menținerea unei relații de muncă pare de nesusținut". Angajatul poate face recurs la Tribunalul Muncii.

Chiar şi în domeniul serviciilor publice, două treimi din cei care au avut votul negativ al comisiei de investigație şi-au păstrat slujbele. După cum a comunicat în aprilie 1997 ministrul de interne al landului Brandenburg, dintre cei 4342 angajați din serviciul public despre care existau date de colaborare neechivocă cu Stasi, doar 1300 au fost eliberați din funcție, cea mai mare parte provenind chiar din acest minister.

---

[5] *Ibidem*, p. 10.

[6] Timothy Garton Ash, *Procese, epurări şi lecții de istorie*, în *Lettre Internationale*, nr. 24, ediția română / iarna '97-'98, p. 6.

Metoda de lucru ridică însă probleme, deoarece nu există nici criterii certe de evaluare, nici practici uniforme. De aici, existența unor cazuri de o extraordinară duritate sau, dimpotrivă, de o teribilă indulgență[7].

În Polonia, unde trecerea de la comunism la democrație s-a făcut într-o manieră progresivă, o lege a lustrației a fost adoptată abia în iunie 1997. Conform acestei legi, cei care ocupă poziții importante în viața publică şi în mijloacele de presă aparținătoare statului sunt obligați să semneze, la data la care îşi depun candidatura sau se prezintă pentru a ocupa postul în care au fost numiți, o declarație prin care să arate dacă au colaborat sau nu cu serviciile de securitate în perioada 22 iulie 1944 - 10 mai 1990. O astfel de declarație trebuie să depună şi cei aflați în funcție la data intrării în vigoare a legii. Astfel de declarații nu depun persoanele născute după 10 mai 1972. Un tribunal special verifică aceste declarații (”Tribunalul pentru Lustrație”). Dezbaterile au loc cu excluderea publicității. Se emite o hotărâre scrisă în care trebuie specificat dacă persoana lustrată care a colaborat ”a acționat sub presiunea temerii pierderii vieții sau sănătății ei sau a persoanelor apropiate” (art. 22).

Recunoaşterea colaborării nu împiedică pe nimeni să ocupe o funcție publică, dar o declarație falsă atrage descalificarea administrativă pe o perioadă de 10 ani.

Legea a fost supusă atenției Tribunalului Constituțional, din considerentul că aceasta nu excludea organele de spionaj civil şi militar din lista instituțiilor incriminate. Din conținutul legii reieşea că o persoană nu putea să fie verificată (lustrată) la cerere, ci numai dacă era suspectată sau calomniată de o altă persoană. În schimb, nu putea să aibă acces la propriul dosar[8] din proprie inițiativă şi nu putea solicita ca Tribunalul pentru Lustrație să pronunțe o sentință cu privire la raporturile ei cu serviciile de securitate[9].

Persoanele aflate în funcții importante, de încredere publică şi de formare a opiniei publice din Ungaria sunt verificate de „două sau

[7] Clemens Vollnhals, *Documentele Stasi*, în *Lettre Internationale*, nr. 36, ediția română, iarna 2000-2001, p. 48.

[8] Legea accesului la propriul dosar a fost promulgată abia în noiembrie 1998.

[9] Cf. Informării Ambasadei României în Polonia, din data de 26 septembrie 1997, privind Legea din 11 aprilie 1997 referitoare la dezvăluirea activității în organele de securitate a statului sau a colaborării cu acestea, în anii 1944-1990, a persoanelor care îndeplinesc funcții politice.

mai multe comisii formate din trei judecători" (paragraful 5, alineatul 1). Dacă rezultatul este unul pozitiv, iar „persoana verificată nu demisionează din funcție sau nu inițiază demiterea sa (…), comisia va da publicității hotărârea în Monitorul Ungar, partea referitoare la persoane şi prin intermediul Agenției Ungare de Presă" (paragraful 18, alineatul 2).

Aşadar, pericolul pierderii funcției nu este aşa de mare ca în Germania sau în Cehoslovacia. Spre exemplu, fostul prim ministru al Ungariei Gyula Horn admitea că a fost evaluat negativ în termenii legii, deoarece făcuse parte din formațiunile represive ce au înăbuşit revoluția din 1956 şi, apoi, ca ministru de externe, deținuse informații culese de către serviciile secrete incriminate de lege. Cu toate acestea, a refuzat să demisioneze spunând că, în ceea ce-l priveşte, subiectul este închis.

Desigur, faptul că legea maghiară cât şi cea poloneză restrâng numărul persoanelor ce trebuie verificate este important pentru modul lor de aplicare.

Legea privind accesul la documentele fostei Siguranțe a Statului din Bulgaria pare că „a rezolvat" lucrurile în mod rapid. Astfel, verificarea persoanelor cu funcții importante în aparatul de stat a fost făcută de o comisie ce îl avea ca preşedinte pe ministrul de interne. Acesta trebuia să prezinte Parlamentului rezultatele verificărilor. Prezentarea conținea cele trei nume din buletin şi numărul codului personal, funcția ocupată în momentul verificării, calitatea persoanei în raport cu fosta Siguranță a Statului şi partea de structură a acesteia în care respectivul a activat, precum şi perioada de activitate.

Deşi lista cu numele colaboratorilor poate fi accesată şi pe Internet, nu ştim dacă a dus până în prezent la demisia sau demiterea vreunui demnitar.

În România, prima încercare de lustrație a constituit-o Proclamația de la Timişoara din martie 1990, mai exact - punctul 8 al documentului. Redactat în termeni radicali, el stipula interdicția participării la viața politică a fostei nomenclaturii comuniste. N-a avut însă succes, aşa cum au demonstrat-o şi alegerile din luna mai a aceluiaşi an.

Inițiatorul punctului 8, George Şerban, ales în Parlamentul României în noiembrie 1996, a încercat să readucă ideea în atenția opiniei publice, prin inițierea unei legi a lustrației. Rezultatul a fost un

eşec, iar moartea lui Şerban a reprezentat punctul final al acestei iniţiative.

Introdusă în discuţia Parlamentului în 1997 şi supusă unor numeroase amendamente, o altă iniţiativă legislativă, cea a senatorului Constantin Ticu Dumitrescu, avea să devină Legea nr.187 din 9 decembrie 1999 privind accesul la propriul dosar şi deconspirarea Securităţii ca poliţie politică.

Pentru aplicarea prevederilor legii a fost înfiinţat Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, condus de un Colegiu compus din 11 membri.

Conform art. 3, alineatul 1 din lege, „persoanele care candidează spre a fi alese sau numite în una dintre funcţiile sau demnităţile prevăzute la art.2 sunt obligate să facă o declaraţie autentică, pe propria răspundere, potrivit legii penale, privind apartenenţa sau neapartenenţa ca agent sau colaborator al organelor de securitate, ca poliţie politică".

Deşi Colegiul a verificat atât pe membrii fostului cât şi actualului Parlament, majoritatea celor descoperiţi ca având legături de colaborare cu fosta Securitate nu au demisionat şi nici nu au fost demişi, singura problemă pe care ar putea să o aibă fiind acţionarea lor în justiţie pentru fals în declaraţii.

Desigur, a fost o misiune dificilă pentru membrii Colegiului, din cauza obligaţiei de a da verdicte în „negru şi alb" care au trebuit date publicităţii.

Marea provocare în aplicarea acestor legi o constituie recrutarea de către organele de represiune, cu precădere a nemembrilor de partid şi distrugerea multora dintre dosarele compromiţătoare în zilele prăbuşirii regimurilor comuniste din aceste ţări.

* *

Germania a făcut o muncă de pionierat deschizând sistematic dosarele poliţiei secrete sub Administraţia Gauck, nu doar pentru a investiga şi a epura, ci şi pentru orice persoană - victimă sau colaborator - care a avut dosar şi doreşte să-l vadă. Astfel, puterea stă în mâinile fiecăruia, fiecare poate să decidă dacă îşi citeşte sau nu dosarul, ceea ce l-a făcut pe Timothy Garton Ash să considere acest fapt drept „cea mai profundă şi personală lecţie de istorie"[10].

[10] Timothy Garton Ash, *op. cit.*, p. 7.

Mai devreme sau mai târziu, celelalte ţări au încercat să-i urmeze exemplul.

Paragraful 3, alineatul 1 din legea germană, prin care: „Fiecare persoană are dreptul să ceară lămuriri de la Comisia federală dacă în documentele devenite accesibile se află informaţii referitoare la persoana sa. În acest caz, persoana are dreptul la informare, cercetare şi editare a documentelor", a fost preluat sub diferite forme:

- „Orice cetăţean român sau cetăţean străin care după 1945 a avut cetăţenie română are dreptul de acces la propriul dosar întocmit de organele securităţii, ca poliţie politică. Acest drept se exercită la cerere şi constă în studierea nemijlocită a dosarului, eliberarea de copii de pe actele dosarului şi de pe înscrisurile doveditoare despre cuprinsul dosarului" (art.1, alineatul 1 din legea 187/1999).

- „Orice cetăţean bulgar poate solicita, printr-o cerere scrisă adresată ministrului afacerilor interne, obţinerea de informaţii asupra faptului dacă, fosta Siguranţă a statului, a cules informaţii despre el" (art. VII, alineatul 1 din Legea privind accesul la documentele fostei Siguranţe a Statului).

Şi legea maghiară stipulează „dreptul persoanelor vizate de a cunoaşte datele personale aflate în evidenţă" (paragraful 25/F).

De asemenea, „Ministerul de Interne este obligat ca, la cererea unei persoane fizice, care este cetăţean al Republicii Cehe sau a fost, oricând în perioada 25 februarie 1948 - 15 februarie 1990, cetăţean cehoslovac, cetăţean al Republicii Socialiste Cehe sau al Republicii Socialiste Slovace, să-i comunice:

a) dacă în sistemul informaţional al dosarelor constituite prin activitatea fostei Securităţi a Statului există în evidenţă un dosar personal sau dosar cu date personale şi dacă dosarul este păstrat;

b) să-i pună la dispoziţie copia dosarului păstrat (…)"(art.1, alineatul 1 din Legea privind accesul la dosarele constituite prin activitatea fostei Securităţi a Statului).

Dacă persoana în cauză a decedat, rudele de gradul I pot să aibă acces la dosarul acestuia, în afara cazului în care persoana decedată a dispus altfel. Asupra acestui fapt sunt de acord toate legile luate în discuţie.

Colaboratorii au, în mod firesc, drept de acces doar la propriile dosare.

O altă problemă importantă este reprezentată de dreptul victimelor de a cunoaşte adevărata identitate a celor care au furnizat informații despre persoana lor.

În Germania acest drept este limitat dacă, denunțătorul sau colaboratorul Stasi, „la momentul acțiunii întreprinse împotriva persoanei afectate nu avea împlinită vârsta de 18 ani" (paragraful 13, alineatul 6).

Legea bulgară „garantează anonimatul colaboratorilor activi ai actualelor servicii de securitate" (art. XII).

Viața privată este protejată de fiecare dintre aceste legi, anonimatul terților fiind şi el asigurat prin anonimizarea copiilor.

Regulamentul maghiar dă dreptul la „autodeterminare informațională". Astfel, „persoana vizată îşi va exercita dreptul de corectare prin ataşarea la act a unei note cuprinzând datele corecte, fără să modifice datele în forma lor inițială". Mai mult, „poate să ceară radierea datelor sale personale", excepție făcând datele personale cuprinse în acte „care sunt eliberate ca având valoare permanentă" (paragraful 25/G, alineatele 2 şi 3).

Prin art. IX din lege, în Bulgaria, „orice persoană împricinată are dreptul de a cere menținerea secretului asupra documentelor sau al unor părți din acestea, care reprezintă secret personal sau de familie, după adresarea unei cereri scrise către ministrul afacerilor interne".

„Persoana împricinată stabileşte perioada de menținere a secretului, conform art. IX, dar nu mai mult de 100 de ani de la data naşterii sale" (art. X).

În cazul în care aceasta a decedat, rudele de gradul I „au dreptul de a stabili durata de menținere a secretului, conform art. IX, dar nu mai mult de 25 de ani de la decesul persoanei împricinate".

Solicitanții, între care şi numeroşi persecutați politic, aşteaptă de la examinarea dosarelor mai ales date despre modul în care organele de represiune din aceste țări au influențat traiectoria vieții lor, despre discriminarea profesională şi alte modalități de persecuție politică sau privind responsabilitatea persoanelor care au generat suferința lor.

Un caz aparte îl constituie însă Cehia, unde, adoptată în 1995, legea dosarelor n-a mai avut un efect atât de important, din moment ce legea lustrației intrase în vigoare. În opinia lui Jaromir Plisek, „legea dosarelor pe care o avem acum satisface mai mult curiozitatea

persoanelor individuale, iar numărul de cereri nu este foarte mare, deoarece problema a încetat să mai fie acută”[11].

Examinarea dosarelor a scos la iveală foarte multe aspecte dureroase, cum ar fi actele de trădare săvârşite de prieteni, apropiaţi sau chiar de partenerul de viaţă, dar şi exemple de curaj civic al unor persoane care au luat poziţie în ciuda ameninţărilor şi represaliilor.

* * *

Cercetarea ştiinţifică - în general şi cea istorică - în particular au un rol extrem de important pentru aducerea în dezbaterea publică a unei imagini globale a mecanismelor regimurilor represive, a modului de funcţionare a acestora, precum şi a suportului lor „legal”.

Folosite neatent, documentele unor state care au funcţionat cu ajutorul minciunii organizate şi a grupării în dosare a datelor obţinute datorită urmăririi propriilor cetăţeni pot distruge vieţi. Ele pun la încercare capacitatea critică a istoricilor ce le vor utiliza, fiind necesară o distanţare intelectuală atât faţă de victime cât şi faţă de opresori.

Cum era de aşteptat, Germania a fost şi în această privinţă cea mai sistematică, capitolul 3 din partea a III-a a legii fiind dedicat în întregime „utilizării documentelor Stasi în scopul completării studiilor politice şi istorice, precum şi prin intermediul presei şi radio-difuziunii”.

Este permisă cercetarea şi publicarea documentelor care nu conţin informaţii referitoare la persoane; în caz contrar documentul trebuie anonimizat sau obţinută permisiunea persoanei în cauză. Fac excepţie colaboratorii şi favorizaţii Stasi („în măsura în care nu este vorba despre activităţi desfăşurate înaintea împlinirii vârstei de 18 ani”), precum şi „persoanele care aparţin istoriei contemporane, titulari ai unor funcţii politice sau funcţionari în administraţia publică, aflaţi în exerciţiul funcţiunii, în măsura în care aceştia nu reprezintă persoane afectate sau terţi”.

Desigur, viaţa privată a tuturor persoanelor implicate este protejată prin această lege.

În România, Legea 187/1999 şi Regulamentul de organizare şi funcţionare al C.N.S.A.S. au urmat exemplul german. Astfel, art. 33, alineatele 2 şi 3 din regulament permite accesul cercetătorilor la

[11] Cf. *Legea accesului la dosare*, Supliment la nr. 72 al revistei *22*, 10 noiembrie 1998, p. V.

dosare de problemă (tematice) şi la documentele privind persoanele care au jucat un rol în istoria ţării, începând cu anul 1945, „exclusiv asupra activităţii desfăşurate în exerciţiul funcţiunii" şi cele referitoare la „agenţi şi colaboratori ai organelor de securitate, ca poliţie politică", asigurându-se protejarea vieţii private pentru toate aceste persoane.

Legea maghiară pune în sarcina Oficiului Istoric asigurarea desfăşurării activităţii de cercetare şi publicare a documentelor de arhivă ce le are în păstrare (paragraful 25/F). În privinţa datelor personale, şi Ungaria urmează exemplul Germaniei.

Cehia şi Bulgaria nu fac referire la activitatea de cercetare în legile similare.

Documentele din arhivele represiunii sunt extrem de importante pentru studierea trecutului comunist, însă nu trebuie daţi uitării martorii acelor timpuri, deoarece lipsa unei astfel de abordări poate să ducă la mari pierderi. Unii martori mor, alţii uită sau îşi modifică amintirile, iar cele mai mari orori sunt mai puţin documentate în arhive.

Pentru clarificarea unor probleme ale perioadei comuniste, în majoritatea acestor ţări au fost create *comisii parlamentare de anchetă*, care însă au preferat să-şi concentreze atenţia doar asupra unor evenimente majore (Revoluţia din 1956 - Ungaria, Primăvara de la Praga - Cehoslovacia etc), iar rapoartele lor au mai mult un rol documentar, deoarece „judecăţile istorice" sunt, în cea mai mare parte, rezultatul unor compromisuri.

Dificultăţile economice cu care se confruntă fostele satelite ale U.R.S.S.-ului tind să transfere interesul populaţiei dinspre asanarea morală a societăţii înspre redresarea şi transformarea propriilor structuri economice. Poate din această cauză, generaţiile tinere încep să-şi piardă interesul pentru vremurile sub care au trăit părinţii lor.

De aceea, instituţiile precum C.N.S.A.S.-ul se vor mandatarele unui apel la memorie, oamenii având „o amplă memorie a uitării" (R.L. Stevenson).

Liviu Marius BEJENARU

Dezbaterea politică cu privire la accesul la propriul dosar: cazul românesc

Introducere

«Cine stăpâneşte trecutul, controlează viitorul». Această remarcă, aparţinând scriitorului George Orwell, a devenit pentru ţările din estul şi centrul Europei de stringentă actualitate, odată cu prăbuşirea în anul 1989 a regimurilor comuniste. Abordarea trecutului comunist, precum şi dezbaterile şi elaborarea unui cadru legislativ privind preluarea şi deschiderea arhivelor fostelor poliţii secrete şi accesul cetăţeanului la propriul dosar, s-au făcut însă - ca şi în cazul tranziţiei economice - în funcţie de deosebirile profunde care existau între ţările fostului bloc sovietic: deosebiri de mentalitate, de tradiţie şi de cultură politică.

În România, deşi a existat o amplă dezbatere politică referitor la moştenirea fostelor organe de Securitate – concretizată în proiecte, propuneri legislative şi acte ale Parlamentului - elaborarea unei legi care să reglementeze această chestiune - a avut loc la sfârşitul anului 1999. Legea nr. 187/1999 privind accesul cetăţeanului la propriul dosar şi deconspirarea Securităţii ca poliţie politică a avut la bază proiectul iniţiat de senatorul Constantin Ticu Dumitrescu, proiect care în cursul dezbaterilor în plenul celor două Camere a fost tergiversat, obstrucţionat şi a suferit serioase modificări, cele mai vii dezbateri la care ne vom referi în mod special purtându-se în jurul reglementării accesului cetăţeanului la propriul dosar, definirea noţiunilor de «poliţie politică», «agent» şi «colaborator» al organelor de Securitate şi de modul în care va fi preluată şi arhiva acesteia. Ce impact va avea însă această lege - criticată atât de putere cât şi de opoziţie şi preconizată să fie modificată datorită deficienţelor de aplicare - asupra societăţii româneşti? Aspectele enumerate mai sus fac obiectul

studiului de față, în speranța unei mai bune cunoaşteri a legii şi a modului ei de aplicare.

Dezbaterea politică cu privire la accesul la propriul dosar şi preluarea arhivei fostei Securități; proiecte, propuneri legislative şi acte ale Parlamentului

Dezbaterea politică în ceea ce priveşte studierea trecutului comunist şi a documentelor elaborate de fosta Securitate, s-a datorat fie semnalelor venite din partea societății civile (manifestațiile din Piața Universității, punctul 8 al Proclamației de la Timişoara, denunțul penal al Asociației Foştilor Deținuți Politici împotriva celor vinovați de abuzuri şi fărădelegi în perioada comunistă), fie datorită temerii că moştenirea fostei poliții secrete ar putea fi distrusă (încercarea de incendiere a unui transport de documente pe Valea Jiețului, descoperirea unor dosare la Berevoieşti). În funcție de scopul urmărit - reglementarea accesului cetățeanului la propriul dosar, verificarea persoanelor numite sau alese în funcții publice, definirea noțiunilor de agent sau colaborator al fostei Securități, precum şi de preluarea şi gestionarea arhivei acesteia - şi de finalitatea demersurilor legislative, dezbaterea politică s-a concretizat în următoarele proiecte şi propuneri legislative:

În 1990, în cadrul Consiliului Provizoriu de Unitate Națională, Constantin Ticu Dumitrescu a propus o lege privind protecția arhivei Securității, propunere rămasă fără răspuns.

Propunerea legislativă privind restituirea unor manuscrise literare, documente, arhive, opere de artă ridicate de organele de represiune în perioada 1945-1989, inițiată de grupul parlamentar al P.N.Ț.-C.D. din Camera Deputaților şi înregistrată la data de 14 ianuarie 1992. Se propunea instituirea unei comisii formată din 9 parlamentari care va urmări soarta acestor manuscrise şi care va funcționa în cadrul Comisiei pentru cercetarea abuzurilor şi pentru petiții, durata de funcționare fiind stabilită la 3 luni. Departamentul Tehnic Legislativ din Camera Deputaților a avizat negativ propunerea, deoarece în prezent există posibilitatea recuperării bunurilor în cauză prin formularea unei acțiuni civile la instanța competentă să soluționeze cererea.

Proiectul de lege privind acordarea dreptului de examinare a dosarelor de urmărire, anchetă sau judecată întocmite sau aflate în posesia fostelor organe ale Securității, inițiat de Comisia pentru

cercetarea abuzurilor şi pentru petiţii, preşedintele comisiei fiind deputatul Radu Ciuceanu. În proiectul de lege înregistrat la 18 februarie 1992 se stipula că orice cetăţean român cu domiciliul în ţară şi străinătate poate avea acces la examinarea personală, liberă şi completă a propriului dosar, întocmit în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989, de acest drept beneficiind şi membrii de familie ai persoanei respective, dacă acesta între timp a decedat. Accesul presei la respectivele dosare va fi posibil numai cu acordul prealabil al persoanei sau al urmaşilor acesteia. Departamentul Tehnic Legislativ a avizat favorabil proiectul şi a propus unele amendamente care se vor regăsi în Proiectul de lege privitor la dreptul persoanelor fizice urmărite sau judecate din motive politice de a examina propriile dosare întocmite de fostele organe ale Securităţii, iniţiată de aceeaşi comisie şi înregistrată la 17 martie 1992.

Proiectul de lege privind trecerea arhivei cu dosarele fostului Departament al Securităţii Statului în depozitul Parlamentului şi modul de folosire al acestor arhive, iniţiat de un grup de deputaţi din opoziţie şi înregistrat la 11 iunie 1992, propunea înfiinţarea Oficiului pentru conservarea şi administrarea arhivei Departamentului Securităţii Statului, sub controlul şi coordonarea unei comisii parlamentare alcătuită din 9 deputaţi şi 6 senatori, activitatea acestui Oficiu fiind stabilită pe o perioadă de cel puţin 15 ani. În acest proiect de lege se specifica faptul că demnitarii care au făcut denunţuri sau au lucrat în fosta Securitate trebuie să-şi dea demisia în termen de 30 de zile de la publicarea legii. Cei care refuză să demisioneze vor fi cercetaţi de comisia parlamentară instituită care va putea propune celor două Camere să-l demită pe cel găsit vinovat. De asemenea, orice numire în viitorii 20 de ani a unui demnitar trebuie să se facă pe baza unui act al Oficiului sau a unei hotărâri a Parlamentului care să ateste că cel în cauză nu a fost denunţător. Totodată, proiectul de lege acorda dreptul persoanelor care au suferit moral şi material de pe urma cercetărilor efectuate de Securitate, să acţioneze în judecată pe cei vinovaţi, pentru a obţine despăgubiri morale şi materiale. Avizul Departamentului Tehnic Legislativ a fost favorabil, cu menţiunea că trebuie incluse în proiectul de buget pe anul 1992 fondurile necesare funcţionării noii instituţii propuse şi anume Oficiul pentru conservarea şi administrarea arhivei Departamentului Securităţii Statului.

Proiectul legii privind deconspirarea Securităţii şi accesul cetăţeanului la propriul dosar iniţiat de senatorul Constantin Ticu

Dumitrescu şi depus la Biroul Permanent al Senatului la 29 decembrie 1993, prevedea verificarea şi excluderea demnitarilor care au colaborat cu organele de Securitate, iar păstrarea şi gestionarea arhivelor să fie încredinţată unui Consiliu format din membri care sunt persoane de înaltă ţinută morală, desemnate din cadrul societăţii civile, din care minim 3 propuşi de Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici din România.

Propunerea legislativă înregistrată la data de 18 iunie 1995 privind preluarea de către Parlamentul României a dosarelor întocmite cetăţenilor români de către fostele organe de Securitate din motive politice, iniţiată de deputatul Partidului Alianţei Civice, Vasile Popovici, a fost luată în dezbatere şi respinsă în şedinţa Camerei Deputaţilor din 11 decembrie 1997, deoarece atribuţia Parlamentului României, conform Constituţiei este aceea de legiferare, preluarea şi gestionarea unor arhive fiind neconstituţională.

Tot în anul 1995, senatorul Vasile Văcaru a depus un proiect de lege cu privire la dosarele fostei Securităţi, proiect care a fost avizat negativ de Consiliul Legislativ.

În urma vizitei efectuate în Germania unde a studiat arhivele Stasi precum şi legea germană cu privire la accesul la propriul dosar, senatorul Ticu Dumitrescu îşi retrage proiectul iniţial de lege şi depune unul nou, în ianuarie 1997. Ulterior, i se adaugă câteva articole provenind dintr-un proiect paralel al senatorului Nicolae Cerveni.

În noul proiect de lege se asigura accesul fiecărui cetăţean care a fost urmărit de Securitate la propriul dosar, precum şi protejarea fiecărui om de a fi şantajat ori terorizat prin manipularea informaţiilor adunate de Securitate, privitor la activitatea şi viaţa sa publică, politică sau particulară (art. 1). Informatorii erau definiţi în sensul proiectului de lege ca fiind „persoanele fizice care, după 6 martie 1945, în orice mod au transmis organelor fostei Securităţi din România ori altor organe similare române sau străine, note informative sau rapoarte prin care denunţau activitatea ori convingerile politice anticomuniste şi antisovietice ale cetăţenilor români şi străini" (art. 4). Se specifică totodată faptul că aceste persoane „sunt considerate informatori indiferent dacă şi-au desfăşurat activitatea informativă în stare de libertate, în detenţie sau în exil, sub nume de cod conspirativ, retribuiţi sau nu, şi indiferent dacă informaţiile au fost sau nu de natură să aducă prejudicii persoanelor denunţate"(art. 4, alin. 2). Persoanele care au desfăşurat asemenea activităţi împreună cu ofiţerii de Securitate -

inclusiv cei acoperiți - erau „declarate nedemne de a ocupa orice post de demnitar, ales sau numit, orice funcție care implică exercițiul autorității de stat sub orice formă, precum şi orice funcție de răspundere în viața publică", la aceeaşi interdicție fiind supuse şi persoanele (lucrători de miliție, activişti de partid etc.), care au cerut sau au obligat pe cineva să devină informator politic (art. 5). În vederea aplicării legii se propunea desemnarea pe o durată de 4 ani a unei Comisii Parlamentare Speciale formată din 15 membrii, din care 7 deputați, 5 senatori şi 3 reprezentanți ai Asociației Foştilor Deținuți Politici din România (art. 7), iar pentru îndeplinirea activităților Comisiei înființarea unui Aparat Tehnic de Specialitate condus de un magistrat de rang superior ales de Parlament (art. 8, 9).

Propunerea legislativă privind accesul la dosarele întocmite până la data de 24 februarie 1992 (dată la care a fost promulgată Legea funcționării Serviciului Român de Informații - n.n.) de către fostele organe de Securitate, inițiată de deputații Partidului Național Liberal - Convenția Democrată, Adrian Tudor Moroianu-Geamăn, Liviu Gheorghe Negoiță şi Didi Spiridon. În propunerea legislativă se menționau categoriile de funcții şi demnități publice care vor fi supuse verificării - o excepție notabilă făcând preşedintele României - precum şi interzicerea publicării identității agenților, colaboratorilor, precum şi a informatorilor din dosarele fostei Securități, excepție făcând persoanele care ocupă sau candidează la demnități publice. În vederea preluării şi studierii arhivei se propunea înființarea Institutului Român pentru Studierea Arhivelor Securității, format din 7 membri şi având un mandat de 6 ani, cu posibilitatea de prelungire o singură dată. Consiliul Legislativ a avizat favorabil propunerea legislativă care a fost apoi trimisă spre dezbatere în Comisia Juridică a Senatului.

Proiectul de lege privind accesul la documentele fostului Departament al Securității Statului inițiat de deputații P.N.Ț.-C.D., Mihai Gheorghiu şi Radu Ghidău, înregistrat la 8 decembrie 1997, propunea preluarea şi rezolvarea solicitărilor cetățenilor privind accesul la propriul dosar de către instituția Avocatului Poporului. De asemenea, în proiectul de lege se menționau funcțiile şi demnitățile publice supuse verificărilor, dar şi definirea unor noțiuni introduse în text cum ar fi: persoane lezate, agenți, colaboratori, persoane favorizate de securitate, dosar personal sau dosar cu date personale. Proiectul a fost avizat favorabil de Consiliul Legislativ cu mențiunea că preluarea arhivei fostei Securități şi rezolvarea solicitărilor

cetăţenilor de către Avocatul Poporului nu ar fi potrivită, întrucât nu ar face decât să deturneze activitatea instituţiei de la scopurile pentru care a fost creată.

Semnalele venite din partea societăţii civile precum şi iniţiativele legislative ale unor parlamentari au avut darul să sensibilizeze întreaga clasă politică. Astfel, în şedinţa Camerei Deputaţilor din 16 aprilie 1992, a fost elaborat un proiect de hotărâre privind constituirea unei comisii pentru examinarea dosarelor parlamentarilor aleşi la 20 mai 1990, aflate în arhivele fostei Securităţi. Acest proiect - care pornea de la o iniţiativă a deputatului Claudiu Iordache - a fost discutat în mai multe şedinţe ale Biroului Permanent al Camerei Deputaţilor cu liderii grupurilor parlamentare. La 3 iunie 1992, Birourile permanente ale Camerei Deputaţilor şi Senatului au stabilit ca proiectul să fie înaintat pentru examinare şi avizare în fond Comisiilor Juridice şi Comisiilor pentru drepturile omului din cele două Camere. La 1 iulie 1992, Comisia pentru drepturile omului din Senat a hotărât ca proiectul să nu fie avizat favorabil, deoarece în opinia Comisiei era lipsit de obiect şi finalitate faţă de data alegerilor generale - stabilită la 27 septembrie 1992 - el urmând a se aplica doar parlamentarilor aleşi la 20 mai 1990. Totodată, se mai specifică faptul că o analiză completă a dosarelor parlamentarilor aleşi la 20 mai 1990 nu se poate realiza atâta timp cât din arhive au dispărut aproximativ 40.000 de dosare şi nu s-au finalizat cercetările întreprinse de Comisia de anchetă a evenimentelor de la Berevoieşti. Cu toate acestea, la 7 iulie 1992, în şedinţa comună a Comisiilor Juridice din Camera Deputaţilor şi Senat s-a stabilit să se dea aviz favorabil proiectului de hotărâre cu unele amendamente.

Cea mai importantă acţiune a Parlamentului României rămâne însă votarea în şedinţa Camerei Deputaţilor din 16 decembrie 1993 a Moţiunii privind foştii informatori ai Securităţii nedemni să ocupe funcţii importante în stat şi semnată de 178 de deputaţi şi 109 senatori aflaţi atât în opoziţie cât şi în spectrul puterii. În Moţiune - care avea la bază un text depus în mai 1993 de senatorul Constantin Ticu Dumitrescu la cele două Camere - se sublinia faptul că „astăzi a devenit inadmisibilă şi nedemnă numirea, alegerea sau menţinerea în structurile organelor puterilor de stat, în funcţii de decizie sau de conducere, în autorităţile sau instituţiile publice ori în conducerea şi îndrumarea învăţământului de orice grad etc., a tuturor persoanelor care în perioada 1945-1989 au lucrat cu bună ştiinţă ca informatori ai

Securității (ori ai altor servicii străine similare), depunând note informative sau folosind alte modalități prin care denunțau convingerile politice ori atitudinea comunistă sau antisovietică a cetățenilor români, fiind sau nu retribuiți pentru această activitate". De asemenea, se mai specifica faptul că „semnatarii documentului îi declară în fața țării pe agenții informatori din categoria amintită nedemni de a mai deține funcții ori de a ocupa funcții importante în stat (președinte, prim-ministru, membru al Academiei, al Curții Supreme de Justiție, al Curții Constituționale, membru în guvern, judecător, parlamentar, prefect, primar, ofițer superior etc.)". Deși a lipsit voința politică pentru discutarea și aprobarea acesteia în plenul celor două Camere, moțiunea, așa cum a arătat Constantin Ticu Dumitrescu, a constituit fundamentul teoretic al proiectului său de lege depus în anul 1997. Acest proiect de lege, care avea la bază inițiativa legislativă a senatorului Ticu Dumitrescu (1993), proiectul senatorului Vasile Văcaru (1995) și a unui grup de deputați din P.N.L.-C.D., a fost înregistrat la Senat pentru dezbatere la 13 martie 1997 și a fost trimis spre dezbatere și adoptare în Comisia Juridică. La 10 martie 1998, proiectul de lege avizat favorabil de Comisie a intrat în dezbaterea plenului Senatului.

Dezbaterea proiectului de lege în Senat

Textul legii, așa cum a fost adoptat de Senat, a avut ca punct de plecare raportul Comisiei Juridice, la care s-au adăugat o serie de amendamente formulate de senatori și discutate în plenul acestei Camere. În varianta de lege adoptată se reglementa accesul cetățenilor la propriul dosar, verificarea persoanelor alese sau numite în demnități și funcții publice, introducerea noțiunii de „poliție politică" și definirea termenilor de „agent" și de „colaborator al organelor de securitate", consultarea la cererea persoanelor îndreptățite a dosarelor întocmite de organele de securitate precum și eliberarea de copii ale actelor aflate în aceste dosare sau a unor adeverințe privind apartenența ori neapartenența, colaborarea ori necolaborarea cu organele de Securitate, înființarea Consiliului și alegerea membrilor Colegiului Național pentru Studierea Arhivelor Securității etc.

Dintre amendamentele dezbătute în plenul Senatului, amintim amendamente admise la propunerea domnilor senatori:

- Mircea Ionescu Quintus, care cerea ca textul legii să conţină un preambul precum şi definirea noţiunii de „colaborator al organelor de Securitate”;

- Corneliu Turianu, care cerea:

a) reglementarea accesului oricărui cetăţean român cu domiciliul în ţară sau în străinătate, ori străin, care după anul 1945 a avut cetăţenie română, de a avea acces la propriul dosar întocmit de fostele organe ale Securităţii (art. 1, alin. 1, text Senat);

b) definirea în corpul legii a Securităţii ca poliţie politică, şi stabilirea limitelor şi tehnicii deconspirării ofiţerilor şi subofiţerilor de Securitate (art. 3, alin. 2 şi 4, text Senat);

- Ion Moisin, care cerea lărgirea ariei categoriilor de funcţii supuse verificărilor: persoane cu funcţii de conducere la Direcţia de Poştă şi Telecomunicaţii, în instituţiile medicale judeţene, municipale şi orăşeneşti, în Regiile autonome, în societăţile comerciale cu capital majoritar de stat, institute şi centre de cercetare şi proiectare (art. 2, alin. 1, lit. x, y şi z, text Senat).

Au fost respinse amendamentele propuse de domnii senatori:

- Victor Fuior, care propunea ca în corpul legii sintagma „Securitatea ca poliţie politică” să fie înlocuită cu „Securitatea statului român”, pentru a nu fi favorizate anumite categorii de persoane;

- Viorel Cataramă, care restrângea aria colaboratorilor organelor de Securitate numai la acele persoane care au semnat un angajament.

Dezbateri aprinse au avut loc în legătură cu locul de depozitare al arhivelor Securităţii (art. 22, text Senat). În şedinţa din 2 iunie 1998 s-a hotărât retrimiterea articolului la Comisia Juridică a Senatului, datorită divergenţelor apărute în cursul dezbaterilor (varianta conform căreia Consiliul va prelua arhiva nu a fost acceptată, din motive de siguranţă naţională).

La 4 iunie 1998 a avut loc şedinţa Comisiei Juridice a Senatului, la care au participat directorul arhivelor S.R.I. şi câte un reprezentant al Direcţiei Juridice din S.R.I. şi al Ministerului de Interne.

În cursul dezbaterilor s-au conturat două opinii: prima, a fost cea a senatorului Mircea Ionescu-Quintus, prin care s-a propus un drept de acces neîngrădit al Colegiului Consiliului la documentele fostei Securităţi, pe care le deţin S.R.I., Ministerul de Interne, Ministerul Justiţiei, M.Ap.N. şi Arhivele Naţionale, cu excepţia acelor documente care vizează siguranţa naţională.

Cea de a doua opinie, a senatorului Răzvan Dobrescu prevedea instituirea obligației ca toate organele care dețin documente ale fostei Securități să le predea Colegiului Consiliului, cu excepția acelor documente care privesc siguranța națională, anterioare anului 1968. Concretizate în amendamente la proiectul de lege, cele două propuneri au fost dezbătute în plenul Comisiei, în final optându-se pentru prima variantă.

Întregul articol în care se reglementa accesul la arhive şi studierea acestora la sediul deținătorilor a fost votat de Senat în şedința din 25 iunie 1998.

În aceeaşi şedință s-a încheiat dezbaterea întregului proiect de lege, iar textul, în varianta propusă de Senat, a fost trimis spre dezbatere la Camera Deputaților.

Dezbaterile de la Camera Deputaților

Discutarea legii, în forma propusă de Senat, a avut în vedere raportul întocmit de Comisia Juridică a Camerei Deputaților, la care s-a adăugat şi raportul Comisiei pentru apărare, ordine publică şi siguranță națională, precum şi amendamentele domnilor deputați, discutate în Comisii şi în plenul acestei Camere.

Forma legii, propusă de Camera Deputaților, conține modificări importante față de varianta adoptată în Senat.

Dintre amendamentele dezbătute în Camera Deputaților menționăm în primul rând amendamentele admise, propuse de domnii deputați:

- Mihai Grigoriu, care stipula dreptul persoanelor de a afla, la cerere, identitatea agenților de Securitate şi a colaboratorilor acesteia, care au contribuit cu informații la completarea dosarului (art. 1, alin. 2, text Camera Deputaților);

- Ovidiu Cameliu Petrescu, conform cărora erau eliminate din lista categoriilor de funcții supuse verificării: lucrătorii serviciilor de informații, precum şi „personalul diplomatic şi consular" (art. 2, lit. g şi j text Senat), deoarece includerea verificării acestor funcții ar duce la deconspirarea unor lucrători ai serviciilor de informații;

- Miron Mitrea, care includea în lista verificărilor şi pe analiştii politici (art. 2, alin. 1 text Camera Deputaților);

- Mihai Grigorescu şi Adrian Moroianu-Geamăn, prin care se completa categoria funcțiilor publice supuse verificărilor, prin includerea funcțiilor de preşedinte, vice-preşedinte şi secretar general

al organizațiilor patronale şi sindicale (art. 2, alin. 1, lit. u, text Camera Deputaților);

- Ovidiu Virgil Drăgănescu, prin care se cerea verificarea persoanelor care dețin titlul de revoluționar sau cel de luptător cu merite deosebite în Revoluția din decembrie 1989 (art. 2, alin. 1, lit. z, text Camera Deputaților);

- Mihai Grigoriu, prin care se exceptau de la prevederile ce defineau noțiunea de colaborator persoanele care au dat informații organelor Securității în timpul anchetelor. Un alt amendament al aceluiaşi domn deputat prevedea ca, în scopul cuprinderii totalității structurilor represive, să se includă în rândul colaboratorilor şi persoanele care au avut competențe decizionale, juridice sau politice, sau care, prin abuz de putere politică, au luat decizii la nivel central sau local, cu privire la activitatea Securității (art. 4, alin. 5, text Camera Deputaților);

- George Gh. Şerban, prin care se cerea asigurarea protecției terților (art. 11, alin. 2, text Camera Deputaților).

De asemenea, în Comisia Juridică a fost aprobat şi amendamentul conform căruia era considerat colaborator şi acea persoană care a dat informații Securității, informații prin care s-a adus, nemijlocit sau prin alte organe, atingere drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului (art. 4, alin. 2, lit. d, text Camera Deputaților).

Menționăm şi amendamentele respinse, propuse de domnii deputați:

- Ovidiu Şincai, care cerea eliminarea totală a art. 2 din textul legii, deoarece, în concepția inițiatorului amendamentului, recomandările Consiliului Europei se opun ideii de lustrație, iar accesul la propriul dosar nu trebuie să conducă la limitarea unor drepturi ale omului (dreptul de a candida şi de a fi ales în demnități şi funcții publice);

- Petre Țurlea, de eliminare din art. 2, alin. 1, a literelor de la lit. d la lit. z, apreciind că verificările întreprinse în cazul Preşedintelui României, al parlamentarilor precum şi al primului ministru şi al membrilor Guvernului sunt suficiente pentru a acoperi sensul legii;

- Ovidiu Cameliu Petrescu, care propunea:

a) eliminarea verificărilor funcțiilor şi gradelor din cadrul Ministerului de Interne, pe considerentul că în structura acestui minister există şi ofițeri proveniți din fosta Securitate;

b) eliminarea din art. 2, alin. 1, a funcţiilor de la lit. s la lit. z, deoarece se considera că este irelevantă calitatea de fost agent sau de colaborator al Securităţii, pentru aceste funcţii;

- Ioan Pintea, în care se aprecia că în textul legii ar trebui inclusă şi verificarea persoanelor cu funcţii onorifice. În consecinţă, se propune eliminarea verificării preoţilor care nu îndeplinesc această calitate. A fost acceptată în schimb precizarea că la nivelul conducerii cultelor religioase există, pe lângă ierarhi, şi şefii acestora, care pot face obiectul verificărilor.

În ceea ce priveşte preluarea arhivei fostei Securităţi, în varianta adoptată de Camera Deputaţilor, s-au introdus unele modificări în proiectul de lege, ca de exemplu propunerea domnului deputat Şerban Rădulescu-Zoner, conform căreia toate documentele deţinute de organele de Securitate, cu excepţia celor care privesc siguranţa naţională, urmau să fie preluate în gestiune de Colegiul Consiliului (în varianta adoptată de Senat se propunea numai dreptul de acces neîngrădit la aceste documente).

De asemenea, în raportul Comisiei de mediere, adoptat de Camera Deputaţilor la 12 octombrie 1999 a fost introdusă prevederea conform căreia, de la data intrării în vigoare a legii şi până la data preluării arhivelor, membrii Colegiului au acces neîngrădit la documente care, în această perioadă, se păstrează şi se studiază la sediile deţinătorilor (art. 20, alin. 2 din Legea nr. 187/1999).

Odată cu rezolvarea în şedinţa comună a Parlamentului a textelor aflate în divergenţă, şi după respingerea de către Curtea Constituţională a obiecţiunilor de neconstituţionalitate formulate de Curtea Supremă de Justiţie, Legea a fost trimisă la Preşedinţie pentru promulgare.

La 6 decembrie 1999, preşedintele Emil Constantinescu, prin Decretul nr. 412/1999, a promulgat legea, iar la 9 decembrie 1999 aceasta a fost publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 603/1999.

Proiecte de completare şi de modificare a Legii nr. 187/1999

Deficienţele de ordin legislativ, dificultăţile în aplicare, precum şi existenţa unor interese politice sau de grup, au fost cauzele pentru care Legea privind accesul la propriul dosar şi deconspirarea Securităţii ca poliţie politică a făcut obiectul unor propuneri de modificare şi completare.

Până în prezent au fost depuse trei proiecte de lege, după cum urmează:

- Proiectul de Lege privind completarea art. 8, alin. 8 din Legea nr. 187/1999, iniţiat de domnii deputaţi George Şerban, independent, Andrei Chiliman şi Puiu Haşoti, P.N.L., şi înregistrată la Biroul Permanent al Camerei Deputaţilor la 29 decembrie 1999. În „Expunerea de motive" se arată că „în timpul regimului comunist, au existat foarte puţini membrii P.C.R. care au avut curajul să se manifeste împotriva P.C.R. şi a regimului totalitar", aceştia fiind excluşi din partid şi „supuşi unor largi game de persecuţii din partea organelor de represiune ale sistemului totalitar comunist". În consecinţă, iniţiatorii propuneau să fie exceptaţi de la interdicţia de a face parte din Colegiu şi Consiliu acele persoane care au fost membrii ai P.C.R. şi ulterior au fost excluşi din acest partid pentru acţiuni îndreptate împotriva regimului comunist. Iniţiatorii au propus dezbaterea în procedură de urgenţă a acestui Proiect de Lege, dar în şedinţa Camerei Deputaţilor din 3 februarie 2000 această propunere a fost respinsă.

- Proiectul de Lege pentru modificarea şi completarea art. 20 din Legea nr. 187/1999, iniţiat de domnul deputat Vasile Mândroviceanu, şi înregistrat la Biroul Permanent al Camerei Deputaţilor la 26 aprilie 2000. În Proiect se propunea eliminarea verificărilor viceprimarilor - spre a nu fi extinse procedurile de verificare asupra tuturor consilierilor locali, din rândul cărora sunt aleşi viceprimarii -, a persoanelor cu funcţii de conducere din cadrul Fondului Proprietăţii de Stat - întrucât acesta a fost desfiinţat -, a analiştilor politici - deoarece aceştia nu îşi atribuie această calitate prin alegere sau prin numire -, a preoţilor - pentru a nu tulbura inutil relaţiile populaţiei cu Biserica -, precum şi a persoanelor care deţin titlul de revoluţionar sau de luptător în Revoluţie, care nu au un impact major în societate. În schimb, se propunea introducerea verificărilor în cazul preşedinţilor şi a locţiitorilor acestora din cadrul Birourilor Electorale de circumscripţie, precum şi a membrilor Biroului Electoral Central.

- Propunerea Comisiei de control a activităţii S.R.I., de a se elimina prevederile cuprinse la litera ţ) din Lege, întrucât se considera că verificarea preoţilor încalcă principiul autonomiei bisericeşti.

În loc de concluzii

Va răspunde această Lege scopului pentru care a fost elaborată, şi anume asanarea clasei politice româneşti?

Cel puțin pentru viitorul previzibil este greu de anticipat acest lucru. Asanarea clasei politice din România depinde şi de alți factori, cum ar fi îmbunătățirea modului de alegere a deputaților şi a senatorilor, elaborarea unui cadru legislativ care să reglementeze finanțarea partidelor politice.

Dificultățile prin care trece societatea românească favorizează pe cei care fac promisiuni populiste în campania electorală, chiar dacă s-a dovedit că au colaborat cu organele Securității. Introducerea însă a unei amnezii colective prin abrogarea legii, aşa cum susțin adversarii acesteia, în speranța păstrării unei iluzorii linişti sociale, este de neconceput, în primul rând pentru că întâietate are criza de identitate şi nu criza economică, iar în al doilea rând, numai victimele au dreptul să ierte şi să uite.

Căci cum spunea poetul polonez Zbigniew Herbert:

„Să nu ierți,

Să nu ierți, căci nu stă în puterea ta să ierți,

În numele celor trădați la cântatul cocoşului."